

Editörler:

Prof. Dr. Dr. h.c. Yener ÜNVER

Arş. Gör. Kerem ÖZ

UYUŞTURUCU MADDE SUÇLARIYLA MÜCADELE

ÖZYEGİN
ÜNİVERSİTESİ

ALMAN HUKUKU
ULUSLARARASI HUKUK VE KANUNLARI
YERİNDEN İYİ HAYAT

seçkin

Uyuşturucu Madde Suçlarıyla Mücadele

UYUŞTURUCU MADDE SUÇLARIYLA MÜCADELE

EDİTÖRLER

Prof. Dr. Dr. h.c. Yener ÜNVER | Arş. Gör. Kerem ÖZ

SEMPOZYUM BİLİM KURULU

Prof. Dr. İ. Hamit HANCI / Ankara Üniversitesi

Prof. Dr. Vahit DOĞAN / Antalya Bilim Üniversitesi

Prof. Dr. Murat SEZGİNER / Antalya Bilim Üniversitesi

Doç. Dr. Halit YILMAZ / Antalya Bilim Üniversitesi

Doç. Dr. Cenk AKİL / Antalya Bilim Üniversitesi

Dr. Öğr. Ü. Tanju Oktay YAŞAR / Antalya Bilim Üniversitesi

SEÇKİN | Hukuk

seçkin

Akademik ve Mesleki Yayınlar

Uyuşturucu Madde Suçlarıyla Mücadele

Editörler: Yener ÜNVER | Kerem ÖZ

SEÇKİN | Hukuk

No: 2077

ISBN 978-975-02-5157-3

Birinci Baskı: Kasım 2018 (Ankara)

Sayfa Tasarımı:

Bilge Karaköse

Kapak Tasarımı:

Musa Gündoğan

196 Sayfa, 16x23,5 cm.

1. Uyuşturucu ve Uyarıcı Madde
2. Enjeksiyon Odaları
3. Sınır Güvenliği
4. Bağımlılık
5. Özgür İrade
6. Sosyal Medya
7. Terörün Finansmanı

© Seçkin Yayıncılık San. ve Tic. A.Ş.

Bu kitabın her türlü yayın hakkı Seçkin Yayıncılık San. ve Tic. A.Ş.'ye aittir. Yayınevinin yazılı izni olmadan, tanıtım amaçlı toplam bir sayfayı geçmeyecek alıntılar hariç olmak üzere, hiçbir şekilde kitabın tümü veya bir kısmı herhangi bir ortamda yayımlanamaz ve çoğaltılamaz.

Satış ve Dağıtım:

Yayınevi Merkezi

Mustafa Kemal Mah. 2158. Sokak No: 13 Çankaya/ANKARA

Tel: 0-312-435 30 30 | Faks: 0-312-435 24 72 | seckin@seckin.com.tr

İstanbul Çağlayan Adliyesi

Şubesi

D Blok 2. Bodrum Kat No: 1

Çağlayan

Tel: (212) 240 00 15

Faks: (212) 240 00 15

caglayan@seckin.com.tr

İstanbul Kartal Adliyesi

Şubesi

C Blok Zemin Kat No: 29

Kartal

Tel: (216) 303 11 23

Faks: (216) 303 11 23

kartalsube@seckin.com.tr

İstanbul Şişli Şubesi

Abide-i Hürriyet Cad.

No: 183/A Şişli

Tel: (212) 234 34 77

Faks: (212) 231 24 69

sislsube@seckin.com.tr

İstanbul Bölge Adliye

Mahkemesi Şubesi

C Blok Zemin Kat No: 23

Kartal

Tel: (216) 303 20 00 / 5462

bamsube@seckin.com.tr

Ankara Strazburg Cad.

Şubesi

Strazburg Cad. 23/B Sıhhiye

Tel: (312) 230 52 62

Faks: (312) 230 52 62

ankarasube@seckin.com.tr

Web Sitesi: www.seckin.com.tr

Seçkin Yayıncılık Sertifika No: 12416

Baskı:

Vadi Grafik Ltd. Şti. – Sertifika No: 33748

2284 Sokak No: 101 İvedik Organize Sanayi - Yenimahalle/ANKARA - Tel: (0-312) 395 85 71

Sunuş

Doğanın onu kavrama ve anlama yeteneğini ve çabasını haiz, zeki bir canlının varoluşuna izin vermesi, fevkalâde düzeyde şaşırtıcı bir olgudur. İnsan evren karşısında, varoluş krizi içinde varlığını sürdürürken çoğu zaman algıladıklarının gerçekliğinden şüphe etmiş, çoğu zaman da kendini kendince kabullendiği bir gerçekliğe hapsedmiştir. Bundan kaçınmak için birçok durumda, örneğin bir kısım spirüal deneyimlerle olağan algısından sıyrılarak farklı bir gerçekliği yaşama yollarını araştırmıştır. Doğaya ait, oradan gelmiş ve oraya dönecek olan varlıklar olduğumuz düşüncesini neredeyse görmezden gelen ve insanı kendi kurguladığı bir gerçekliğe hapseden modernite, insanda bu sefer kurgulanmış bir gerçeklikten sıyrılma eğilimi doğurmuş olsa gerek. Özetle, tek tanrılı dinlerin en eski metinleriyle kuşaktan kuşağa aktarılanlardan anlaşılana göre, insan asıl güçlüğü “melek” olarak değil, “insan” olarak var olmak olduğunun, soyut düşünme yeteneğini kazandığı ilk zamanlardan bu yana farkındadır. İnsan, cevapsız sorularını bir türlü tüketemeyen; cevapladıklarının yerine yenilerini koyan ve acı çeken bir varlıktır.

Uyuşturucu maddelerin kullanımı, herhâlde zeki bir varlığın gerçeklik algısını kendi iradesiyle çarpıtma, düşünme yeteneğini terk etme tercihinin en iptidai yollarından birisidir. Kişiden kişiye değişecek olmakla birlikte insan beyni doğal yollardan algıladığı gerçeklikten sıyrılma eğilimine sahiptir. Bunu deneyimlediği zaman da bu tecrübeyi terk etmek istemez ve bu istenç bir patolojiye dönüşebilir.

Modern zamanlarda uyuşturucu kullanımının bambaşka boyutlar kazandığı; bireyleri tükettiği ve toplumlara ağır maliyetler yüklediği bir gerçektir. Modern devletin insanın yaşam koşullarını kuşatırken ve bedeni üzerindeki iktidarını kurarken uyuşturucu kullanma olgusunu kapsam dışında bırakması düşünülemezdi. Modern yaşam koşullarının tetiklediği ve yeni boyutlar kattığı uyuşturucu kullanım olgusu, kısır bir döngü halinde, yine modern yöntemlerle üstesinden gelinmesi gereken ağır bir sorun haline dönüşmüştür.

Uyuşturucu kullanımı sorunuyla mücadele araçlarından birisi, hiç şüphesiz hukuktur. Hukuk mücadele yöntemlerinden sadece birisi olmakla birlikte, en önemlisi değildir. En etkili güvenlik tedbirleri alınsa ve cezalar uygulansa dahi uyuşturucu üretimi, dağıtımı ve kullanımının tamamen önüne geçmenin mümkün olmayacağı öngörülebilir. Bununa birlikte, ceza hukuku uyuşturucu kulla-

nımı ile mücadelede her durumda bir araçtır. Modern devletin uyuşturucu kullanımını konusundaki temel duruşunun salt cezalandırma tercihinden ayrılarak gelişme kaydetmesi, hukuk düşüncesinin bireyin bedeni üzerindeki haklarına dair etik tartışmadan önemli ölçüde beslenmesiyle gerçekleşmiştir. Çeşitlenen insan-cıl hukuksal mücadele yöntemleri geleceğe dair umut vermektedir.

Bu kitap, Antalya Bilim Üniversitesi Karşılaştırmalı Hukuk Uygulama ve Araştırma Merkezi ve Özyeğin Üniversitesi Alman Hukuku Uygulama ve Araştırma Merkezi tarafından birlikte gerçekleştirilen “Uyuşturucu ile Mücadelede Hukuk” başlıklı sempozyumda sunulan tebliğlerin ses kayıtlarının çözümlenerek hazırlanan ve konuşmacılar tarafından tekrar gözden geçirilen metinlerini içermektedir. Hukuk bilimcilerinin tebliğlerinin ve hukuksal sorunlara dair tartışmaların ağırlıklı olduğu bu kitap, diğer disiplinlerden de tebliğlere yer vererek okuyucuya daha geniş bir perspektif sunmaktadır. Amaç tartışılan soruna dair farklı bilimlerin bakış açısını ve teşhislerini ortaya koymaktır; yoksa disiplinler arası bir metin sunmak değil. Konu sadece ceza hukuku açısından değil, hukuk felsefesi, genel kamu hukuku, tıp, güncel teknolojik gelişmeler ve güvenlik sorunları açısından da alanında yetkinliği bilinen bilim insanları tarafından ele alınmıştır.

Metnini sunduğumuz bu sempozyum Özyeğin Üniversitesi Alman Hukuku Uygulama ve Araştırma Merkezi Müdürü ve Hukuk Fakültesi Dekanı Prof. Dr. Yener ÜNVER’in değerli katkıları ve iş birliği ile gerçekleşti. Küçük bir akademik etkinliğin bile ciddiyetini sağlamak büyük bir özen ve emek gerektiriyor. Bu özen ve emek, Antalya Bilim Üniversitesi Karşılaştırmalı Hukuk Uygulama ve Araştırma Merkezi Müdür Yardımcısı ve Medeni Hukuk Anabilim Dalı Araştırma Görevlisi Kerem ÖZ’e aittir. Arş. Gör. Kerem ÖZ’ün akademik heyecanı, Karşılaştırmalı Hukuk Araştırma ve Uygulama Merkezinin daha birçok etkinliğine vesile olacak gibi görünüyor. Değerli Hocamız Dr. Öğr. Ü. İnanç İŞTEN’e organizasyona sunduğu katkı ve Arş. Gör. Bengü ÖZ’ün gerek organizasyon sürecinde gerek yayın hazırlığı sırasında harcadığı emeği hatırlamadan ve bir teşekkür göndermeden bu metni sonlandırmak haksızlık olurdu.

Doç. Dr. Halit YILMAZ
ABÜKHM Müdürü

ÖZYEGİN
ÜNİVERSİTESİ
ALMAN HUKUKU
UYGULAMA ve ARAŞTIRMA MERKEZİ
Forschungszentrum für Deutsches
Recht an der Özyeğin Universität

UYUŞTURUCU İLE MÜCADELEDE HUKUK

1. OTURUM

OTURUM BAŞKANI

Doç. Dr. Halit YILMAZ (ABÜKHM Müdürü)

KONUŞMACILAR

Prof. Dr. Dr. h.c. Yener ÜNVER (Özyeğin Üniversitesi Hukuk Fakültesi)
Prof. Dr. İbrahim DÜLGER (Antalya Bilim Üniversitesi Hukuk Fakültesi)
Prof. Dr. Özlem YENERER ÇAKMUT (Özyeğin Üniversitesi Hukuk Fakültesi)
Dr. Öğr. Ü. İnanç İŞTEN (Antalya Bilim Üniversitesi Hukuk Fakültesi)
Dr. Öğr. Ü. Mahmut KAPLAN (Akdeniz Üniversitesi Hukuk Fakültesi)

2. OTURUM

OTURUM BAŞKANI

Prof. Dr. Özlem YENERER ÇAKMUT (Özyeğin Üniversitesi Hukuk Fakültesi)

KONUŞMACILAR

Prof. Dr. Mesut Hakkı ÇAŞIN (İstinye Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü)
Prof. Dr. Yusuf Mehmet ÖRNEK (Antalya Bilim Üniversitesi Hukuk Fakültesi)
Doç. Dr. Sezgin Seymen ÇEBİ (Antalya Bilim Üniversitesi Hukuk Fakültesi)
Doç. Dr. Gülcan KALENDER GÜLEÇ (Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Tıp Fakültesi)
Doç. Dr. Levent ERASLAN (Kırıkkale Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi)

Akademik Danışma Heyeti

Prof. Dr. İ. Hamit HANCI
Prof. Dr. Vahit DOĞAN
Prof. Dr. Murat SEZGİNER
Doç. Dr. Halit YILMAZ
Doç. Dr. Cenk AKİL
Dr. Öğr. Ü. Tanju Oktay YAŞAR

Tarih : 18 Mayıs 2018
Saat : 09:00-16.00
Yer : Antalya Bilim Üniversitesi
Konferans Salonu

İletişim: Müge ŞİŞMAN Tel: +90 242 245 03 96 E-mail: müge.sisman@antalya.edu.tr

İçindekiler

Sunuş	5
Açılış Konuşmaları	11

BİRİNCİ OTURUM

■ Karşılaştırmalı Hukukta Uyuşturucu Maddeler Konusunda Önemli Hukuki Düzenlemeler <i>Prof. Dr. Dr. h.c. Yener ÜNVER</i>	29
■ Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde İmal ve Ticareti (TCK m. 188) <i>Prof. Dr. İbrahim DÜLGER</i>	51
■ Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde Kullanılmasını Kolaylaştırma Suçuna Genel Bakış <i>Prof. Dr. Özlem YENERER ÇAKMUT</i>	67
■ Kullanmak için Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde Satın Almak, Kabul Etmek veya Bulundurmak ya da Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde Kullanmak (TCK m. 191) <i>Dr. Öğr. Ü. İnanç İŞTEN</i>	79
■ Uyuşturucu ve Uyarıcı Madde Suçlarının Ceza Muhakemesi Hukuku Açısından Değerlendirilmesi <i>Dr. Öğr. Ü. Mahmut KAPLAN</i>	95
Birinci Oturum: Soru-Cevap	105

İKİNCİ OTURUM

■ Uluslararası Uyuşturucu Madde Kaçakçılığı ve Sınır Güvenliği <i>Prof. Dr. Mesut Hakkı CAŞIN</i>	127
■ Uyuşturucu Arzında Sosyal Medya ve Mücadele Yolları <i>Doç. Dr. Levent ERASLAN</i>	147

■ Bağımlılık ve Bağımlılar	
<i>Doğ. Dr. G¼lcan G¼LEÇ</i>	157
■ Özg¼r İrade ve Bağımlılık Arasındaki İnan	
<i>Prof. Dr. Yusuf M. ÖRNEK</i>	169
■ Modern Devlet ve Uyuşturucu	
<i>Doğ. Dr. Sezgin Seymen ÇEBİ</i>	177
İkinci Oturum: Soru-Cevap	191
Kapanış Konuşmaları	195

Açılış Konuşmaları

Prof. Dr. İsmail YÜKSEK:

Değerli Başsavcım, değerli hocalarım, Dekanlarım, sevgili öğrenciler, değerli basın mensupları. Bu önemli konferansta sizleri üniversitemizde ağırlamaktan büyük mutluluk duyduğumu ifade etmek istiyorum. Hepiniz hoş geldiniz, şerefler verdiniz. Değerli konuklar, Allah'ın bize bağışladığı en önemli şey, bizi diğer varlıklardan ayıran unsur, akıl. Akıl, korunması gereken ve bizi diğer varlıklardan farklı kılan en önemli unsurumuz. Yine dinimizin bize vücudumuzun emanet olduğu ve bunun korunmasını emrettiği ve bunun sorumluluğunun olduğu bilinmekte. Son günlerde, dünyada uyuşturucu bağımlılığı gençlerin en büyük belası. Bu, ülkemizde de yoğun bir şekilde görülüyor. İstanbul'da görev yaptığım süre içerisinde İstanbul Narkotikle beraber üniversitemizde değişik etkinlikler yapıp, hatta bu konuyla ilgili kırka yakın genci görevlendirip İstanbul liselerinde ortaokullarında farkındalık yaratmaya çalışmış, bu konunun polis eliyle çocuklara anlatılması yerine gençlerin gençlere anlatması şeklinde programlar yapmışım. Çok etkili de olmuştu. Ama bu sektör, çok paranın döndüğü ve ahlaksız bir şekilde para kazanıldığı ve insanlara zarar verilen bir sektör. Maalesef kontrol altına alınamamakta. Gençlerimizi bundan korumak, bu zararlı alışkanlıklara bulaşmalarını önlemek için yapılması için gereken her şeyi Üniversite olarak yapmaya hazırız.

Dünya gençliğine baktığımızda, Türkiye'de de bu oran çok yükseldi, bu uyuşturucu kullanma oranı çok yüksek seviyelere gelmiş durumda. Uyuşturucu kullanan bir gencin yapabileceği çok şey var, her şeyi yapabilir. Dolayısıyla vereceği zararı hayal etmek bile mümkün değil. Sadece kendisine, ailesine değil; topluma da çok büyük zararlar verir. Dolayısıyla bizler, hele de bizim sorumluluğumuz altında olan üniversite gençliğini bu konuda bilgilendirmek, onların arkadaşlarının bu zararlı alışkanlıklar içerisine girmesini engellemelerine faydalı olabilmek adına burada bu sempozyumu düzenledik. Çok değerli hocalarımız var, değişik üniversite-

---

* Antalya Bilim Üniversitesi Rektörü.

telerden geldiler ve bu konuyla ilgili açıklamalar yapacaklar. Güzel bir sempozyum olacak diye düşünüyorum. Ben, katkılarıyla buraya gelen hocalarımıza özellikle teşekkür ediyorum. Burada katılan siz değerli misafirlere teşekkür ediyorum. Sempozyumun başarılı geçmesini diliyorum, hepinize saygılar sunuyorum.

Sunucu:

Şimdi açılış konuşmalarını yapmak üzere Antalya Bilim Üniversitesi Karşılaştırmalı Hukuk Uygulama ve Araştırma Merkezi Müdürü Doç. Dr. Halit Yılmaz'ı kürsüye davet ediyorum.

Doç. Dr. Halit YILMAZ:*

Sayın Başsavcım, Sayın Rektörüm, değerli Dekanlarım, değerli emniyet mensupları, konuklarımız ve öğrencilerimiz. Bugün, Üniversitemiz Karşılaştırmalı Hukuk Uygulama ve Araştırma Merkezi ile Özyeğin Üniversitesi Alman Hukuku Uygulama ve Araştırma Merkezi iş birliğiyle gerçekleştirdiğimiz, “*Uyuşturucu ile Mücadele ve Hukuk*” konulu toplantımıza hoş geldiniz. Ben, öncelikle böyle önemli bir toplantının gerçekleşmesini sağladıkları destekle olanaklı kılan Rektörümüne teşekkür ediyorum. Özellikle, Özyeğin Üniversitesi Alman Hukuku Uygulama ve Araştırma Merkezi'ne destekleri için teşekkürlerimi arz ediyorum. Bu toplantının yapılmasında önemli emeği geçen Müdür Yardımcım, sevgili dostum Kerem Öz'e ayrıca teşekkür ediyorum. Keza, Genel Sekreterimiz Dr. Öğr. Ü. İnanç İşten'in de çok ciddi emekleri geçmiştir.

Sayın Dekan Prof. Dr. Yener Ünver hocamızın gayretleriyle akademik hayatımıza son derece yenilikçi ve önemli katkılar sunan Alman Hukuku Uygulama ve Araştırma Merkezi'nin çalışmalarını gıpta ile takip ediyoruz. Şu anda, hukuk akademiyasında herhalde bu tür merkezilerin en aktiflerinden birisi Alman Hukuku Uygulama ve Araştırma Merkezi. Şöyle bir baktım, takip de ediyoruz, sadece geçen yıl basılan kitaplar, Merkez bünyesinde ve hocamın kendi inisiyatifiyle gerçekleştirdiği ya-

---

* Antalya Bilim Üniversitesi Hukuk Fakültesi / Karşılaştırmalı Hukuk Uygulama ve Araştırma Merkezi.

yınlar, “*Alman ve Türk Ceza Hukukuna İlişkin Araştırmalar*”, “*Ceza Hukuku ve Modern Teknolojiler*”, “*Hukuk Köprüsü Dergisi*”, 13. sayısı, takip ediyoruz müthiş bir başarı, çok güzel bir dergi, teşekkür ediyoruz bu dergi için kendilerine. “*Türkiye ve Polonya Karşılaştırmalı Hukuk Sempozyumu*”, “*Roma Hukuku ve Güncellik*”, “*Sanat ve Ceza Hukuku*”, çok ilgi çekiciydi onun için ayrıca teşekkür ediyoruz. “*Alman Tıp Hukukunda Hasta Talimatı*”, “*Adli Koku*” konulu, çok ilginç konularda yayınlarla karşılaştık. Hukuk çalışmasına bir nefes, bir yenilik, bambaşka bir hava kattınız. Bunlar için teşekkür ediyorum. Eserleri saymam çok uzun sürer. O yüzden sadece geçen yıl yayımlanmış birkaç eserden söz etmeyi yeğledim.

İnsanlığın keyif verici maddelerle ilgili temasının milattan önce altı binlere kadar tarihlendiğini biliyoruz. Belki daha da erkene kadar gidebilir. Bugün burada insanlığın kültür tarihi kadar eski bir problemi, sorunu ele almaya çalışacağız. Uyuşturucu maddeler, bu maddelerle mücadele ve hukuk konusunu ele alacağız. Modern toplumların tamamında uyuşturucu madde kullanımı toplumun sınıfsal olarak en üst kesimlerinden en alt kesimlerine kadar inen, son derece karmaşık, psikolojik ve sosyolojik sorunlarla birlikte karşımıza çıkmaktadır. Modern toplumların uyuşturucu kullanımı konusunda özellikle son derece hassas ve kaygılı olduğu en temel nokta, çocukların ve gençlerin korunmasıdır. Maalesef bilinen o ki, uyuşturucu kullanımının en yaygın olduğu dönemlerden birisi ergenlik ve gençlik dönemidir. Uyuşturucu bağımlılığı hem bireyin sağlığı hem de toplumun düzeni açısından önemli ve üstesinden gelinmesi zor bir konu olarak gündemimizden hiç eksilmiyor. Belli bir tedavisi bulunmadığı gibi, tedavisinin de topluma maliyetinin çok yüksek olduğunu biliyoruz. Bütün bu çerçevede içerisinde uyuşturucu maddeyle mücadelede devlet ve dolayısıyla hukukun rolü üzerinde ciddiyetle durulmalıdır. Belki biraz şaşırtıcı olacak ama özellikle bizim toplumumuzda belirgin ve ağır sorunların çözülmesinde hukuktan, özellikle ceza hukukundan beklentiler bir hayli yüksektir. Ama biz hukukçular biliriz ki, sosyal sorunların çözümünde hukukun rolü son derece göreceli ve zayıftır. Hepimiz biliriz ki, uyuşturucu ticareti yapanlara ve kullananlara en ağır müeyyideleri uygulasak da bu konulardaki suç oranları maalesef çok fazla değişmemektedir.

En azından istatistikler ve hukuk sosyolojisi verileri bize bunu çok açık olarak g¼stermektedir.

Burada belirli bir cezasızlık k¼lt¼r¼n¼ elbette savunmuyorum. Belli bir sosyal sorunun hukuksal tedbirlerle öz¼lmesinin, daha doğrusu sadece hukuksal tedbirler ile öz¼lmesinin m¼mk¼n olmadığına işaret ediyorum.

Bug¼n birinci oturumda uyuşturucu maddelerle ilgili suçları ceza hukukunun normatif değerlendirmeleri kapsamında ele almaya çalışacağız. İkinci oturumda ise bu normatif d¼nyadan çıkıp, bu konuyu felsefe, tıp, uluslararası suç şebekeleri ve sosyal medya açısından ele almaya çalışacağız ki, bence bu ikinci oturum sorunun değişik y¼nlerini ele almamız açısından en değerli akademik kısımlardan birisi olacak. Ben, sunuşumu bitirmenin ardından, değerli Hocamı da Alman Hukuku Uygulama ve Araştırma Merkezi'yle ilgili olarak kısa da olsa bir konuşma yapmak için buraya davet edeceğim. Saygılarımı arz ediyorum.

Prof. Dr. Dr. h.c. Yener ¼NVER:*

Saygıdeğer Rekt¼r¼m, değerli Başsavcım, değerli akademisyenler, değerli misafirler. Katılımınız ve organizasyon için çok teřekk¼r ederim. Bu kadar değerli içeriği olan açılış konuşmalarının ¼zerine s¼ylenecek çok fazla bir şey yok. Ama bu bilimsel etkinliğimiz ve ev sahibi ¼niversitemiz açısından iyi bulduğum birkaç g¼zel y¼n¼ de ifade etmekte sanırım yarar var. Bazen iyi şeyleri tekrarlamak ve hatırlatmak gerekir. Bu kadar enstit¼n¼n ya kapatıldığı ya da atıl duruma geldiği bir d¼nemde, ¼niversitenizin burada bir karşılaştırmalı hukuk merkezi kurması gerçekten heyecan verici. Ben şimdi ileriye d¼n¼k olarak hem kendim hem genç hukukçular adına daha çok heyecanlandım. İleride ne t¼r iş birlikleri yapabiliriz, bizim ne t¼r yardımımız olabilir onun heyecanı içindeyim. ¼nk¼, fak¼lteler ve ¼niversitelerin topluma verecekleri hizmetler, teorik, belki de kısmen pratik birtakım bilgilerle oğrenciyi donatıp sahaya salmak değildir. ¼niversitelerin asli g¼revleri, kendi toplumlarının halen mevcut ve ileriye d¼n¼k beklenen sorunlarına, evrensel gelişmeleri de dikkate alarak oz¼mler getirmektir. Keza yapılabil-

* Ozyeğin ¼niversitesi Hukuk Fak¼ltesi / Alman Hukuku Uygulama ve Araştırma Merkezi.

lirse, belki de diğer toplumlara, tüm insanlığa yönelik yeni projeler üretmek- tir. O yüzden Üniversitenizin tüm yöneticilerini kutluyorum, böyle bir mer- kezın açılması çok çok heyecan verici.

Burada değerli asistanımız Kerem Öz'ün emekleri çok fazla. ÖzÜ Al- man Hukuku Uygulama ve Araştırma Merkezi'nin kuruluşu esnasında bizim fakültemizde asistandı, orada da karşılaştırmalı hukuk için çok ciddi çabalar sarf etti, hem idari hem akademik yoğun emek harcadı. Bu tür işler özellikle Türkiye'de çok zordur, ama gerekli, anlamlı ve önemli adımlardır. Umarım ki, bu Üniversite ve yeni açılan Merkez de çok önemli, verimli çalışmalara imza atacaktır. Bize akademisyen olarak bilimsel çabalarınızda ihtiyaç olur- sa, benzeri çalışmalarını yapan bir Araştırma Merkezi olarak büyük memnuni- yetle desteğe ve iş birliğine hazırız.

Üniversitenin yeni Merkezi'nin bu ilk etkinliğinde, bugün Türkiye'nin de dünyanın da bu kadar önemli bir sorununa, uyuşturucu madde ticareti ve madde kaçakçılık ve illegal satışı suretiyle terörün finansı konusuna temas etmesi çok önemli. Sadece reklam, sadece duyarlılık, farkındalık oluşturmak için değil, gerçekten kalıcı çözümler üretmek, konuya çokbilimli bir yakla- şımla, iletişimden psikolojiye, ceza hukukundan diğer alanlara kadar pek çok farklı uzmanı bir araya getirmek suretiyle evrensel hukuk standartların- dan sapmadan bu sorunla gerektiği şekilde mücadelenin yöntem ve araçları- nı geliştirmek amacıyla çaba sarf etmek gerekir.

Salonda genç hukukçu arkadaşlarımız var. Hem bizim geleceğimiz hem de onlar için büyük tehdit oluşturan bir hukuki konu bu. Çünkü ger- çekten, uyuşturucu madde konusu artık ciddi anlamda bir, sadece halk sağlığı, kamu sağlığı sorunu değil. Aynı zamanda, toplumlar için büyük bir tehlike, güvenlik sorunu. Silahlı silahsız bütün terör örgütlerinin bu anlamda ciddi finans kaynağını oluşturmaktadır illegal madde ticareti. Terörü ciddi bir şekilde finanse eden, bir taraftan gençleri, yani bizim geleceğimizi zehirleyen, yok eden bir virüs. Ama aynı şekilde ilginç bir kısır döngü şeklinde müthiş bir paraya, güç sirkülasyonuna, hukuki ve etik değerlerin törpülenmesine, aşınmasına ve toplumsal duyarlılığın yiti- rilmesine yol açmaktadır. Ve çok üzücüdür ki, birçok önemli, siyasal ve ekonomik ya da demokrasisi açısından güçlü devletin de illegal uyuştu-

rucu madde imali, nakli, kullanımı ve ticaretinden dolayı veya doğrudan gelir elde ettiği veya gelirini aktardığı gruplarla başka ülkeler üzerinde operasyonlar yaptığı aşikâr gerçektir. Artık dünyanın çok küçüldüğü, sınırların belirsizleştiği ya da geçirgen hale geldiği, birbirimizi teknolojiyle takip edip, haberdar olduğu ve görüş ya da haber anlamında birbirimizi hızla izlediğimiz bir dönemdeyiz.

Burada, şüphesiz, duygusal tepkiler yerine, dünyadaki gelişmeleri izlemek, karşılaştırılmalı hukuktan faydalanmak gerekir. Başka bir hukuk sistemine ya da ülkelerin hukuka aykırı tutumlarına gıptayla ilgi duymamak ya da onları bahane göstererek tercihler yapmamak, kazanan tarafı haklı ve güçlü görmeyerek, zengin veya ekonomisi güçlü ya da karar mekanizmalarında etkili rolü olan ülkeleri üstün görmemek, ama onların hukuki alt yapı, uygulama ve tecrübelerinden hukuk çerçevesinde yararlanmak gerekir. Bilimden, teknikten yararlanmamız ve kendi ihtiyaçlarımızı kendi bilgi ve fiiliyata müdahale kapasitemizi ölçmemiz ve geliştirmemiz gerekir. O yüzden, bugünkü toplantımızı, bu anlamda küçük ama önemli bir adım olarak görüyorum.

Toplantıda ele alınacak konu ve uzmanların görüşleri ve kendi uzmanlık alanlarına yönelik bilgi birikimleri heyecan verici; etkinliğimize çok değerli, çok farklı branşlardan akademisyenlerimiz geldi. Burada fikir alışverişinde bulunarak, güncel sorun ve bilgileri masaya yatırarak, üzerinde çok yönlü tartışarak acaba ne tür çözümler üretilir, bunu konuşmamız gerekir. Şüphesiz, bu konu bir günde çözümlenip sorunları tüketilecek bir konu değil ve biraz önce de söylediğim gibi, konu sadece emniyetin veya sadece jandarmanın sorunu değil. Sorun, aslında hepimizin sorunu ve toplum olarak gerçekten çok ciddiye almamız gereken bir sorun. Toplum bu açıdan gerçekten yok edecek etkisinin arttığı, artçı sarsıntıların sürdüğü ve zamanla büyüyerek büyüyen, hızla üzerimize gelen büyük bir kartopunu düşünün, devasa bir çığa dönüşmekte olduğunu görürsünüz. Buna sadece bakmayıp, aynı zamanda görmemiz ve buna olması gerektiği kadar duyarlı olmamız gerekir. Bu herkesin sorunudur. Bu konuda bilgilenmek için birbirimizden faydalanabiliriz, bu tür etkinlikleri izleyebiliriz. Ama toplumun sorunun etkileri ve çözüm yöntemleriyle iş birliği konusunda gerçekten çok hassas, çok duyarlı olması gerekir.

Sorunun çözüm yeknesak, tek araç veya yöntem değil, bunu birazdan sunumlar esnasında göreceğiz. Dünyada her ülkede çok farklı yaklaşımlar, çok farklı çözümler var. İşin sadece rehabilitasyon veya kullanıcıları, bağımlıları bu hastalıktan arındırma dönemindeki masrafı bile en ön planda tutup, bunu bir değerlendirme ölçüsü olarak ele alan ülkelerin sayısı az değil. Bu konuda çok fazla özgürlükçüymüş gibi davranıp, kullanım serbestliğinin olumsuz etkilerini kendi vatandaşına dokundurtmamaya çalışan ülkeler de var. Madde kullanım, üretim, tüketim ve ticaretini önemli bir silah kabul edip, başka ülkelere karşı kullanabiliriz, başka terör örgütlerine karşı finans kaynağı olarak bizim kontrolümüzde olsun diyenler de var. Ciddi anlamda insani yaklaşan, bu sorunun gerçekten kökünü kazımak için ve uyuşturucu maddeyi sadece ama sadece tıp alanında, kimya alanında, insanlığın yararı için kullanma amaçlı, çok insancıl ve hukuki yaklaşımlar da var. Sanırım, bu konuda birlikte kafa yorarak bir şeyler üretmek gerekli ve hatta günümüzde bu kaçınılmaz.

Bu bilimsel etkinliği müştereken yapmak üzere yaptığımız davet için ve bu başarılı organizasyon için Sayın Rektörümüze, Sayın Dekanımıza, Sayın Merkez Müdürümüze ve fakülte akademisyenlerine teşekkür ediyor ve özellikle böyle bir araştırma merkezi kurduğu için yetkilileri gerçekten candan kutlayarak başarılar diliyorum. Üzerimize görev olarak düşen herhangi bir iş birliği, bu konuda yapacağımız bir çalışma varsa, Özü Alman Hukuku Uygulama ve Araştırma Merkezi mensupları olarak büyük memnuniyetle her tür karşılaştırmalı hukuk iş birliğine hazırız. Dileğim, burada çok heyecan verici bu tür karşılaştırmalı hukuk çalışmalarının yapıyor olması. Saygılarımla.

Sunucu:

Sempozyuma katılımlarıyla bizi onurlandıran, Antalya Cumhuriyet Başsavcısı Sayın Ramazan Solmaz'ı kürsüye davet ediyorum.

Ramazan SOLMAZ:

Sayın Rektörüm, Sayın Dekanım, misafir öğretim üyelerimiz, Antalya Bilim Üniversitesi'nin çok değerli hocaları ve öğrenci arkadaşlarım,

---

* Antalya Cumhuriyet Başsavcısı.

değerli basın mensupları. Hocamın da bahsettiği gibi, evet, bugün heyecan verici bir toplantıdayız. Hocam da burada benim gibi misafir. Hocam gibi burada, Antalya’da bulunan misafirlerimize öncelikle hoş geldiniz diyorum. Onlara da Antalya’da güzel bir gün, güzel bir hafta geçirmelerini diliyorum.

Evet, toplantının önemi, toplantının belki başlığı ile çok doğru orantılı. Esasında toplumun değişik kesimleri bunlarla ilgili çok güzel çalışmalar yapıyor ama farkındalık anlamında, bu farkındalık belki çok da ortaya konulamıyor. Bugün bir üniversitemizin, Antalya Bilim Üniversitesi’nin bu konuda bir farkındalık yaratması da Antalya Cumhuriyet Başsavcısı olarak gerçekten beni de heyecanlandırdı. Özellikle buraya katılmak ve az da olsa sempozyumu dinleme ve buradaki dostlarla bir araya gelme anlamında da ihtiyaç hissettim.

Biz bu hafta Narkotik Tır’ı açtık. Narkotik Tır’ı açtık derken, İstanbul İl Emniyet Müdürlüğü’nün bir Narkotik Tır’ı vardı. O tırı Antalya’ya getirdik, yaklaşık bir haftalık süreyle. Sağ olsun Antalya Büyükşehir Belediye Başkanımız Menderes Türel Bey bunun maddi desteğini sağladı. Vali beyle beraber, iş birliği içerisinde bu Narkotik Tır’ı Antalya’nın hizmetine sunduk bir hafta için. Bunu yaparken niyetimiz neydi? Arkadaşlarla farkındalık anlamında uyuşturucuyla ilgili ne yapılabilir diye değerlendirdiğimizde, bu bilimsel toplantılar ne kadar önemliyse, halkın bilgilendirilmesi ve özellikle de uyuşturucunun ne olduğunu insanlara tanıtmamız gerekiyor. Yani bilimsellik olması gereken, tartışılması gereken bir şey. Ama özellikle vatandaşın da dediğim gibi, uyuşturucu dediğinizde neyle karşılaştığını bilmesi önemli. Esrar, eroin ya da skan dediğimizde, son dönemde çok fazla gündeme gelen uyuşturucudan bahsettiğinizde, insan bilmiyor. Belki her gün önünden geçiyor ama dediğim gibi farkında değil. Bununla ilgili olarak iki hafta önce yine burada bir derneğimizle beraber, daha öncesinde bizim kendi çalışmamız anlamında Denetimli Serbestlik Koruma Kurulu olarak aldığımız karar doğrultusunda, özellikle burada mücadele anlamında, tabii ki bilim insanları, sizlerle birlikte yaptığımız çalışma dışında, bunun doğrudan vatandaşa ulaşabilecek kesimlerle de toplantı yapılması gerekiyordu.

Benim de konuşmacı olarak katıldığım, bir sivil düşünce derneğimizin yapmış olduğu toplantıda şöyle bir şeyle karşılaştık: İnsanlar, evet, gerçekten farkında değil. Yani eroin nedir, esrar nedir, bu neyden yapılır, organik midir, kimyasal mıdır? Bunun farkında değil. Orada gördüğümüz ve en son yaptığımız toplantının bir tanesinde Diyanet İşleri'nde, daha doğrusu buradaki Müftülüğümüzde görevli imamlarımızı, hatiplerimizi çağırdık. Dedik ki, onlar topluma dokunuyorlar, dolayısıyla onlar da bu projenin içerisinde olsun. Öncelikle Muratpaşa'dan başladık. Muratpaşa'da görev yapan din görevlilerimizi topladık İl Müftümüzle beraber. En sonunda toplantılar bitti ve soru-cevap kısmına geldiğimizde bir tane imamımız eline mikrofonu aldı. Sayın Başsavcım dedi. Buradaki bir mahallelimizle ilgili, orada görev yapıyor ve geçerken orada aracına yakıt aldığını anlattı. Sayın Başsavcım diyor, yakıtı alıp da çıktıktan sonra hep geçtiğim yerin sağında bir bitki vardı. Hep merak ediyordum, bu nedir? Bugün öğrendiğim ki Hint keneviridir. Orada ihbar etti. Esasında belki yanından geçiyoruz, belki önümüzde, ama dediğim gibi farkında değiliz. Daha önceki bir toplantıda da gündeme geldi, ben de anlattım. Bu da bir vakadır. Esasında anlatılması gereken bir şey. İnsanların gerçekten bunun ne olduğunu merak ettiği bir şey. Sosyal medyaya girip veya Google açıp ne olduğuna bakabiliyoruz. Bu da esasında bakılabilecek bir şey ama merakla belki alakalı. Yine bir din görevlimiz anlatıyor, görev yaptığı caminin etrafında herhangi bir bitki yok. Bu uyuşturucu eken bir vatandaş bir gün geliyor, diyor ki, hocam buraları çok kuru diyor. Eğer müsaade ederseniz diyor, caminin kenarını ben diyor biraz diyor şey yapmak istiyorum, yeşillendirmek istiyorum diyor. Hoca, evladım ne güzel diyor, sen diyor Allah razı olsun camiye hizmet edeceksin diyor. Birinin niyeti ne, diğerinin niyeti ne... Neticesinde şahıs geliyor, Hint kenevirini bahçeye ekliyor, caminin bahçesine. Arada da geliyor, suluyor, gübresini atıyor, bakıyor filan. Belli bir zaman sonra, bizim emniyetten arkadaşlarımız tesadüfen oradan geçerken bir bakıyorlar ki orada bir Hint kenevirisi var. Hocamıza gidiyorlar, bu nedir diyorlar. Vali evladım bilmiyorum diyor, bir tane vatandaş geldi, caminin etrafını bu şekilde yeşillendirme adı altında yaptı, arada gelip de bakıyor. Hocam şahsı bir arasanıza, bu bitkiler kuruyor, bir şey mi oldu gibi, gel de bir bak evladım de diye. Arıyorlar, şahıs birazdan geldiğinde de arkadaşlarımız alıyor.

Ben bu bölgenin çocuğuyum, Afyonluyum, ama aslım Ispartalı. Biz, yani, afyon yetiştirdik, afyonun ne olduğunu biliriz. Eskiden afyonun nasıl kullanıldığını da biliriz. Yani eskiler bilir, yeniler bilmez. Nasıl bilmez? Yani afyon şimdi sadece bahçelerin kenarında, ya da yeni Afyon tarafından geçerken ya da ruhsatla ekilen yerler varsa, afyon bitkisini belki öyle görüyor. Ama neticesinde iç içe yaşadığımız, dolayısıyla her yerde izinle ekilebilecek ve dolayısıyla devletin kontrolünde ekilebilecek afyondan esrarın ya da eroinin, özür diliyorum esrarın, yani her zaman için etrafta gördüğümüz, belki görebileceğimiz, toplumda da özellikle kuş yeminin içerisinde, eğer bakarsanız kuş yemlerinin içerisinde de Hint kenevirinin olduğunu göreceksiniz. Dolayısıyla esasında hayatta bir risk. Nereye kullandığımız, hocamın da bahsettiği, benden önceki konuşmacıların da bahsettiği gibi, yasak bir şey değil. Yani kontrolle eski alışkanlıklarla kültürümüzle beraber yanımızda bulunan ki, eskiden Hint kenevirini biliyorsunuz insanlar kavurmasını yermiş. Anadolu’da bu bölgede de çok kullanılmış, kavurması yapılmış. Neye kullandığımız, niçin kullandığımız çok önemli. Özellikle de yeni şeylere baktığımızda da Hint kenevirinin üzerinde biraz daha genetiği oynandıktan sonra üç kat, dört kat daha değerli ya da daha fazla uyuşturucusu olan skanı düşündüğünüzde, yani bunun ne kadar tehlikeli ne kadar sıkıntı olarak önümüze gelebileceğini düşünmek lazım.

Bu anlamda, bu toplantının ne kadar önemli olduğunu, özellikle buradaki üniversite öğrencisi arkadaşlarımızın ve ileride bizim meslektaşlarımız olacak hukukçuların farkındalığı anlamında çok önemli olduğunu düşünüyorum. Aynı şekilde dediğim gibi, biz muhtarlarımızı topladığımızda, ben Antalya’da tüm muhtarlarımızı topladım, tüm muhtarlarımızı ilçe ilçe kendimiz topladık ve onlara uyuşturucuyla ilgili olarak gerek şahsım gerek üniversitelerimizden hocalarımız ve halk sağlığından ve emniyetimizden arkadaşlarımız konuşma yaptığında önemli olan bu farkındalığına artırılmasıydı. İnşallah Antalya anlamında bu farkındalığın artırılmasında desteklerinden dolayı başta Sayın Rektörüm olmak üzere, Sayın Dekanımıza ve Merkez Müdürümüze çok teşekkür ediyorum. Değerli bilim adamlarımıza çok teşekkür ediyorum. Bu çalışmanın, bugünkü faaliyetin, Antalya üzerinde ve tabii ki genelde Türkiye’de uyuşturucuyla mücadele ve

farkındalık anlamında çok faydalar ve katkılar sağlamasını diliyorum. Ama daha da özelinde, hukuk adamı böyle olmalı. Toplumun sorunlarına el atmanızdan ve dolayısıyla bu anlamda farkındalık yaratmanızdan dolayı, hukuk camiasının bir neferi olarak sizlere çok teşekkür ediyorum. Saygılar sunuyorum. Tekrar güzel günlerde buluşmak dileğiyle.

BİRİNCİ OTURUM

Oturum Başkanı: Doç. Dr. Halit YILMAZ
(*Antalya Bilim Üniversitesi*)

Konuşmacılar

Prof. Dr. Dr. h.c. Yener ÜNVER (*Özyeğin Üniversitesi*)

“Karşılaştırmalı Hukukta Uyuşturucu Maddeler Konusunda Önemli Hukuki Düzenlemeler”

Prof. Dr. İbrahim DÜLGER (*Antalya Bilim Üniversitesi*)

“Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde İmal ve Ticareti (TCK m. 188)”

Prof. Dr. Özlem YENERER ÇAKMUT (*Özyeğin Üniversitesi*)

“Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde Kullanılmasını Kolaylaştırma (TCK m. 190)”

Dr. Öğr. Ü. İnanç İŞTEN (*Antalya Bilim Üniversitesi*)

“Kullanmak için Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde Satın Almak, Kabul Etmek veya Bulundurmak ya da Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde Kullanmak (TCK m. 191)”

Dr. Öğr. Ü. Mahmut KAPLAN (*Akdeniz Üniversitesi*)

“Uyuşturucu ve Uyarıcı Madde Suçlarının Ceza Muhakemesi Hukuku Açısından Değerlendirilmesi”

Sunucu:

Birinci oturuma başkanlık etmek üzere Doç. Dr. Halit Yılmaz'ı ve tebliğlerin sunmak üzere Prof. Dr. Yener Ünver'i, Prof. Dr. İbrahim Dülger'i, Prof. Dr. Özlem Yenerer Çakmut'u, Dr. Öğr. Ü. İnanç İşten'i ve Dr. Öğr. Ü. Mahmut Kaplan'ı kürsüye davet ediyorum.

Doç. Dr. Halit YILMAZ:

Bugünkü oturumumuzun ilk konuşmacısı Sayın Prof. Dr. Yener Ünver Hocamız olacak. Kendisi, karşılaştırmalı hukukta uyuşturucu maddeler konusunda önemli hukuki düzenlemeler tebliğini kürsüden sunacaklar.

Karşılaştırmalı Hukukta Uyuşturucu Maddeler Konusunda Önemli Hukuki Düzenlemeler

Prof. Dr. Dr. h.c. Yener ÜNVER*

Açılış konuşmaları sonrasında, sunumuma başlamadan önce iki küçük açıklama yapmam gerekli oldu. Madde bağımlılığını izleme konusunda İçişleri Bakanlığımız bünyesinde çok önemli bir kurul var, yıllardır görev yapıyor: TUBİM. Levent Hocamla ben, en genç üyeler sayılırız. Çok çok kıymetli ve çok farklı alanlarda bilim adamları ve üst düzey emniyet yetkililerimiz burada görev yaparak ve diğer ülkelerdeki partner birimlerle iş birliği yaparak, uyuşturucu madde sorunuyla ilgili yeni projeler üretmeye ve ülkemizdeki sorunları çözmeye çaba sarf ediyor. O yüzden, Sayın Başsavcının da açılış konuşmasında değindiği bilgilendirme toplantılarına, bu Bilim Kurulundan üyelerimiz tüm ülke sathında aktif olarak katkı yapmakta ve ihtiyaç olduğunda buraya da memnuniyetle gelerek öğrencilerimize bilimsel açıklamalar yapabilecek durumdadır. Esasında bu sempozyumda sunum yapacak Sayın Levent Hocamın alanı olmakla birlikte, dikkat çekmek istediğim diğer nokta ise, her yaş grubunda iletişimin bilimsel açıdan farklı olduğu, özenle ve farklı biçimde yapılması gerektiğidir. Farklı dil kullanmak, farklı terimleri kullanmak, sorunu çözüm odaklı ve tehlikeyi gerektiği şekilde açıklayarak uyarıcı biçimde iyi anlatmak gerekir. Dolayısıyla, Sayın Başsavcının söylediği ‘*Narkotik Tır*’ını gençlerin ve ailelerin ziyaret etmesini çok çok önemsiyorum. Gerçekten çözüm için çabalayan, yaklaşık yirmi kurs yıldır bütün dünyayı izleyen bilim adamları, TUBİM’de yer almakta ve diğer güvenlik güçleriyle çok uyumlu ve üretken biçimde çabalamaktadır;

---

* Özyeğin Üniversitesi Hukuk Fakültesi.

bu Tır da bu çabalardan sadece birisi. Bu konuda çok bilimli çalışma yapmak ve oradan pratikte yararlanmak önemli. O yüzden, çağırırsanız Bilim Kurulu üyeleri de geleceklerdir, belirtilen *Narkotik Tır*'ı da göndereceklerdir. *Narkotik Tır* görevlileri, diğer eğitim kurumları gibi, bu konuda, Türkiye'deki her yere giderek açıklamalarda bulunuyorlar.

Benim yapacağım açıklamalar¹, Türk ceza hukuku mevzuatında neyin olup neyin olmadığı tespitini değil. Değirmek istediğim, mevzuatımızda olanların yurt dışında nasıl düzenlenmiş olduğu da değil. Çünkü, mevcut konusunda bu Sempozyum'da çok değerli konuşmacılar var. Bu akademisyenler, size o konuda detaylı bilgiyi hem yargı uygulamasından hem de mevzuattan örnekler verecekler. Bizde bulunmayan, önemli-önemsiz, ama Avrupa'da neler var, biraz onların üzerinde durmaya çalışacağım. Çünkü bu sorun, onların da sorunu; hem mevzuatın geliştirilmesi hem uluslararası hukukun takibi hem de uluslararası iş birlikleri için bu önemli olduğundan yabancı kanun koyucuların sürekli gündemindeki bir alan bu. Ülkemize verdiği kadar diğer ülkelere o kadar çok zarar vermeseler bile, sonuçta her ülke için önemli bir sorun. Birçok devletin ciddiyetle, hassasiyetle yaklaştığı ve çok şey yapmayan veya yapmak istemeyen ülkelerin bile sürekli izlediği bir sorundan söz ediyoruz. Çeşitli düzenlemelere yer verdikleri bir alan. Bu ülkeler bazında, belki verilen bu bilgiler kapsamında, acaba bu düzenlemelerden yararlanabilir miyiz, bunların ne kadarı doğru, ne kadarını ülkemize dolaylı veya doğrudan almalıyız? Bu bağlamda belki özetleyerek de olabildiğince hızlı bir şekilde, yirmi dakika içerisinde bazı ülkelerin bu probleme nasıl yaklaştıkları, önleme konusunu nasıl ele aldıkları, bağımlılar konusunda halen nasıl çözümler söz konusudur, uluslararası ticarete ve kötüye kullanmalarda günümüzde nasıl bir uygulama söz konusu ve hangi yeni öneriler, yeni yaklaşımlar var. Bunlara değinmeye çalışacağım.

İlk olarak, ceza kanunumuzun mehzaz kanunu olan *Almanya* ile başlayalım. Buradaki birtakım düzenlemeler, bize çarpıcı gelmektedir. Mevzuatımızda bunların bir kısmının farklı özel yasalarda çok sınırlı olarak düzen-

¹ Bu sunumda atıf yapılan madde metinleri için ilgili ülkenin internetten kolaylıkla ulaşılabilir, kendi dilinde ve özellikle Almanca ve İngilizceye çevrilmiş ceza kanunu, alanla ilgili tüzükler ve diğer mevzuatına bakılmalıdır. Sadece bazı ülkelerdeki kanuni düzenlemeler için bkz. Karşılaştırmalı Güncel Ceza Hukuku Serisi - Uyuşturucu Madde Suçları, Cilt: 18, Ankara 2017.

lendiğini görebiliyoruz. Yine aynı şekilde, bazılarının ise, ceza hukuku anlamında değil de diğer mevzuatla çözülmeye çalışıldığını görüyoruz. Sadece çok çarpıcı olan birkaç hususla başlayalım: Öncelikle, **kavram tanımlamasına** çok dikkat edilmektedir. Batı ülkelerine baktığımız zaman hem uyuşturucu ile ilgili özel yasalarında hem ceza kanunlarında önemli kavramların tanımını yapmaktadırlar. Bu, ceza hukuku bakımından son derece önemli. Çünkü suçta ve cezada kanunilik ilkesi gereği, kişilerin o kavramların uygulanması kapsamında, kişilerin kanuni tipleri önceden net olarak bilmeleri için, önceden kanunla ve elastiki olmayan terimlerle düzenlenmiş, suç tipi konularının veya diğer unsurlarının muğlak terim veya kavramlarla örtülmemiş, kapatılmamış, bilinçsizce veya bilinçli olarak belirsizleştirilmemiş olması gerekir. Bu kavramları ülke içinde, her yargıç, her hukukçu aynı şekilde anlayıp uygulamaktadır. İkinci olgu, **bağımlılar** bakımından uyuşturucu madde öyle bir olgudur ki, birçok sorunla birlikte beslenmektedir. Fuhuş, diğer bulaşıcı hastalıklar ve bir suçluluk coğrafyasının önemli bir parçasını oluşturmaktadır. Dolayısıyla, bunların toplumun diğer bireylerine sirayet etmemesi için, eğer tedavi sürecindeyse bazı bireysel tüketim odaları kurulmaya başlanmıştır. Birazdan yapılan açıklamalarda bununla ilgili birkaç ülke düzenlemesi örneklerini göreceksiniz, Almanya da bu örneklerden birisini oluşturmaktadır.

Buradaki amaç, özellikle uyuşturucu ve uyarıcı madde bağımlılığı konusunda, kullanılan bu enjektörlerin başka insanlara verilmemesi, bu insanların bu kullanılmış enjektöre ulaşamaması ve/veya bir defadan fazla kullanılmaması, insanların kendi sağlıklarına dikkat etmeleri, bu şekilde dolaylı da olsa tedaviye teşvik edilmeleri, enjektör temini için dahi olsa doktorla temas etmeleri ve başkalarına uyuşturucu maddeyi satmamaları, sunmamaları, ulaştırmamalarıdır. O yüzden de, bireysel tüketim ile ilgili çok yaygın ve uygulamaya geçirilen bir kanuni düzenlemenin olduğunu söylemem gerekir. Şehir merkezlerinde, kayıtlı, kontrollü ve enjektörlerin geriye toplandığı bir uygulama da söz konusudur.

Reklam konusu da çok önemlidir. Reklam konusuna mevzuatta, özellikle ceza kanunlarında yer verildiğini görebiliyoruz. Biz de bu konuda TCK m. 190 var. Uyuşturucu maddenin aleni bir özendirilmesini cezalandırıyor; ancak bunun dışında bir düzenleme yok. Reklam konusunda, son derece

hassas biçimde, teşvik ve azmettirmeye teşebbüs gibi, ceza hukukundaki cezalandırmanın hazırlık alanlarına doğru yayıldığını görüyoruz. Buna da burada dikkat çekmemiz gerekiyor. Suç ve hastalık bildirimleri dışında, Sayın Başsavcının da açılış konuşmasında değindiği gibi, bazı ülkeler, belirli bitkileri, bazı ülkeler ise genelde uyuşturucu kullanımında, yapımında, üretiminde kullanılan bitkilerin yetiştirilmesini ihbar yükümlülüğü getirilmekte, bunu yerine getirmeyen kişilere ciddi anlamda cezai yaptırımlar uygulanmakta ve bu kişiler ciddi anlamda cezalandırılmaktadır.

Maddeyi **izinsiz ekme** kavramı çok önemli. Çünkü tıp alanında kullanacaklar bakımından kontrol söz konusu. Ülkemizde oldum olası kontrollü biçimde (Afyon Kanunu'nda olduğu gibi) bitki yetiştirilmesi belli koşullarla ve denetim altında serbesttir. Ancak bunun dışındaki suiistimallere, izinsiz ekimlere hem teknik anlamda suç hem de kabahatler bazında ciddi yaptırımlar söz konusudur. Burada çok sınırlı da olsa, Almanya'da, uyuşturucu maddeler konusunda kolluğa, savcılığa ve yargıca bir inisiyatif verildiğini de biliyoruz. Çok sınırlı hallerde, bizim ülkemizde ilke olarak geçerli olmayan, ceza muhakemesi kanun ve hukukuna çok istisnai izdüşümlerini gördüğümüz *oportunitate* ilkesini görüyoruz. Savcı burada, eğer miktar çok azsa, kişinin kusuru yoksa, kendi kullanımı için çok çok çok cüz'i miktarda hatalı davranışta bulunmuş uyuşturucu madde suç tipleri içerisinde *oportunitate* ilkesini uygulayabilmektedir. Buradaki uygulama ise, bazen soruşturma açmamak veya soruşturmayı kovuşturma aşamasında hâkimin de onayı ile birlikte durdurmak şeklinde olabilmektedir. Tedaviye yöneltmek, çok az ve gerçekten mazur görülebilecek sebepler varsa veya benzeri gerekçelerle bu yapılmaktadır. Ama bu çok sınırlıdır, keyfi kullanılamaz. İş yükünden kaçmak için, savcılar, her defasında takipsizlik vermezler. Buna özellikle dikkat etmemiz lazım. Titiz bir uygulama var ve bu uygulama (savcı takdiri) hâkimin kontrolündedir. Buradaki amaç, gerçekten tesadüfen, çok sınırlı bazı özel sebeplerden dolayı suça bir kez bulaşmış, başkalarına zarar vermemiş kişiyi, kontrollü bir şekilde, o suçluluk alanının dışına nasıl taşıyabiliriz sorusuna cevap aramaktır. Bu, bize şunu göstermektedir: Ceza hukukuyla, suçu önleme hukuku/polis hukuku dediğimiz hukuk arasında yeni bir köprü kurulmuştur. Aynı şekilde herhangi bir suçta, bunun mutlaka bir uyuşturucu madde suçu da olması gerekmiyor, eğer

iki yılın altında bir hapis cezası verilmiş ama kişi cezaevinde veya dışarıda tedavi edilmeyi kabul ediyorsa, kişi uyuşturucu madde bağımlılığından arındırmaktadır. Sempozyum'daki Gülcan Hocamız da anlatacaktır, bu yöntemde kişinin maddeyi bırakma kararı ve iradesi çok önemlidir. Bu istek, bu azim, çaba en etken rolü oynamaktadır. Bu tür hallerde, cezanın infazının ertelenmesi imkânı geldiği gibi, bu tür tedavi sürecinin cezanın infazından bağımsız olarak, nerede tedavi yapılırsa yapılsın, tedavi süresinin ceza miktarından mahsup edilme imkânı da vardır. Ceza davasının ertelenmesi konusunda, karşılaştırmalı hukukta, hem bu konuda inisiyatif hem de davanın açılmasını erteleme gibi de yetkiler olabildiğince genişletilmektedir. Yani bir taraftan savcılığa bu anlamda *maslahata uygunluk/oportunité* dediğimiz yetki olabildiğince geniş bir biçimde, kişiyi tedavi amaç ve kontrollü bir şekilde izleyerek, ama tedavi de ederek veya tedavi olmasına fırsat tanıyarak, suçluluk alanından çekip çıkarmak suretiyle, ceza infaz kurum ve yetkililerine mahkûmiyetle birlikte bu problemin cezaevinde büyümesini önleyici yetkiler verilirken, diğer taraftan, tedaviyi özendirici bazı önlemler alınmaktadır.

Reçete konusu diğer önemli bir konuyu oluşturmaktadır. Reçete konusunda karşılaştırmalı hukuk mevzuatında ayrıntılı tanımlar olduğunu görüyoruz. Siciller, kayıtlar da çok önemli. Çünkü ilaç sanayinde bunların transferleri vs. önemlidir. Almanya'da, uyuşturucu maddelerle ilgili özel, çok sayıda kanun var. Ceza kanunundaki hükümler dışında çok işlevsel olan, ceza kanunu kadar sıklıkla uygulanan bir İlaç Kanunu var ki, orada da hem tanım maddeleri hem de cezai hükmü içeren düzenlemeler var.

İsviçre mevzuatına baktığımızda, kanun koyucu ve uygulamacıların genel yaklaşımları, *Dört Sütun* dediğimiz bir ilke kapsamında, olabildiğince önlemektir. Terapinin, rehabilitasyonun, çok ön planda olduğu gözlemlenmektedir. Toplumsal zarar azaltılmaya çalışılıyor. Mümkün olduğu kadar baskılamaya ve kontrol altına almaya çalışıyorlar. Onlar bu kadar çabaya rağmen, önleme bakımından baş edemediklerini ise ceza hukuku alanına taşımaktadırlar. Burada, *Schengen ülkeleri* kapsamında, Avrupa Birliği ülkesi olmamakla birlikte, İsviçre kişisel verileri ve uyuşturucu madde ile ilgili verileri, AB polis teşkilatlarıyla paylaşmaktalar. Ciddi bir iş birliği var. Bu bize şunu göstermektedir: Türkiye, Avrupa

Konseyi'nin kurucu üyelerinden birisi ve uluslararası suçlulukla mücadelede Europol ve Interpol ile ortak çalışmalar yapmaktadır. Burada, Siber Suç Sözleşmesi'ni onaylayarak iç hukukumuza kattığımız da dikkate alarak, bu alanda mümkün olduğu kadar iş birliğini sıklaştırmak ve alanını genişletmek gerekir. Çünkü, madde ticareti sınır aşan suçlardır. Bilgi paylaşımı uyuşturucu trafiğini engellemek ve arka plandaki kişilerin yakalanarak cezalandırılması açısından çok önemlidir. Tabii ki, burada sadece bilgiyi vermek değil, o ülkeden de bilgileri vaktinde ve yeterince almayı başarmamız gerekir.

Aynı şekilde, baktığımızda dikkat çeken şeyler, başka bir ülkede işlendiğinde **o ülkede suç olmasa dahi**, ülke içinde kovuşturma şartlarının arttığını biliyoruz. Küçükler ve çocukları uyuşturucu madde satımında, ticaretinde kullanmanın veya onları teşvik ve azmettirmenin cezalarının arttığını biliyoruz. Çok çok hafif hallerde, ki bu hafif hal nedir, bizim Yargıtay kararlarında **eser madde** diye geçen küçük tanımların, kanunda miktarıyla, yabancı ülke kanun veya tüzüklerinde savcının, hâkimin, polis keyfine bırakılmadığını ve gram miktarıyla tanımlandığını görüyoruz. Ve o miktarlarda bazen tedaviye yönelerek cezalandırmamayı, kovuşturmaya gidildiğini, kişinin tedavi için doktora yöneltildiğini görüyoruz.

Tüketimin reklamını yapma konusu da son derece hassas yaklaşılan bir konudur. Üretme, bulundurma, kullanma, başkasına verme, sunma, satma gibi bütün bu seçimsel hareketlerin dışında, **bitki yetiştirmeye** mevzuatta özel vurgu yapıldığını ve özellikle düzenlendiğini görüyoruz. Keza, **azmettirmeye teşebbüsün** cezalandırıldığı bir alan da görüyoruz ki, bu, ceza hukukunda son derece dikkatlice düzenlenip uygulandığı bir kurumdur. *Başarısız kalmış azmettirme* dediğimiz eylem tipinde, bir kişiyi suç işlemeye yönlendirmeye çalışıyorsunuz, sözlü veya yazılı veya görsel açıklamalarınız var, ancak kişi hiçbir şekilde ikna olmaz ve suç alanına adım atmaz. Bazı ülkeler bu davranışı cezalandırmaktadır. Başka bir ifadeyle, sırf uyuşturucu madde konusunda bir kimseyi azmettirmeye girişmeniz dolayısıyla cezalandırılabilirsiniz.

Reçete de önemli konulardan birisi. Çünkü reçete, sağlık personelinin ciddi anlamda suiistimal ettiği veya kullanıldığı bir alandır. Birçoğu

ilaç adı altında uyuşturucu madde içeren maddelerin de piyasaya sürüldüğünü de biliyoruz. Bu alanda çok sıkı bir denetim olduğunu, o reçetelerin düzenlenmesinde hem sahte reçete düzenleme hem de yalan beyanların ciddi yaptırımlar altına alındığını görüyoruz. Yani reçete etmek kadar gerçek veya sahte reçetenin hukuka aykırı kullanımını hem sorunlu hem de illegal biçimde uyuşturucu maddeyle iştigalle mücadele alanında ilginç gelecek, genellikle kasten işlenen suçlar vardır. Uyuşturucu madde suçlarında tipik davranışların seçimlik olarak düzenlendiği birçok suç tipinde, taksirli eylemlerin ayrıca cezalandırıldığı da sıklıkla görülen bir husustur karşılaştırmalı hukukta. Bu Türk mevzuatı için çok yeni bir konudur. Yani, sadece madde sevkiyatı değil, başka ülkelerde uyuşturucu madde olduğundan şüphelenilen birtakım maddelerin nakli, onların *reçete edilmesi*, o maddelerin muhafazası gibi hallerde, taksir bir tarafa, şüphelenme halinde dahi gereğini yapmamanın, o insanlara yardım etmenin cezalandırılması söz konusudur. Çok yeni bir şey bu, ceza hukuk alanında. Bu tür düzenlemeleri yapmadan önce böyle bir düzenlemeyi yapıp yapmamayı veya eğer yapacaksa nasıl yapmamız gerektiği konusunda üzerinde iyi düşünmemiz gerekir. Ama İsviçre bakımından bunların taksirle cezalandırılabilir olması da çok önemlidir. Çünkü, unutmayalım, Avrupa Birliğinin en önemli ülkesi olan Almanya'yı ceza hukukunda bire bir takip eden önemli bir ülkedir İsviçre.

Kazanç müsaderesi konusunda İsviçre'de çok geniş kapsamlı hükümler vardır. Bazen kişinin tedaviye yönelmesi halinde hızlandırılmış muhakeme ve idari tedbirlerle de kişinin, suçluluk alanından çekilip tedaviye yönlendirildiği görülmektedir.

İngiltere'ye baktığımızda; ceza kanunu dışında bu konuda özel kanuni düzenlemeler olduğunu görüyoruz. Aynı şekilde, bütün Avrupa ülkelerinde olduğu gibi, maddelerle ilgili bütün suçlarda kullanan her terminolojinin her terimin her kavramın tanımının olduğunu görüyoruz. Keyfilik son derece sınırlanmış bir durumda ve her şey kanuni düzenlemelerde çok net. Hangi kavram ne anlama geliyor, bu çok önemli ve sadece kanuni düzenlemelerden tereddütsüzce anlaşılmalıdır. Ancak, Birleşik Krallık gibi önemli bir Avrupa ülkesinde, psikoaktif madde olduğundan *şüphelenilen bir maddenin tüketimine bir şekilde dolaylı katılımda dahi* cezalandırıldı-

ğını görmek bizim için şaşırtıcı olup, yargılama hukuku açısından sorunlu görmemiz gereken bir durumdur. Burada fail açısından açık bir bilme, isteme unsuru yok, taksirli davranış sorgulanmıyor; şüphelenilen bir maddi konuyu kullanmak veya onunla ilişkili olarak istenmeyen biçimde davranmak dahi cezalandırılmak için yeterli görülebiliyor. Birleşik Krallık yasaları, şüphe halinde bile kişinin o davranıştan kaçınmasını istemektedir. Demek ki, şüphelenmiş ama ona rağmen olaya karışmış veya taksirli davranmış bir kişi cezalandırılmaktadır. Kanuni düzenlemelerden bu anlaşılmaktadır. Ceza hukukçusu olarak bunu söylerken çok temkinli ve bir o kadar da endişelenerek konuşuyorum. Çünkü gerçekten çok riskli bir alan. Hangi suçta hangi davranış tipik hareket olarak düzenlenecekse, bunu çok hassasiyet göstererek düzenlemek lazımdır. Buraya aşırı ve sınırları belirsiz, keyfiliğe açık müdahaleler, bireylerin özgürlük alanlarına ciddi bir şekilde müdahale, yani ceza hukukunun girmemesi gereken alanlara da girmesine yol açılabilmektedir. Ama diğer yandan da, bu açıklamalarla, en azından Batıda ne olduğunu objektif olarak görmemiz gerekir. Bu kuşkuyla karşılanması gereken örnekte, şüphe halinde bile kişilerin taksirli davranışını değerlendirilmeksizin dahi cezalandırıldığını görüyoruz.

Mülk yasaklama emri dediğimiz, özel bir yaptırım türü var. Bu, bizdeki yaptırım türlerinde çok rastladığımız bir olgu değil. Zilyet olabilir, malik olabilir veya kendisine bir mal, adliye veya başka kişi tarafından emaneten idaresi için, muhafazası için tevdi ve teslim edilmiş olabilir. Orada, o maldaki zilyetlikten doğan tasarrufların bloke edilmesi mümkün. Erişim yasağı da bu yaptırım açısından çok önemli etki yapmaktadır. Uyuşturucu madde suçlarında olabildiğince geniş ve zaman zaman kısıtlı kanuni şartları belirleme koşuluyla, idari makamlara da bu konuda geniş yetkiler verildiğini görüyoruz. Özel düzenlemelere bakarak, on sekiz yaşından küçükler için bu yaptırımın uygulanmaması ya da sınırlı uygulanması yönünde büyük bir hassasiyet olduğunu ifade edebiliriz.

Tanıklar için özel koruma tedbirlerinin geldiğini görüyoruz. Bu koruma önlemleri önemli işlevi haizdir. Bilindiği üzere, uyuşturucu madde suçlarının hepsi örgütlü suçlu değil. Bununla birlikte, yine de bu suçların büyük bir çoğunluğu örgütlü suçluluk alanı oluşturmaktadır. Belki bireysel kullanım, bireysel satıcıların zinciri takip edildiğinde arka planda silahlı veya

silahsız bir örgüt karşımıza çıkabilir. Ancak, bireysel suçlarda bile tanık koruma için özel hükümlerin getirildiğini gözlemliyoruz. Elkoyma için veya arama önlemleri için çok sıkı koşullar ve polisin daha kolay hareket edebileceği düzenlemelere yer verildiğini görüyoruz. Polisin bazen somut vakaya veya kişiye özgü inisiyatif kullandığını da ifade etmek gerekir. Birleşik Krallık'ta polis, suçun soruşturma ve kovuşturmasında kullanılamayacağına kanaat getirdiği maddeyi imha etmektedir. Ülkemizde geçmişte olduğu gibi, bu maddelerin hukuka aykırı arama sonucunda elde edildiği gerekçesiyle bu maddelerin geri alınmasını serbest bırakan, hakkında dava açmadığımız kişiye iade etmek gibi yanlış kararların çıkmadığını görüyoruz. Dolayısıyla Birleşik Krallık mevzuatının, son derece hassas, polisin burada doğrudan doğruya o madde zararlı, başka kimyasallarla birleştirildiğinde uyuşturucu maddeye dönüştürülebilir deyip, polisin tutanakla olay yerinde imha edebilme imkânını verdiğini görüyoruz.

Hollanda'ya baktığımızda, karşımıza öncelikle Amsterdam, Lahey gibi Dünya'da uyuşturucu maddenin belli türlerinin serbestçe kullanıldığı şehirler çıkıyor. Bu ülkede, sokaklarda aleni ve serbestçe belirli bir madde satımının, bireysel kullanımın ise kafelerde olabildiğince ve özendirici bir biçimde icra edildiği alanlar mevcuttur. Oradaki özendirmenin gerçekten Hollanda vatandaşlarına mı, yoksa dışarıdan gelen turistlere mi olduğuna, daha yakından, eğitim, basın, halkın bilinçlendirilmesi, tüketimin ve satışların izlenmesi gibi açılardan çok daha yakından bakarak çok dikkat etmek lazım. Neye izin verildiğine, neye izin verilmediğine dikkat etmek gerekir. Yoksa Hollanda'da da herkes her istediğini yapabiliyor değil! Fakat, uyuşturucu madde elde edilecek bitki yetiştirmenin, üretmenin özel tanımlandığını ve kontrol dışı, izin dışı yetiştirmelere müsaade edilmediğini tespit etmekteyiz. Uyuşturucu madde veya bu maddenin hammaddesi, bitkisi veya üretim araçları çoğu kez dışarıdan denizcilik yoluyla, deniz yoluyla gelmektedir. Ancak, Hollanda daha çok ilaçlar üzerinden illegal uyuşturucu madde tüketimine karşı savaş açmış durumdadır. Bu konuda hem kanun hem ayrı ve detaylı hükümler içeren bir tüzük var.

Kanada'da da sadece uyuşturucu madde değil, patlayıcı maddelerde veya özellikle bilişim alanında da bir suçun işlenmesinde kullanılacak, suçun konusunu üretmeye yönelik araçların bulundurulması ve onların hazır-

lanmasının, bunların ithalinin, ihracının suç haline getirildiğini gözlemliyoruz. Yani daha ön alana çekilmiş bir cezalandırılabilirlik alanından söz etmekteyiz. Uyuşturucu madde ve alkole bağlı bu hareket bozukluğunun nasıl sağlıklı tespit edileceği, adliyenin burada nasıl karar vereceği, hem kusur yeteneği hem de trafikteki kullanımına ilişkin olarak t¼z¼kte çok detaylı düzenlendiğini söyleyebiliriz.

Finlandiya da bu alanda önemli ÷lkelerden birisidir. Çünkü bu tür ÷lkelerde, Almanya da dahil, bir suç u şlemeye teřebb¼s¼n cezalandırılması istisnadır. Belirli ağırlıktaki ceza yaptırımını gerektirenler hariç, ilgili özel suç tipinde, özel bir norm olmadığı müddetçe suça teřebb¼s¼ cezalandırılmaz. Suça teřebb¼s¼n cezalandırılması, t¼pkı taksirli eylemlerin cezalandırılması gibi istisnai bir durumdur. Cezalandırabilmek için, bu kurumlara kanun koyucunun özellikle önem verip, kanunla (çoğu kez de özel hüküm olarak) düzenlemesi gerekir. Bu ÷lkede, doğrudan doğruya uyuşturucu maddedeki bütün seçimlik hareketlere teřebb¼s¼n cezalandırıldığını görüyoruz.

Uyuşturucu madde bitkilerini yetiştirme eylemleri, belirli türdeki haşhaş, koka bitkisi, kenevir gibi bitkilerin yetiştirilmesi, hiç kullanılsa, satılmasa, başka bir şey hiçbir şey yapılsa, süs bitkisi olarak yetiştiriyorum dese dahi suç olarak cezalandırılmaktadır. Cezalandırma için, ortada mutlaka terör örg¼t¼n¼n var olması gerekmemektedir. Uyuşturucu madde ticareti, kullanma, yetiştirme, o bitkileri finanse etmek cezalandırılmaktadır. Bu belirtilen eylemlere özg¼ ilgili suç tiplerinin mevzuatımızda (Afyon Kanunu hariç) olmadığını biliyoruz.

Aynı şekilde, sadece azmettirme ve teşvik hareketlerinin de cezalandırıldığı gör¼lmektedir. Finlandiya mevzuatına baktığımız zaman, bazı bitkiler bakımından ceza miktarının daha çok artırılarak, bakın tek tek sayılmış, bir sür¼ hal¼sinasyon içeren mantarlar, koka bitkileri, afyon çiçeği, kenevir vesaire, bunların cezalandırıldığını gör¼yoruz. Bitki yetiştirmeyi, hatta bunları kasten yapma dışında, şüphelenmesine rağmen, Sayın Başsavcının açılış konuşmasında verdiği örnekteki din adamı, eğer Finlandiya'da olsaydı, şüphelenip de buna rağmen bu olaya katılması halinde cezalandırılacaktı. Gerçekten burada ceza hukuku alanının inanılmaz derecede genişletildiğini gö-

rüyoruz. Belki de son on yılda, Almanya'dan çıkan ve daha sonra başka ülkeleri etkileyen *düşman ceza hukukunun* etkileridir bunlar. Bu tür düzenlemelerde ceza hukukunun ilkelerine aykırılık olmamasına dikkatli olmak gerekir. En azından, bu ülkede bu tür hükümlerin olduğunu ve uygulandığını belirtmekle yetinelim.

Belçika'da da bireysel kullanım, genel kanının aksine, yasalarda yasak; bireysel kullanıma ilişkin hukuki durum Hollanda'da olduğu gibi değil. Ama buna rağmen, sokaklarda, belirli şehirlerin gettolarında (örneğin *Brüksel*) bu maddelerin bireysel kullanıma sunulduğunu, marketlerde, büfelerde saf olarak ya da yiyeceklere karıştırılmış olarak ve dış ambalajında da uyuşturucu içeriğine yönelik yazı ve resimlere yer verilerek satıldığını görüyoruz. Ancak, Belçika hem bireysel illegal tüketimle mücadele etmekte, hem de mevzuatta detaya girerek, sadece bitkiler, doğrudan doğruya uyuşturucu maddeye erişilebilecek bitkiler bakımından değil, bunlar yanında zehirli maddeleri izinsiz bulundurmaya suç haline getirmiştir. Çünkü, kimyasalların büyük bir kısmının bitki veya ilaç ile hiçbir ilgisi yoktur. Bunlar tamamen zehirden ve kimyasaldan üretilmekte, yapımlarında dezenfektan maddeleri, antiseptik maddeleri kullanılmaktadır. Bu, piyasanın denetimi açısından çok önemli bir husustur. Bu tür bir temizleme ilacı, eğer kontrollü bir zincirle piyasaya sunulmamış ve kişi bunu bulunduruyorsa, kişi uyuşturucu madde imal etsin veya etmesin veya etmeye teşebbüs etsin veya etmesin, cezalandırma açısından önemli olmayacaktır. Bu hareketler ve kullanılan araçlar, potansiyel olarak toplum sağlığına ve dolaylı olarak da toplum güvenliğine zarar verebilir. Belçika'da bu maddeleri bulundurmaya suç haline getirilmiştir ve aynı şekilde, bitkiler bakımından da burada cezalandırmaya ilişkin özel hükümler vardır.

İkame tedaviler de, bu alanla ilgili önemli bir konudur. Bireysel kullanımda, kayıt altında olmak kaydıyla ve devletin gösterdiği, doktorla polisin izlediği merkezlerde, sırf o kişinin tedavisine yönelik ikame tedavi odaları bulunmaktadır. Keza, uyuşturucu maddeler bakımından Belçika'da ilginç olan, bu maddenin etkisi altındaki kişiler bakımından, sırf toplumda huzursuzluk yaratacak davranışlara girmelerinin de teknik anlamıyla kabahat değil ama suç olarak düzenlenmesi, ceza verilmesidir. Bu kişiler tedaviye yönlendirilmekte ve yargı kontrolüyle bu tedavi ted-

birleri uygulanmaktadır. Tedavinin istenilen başarıyı vermesi için, muhataplı kişinin de bağımlılıktan kurtulma isteğinin olması gerekir. Diğer hallerde, polis hâkimden onay alarak inisiyatif kullanmaktadır; mevzuat buna olanak sağlamaktadır.

Estonya'da, mevzuat çocuklar bakımından son derece hassas düzenlenmiştir. Madde tüketiminin teşviki suç haline getirilmiştir. Teşvik, teknik olarak, azmettirmeden daha önceki bir hareket biçimi ve fail üzerindeki etkisi azmettirmeye nazaran azdır. Küçükler bakımından **tüketimi teşvik**, kullanımı teşvik, reklam suç haline getirilmiştir. Afyon, haşhaş, esrar bakımından koka çalılıklarının yasadışı ekimi cezalandırılmaktadır. Dağıtım hazırlama suçu adı altında, cezalandırılabilirlik alanının çok daha öne çekildiği görülmektedir. Ayrıca, ciddi anlamda, bu tür suçlarda genelde toplumun tümünü, devletin güvenliğini ilgilendiren çok önemli terör gibi eylemlerde ceza hukukunun bu kadar öne çekildiğini görüyoruz. Kendi vatandaşları bazı lokal alanlarda çok rahatlıkla kullanabilen ülkeler bile, bu ülke mevzuatında çok hassasiyetle ayrıntılı düzenlemelelere yer vermiştir.

Norveç, **bireysel tüketim odalarını** ayrıntılı biçimde düzenlemiştir. Bu sistemle aşırı doz ölümleri engellenmek istenmektedir. Bu uygulama, öncelikle o kişinin kendisini korumaktadır. Çünkü ne kadar ne yapacak, neden madde satın aldı, o kimyasal maddenin içeriğinde ne vardı, sokaktan aldığı gerçekten neydi, bunlar kontrol altına alınmakta ve izlenmektedir. Bunun yanında, hem bu kişiyi bir insan olarak korumaktadır, hem de bunun, bu kişinin başka hastalıkları olabilir, enjektörlerle veya temalla başka insanlara da zarar verme tehlikesi ortadan kaldırılmaktadır. Ancak, resmi kayıtlar, sicil, tutanak veya izleme için kayıt önemli olup, uygulama için izin alınmalı ve kişinin de **eroine** bağımlı olması gerekir. Bu son koşul çok ilginçtir. Çünkü, Norveç bu alanda sadece tek bir ülkedir ki, bu kullanım odalarını, tren istasyonları, havalimanları gibi şehrin belli merkezlerine kurmuş ve bunları sadece **eroinde** kullanmaktadır. Halbuki diğer bütün ülkeler, bu yöntem açısından, özellikle eroini yasaklamakta, bu yöntemle eroin dışındaki madde bağımlılığında izin vermektedirler. Bu bireysel tüketim odalarında eroini yasaklıyor, bireysel tüketime izin vermiyor. Norveç dışındaki ülkelerde eroin dışında her madde bağımlılığı

olabilir; ancak Norveç'te eroin bağımlılığında bu yöntem izin verilmektedir. Tıp bilim adamlarının birbirinden taban tabana zıt bu iki olgunun nedenlerini ve hangi sistemin daha doğru olduğunu biraz araştırması gerekir. Bu uygulamada, personel görevlendirmede ve “gerçek kişi kullansın ama başkasına satmasın” ve “kullanacak kadar miktarı doktor belirlesin” vb. birçok güvenlik koşulu bulunmaktadır. Ayrıca uygulamada, hijyen kurallarına azami dikkat edilmektedir. Kullanıcılar gözetlenmekte ve bu yöntemin uygulanması nedeniyle doğrudan doğruya olası bir hastalık gelişmesine veya sağlık bozulmasına müdahale etmek için ambulanslar, hemşire, doktor ve araçlar olay yerinde her an müdahaleye hazır bulundurulmaktadır.

Letonya'da, çocukların uyuşturucu madde kullanımı veya ticaretine azmettirilmesi konusunda büyük hassasiyet var ve sırf bu nedenle ceza artırım söz konusudur. Bu açıdan, Çocuk Haklarının Korunması Kanunu'nda özel suç tipi düzenlenmiştir. Çocuğun bu şekilde narkotik alanında kullanılması ve onun bu suç alanına çekilmesi konusundaki teşvikler ve azmettirmeler, çocukların kullanılması veya çocukları teşvik edecek koşulların oluşturulması Letonya ceza hukukunda cezalandırılmaktadır.

Fransa mevzuatı, bu alanda ilginç hükümler içermektedir. Fransa'da ilk etapta karşımıza Avrupa'da hiçbir ülkede rastlamayacağımız derecede çok ağır ve uygulaması sert cezaların çıktığını görüyoruz. Ceza miktarları çok ağırdır: Yaptırımlarda hapis cezaları yirmi yıl hapisle başlamaktadır. Örgütlü hallerde suç oluşturan hareketler için otuz yıl, ihraç eylemlerinde asgari hapis cezaları on yıldan otuz yıla kadar çıkabilmektedir. Ciddi biçimde ağır olan bu cezalara rağmen, şartlı salıverme koşulları Türkiye'deki gibi değildir. Açık cezaevi uygulamaları, Türkiye'deki kadar yaygın ve gevşek değil. Fransa'da otuz yıl hapis cezasına hükmediliyorsa, kişi cezaevinde en az yirmi beş yıl kadar kalır. Kapalı cezaevinde. Belirtilenlere ilaveten mutlaka çok yüksek miktarda ek para cezasına hükmedilmektedir. O kadar yüksek miktarda para cezası, zaten o kişinin hayatını Fransa'da olanaksız hale getirmektedir.

Belli hallerde, çocukların suça karıştırılması, suçta kullanılması hallerinde, kesinlikle hangi suç tipi olursa olsun, hangi seçimlik davranış olursa

olsun, faile on yılın altında hapis cezası verilmemektedir. Fransa'da geleneksel olarak, ceza hukukunun diğer alanlarında olduğu gibi, uyuşturucu madde suçlarında da, t¼zel kişiler için ceza sorumluluğu öngör¼lm¼řtür. Hem dernekler hem şirketler bakımından t¼zel kişilerin adeta (ticari-sosyal alandaki) varlığını bitirecek ceza yaptırımları vardır. Fransız CK'nun, t¼zel kişiler konusunda, TCK'dan ayrılan en önemli noktası budur. Türkiye'de ise ısrarla t¼zel kişilere para cezası verilmesinden kaçınılmakta, Kabahatler Kanunu m. 43a dışında adli suç nedeniyle (adli veya idari) para cezası uygulanması yapılmamaktadır. Bunun nedeni anlaşılamamakta, tutarsız teorik gerekęelerle, aynı ve tek bir eylemin bir kişi açısından suç diğeri açısından haksız fiil olduğu vs. gerekęelerle geğiştirilmektedir. Bu düzenleme ve uygulama, t¼zel kişilerin ceza sorumluluğunu kabul eden ÷lkelerin neredeyse tamamının düzenlemeleriyle de uyuşmamaktadır. T¼zel kişinin ceza sorumluluğu olabileceğini kabul ediyorsanız, t¼zel kişinin suç işlemesini önlemek ve cezanın diğer amağlarını geręekleřtirmek için en etkili yaptırım adli para cezasıdır. Kaldı ki, TCK m. 60'da öngör¼len diğer yaptırımlar da, ölç¼lü olmadığı vs. gerekęeleriyle hiç uygulanmamaktadır. Türk hukukunda t¼zel kişiler açısından geręek bir ceza yaptırımı adeta hiç uygulanmamakta, buna karşılık CMK'da öngör¼len "kayyım atama" ceza yargılaması önlemi adeta ağır bir ceza yaptırımı gibi yakıcı etkileri olacak şekilde t¼zel kişinin kişiliğini sonlandıracak veya el değiştirmesine yol açacak şekilde hukuka aykırı uygulanmaktadır. Fransa ise t¼zel kişiler hakkında ağır bir şekilde para cezası uygulanmaktadır.

Keza, bizde olmayan bazı hükümlerin **Litvanya** mevzuatında çok detaylı biçimde bulunduğu gör¼lmektedir. Uyuşturucu maddeleri çalarak, belgelerde sahtecilikle, aldatarak elde eden, bunları kötüye kullanan, uyuşturucu maddeye bir şekilde illegal ulaşan, uyuşturucu madde etkisi altında şiddet uygulayanlar cezalandırılmakta ve çocukların bu suç alanına itildiği durumlarda ise ceza yaptırımı olabildiğince artırılmaktadır. Bilindiği üzere, Litvanya, *Sovyet Bloku*'ndan ayrılıp da daha sonra *Avrupa Bloku*'na entegre olan ÷lkelerden birisidir. Buna rağmen, t¼zel kişileri ve taksirli eylemleri uyuşturucu maddeler alanında cezalandıran bir ÷lke-dir. Bu çok yeni bir oluşumdur. Bizim ceza hukukçuları olarak buna biraz kafa yormamız gerekir. Diğer yandan, dikkat edilmelidir ki, bire bir takip

ettiğimiz Avrupa, bu konudaki etkilendiğimiz, esinlendiğimiz, mevzuatını kopya etmeye çalıştığımız ülkelerin kanunlarındaki düzenlemelerden çok sapıldığını, sistemin özünün bozulduğunu, ceza kanunumuzun esinlenen hükümlerin orijinal halinden farklı düzenlendiği bu konu özelinde de ortaya çıkmış olmaktadır. İşte karşılaştırmalı hukuk çalışmalarının bir faydası da budur ve bir futbol takımına taraftar olmak gibi kanunları tapılacak nesnelere gibi tabulaştırmadan, konuya duygusal yaklaşımlarla değil, sorgulayıcı ve daha iyi düzenleme ve çözümler arama mantığıyla yaklaşarak, bu karşılaştırmalı hukuk verilerinden bilimsel olarak yararlanılması gerekir.

Hindistan, madde kullanımının kontrolü için özel bir fon oluşturmuştur. Bu konuda özel yasalar ve tüzükler var. Bu sorunla mücadele için ciddi miktarda para, emek ve zaman harcanmaktadır. Madde tüketimi veya ticareti için bitki yetiştirmek bakımından, koka bitkisini yetiştirmek, bitkinin tamamını veya bir kısmını toplamak bile, fail bizzat yetiştiremiyor veya yetiştirmiyor olsa bile, bu tür bir bitkiden üç beş tane yaprağın yerinden koparılması halinde dahi, suçluluk alanına girildiği kabul edilmekte ve yaptırımlar on yıl hapis cezası ile başlamaktadır. Haşhaş ve diğer herhangi bir esrar bitkisi yetiştirmenin veya ticaretinin de, aynı şekilde, on ila yirmi yıla kadar varan hapis cezalarıyla cezalandırıldığı belirtilmelidir. Haşhaş sapı ticaretinin de ayrıca özel olarak cezalandırıldığı görülmektedir.

Aynı şekilde, azmettirme konusunda da Hindistan mevzuatının Avrupa ile paralel hükümler içerdiğini söylemek gerekir. Ülke ve Devlet yapısı ve hukuk kültürü olarak bize uzak bir ülke olmakla birlikte, bu alandaki düzenlemelerin çok büyük kısmının Avrupa ülkeleri mevzuatı ile bütün paralel olduğu tespiti yapılmalıdır. Şüphesiz bunda en önemli faktör, Birleşmiş Milletler'dir. Uyuşturucu maddelerle illegal biçimde iştigalle mücadelede, üst çatı olarak Birleşmiş Milletler'in tavsiye ve direktifleri en etkin mücadeleyi oluşturmakta ve özellikle de uluslararası iş birliğini güçlendirmektedir. Ancak, yine de, uyuşturucu madde açısından toplumsal kullanım alışkanlığının yaygın olduğu Hindistan gibi bir ülkenin tüm bu ulusal üstü süreçleri takip ediyor ve yasal düzenlemelerle ve uluslararası iş birlikleriyle uygulamaya geçiriyor olması da çok değerlidir.

Hindistan, ileriye d¼n¼k olarak ucu a¼ık h¼k¼mlere de yer vermiş, Anayasası'nda ve kanuni d¼zenlemelerinde ileriye d¼n¼k bir zemini oluşturmuştur. Buna ¼zel h¼k¼mlere g¼re, gerekli olduğunda, yakın bir zamanda sırf uyuşturucu maddelerle m¼cadele i¼in ¼zel mahkemeler kurabilecektir. Hindistan mevzuatında uyuşturucu madde suçları bakımından ceza yargılamasında ilginç bir h¼kme yer verilmiştir: bu suçlardan yapılan yargılamalarda *kefaletle salıvermeyi* yasaklanmıştır. Tutuklama koşulları oluştuğunda, kefaletle salıverme imkânı olmayacak ve kişi tutuklanacak ve/veya tutuklulukla birlikte ceza yargılaması ¼nlemi anlamında diğer kısıtlamalara gidilebilecektir. Tutukluluğa alternatif olarak, teminatla (kefaletle, ¼denceyle) salıverilme, ¼lkemizdeki adli kontrol gibi d¼zenlenmemiřtir. Keza, uyuşturucu davalarının ¼ncelięi (aciliyeti) kabul edilir. Bu davaların, ¼ncelikli iş olarak g¼r¼lmesi kanunen d¼zenlenmiřtir. Hindistan'da, şirketler de, diğer t¼zel kişiler de cezalandırılabilirlerdir.

Bu konuda Hindistan mevzuatı, ciddi tehlikeli başka bir h¼km¼ de yer vermiştir. Ceza sorumluluğunun şahsiliğini, nedensellik, kusur ve *in dubio pro libertate* ilkesini g¼rmezden gelen bu d¼zenlemeye g¼re, şirket veya t¼zel kişi suçun işlenmesine rol oynamışsa, o tarihte şirket işlerini y¼r¼ten, y¼r¼tmekten sorumlu olan herkesi suçu kabul ederek, cezalandırılacaktır. Bu h¼km¼ g¼re, şirket y¼neticileri, eğer şirketin suça kullanılması nedeniyle cezalandırılmak istemiyorlarsa, yaptıkları t¼m işlemlere azami dikkat edecek, şirketin neyle iştigal ettiğini denetleyecek, kontrol edecektir. İhmali tarzda, kişinin haberi olmazsa bile, şirket bulaştığı i¼in, başka eylemlere ve kusura bakmaksızın ceza hukukunda sorumlu tutulmaktadır. Ciddi bi¼imde itiraz edilmesi gereken, s¼bjektif ceza hukuku anlayışıyla bağdaşmayan, ¼ok sert objektif bir ceza hukuku sorumluluğu d¼zenlemesidir. Sırf uyuşturucu madde ile bu anlamda m¼cadele etmek i¼in, belirli bitkileri yetiştirmek de yetiştirildiğini ¼ęrenmekle birlikte ihbar etmemek de, Hindistan mevzuatınca aynı şekilde suç haline getirilmiştir.

Lihtenştayn'da da bu alana ilişkin kanuni d¼zenlemeler ¼ok hassas bi¼imde d¼zenlenmiřlerdir. İlaçlar konusunda da b¼y¼k hassasiyet vardır. Burada s¼z¼ edilen ilaçların bir kısmı doğrudan doğruya, bir kısmı dolaylı olarak uyuşturucu madde imalatında kullanılacak tuzlar, hal¼sinasyon yapacak

ilaçların bu şekilde veya onları elde edebileceğimiz bitkilerin yetiştirilmesi de cezalandırılmaktadır. Ayrıca, Lihtenştayn'da uyuşturucu maddeler konusunda çalışanlar, örgütlü olsun bireysel olsun, ciddi bir şekilde hukuksal destek alma olanağına sahiptirler.

Tedavide, Lihtenştayn'daki durum, biraz önce bahsettiğim Norveç'teki durumdan taban tabana ayrılmaktadır. Kontrollü bireysel kullanımda eroin asla izin verilmemekte, eroin dışındaki bütün uyuşturucu maddelerle kişi, eğer biz başkalarına bu hastalığı bulaştırmasını engelleyeceksek, kişinin sağlığını koruyacaksak, o kişiyi tedavi için bir şekilde doktor etkileyebilecekse, o kişiye bir şekilde kontrollü olarak ilacın verilmesi suretiyle kendisi izole edilerek, kendisine veya topluma zarar vermesin diye de doktorun hazır tutulduğu bir ortamda bu maddeyi kullanmasına olanak sağlanmaktadır.

Keza, madde bağımlılığı yüzünden suç işleyen kişilerin cezasının, tedaviyi özgür iradesiyle kabul ederse, erteleme imkânı vardır. Bitki yetiştirme ve bu tür reçetelendirme konusunda sağlık personeli devreye girdiği zaman, yirmi yıldan aşağı hapis cezası olamayacaktır. Çünkü, uyuşturucu maddeyi bir şekilde piyasada bulamayan kişi, bu kez ilaç sanayi üzerinden suiistimal davranışlarına girişmekte ve doktorları da araç ya da suç ortağı olarak kullanabilmektedir girişebilmektedir.

Ayrıca, özensizliğin, yani taksirli davranışların bu ülkede cezalandırıldığını belirtmeliyiz. Reklama ilişkin çok yoğun cezai hüküm içeren düzenlemeler olduğu gibi, bu suçların finansmanı da ayrı hükümle düzenlenerek, ister örgütsel ister bireysel, suç haline getirilmiştir. Bu ülke mevzuatında enjeksiyonla ilgili, bireysel tedaviyle ilgili detaylı düzenlemeler var.

Hırvatistan'da tıpkı Polonya gibi, Avrupa Birliği'ne 1990 sonrası, yani ülke olarak özgürlüğe kavuştuktan sonra giren, Almanya'yı takip eden bir ülkedir. Bütün mevzuatını Alman hukukunu örnek alarak değiştirdi. Bu ülkedeki en büyük hassasiyet, reklam ve bitki yetiştiriciliği konusundadır. Çünkü, ülke sınırı kontrollerini Avrupa Birliği'ndeki polis teşkilatlarından yararlanarak belli bir ölçüde sağlamaya çalışmaktadır. Fakat, bitki yetiştirmek ve uyuşturucu madde reklamı konusunda, suça teşvik veya azmettirme

konusunda, Hırvatistan'ın da Alman Ceza Kanunu'nu takip eden bir ülke olarak gerekli hassasiyeti gösterdiğini görüyoruz.

Sözlerimi güncel bir yargı kararını ve bu kararla bağlantılı görüşlerimi açıklayarak bitirmek istiyorum.

Almanya'da çok yakın bir tarihte verilen bir idari karar var ve bu karar **Almanya**'da büyük yankı uyandırdı. Sadece küçük bir örnek olması için şimdi değineceğim bu karara konu olayda, çok ağır bir hasta, kendisinin sürekli ilaç satın alamadığını, doktora her zaman kolaylıkla yazdıramadığını ve doktorla da uğraşmak istemediğini belirterek, kendisi bizzat yetiştirmek üzere yetkili makama izin için başvurur. İdari makamlar bu talebi reddeder. İtiraz üzerine kararı denetim makamı, bu kişinin bu bağlamda ve sadece bu kişi özelinde izin verilmesi gerektiğine karar vermiştir. Kişi bu denetim mercii kararı üzerine idareden sadece kendisine özel olarak gerekli izni alır. O kişinin sanırım ailevi durumu, yaşam tarzı, hastalığının seyri ve somut olayın koşulları da bu izinde etkili olmuştur. Belki de şehrin çok izole bir bölgesinde, kontrollü bir şekilde kullanacağı ve kimseyle illegal bir iletişimi ve eylemi olmayacağına güvenilerek kendisine böyle bir izin verildi. Ancak, bu karara karşı Almanya'da büyük hassasiyet gösterildi. Almanya'da bireysel kullanımın serbest bırakılması konusunda ciddi bir akım var ve bu akım hem bazı siyasilerce desteklenmekte hem de bu karara konu vaka da bu talepler için örnek gösterildi. Bu akımı destekleyenlerin, bireysel kullanımın önünü açalım diye, özellikle de Yeşiller Partisi'nin büyük bir kampanya başlattığını biliyoruz. Son on yıldır Almanya'da Sol ve Yeşiller Partileri, uyuşturucu maddenin bireysel kullanımını Hollanda gibi serbest bırakılması tarzında yaklaşım sergilemektedirler. Benim sözünü ettiğim vaka ise, uyuşturucu maddenin bağımlılık dolayısıyla değil, tedavi amacıyla (ağrıların dindirilmesi amacıyla) uyuşturucu madde alımı veya bitkisini yetiştirme üzerine bir taleple ilgili². Bu iki siyasi

² Krş. <http://www.spiegel.de/gesundheit/diagnose/cannabis-entscheid-erstmal-darf-patient-zuhause-hanf-zuechten-a-1114950.html> (2.10.2016; Saat: 19.00); <https://anwaltauskunft.de/magazin/gesellschaft/strafrecht-polizei/cannabis-was-erlaubt-ist> (27.6.2018; Saat: 12.00). Ayrıca bkz. https://www.weser-kurier.de/bremen/bremen-stadt_artikel,-CannabisAnbau-in-der-Wohnung-kein-Verbrechen-_arid,1339409.html (21.3.2016; Saat: 21.00); <http://www.giessener-anzeiger.de/lokales/stadt-giessen/nachrichten-giessen/in-schmerzlinik-des-giessener->

parti, bu konuda aktif çalışmaktadır ve diğer siyasi partiler ise buna karşı gelmektedirler. Fakat bu kararın büyük yankı uyandırdığını, tepki oluşturduğunu söylemem gerekir. Hükümet, ister istemez bu konuyu tartışmak zorunda kaldı. Ve bir tasarı hazırlandı. Kısa sürede kanunlaşacağına inanmıyorum. Şu an yapılan, sadece bu karar sonrası tartışmaların da etkisiyle 2017 itibariyle doktorların esrarı reçete edebilmeleri ve 2019 itibariyle de tedavi amaçlı reçeteye verilecek esrar için kayıt altındaki müteşebbislerin Almanya'da kenevir yetiştirebilmesinin önünün açılmış olmasıdır. Fakat tüm bu vakalara nazaran, konu bir şekilde sürekli gündemde tutulmaktadır.

Yine de konuların birbirine karıştırılmaması için dikkat ediniz: Bu kararda bireysel yetiştirmeye başvuran kişinin özel hastalığı ve kişisel durumu dolayısıyla sadece o kişiye izin verilmiştir. Kansere hastalığına duçar olan ve sayısı da az olmayan bazı hastaların ise, İsviçre'de gidip *Exit* veya *Ognitas* ya da *Dignitas*'ta ötenaziye başvurduklarını da belirtmiş olayım. Burada, kişileri bu davranışa zorlayanın da, tedavisi olmayan veya çok zor olan ve fakat kişiye çok fazla acı veren ve tedavisinin çok masraflı olması yanında, çok uzun süreye yayılan önemli ağır bir hastalık olduğuna da dikkat çekelim. Yoksa her önüne gelene Almanya'da bu tür bir izin verilmemektedir.

Sabrınızı çok zorladığımı biliyorum. Mümkün olduğu kadar bizde olmayan hükümleri aktarmaya çalıştım. Son söz olarak söyleyeceğim husus, bunun hepimizin sorunu olduğudur. Bu konuda, ülkemiz açısından gerçekten büyük hassasiyet göstermemiz gerekir. Bu konuda kamuoyunu yanıltıcı birtakım bilgiler basına bilinçli veya bilinçsizce yayılmaktadır; bu yanıltıcı bilgileri dikkate almamak gerekir. Konusunda uzman ve çözüm odaklı çalışan, yetkili resmî kurumların açıklamalarına dikkat etmek, onları ciddiye almak gerekir. Emniyet ve jandarma, bu suçlulukla mücadele için ciddi anlamda çalışmalar yapmaktadır. Bazen basında yalın yanlış biçimde, münferit olaylar aktararak abartılı haberler verilmektedir. Bunları doğru olarak algılamayalım; bu yanıltıcı bilgilerin doğ-

ru kabul edilmesi ve/veya iletişim arağlarıyla başkalarıyla denetimsiz paylaşımı, polisin ve jandarmanın şevkini kırarak veya toplumda panik yaratarak terör örg¼tlerinin işini kolaylaştıracak, toplumsal huzursuzluklara yol ağacaktır. Bu tarz veri/haber ağıklamalarının, her zaman bilimsel olmadığına dikkat etmemiz gerekir.

Uyuşturucu madde toplumun sağlık sorunu, ¼lkenin beka sorunu, terör sorunu, devletin sağlık, yaşam ve g¼venlik ¼devleriyle ilgili bir sorundur. ¼zetle, genęlięin, yani geleceğimizin sorunu. T¼m kurumların, ulusal ve uluslararası paydaşların iş birliği yapması zorunludur. Bu sorunla m¼cadele için, en ¼st seviyede ve bilimsel hassasiyet g¼stermemiz gerekir.

Teřekk¼r ederim, saygılarımla...

Doç. Dr. Halit YILMAZ:

Sayın Hocama teşekkür ediyorum. Bireysel kullanım odaları, Hollanda örneği gibi ilginç örneklerle karşılaştık. Fakat modern dünyada ceza hukuku hala uyuşturucuyla mücadelede etkin bir araç olarak mevcudiyetini sürdürüyor. Şimdi gelelim Türk hukukuna. Sayın Prof. Dr. İbrahim Dülger uyuşturucu ve uyarı madde imal ve ticareti suçunu ele alacaklar.

Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde İmal ve Ticareti (TCK m. 188)

Prof. Dr. İbrahim DÜLGER*

Çok teşekkür ederim Sayın Başkan. Konunun uzmanı olan, birbirinden değerli katılımcılara, kıymetli meslektaşlarıma, hocalarıma yoğun tempo ve çalışmalarından vakit ayırarak Merkezimizin gerçekleştirdiği bu faaliyete katılmalarından dolayı öncelikle teşekkür etmek istiyorum. Sunumlarının ve engin birikimlerinin yapacağı katkı tartışılmaz. Hepiniz hoş geldiniz, şeref verdiniz.

Değerli misafirlerimiz, sabah ve öğleden sonra olmak üzere iki oturum halinde gerçekleştirilecek sempozyumumuzda, uyuşturucu ve uyarıcı maddelerle ilgili yasal düzenlemelerin yanı sıra konunun sosyolojik, felsefi boyutu ve adli tıp boyutu ele alınıp değerlendirilecektir.

Biraz önceki sunumunda kıymetli hocam Prof. Dr. Yener Ünver, uyuşturucu ve uyarıcı maddelerle ilgili uluslararası alandaki düzenlemeleri, bu suçlarla mücadele açısından neler yapıldığını, gelişen yeni anlayış ve yaklaşımların neler olduğunu ifade ettiler.

Ben ve benden sonraki Ceza Hukuku alanındaki akademisyen arkadaşlarım, Türk hukukunda uyuşturucu ve uyarıcı madde suçlarıyla ilgili düzenlemeleri, bu konu açısından suç teşkil edecek eylemlerin neler olduğunu unsurlarıyla birlikte ifade etmeye çalışacağız.

Benim bu sunumunda açıklayacağım suç tipi Türk Ceza Kanunu'nun 188. maddesinde yer alan, uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti

---

* Antalya Bilim Üniversitesi Hukuk Fakültesi.

suçu. Her ne kadar madde başlığında “*uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti*” denilmiş olsa da madde içerisindeki düzenlemelere baktığımızda imal ve ticaret dışında olan birtakım eylemlerin de madde kapsamına alınarak suç olarak kabul edilmiş olduğunu görüyoruz.

Öncelikle Türk hukuku açısından uyuşturucu ve uyarıcı madde suçlarının yasal kaynaklarının, dayanaklarının neler olduğuna bakacak olursak bunları uluslararası sözleşmeler, Anayasa, Türk Ceza Kanunu ve bazı özel kanunlar olarak ifade etmek gerekir.

Uyuşturucu ve uyarıcı maddelere ilişkin suçlar 5237 sayılı Türk Ceza Kanununun Özel Hükümlere dair ikinci kitabın Topluma Karşı Suçların düzenlendiği üçüncü kısmın, “Kamunun Sağlığına Karşı Suçlar” başlığı altında üçüncü bölümünde 188 ile 192. maddeler arasında yer almaktadır.

Bu maddeler arasında düzenlenen suçlardan inceleyeceğim suç tipi, biraz önce de belirtmiş olduğum gibi uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti suçu. Bu suç, Ceza Kanunumuzun 188. maddesinde sekiz fıkra halinde düzenlenmiştir. Maddeye baktığımızda birden fazla suç tipinin düzenlendiğini görmekteyiz.

Birinci fıkrada, “Uyuşturucu veya uyarıcı maddeleri ruhsatsız veya ruhsata aykırı olarak imal, ithal veya ihraç suçu”;

İkinci fıkrada, uyuşturucu veya uyarıcı madde ihracı fiilinin diğer ülke açısından ithal olarak nitelendirilmesi dolayısıyla bu ülkede yapılan yargılama sonucunda hükümlenen cezanın infaz edilen kısmının mahsubuna ilişkin düzenleme;

Üçüncü fıkrada, uyuşturucu veya uyarıcı maddeleri ruhsatsız veya ruhsata aykırı olarak ülke içinde satılması, satışa arz edilmesi, başkalarına verilmesi, sevk edilmesi, nakledilmesi, depolaması, satın alınması, kabul edilmesi, bulundurulması suçu düzenlenmiştir. Burada kanun koyucu birinci fıkrada tanımlanan suçtan farklı bir suç türüne yer vermiş. Üçüncü fıkrada ayrıca 18.6.2014 tarihinde 6545 sayılı kanunun 66. maddesiyle yapılan değişiklikle, uyuşturucu veya uyarıcı madde verilen veya satılan kişinin çocuk olmasının cezanın arttırılmasını gerektiren nitelikli hal olarak düzenlenmiştir.

Maddenin dördüncü fıkrasında, iki tür cezanın artırılmasını gerektiren nitelikli halin düzenlendiğini görüyoruz. Bunlardan ilki (a) bendinde düzenlenen, suçun konusuna ilişkin cezanın artırılmasını gerektiren nitelikli haldir. Kanunda suçun konusunu oluşturan maddenin, sınırlı bir şekilde sayılan maddelerden olması halinde ceza arttırılarak verilecektir. Bir diğeri ise, suçun işlendiği yer dikkate dikkati nazara alınarak belirlenmiş olan nitelikli haldir. (b) bendindeki bu düzenlemeye göre suçun kanunda belirtilen yerlerde işlenmesi halinde cezanın artırılacağına hükmedilmiştir.

Beşinci fıkrada, suçun işlenmesinde yer alan müşterek faillerin sayısına ve Beşinci fıkrada ise, bu suç açısından genel hükümlerdeki iştirak kurallarından ayrılarak suçun belli sayıda müşterek fail tarafından birlikte işlenmesi halinde cezanın arttırılacağı öngörülmüş ve bu birliktelik bir suç örgütünün faaliyeti kapsamında olursa, yani bu suçun, suç örgütünün faaliyeti kapsamında işlenmesi halinde yine cezanın artırılacağına ilişkin hükme yer verilmiştir. Burada kastedilen örgüt Ceza Kanunumuzun 220. maddesi kapsamında suç örgütüdür. Söz konusu örgüt bir terör örgütü ise o zaman cezanın arttırılmasına ilişkin uygulanacak madde Terörle Mücadele Kanunu'nun 5. maddesinde yer alan düzenlemedir.

Altıncı fıkrada, üretimi resmi makamların iznine veya satışı yetkili tabip tarafından düzenlenen reçeteye bağı olan ve uyuşturucu veya uyarıcı madde etkisi doğuran her türlü maddelerin de bu maddeye göre cezalandırılacağına fakat cezanın indirileceğine ilişkin düzenleme yer almaktadır. Burada yer alan düzenlemede suçun konusu birebir uyuşturucu ve uyarıcı madde olmakla birlikte aynı etkiyi doğurabilen maddelerdir.

Yedinci fıkrada birinci fıkrada belirtilen suç tipinden farklı bir suçta yer verilmiştir. Fıkraya göre uyuşturucu veya uyarıcı etki doğurmamakla birlikte, uyuşturucu veya uyarıcı madde üretiminde kullanılan ve ithal veya imali resmi makamların iznine bağı olan maddeyi ülkeye ithal edilmesi, imal edilmesi, satılması, satın alınması, sevk edilmesi, nakledilmesi, depolanması veya ihraç edilmesi suç olarak düzenlenmiştir.

Sekizinci ve son fıkrada ise 188. maddede düzenlenen suçların faile, daha doğru bir ifadeyle failin mesleğine ilişkin nitelikli hal düzenlenmiştir. Burada suçun herkes tarafından işlenebilen bir suç olmasına karşın,

belli niteliklere sahip kişiler tarafından ki sağlık mesleği mensupları tarafından işlenmesi hali cezanın artırılmasını gerektiren nitelikli hal olarak düzenlemiştir. Fakat fıkradaki düzenlemeye göre suçun bütün sağlık mesleği mensupları tarafından değil, kanunda sınırlayıcı şekilde belirtilen kişiler tarafından işlenmesi nitelikli hal olarak belirtilmiştir. Kanun koyucu fıkrada belirttiği kişilerin şifa vermek, insanları sağlıklarına kavuşturmak gibi toplumsal açıdan önemli bir görevi yerine getirmeleri gerekirken bu görevlerini kötüye kullanmak suretiyle kamu görevine karşı duyulan güvenin sarsılmasına neden olmuş olmaları, hem bu kişilerin bu suçta daha kolay işleyebilecekleri gerekçesiyle nitelikli hal olarak düzenleme ihtiyacı duymuştur.

188. maddede düzenlenen suç anlatırken bu maddeyle ilişkili, bir başka ifadeyle bu maddeye atıf yaparak bağlayıcı düzenlemeye yer veren maddelere de değinmek gerekir. 191 maddenin 8. fıkrasının a) bendi uyarınca sadece kullanmak için uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti suçunun işlenmesi halinde fail hakkında verilecek mahkûmiyet açısından hükmünün açıklanmasının geri bırakılmasına karar verileceğini düzenlemiştir. Burada hükmün açıklanmasının geri bırakılma kararı hâkimin takdirine bırakılmıştır.

Yine belirttiğimiz düzenlemelerin bir diğeri de 192. maddenin 1. ve 3. fıkralarında yer almaktadır. Bu fıkralarda suça ilişkin etkin pişmanlığa dair düzenlemeye yer vermiştir. Bilindiği üzere etkin pişmanlığa ilişkin düzenleme genel hükümlerde yer almaması nedeniyle her suç açısından etkin pişmanlık hükmü söz konusu olmayacak sadece kanun koyucunun özel hükümlerde belirttiği suç tipi açısından uygulanabilecektir ki bu madde de buna bir örnek teşkil eder.

Ayrıca 189. maddede ise bu suçun tüzel kişiliğin menfaatine ve/veya faaliyeti kapsamında işlenmesi halinde tüzel kişiliğe 60. maddede yer alan güvenlik tedbirinin uygulanacağına hükmedilmiştir.

Ceza kanunumuzda uyuşturucu ve uyarıcı maddeler ile ilgili suç tipleri düzenlenmiş olmakla birlikte ceza kanunumuza atıf yapan birtakım kanunlar veya ceza kanunumuzda geçen kavramların tanımlarını yapan bazı özel kanunlar da vardır ki bunlar da Türk mevzuatı açısından uyuşturucu ve uyarıcı

maddelerle ilgili kanunlardır. Bunlardan iki tanesine değinmek gerekirse ilki 2313 sayılı Uyuşturucu Maddelerin Murakabesi Hakkında Kanun ve 3298 sayılı Uyuşturucu Maddelerle İlgili Kanundur.

Sunumumuzun başında da ifade ettiğimiz gibi uyuşturucu ve uyarıcı maddelerle ilgili ülkemizin taraf olduğu ikili ya da çok taraflı Uluslararası Sözlüşmeler de bu konuda yasal mevzuata dahildir. Bu sözlüşmelere örnek olarak;

- Türkiye'nin 1995 yılında onayladığı 1988 tarihli Uyuşturucu ve Psikotrop Maddelerin Kaçakçılığına Karşı Birleşmiş Milletler Sözlüşmesi
- 1961 tarihli Uyuşturucu Maddeler Tek Sözlüşmesi
- 1961 Uyuşturucu Maddeler Tek Sözlüşmesinde değışiklik yapan 1972 tarihli Protokol belirtilebilir.

Anayasamızın açık hükmüne göre ülkemizin taraf olduğu ikili ya da çok taraflı uluslararası antlaşmalarda, uyuşturucu ve uyarıcı madde ilgili bir düzenleme söz konusuysa ve usulüne uygun olarak o sözlüşme kabul edilerek yürürlüğe konulmuşsa iç hukuk mevzuatı haline gelecektir.

Sayın hocam tebliğini sunarken uluslararası alanda uyuşturucu ve uyarıcı maddelerle ilgili mücadelenin nasıl olduğunu, farklı ülkelerin bu suçla önlemeye yönelik ne şekilde gayretler sarf ettiklerini, yasal düzenlemelerini nasıl şekillendirdiklerini ifade ettiler. Tabii ki, uyuşturucu ve uyarıcı maddeler ile ilgili suçlar, artık belli bir ülkenin, belirli bir toplumu ilgilendirmekten ziyade bütün devletleri, bütün insanlığı, tüm dünyayı birlikte ilgilendiren bir hal almış; global seviyede işlenebilen ve bütün dünyayı, bütün insanları tehdit eden suç haline gelmiştir. Dolayısıyla uyuşturucu ve uyarıcı maddelerle mücadele uluslararası dayanışma ve uluslararası yardımlaşmayı zorunlu kılmaktadır. Bu suçlar tek tek ülkelerin yanı sıra evrensel açıdan da değerdendirilen, üzerinde durulan, uluslararası – devletlerarası mücadeleyi gerektiren önemli suçlar olmuştur.

Bu konuda doktrinde ileri sürülen fikirlere, tartışmalara da kısaca değinmek gerekir diye düşünüyorum. Bazıları diyor ki, bırakınız uyuşturucu ve

uyarıcı madde kullanımı serbest olsun. Nasıl sigara satışına ve kullanımına izin veriyorsanız bu maddelerin kullanımına da izin vermelisiniz. Sigara da bağımlılık yapıyor bireysel ve toplum sağlığına zararlı ama onun üretimini, satışını ve kullanımını suç olarak kabul etmiyorsunuz. Dolayısıyla bu maddelerin, üretiminin, ticaretinin kullanımının serbest bırakılması gerekir. Bazıları da; bir ayırım yapalım, sert uyarıcı ve uyuşturucularla daha yumuşak olan uyarıcı ve uyuşturucuların arasında ayırım yapalım, daha yumuşak olanları serbest bırakalım diyorlar. Bazıları da katı bir yaklaşımla uyuşturucu ve uyarıcı madde olmak şartıyla bunların üretimini, ticaretini ve kullanımını kesinlikle yasaklanması ve ağır cezaları gerektiren suç olarak kabul edilmesi gerektiğini ileri sürüyorlar. Ülkelerin kanunlarında da bu fikirlerin yansımalarını görmek mümkün. Bizim ceza kanunumuz bu konuda katı bir tutum sergileyen kanunlar arasında yer almaktadır.

Tebliğ konumuz olan Ceza Kanunumuzun 188. maddesindeki suç tipini analiz edecek olursak:

Bu düzenlemeye konu suçla/suçlarla korunan hukuki yarar, bu suçun topluma karşı işlenen suçlardan olması nedeniyle, toplum sağlığının korunması, daha doğru bir ifadeyle, toplumun sağlıklı bir şekilde yaşama hakkıdır. Buradaki toplum, sadece ülkemiz açısından, ülkemizde yaşayan insanlar değil, yeryüzünde var olan bütün toplumlar, bütün insanlardır. Ceza Kanunumuzun 13. maddesindeki düzenlemeyi dikkate aldığımızda bunu rahatlıkla ifade etmek mümkün.

Maddede belirtilen suçların temel hali, basit hali için fail açısından herhangi bir özel düzenleme yapmamıştır. Dolayısıyla bu suçun faili yaşayan her gerçek kişi olabilecektir. Fakat biraz sonra ifade edeceğimiz üzere, nitelikli hal açısından fail sadece maddede sayılan sağlık mesleği mensupları olabilecektir. Bu düzenlemeye Ceza Hukuku açısından görünürde özgü suç adını veriyoruz.

Uyuşturucu ve uyarıcı madde ticareti suçunun mağduru, tüm toplumdur. Burada belirttiğimiz toplum, yalnızca bir ülkede yaşayan toplum değildir, başka ülkelerde yaşayan insanlar da bu suçların mağduru konumundadır, o halde bu suçların mağdurunun tüm insanlık olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır.

Suçun konusu nedir diye baktığımızda, madde fıkralarına göre bir ayırım yapmak gerekir. 188. maddenin 1. ve 3. fıkralarına göre suçun konusu uyuşturucu ve uyarıcı maddelerdir. Fakat ceza kanunumuz madde metninde uyuşturucu ve uyarıcı maddenin tanımını yapmamıştır. Madde gerekçesinde bu maddelerin tanımının yapılmamasının, bunların neler olduğunun açık olarak belirtilmemesinin nedeni ise "... uyuşturucu veya uyarıcı maddelerin nelerden ibaret bulunduğu tanımlanmadığı gibi, bunların teker teker gösterilmesi yoluna da gidilmemiştir. Bunun nedeni, uyuşturucu veya uyarıcı maddelerin ve aynı etkiyi yapan ilâç ve sentetiklerin kötüye kullanılmalarının yaptırım altına alınarak güçlü bir sosyal savunmanın sağlanmasıdır. Böylece, psikotrop madde olarak, uyuşturucu veya uyarıcı etkisi yapan ve kişilerde bağımlılık meydana getiren bütün maddelerin, bu suçun konusunu oluşturacağı kabul edilmiştir." şeklinde ifade edilmiştir.

Ceza Kanunumuzun bu tutumu kanunilik ilkesine, bu ilkenin bir yansıması olan belirlilik ilkesine aykırı olduğu gerekçesiyle eleştirilmiştir. Birçok yazar ise bu yaklaşımı olumlu karşılayarak her gün sayıları ve çeşitleri giderek artan uyuşturucu maddeleri belirli bir tanım içine sıkıştırmanın doğru olmayacağını belirtmektedirler. Bununla birlikte günümüzde doğal narkotik maddeler yanında bağımlılık yapan "psikotropik" (yapay) maddelerin de uyuşturucu madde sayılacağı kabul edilmektedir.

Dünya Sağlık Örgütü uyuşturucu maddelerin belli özelliklerini ortaya koymak için şu tanımı geliştirmiştir. Buna göre bitkisel veya sentetik kaynaklı olup merkezi sinir sistemini etkileyerek fizik ve/veya psişik bağımlılık yaratan bütün maddeler uyuşturucu madde sayılırlar.

Uygulama açısından nelerin bu maddeler içerisinde olduğu yerleşmiş ve bilinen bir husus. Eğer bir tereddüt hasıl olursa olur ise soruşturma makamı ya da mahkeme bilirkişi marifetiyle belirlenmesi yoluna gidebilecektir. (Başkanın sanıyorum daha sürem var, hızlı bir şekilde devam etmeye çalışacağım)

Fakat suçun konusunun eroin, kokain, morfin, sentetik kannabinoid ve türevleri veya baz morfin olması 188. maddenin 4. fıkrasına göre nitelikli hal sayılmıştır.

Burada sayılan maddelerin sağlık açısından, bağımlılık açısından, daha tehlikeli olduğunu öngören kanun koyucu, suçun konusunun sayılan bu maddelerden olması halini daha ağır ceza ile cezalandırma yoluna gitmiş.

188. maddenin 6. fıkrasına göre suçun konusunun uyuşturucu madde olmamakla birlikte aynı etkiyi doğuran sair maddeler olduğunu gör¼yoruz. 188. maddenin 7. fıkrasında düzenlenen suçun konusu ise uyuşturucu ya da uyarıcı etki doğurmamakla birlikte, uyuşturucu veya uyarıcı madde üretiminde kullanılan maddelerdir.

Maddedeki suçu oluşturan fiil ya da fillerin ne olduğuna gelirse; Daha öncede belirttiğimiz gibi Ceza Kanunumuzun 188. Maddesinde birden fazla suç tipi düzenlenmiştir. Buna göre suçu oluşturan filler de farklılık göstermektedir.

188. maddenin 1. fıkrasında düzenlenen suçu oluşturan filler seçimlik olarak imal, ithal ve ihraç şeklinde belirtilmiştir. Bu hareketlerden sadece birinin gerçekleştirilmiş olmasıyla bu suç gerçekleşecektir.

188. maddenin 3. fıkrasında yer alan suç açısından suçu oluşturan seçimlik hareketler bir hayli fazla. Bunlar, uyuşturucu ve uyarıcı maddeleri ruhsatsız veya ruhsata aykırı olarak ÷lke içinde satmak, satışa sunmak, başkalarına vermek, sevk etmek nakletmek, depolamak, satın almak, kabul etmek, bulundurmak. Aynı şekilde fıkroda sayılan seçimlik hareketlerden birinin yapılmış olmasıyla suç işlenmiş olacaktır.

188. maddenin 7 fıkrasında düzenlenen suç açısından ise fiil; uyuşturucu veya uyarıcı etki doğurmamakla birlikte, uyuşturucu veya uyarıcı madde üretiminde kullanılan ve ithal veya imali resmi makamların iznine bağlı olan maddeyi ÷lkeye ithal etmek, imal etmek, satmak, satın almak, sevk etmek, nakletmek, depolamak veya ihraç etmektir.

Burada suçun oluşumu için ruhsata aykırı olarak yasadışı yollarla bu eylemlerin gerçekleştirmesi gerekir. Ruhsata aykırı dediğimizde ya ruhsat hiç yoktur ya ruhsatta belirtilen niteliğin dışında bir madde üretilmiştir ya da ruhsatta verilen izin ve miktar dışında bir üretim söz konusudur. Bunların hepsini biz ruhsata aykırılık, yasa dışılık olarak kabul ediyoruz. Bazıları

ruhsata uygunluk ve yasal olma halini hukuka uygunluk nedeni olarak değerlendirmiş olsa da bu husus tipiklikle ilgili bir şeydir. Ruhsata uygun ve yasal bir faaliyet söz konusu ise tipikliğin gerçekleşmemiş olması nedeniyle suçtan bahsetmek mümkün olamayacaktır.

Kanun koyucunun seçimlik hareketli suç olarak düzenlendiği bu suçlar açısından herhangi bir neticenin oluşumunu aramadığı için bu suçlar bize göre tehlike suçu, soyut tehlike suçudur. Belirttiğimiz suçları oluşturan davranışların tek tek açıklamasını süre kısıtlılığı nedeniyle yapmayacağım. Soru cevap bölümünde merak edilen şeyleri daha detaylı olarak açıklayabiliriz.

Nitelikli halleri belirtecek olursak; daha önce de belirttiğimiz gibi suçun konusuna ilişkin nitelikli haller var, suçun işlendiği yere ilişkin nitelikli haller var, failin mesleğine, faillerin sayısına ilişkin, mağdura ilişkin nitelikli haller var. Burada kanun koyucu suçun işlendiği yer açısından nitelikli halleri düzenlerken, bazı yerlerde bu suçun işlenmiş olmasını daha tehlikeli olarak görmüş. Buna göre okul, yurt, hastane, kışla ve ibadethane gibi tedavi, eğitim, askeri ve sosyal amaçla toplu bulunan bina ve tesislerle, bunların varsa çevre duvarları, tel örgü ve benzeri engel veya işaretlerle belirtilen sınırlarına iki yüz metreden yakın mesafe içindeki umumi veya umuma açık yerlerde işlenmesi halinde cezanın arttırılacağı öngörülmüş. Şimdi bu maddenin getirilmesini, biliyorsunuz, okulların önünde simitçi kılığında bir sürü uyuşturucu tacirlerinin, uyuşturucu ve uyarıcı madde satan kişilerin olduğunu gördük. Kanun koyucumuz da bu toplumsal gerçeklik karşısında, bazı yerlerde bu suçun işlenmiş olmasını nitelikli hal olarak kabul etmiş.

Faillerin sayısına göre yani normalde iştirak kurallarına göre çözümlenecek durumlara göre nitelikli hal düzenlenmiştir. Normalde müşterek faillerin yer aldıkları suçta her birine suçun cezası verilirken, bu suçta üç ya da daha fazla kişi birlikte hareket ederek, müşterek fail sıfatıyla birlikte o fiili gerçekleştirmesi halinde cezanın arttırılacağı belirtilmiş. Burada azmettiren, yardım eden değil, bizzatıhi suç teşkil eden eylemleri yerine getiren müşterek faillerin üç ya da daha fazla olması hali cezanın artırılmasını gerektirecektir.

188. maddede örgüte ilişkin de bir nitelikli hal düzenlenmiş. Eğer bir suç örgütünün faaliyeti kapsamında bu suç gerçekleştirilecek olur ise ceza artırılarak verilecek. Ayrıca 220. maddede belirtildiği üzere, suç örgütü kurmak, yönetmek, örgüte üye olmak gibi eylemlerinden dolayı da ayrıca cezalandırılacaktır.

188. maddenin 3. fıkrasında da verilen ya da satılan uyuşturucu, uyarıcı maddenin muhatabı çocuk olur ise, yine cezanın artırılacağı belirtilmiştir.

Failin mesleğine ilişkin, biraz önce de belirttik, sağlık mesleği mensubu ama burada sağlık mesleği mensubu derken bütün sağlık mesleği mensupları değil, kanunda tek tek tahdidi, sınırlı olarak belirtilen sağlık mesleği çalışanları dışındakiler, her ne kadar sağlık mesleği mensubu olarak değerlendirilse bile, bunlar nitelikli hale muhatap edilemeyeceklerdir. Maddede sınırlı olarak sayılan sağlık mesleği mensupları, tabip, diş tabibi, eczacı, kimyager, veteriner, sağlık memuru, laborant, ebe, hemşire, diş teknisyeni, hasta bakıcı, sağlık hizmeti veren kimyacılıkla veya ecza ticareti ile iştigal eden kişi olarak belirtilmiştir. Ayrıca bu kişilere nitelikli halin uygulanabilmesi için bu kişilerin sayılan mesleği suçun işlendiği anda bilfiil icra ediyor olmaları gerekir. Saydığımız bu mesleklerin bazılarının da bilfiil yapıyor olması, yerine getiriyor olması yetmiyor. Burada eğer ayrıca resmi bir prosedürün yerine getirilmesi şart ise bu prosedürün de yerine getirilmiş olması gerekir.

Suçun manevi unsurunu belirtecek olursak, bu suç kasten işlenen bir suç. Yani kişi, bu suçu işlerken bilerek ve isteyerek hareket etmesi gerekir. Çok meraklı birinin laboratuvarında ya da evinde zayıflama ilacı yapacağım diye bitkileri karıştırırken uyuşturucu yapmış olmasını, kast unsurunun yokluğu sebebiyle imal olarak nitelendirmemek lazım.

Tabii ki kast doğrudan doğruya ya da olası kast olabilir. Kanun burada herhangi bir saik ve amaç aramamıştır. Fakat kast açısından önemli olan bir hususa da değinmek gerekir. 191. maddede failin, 188. maddede belirtilen fiillerden uyuşturucu ve uyarıcı maddeleri satın alması, kabul etmesi veya bulundurması halinde failin bu eylemleri belirli bir amaç dahilinde gerçekleştirmiş olması haline yer vermiştir. Eğer fail sayılan bu fiilleri kullanmak amacıyla gerçekleştirmiş ise 191. maddesine göre failin

bu amacı dikkate alınacak ve daha az ceza ile cezalandırılacaktır. Eylemin 191. madde kapsamında olduğunu belirlemek için de failin kastına bakmak lazım. Kast onun iç dünyası ile ilgili bir şey. Tabii iç dünyasına bakacağız, oraya göre belirleyeceğiz ama somut olayın birtakım verilerinden de yararlanmak durumundayız. Ele geçirilen uyuşturucu ve uyarıcı maddenin miktarı, nerelerde ne şekilde yakalandı, bunlara bakarak somut olaydaki verilere göre kişinin eyleminin 188. maddeye mi, 191/1. maddeye mi yönelik olduğunun belirlenmesi gerekir. (Tamam hocam hızlıca sözlerimi toparlıyorum). Eğer hata hali söz konusuysa ve şartları oluşmuşsa fail hatasından yararlanacaktır.

Hukuka aykırılık unsurunu ifade edecek olursak, bize göre bu suçlar açısından Ceza Kanunumuzda belirlenen hukuka uygunluk nedenlerinin geçerli olacağını kabul etmek mümkün değildir. Hakkın kullanılmasından bahsedemeyiz, meşru savunmadan bahsedemeyiz. İlginin rızasından zaten bahsedemeyiz. Bir tek görevin ifası düşünülebilir. Örneğin narkotik şubedeki görevlilerin, kişileri yakalamak için alıcı kılığına girmiş olmaları halinde uyuşturucu ve uyarıcı maddeyi kabul etme, satın alma halleri.

Kusurluluğu etkileyen haller açısından zorunluluk halini değerlendirmek gerekir. Örneğin bir kişinin uyuşturucu krizine girmesi durumunda eğer kendisine uyuşturucu verilmediği takdirde sağlığı çok kötü bir şekilde etkilenecek veya ölebilecekse burada başkalarına verme, sevk etme gibi suçu oluşturan eylemler zorunluluk hali olarak kabul edilebilir.

Ceza Kanunumuzun 28. maddesi de söz konusu olabilir. 28 madde kapsamında bir kişiye bir başka kişi cebir, şiddet ve tehdit kullanarak 188. maddedeki suçu işletecek olursa işleyen kişinin kusurluluğundan bahsetmek mümkün olmaz.

Tabii ki kişinin, uyuşturucu ve uyarıcı madde bağımlısı olma halinde bu kişiler kusurlu kabul edilmeseler bile bağımlılara dair güvenlik tedbirleri uygulanacaktır.

Teşebbüse uygun olup olmadığı doktrinde tartışmalı bir husustur. Bazı seçimlik hareketler açısından teşebbüsün söz konusu olabildiği hal-

de bazıları açısından teşebbüsün mümkün olamayacağı belirtilmiştir. Suçu oluşturan seçimlik hareketlerden birçoğu açısından bize göre teşebbüs mümkündür fakat sırf hareket suçu niteliğini taşıyan bazı seçimlik hareketlerin söz konusu olduğu durumlarda teşebbüsün mümkün olduğunu söylemek güçtür.

İştirakin her türü mümkün olmakla birlikte, müşterek failliğe ilişkin nitelikli halin gözden uzak tutulmaması gerekir.

Suçların içtimaı açısından burada zincirleme suç kuralları uygulanabilecektir. Failin aynı suç işleme kararı kapsamında bir kişiye birden fazla ve farklı zamanlarda uyuşturucu satmış olabilir, birden fazla ve farklı zamanlarda uyuşturucu kabul etmiş olabilir. Sattığı ya da kabul ettiği kişinin aynı kişi olması da gerekmiyor. Örneğin farklı kişilere aynı suç işleme kararı kapsamında farklı zamanlarda birden fazla kez uyuşturucu veya uyarıcı madde satması halinde de, mağdurun toplum olduğunu kabul edersek, burada zincirleme suç kurallarının uygulanması gerektiğini kabul etmek gerekir.

Fikri içtima söz konusu olabilir. Örneğin yasak eşyanın ceza ve tutukevlerine sokulması suçu var. Burada 297. maddenin 1. fıkrasına göre; infaz kurumuna veya tutukevine silah, uyuşturucu veya uyarıcı madde veya elektronik haberleşme aracı sokan veya bulunduran kişi cezalandırılacaktır. Bu suçun konusunu oluşturan eşyanın, temin edilmesi veya bulundurulması ayrı bir suç oluşturduğu takdirde ise fikri içtima hükümlerine göre belirlenecek ceza yarı oranında artırılarak hükmedilecektir. Bilindiği üzere fikri içtima (farklı neviden) halinde meydana gelen suçlardan hangisinin cezası daha ağır ise fail buna göre cezalandırılacaktır. Fakat 297. maddede bu kuraldan farklı bir düzenleme olduğunu görüyoruz. Kişi İnfaz kurumlarına ya da tutukevlerine uyuşturucu ya da uyarıcı madde sokması halinde hem 297. maddedeki hem de 188. maddedeki suç oluşacaktır. 297. maddenin 1. fıkrasının ikinci cümlesindeki düzenleme olmasaydı kişi sadece 188. maddeye göre cezalandırılacaktı, fakat bu hüküm uyarınca 188. maddeye göre belirlenecek ceza yarı oranında arttırılarak hükmedilecektir.

Bir de bu suça ilişkin etkin pişmanlık hali var. Onu da hızlıca ifade edeyim. Uyuşturucu ve uyarıcı madde imal ve ticareti suçlarına iştirak

etmiş olan bir kişi, resmi makamlar tarafından haber alınmazdan önce, yani herhangi bir adli takibata başlamadan önce, diğer suç ortaklarına ilişkin veya uyuşturucu ve uyarıcı maddelerin saklandığı veya imal edildiği yere ilişkin bilgileri yetkili mercilere verirse ve verdiği bilgilerle suç ortaklarının yakalanmasını veya uyuşturucu ve uyarıcı maddelerin ele geçirilmesini sağlaması halinde, cezaya hükmolunmaz. Fakat bunun bir takım şartları var ve bu şartların gerçekleşmesi gerekir. Bu konuda tartışılan bir husus var. Belki soru cevapta da söyleyebiliriz ama çok kısa değinmek istiyorum. Acaba *iştirak ettiği* denildiğine göre tek başına kendisinin gerçekleştirdiği fiillerde bu etkin pişmanlık hükmü uygulanır mı uygulanmaz mı? Çoğunluk ve Yargıtay görüşüne göre, kendisi iştirak etmemiş olsa bile tek başına işlediğinde de etkin pişmanlıktan yararlanabilmelidir.

Etkin pişmanlığa ilişkin diğer düzenleme ise, bu suçlar adli makamlar tarafından haber alınması ile birlikte ve fakat henüz kesin kararlar birlikte bir hüküm verilmeden önce, suç ortaklarının yakalanmasına, suçun ortaya çıkmasına yardım ve hizmet eden kişi hakkında da yardımın niteliğine göre verilecek ceza indirilebilecektir. Görüldüğü üzere bu etkin pişmanlık hükmü bir cezasızlık nedeni olarak değil, cezada indirim nedeni olarak düzenlenmiştir.

Ceza soruşturması ve kovuşturması kural olarak re'sen yapılır, istisnai olarak şikayete tabi kılınmıştır. Bu suç re'sen soruşturulan ve kovuşturulan bir suçtur. Fakat burada dikkat edilmesi gereken bir husus, Ceza Kanunumuzun 13. maddesinin 1. fıkrasındaki düzenlemedir. Buna göre 188. madde kapsamındaki suçlar ister vatandaş isterse yabancı tarafından yabancı ülkede işlenmesi halinde de Türkiye'de, Türk kanunlarına göre yargılanacağı belirtilmiştir. Fakat yargılamanın yapılabilmesi için Adalet Bakanlığı'nın talebi şart koşulmuştur.

Bir de mahsuba ilişkin özel düzenlemeye değinip sözlerime söz vereceğim. 188. madde kapsamında bir kimsenin uyuşturucu ya da uyarıcı madde ithal etmesi halinde ülkemiz açısından ithal teşkil eden bu fiilin diğer bir ülke açısından ihraç niteliğinde suç teşkil etmesi halinde kişi bu eyleminden dolayı o ülkede yargılanıp mahkûmiyet hükmü almış, bir

h¼rriyeti bağlayıcı cezaya muhatap olmuşsa, T¼rkiye’de yargılama sonucunda verilen cezadan, başka ¼lkede infaz edilen cezası mahsup edilerek kalan ektirilecektir.

Çok hızlı bir şekilde sunmaya çalıştım. Sabrınız için çok teřekk¼r ediyorum. Asıl tartışmalı konuları da soru cevap b¼l¼m¼nde, eğer tevcih ederseniz, severek ve onur duyarak cevaplamak isterim. Çok teřekk¼r ediyorum.

Doç. Dr. Halit YILMAZ:

Sayın Prof. Dr. İbrahim Dülger, Türk Ceza Kanunu'nun 188. maddesi kapsamında uyuşturucu ve uyarıcı madde imal ve ticareti konulu tebliği sundular. Şimdi, Sayın Prof. Dr. Özlem Yenerer Çakmut, Türk Ceza Kanunu'nun 190. maddesi kapsamında uyuşturucu ve uyarıcı madde kullanılmasını kolaylaştırma suçunu el alacaklar.

Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde Kullanılmasını Kolaylaştırma Suçuna Genel Bakış

Prof. Dr. Özlem YENERER ÇAKMUT*

Teşekkür ederim Sayın Başkan, Sayın Dekanım, değerli öğretim üyelerimiz, sevgili genç meslektaşlarımız. Burada olmaktan, tekrar bir toplantı vesilesiyle sizlerle bir araya gelmekten mutluluk duyduğumuzu belirterek ve bu organizasyonda emeği geçen bütün akademisyen arkadaşlarımıza, meslektaşlarımıza, öğrencilerimize, tekrar teşekkür ederek konuşmama başlamak istiyorum.

Çok değerli iki sunumun ardından, ben, Türk Ceza Kanunu'nda yer alan suç tipinden genel hatları ile bahsedeyeğim. Aslında içeriği çok önemli olan bu düzenleme çok kapsamlı biçimde düzenlenmemiş olmakla beraber uygulaması sıklıkla karşımıza çıkan bir suç tipidir. Uzun açıklamalar yapılabilirse de sürem sebebiyle olabildiği kadar hızlı bir şekilde, zamanınızı almadan ve sizleri de sıkmadan suç hakkında genel bilgileri ifade etmeye çalışacağım. Gerekirse sorularla açabiliriz. Konuşulmayanları da konuşabiliriz.

şimdi yüz doksanıncı madde, Türk Ceza Kanunu'nun yüz doksanıncı maddesi, uyuşturucu ve uyarıcı madde kullanılmasını kolaylaştırma fiilini düzenleyen bir madde. Dolayısıyla da imal ve ticarete ya da diğer konularda, Yasa'nın diğer maddelerine gitmek durumu söz konusu. Dolayısıyla da çok özel bir alan. Madde üç fıkrada halinde düzenlenmiş durumda, yüz doksanıncı madde. Özellikle birinci ve ikinci fıkralar bakımından, suçun işleniş şekli ile ilgili bir düzenleme söz konusu. Yani unsurları, aslında üzerinde

---

* Özyeğin Üniversitesi Hukuk Fakültesi.

daha çok durulacak kısım bu fıkralar. Üçüncü fıkroda, görüyorsunuz, özel bir nitelikli halden bahsediliyor, failin sıfatına ilişkin olarak, eğer bu suçun belli kişiler tarafından işlenmesi söz konusu ise cezanın ağırlaşmasından bahseden özel bir durumdan söz ediliyor. Dolayısıyla da asıl konuyla bağlantılı olarak baktığımızda, bizi ilgilendiren kısım, ilk iki fıkradaki durum. Diğer fıkrayı yeri geldiğinde konuşacağız.

Şimdi, birinci fıkra açısından düzenlemeye baktığımızda, bu arada bilgisayardaki slayt şimdi işlemeye başladı, burada şöyle bir durumla karşı karşıyayız: Yüz doksanıncı maddenin birinci fıkrasında ifade edilen, özel birtakım fiiller var: Uyuşturucu ve uyarıcı maddeyi kullanan, kullanmak bakımından özel yer, donanım veya malzeme sağlayan, kullananların yakalanmalarını zorlaştıracak önlemler alan ve kullanma yöntemleri konusunda başkalarına bilgi verenden bahsediyor yasa koyucu. Dolayısıyla, karşımıza Türk Ceza Kanunu yüz doksan anlamında uyuşturucu ve uyarıcı madde kullanımını kolaylaştırmaya ilişkin ilk fıkroda üç ayrı seçimlik hareketten, tabii kendi içinde de bağlı hareketten, bahseden bir fiil söz konusu.

İkinci fıkraya baktığımız zaman, orada uyuşturucu veya uyarıcı madde kullanılmasını alenen özendirmek ya da alenen özendirmek niteliğinde yayın yapmaktan bahsediyor. Dolayısıyla ikinci fıkradaki durum biraz daha farklı. Yani, birinci fıkraya göre düzenlenmiş olan durumdan farklı. Karşımıza bu şekilde geliyor. Şimdi, acaba nedir bu maddenin içerisinde yer alan durumlar, özellikler? Ve biz neyi ifade etmek durumundayız, neyi ele almak durumundayız?

Önce kısaca korunan değerden bahsedelim: Bir önceki değerli konuşmacımız, Dekanımız bahsetti. Aslında korunan hukuki değer bakımından gerçekten kamu sağlığı, genel sağlık dediğimiz değerler. Toplumun tamamını ilgilendiren bir durum, elbette söz konusu toplumsal anlamda baktığımızda, ama kullanımla bağlantılı olarak da kullanacak kişilere yer sağladığımızda onların kullanımını kolaylaştırdığımızda ya da gizlenmesini sağladığımızda ya da o kişilerin kullanmasını, yani buna eğilimli olabilecek kişilerin kullanmasını özendirecek yayınlar yaptığımızda, bunları teşvik ettiğinizde, o kişileri cesaretlendirdiğinizde, bu yöne sevk ettiğinizde, ister istemez kamu

sağlığını da etkilemiş oluyorsunuz, genel sağlığı da etkiliyorsunuz. Kamu düzeninin bu anlamda bozucu bir durumla karşı karşıya kalmasına sebep olunuyor. O yüzden de diyoruz ki, kamu sağlığı ve genel sağlık, korunan hukuki menfaat olarak karşımıza çıkıyor.

Suçun konusu nedir? Konumuz uyuşturucu maddeler, uyuşturucu ve uyarıcı maddeler. Bunun kapsamını belirlemek bakımından yasa koyucu, böyle sınırlı sayıda maddeden bahsetmiyor. Onunla ilgili uluslararası sözleşmelerin ötesinde, zaman içerisinde o sözleşmelerde bile yenilikler yapılabiliyor. Çünkü durmayan, gelişen bir alan. Gerçekten doğal olanların ötesinde, sentetik olan uyuşturucu veya uyarıcı maddeler de, günden güne artan ve sürekli olarak yenilenerek karşımıza çıkan maddelerle listelerin zenginleştiği bir alan. Dolayısıyla bu kavramı oldukça geniş algılamakta ve anlamakta fayda var.

Fail bakımından bir özellik, aslında bakacak olursanız, söz konusu değil. Tabii üçüncü fıkrayı bir kenara bırakacak olursak. Çünkü uyuşturucu veya uyarıcı madde kullanılmasını bir şekilde kolaylaştırmak için harekette bulunan ve bu suçu, yüz doksandördüncü maddedeki suçu işleyecek failin özel bir sığfata sahip olmasına gerek yok. Herkes bu suçu işleyebilir. Fakat üçüncü fıkradaki durum, biraz önce de slaytta gördüğünüz gibi, madde düzenlemesinde mesleği icabı bu maddeleri kullanan, bu maddelere ulaşımı daha kolay olabilen, daha rahat ulaşabilen, bu maddelerin üretiminde veya ortaya konulmasında söz sahibi olabilen, katkı sunabilen kişiler bakımından, onların başkalarının kullanmasını kolaylaştırması daha kolay olabileceği için diğerlerine göre, o sığfata sahip kişilerin cezalarının artırılması öngörölmüştür. Bundan da doğal hiçbir şey yok. O yüzden diyor ki yasa koyucu, tabip, dış tabibi, eczacı, kimyager, yani sağlıkla ilgili faaliyette bulunan, burada sayılan kişiler bakımından baktığımızda ceza ağırlaşacaktır. Dolayısıyla da burada failin sığfata, cezanın ağırlaşmasıyla sonuçlanan bir durum olarak karşımıza çıkıyor.

Mağdur, dedik ki, her iki suç tipi bakımından da kamu ve toplumdur. Doğal olarak sadece yerel anlamda kamu değil, uluslararası kamu düzenini de bunun içerisine katmak gerekiyor.

Şimdi çok kısa kısa hemen, madde düzenlemesi itibariyle işlenmesi gereken hareket ve bu hareketlerin özelliğinden biraz bahsetmeye çalışa-

lim³. Ne olduğunu, madde düzenlemesi itibarıyla biraz daha yakından görelim. Şimdi madde, iki fıkrada suç tipini düzenlerken, aslında seçimlik hareketten bahsediyor. Ama hareketler de kendi içinde bağlı hareketler. Nedir onlar? Suçun oluşabilmesi için karşımıza ilk fıkrada üç ayrı hareket çıkıyor. Özel yer sağlama, donanım sağlama ya da malzeme sağlama; kullanılanların yakalanmalarını zorlaştıracak önlemler alma ya da kullanma yöntemleri konusunda başkalarına bilgi verme, diyor yasa koyucu.

Şimdi nedir acaba bu hareketlerin özellikleri? Özel yer sağlamak, donanım sağlamak, malzeme sağlamak. Şimdi üçü de birbirinden ayrı. Üçünü bir arada yapmak zorunda değil fail. Böyle bir şey aramıyor Yasa, ama bunlardan birinin yapılmış olması gerekli.

Nedir özel yer sağlamak? Özel yer sağlamaktan kastımız, aslında baktığımızda, bu konu ile ilgili, diğer kişilere özel yer sağlamakla yasa koyucunun istediği şey, kişinin salt madde kullanımına özgülenmiş, geçici veya sürekli olabilir, bunun hiçbir önemi yok, ama o maddeyi kullanabilmesine olanak sağlayan bir yerin ona sağlanmış olmasıdır. Açık alan olabilir, kapalı alan olabilir. Önemli değil. Önemli olan, kendimi güvende hissediyorum, yakalanma durumu söz konusu değil, dolayısıyla burada ben bu maddeyi rahatlıkla kullanabilirim hissini yaşadığı bir yer. Ona böyle bir yerin sağlanmış olması bu açıdan önemli. Yeri sağlayan kişinin o yer üzerinde mülkiyet hakkına sahip olması gerekmiyor, bu aranmıyor. Bir kiracı da kiraladığı yeri kişinin uyuşturucu, uyarıcı madde kullanımına tahsis edebilir. Bu durumda evin sahibinin bu suçun fiiline iştirak etme iradesi olmadığı takdirde, onu bu suçtan sorumlu tutmaya imkân yok. Yer sağlamayı bu kapsamda düşünmek gerekiyor.

Donanım açısından ne arıyor yasa koyucu? Şimdi biraz sonra malzemen bahsedeceğiz. Diyor ki yasa koyucu, hem donanım hem malzeme. Aslında baktığımızda, donanım aynı zamanda malzeme niteliğine bürünebiliyor. Çünkü kullanılan bir enjektör, yani maddeyi vücuda zerk edebilmek için kullandığımız bir enjektör veya kullanılan bir serum lastiği bu kapsamdadır. Esrarı kullanmak için, alabilmek için, platin bir tabakanın kulla-

³ Suça ilişkin ayrıntılı bilgi için bak., H. Y. Sevük, Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde Kullanılmasına İlişkin Suçlar, Ankara 2007, 238 vd.

nılıyor olması. Bütün bunlar basit malzeme niteliğinde değerlendirebileceğimiz araçlar.

Donanım dediğimiz ise malzemedan biraz daha farklı. Yani biraz daha komplike bir yapıyı aslında ihtiva ediyor. Aslında dolayısıyla da donanım, evet bir malzeme ama her malzeme bir donanım olarak karşımıza çıkmıyor. Nedir o? Mesela Yargıtay kararına da konu olmuş bir olayda bahsedilen donanım kavramının açılımı için komplike olmasından söz edilir⁴. Nasıl olur? İşte bir uyuşturucu maddeyi kullanabilmeniz için öyle bir cihaz, öyle bir unsurları bir araya getirerek oluşturduğunuz bir yapı olabilir ki, bu maddenin kullanımına, o hizmete özgülenmiş bir düzenek haline getirilmiş bir malzemedan, bir araç ve gereçlerden bahsedilir artık. Dolayısıyla da bu yapı, madde kullanımına özgülenmiş, kullanımı sağlayacak ürünler biçiminde olacaktır; ancak böyle ise bu anlamda donanımdan bahsedebilmek mümkündür. Yalnız burada şu hususu ifade etmek gerekir: Bu donanım eğer madde imal ettirebilecek ya da onu sağlayabilecek bir düzenek niteliğinde ise, yani imal etmenizi sağlayacaksa o zaman Dekan hocamızın da ifade ettiği gibi yüz seksen sekizinci maddeden sorumluluk söz konusu olacaktır. Çünkü TCK m.190 kapsamındaki donanım, sadece buradaki kullanımı sağlayacak bir komplike malzeme bütününden bahsettiğimiz bir durumdur.

Şimdi bunun dışında, bu donanım, malzeme ve özel yerle ilgili olarak söylememiz gereken birkaç husus daha var: Yer sağlanmış, donanım sağlanmış, malzeme sağlanmış. Bunun mutlaka hemen o anda kullanılması gerekli mi suçtan dolayı sorumlu olabilmem için diye düşünülebilir. Hayır, böyle bir şart yok. Fail bunu bilerek ve isteyerek gerçekten o kişi maddeyi kullanabilsin, bu malzemedan faydalanabilsin diye bu yeri ona tahsis ettiyse ya da yeri kullanabilir düşüncesiyle hareket edilerek yer sağlanmış ise sorumluluk için yeterlidir. Yoksa hemen kullanılmış olması şart olmadığı gibi, süre bakımından buna ilişkin bir kısıtlama da yoktur. Dolayısıyla, böyle bir zorunluluğun olmadığını, derhal kullanmanın bir zorunluluk olmadığını ifade edelim. Ama nedir önemli olan? Bu malzemelerin sağlanmasının sebebi- nin, kullanmayı kolaylaştırma olduğu bilinciyle hareket edilmiş olmasıdır.

⁴ Yaşar/Gökcan/Artuç, Yorumlu-Uygulamalı Türk Ceza Kanunu, IV (Madde 147-204), 5307.

Dolayısıyla failin bilerek bu sağlamayı gerçekleştirmiş olması gereklidir. Mağdur bunları hiç kullanmamış bile olsa, sonuç itibariyle fail açısından suçtan sorumluluktan kurtuluş yoktur.

Kullanımı zorlaştıracak önlemler almak nedir peki? Burada şunu ifade etmemiz lazım: En fazla karışan kısım, özel yer sağlamakla yakalanmayı zorlaştıracak önlemler almak halidir. Çünkü baktığımızda, eğer bir yer sağlamak söz konusu ise, o zaman birinci fıkradaki suç söz konusu olacaktır. Buradaki yakalanmayı zorlaştıracak önlemler almaktan kasıt şu: Fail, enjekte ederek bir maddeyi kullanıyordu; iğne izleri bir süre sonra kolunda görülmeye başlamıştır; dolayısıyla baktığımızda, o kişinin madde kullandığı dışarıdan bakıldığında anlaşılabilir, işte bu durumun ortaya çıkmasını, iğne izlerinin görülmesini -sevdiği bir kişi veya bir kolluk görevlisi tarafından, fark etmez- istemediği için fail, onun yakalanmasını bu anlamda zorlaştıracak, örneğin koluna dövme yaparak, önlemler alabilir. Yapılan dövme, bir şekilde şekilleriyle enjektörün izlerini ortadan kaldıracak, o morlukları ortadan kaldıracaktır. Dolayısıyla fail de o kişinin yakalanmasının önüne geçecek önlemlerin alınmasını sağlamış olacaktır. Dolayısıyla yakalanmayı zorlaştıracak önlemlerden kastımız, aslında budur. O yüzden salt yer sağlayarak, faili orada koruma altına almak değil. Salt yer sağlamak ile işlenen fiil, birinci fıkra çerçevesinde olacaktır; mekânsal anlamda yakalanmaya zorlaştıracak önlem almaktan bahsediyorsak. O zaman farklı bir düzenleme söz konusudur. Bu sadece yetkili mercilerin kişiyi yakalaması ile ilgili değil, sevdiği ve öğrenmesini istemediği kişiler tarafından yakalanmasını önleyecek, gizlenmesini sağlayacak birtakım hareketlerin yapılması açısından da karşımıza çıkan bir durumdur son bahsettiğimiz husus. Dolayısıyla da o kişinin rahatlıkla bu maddeyi kullanmasını sağlanması bakımından önemlidir.

Bilgi vermek nedir? Bilgi vermek, kişinin o maddeyi nasıl kullanabileceği, ne yapması gerektiğine ilişkin bilginin kendisine aktarılmasıdır. İşte, ısıtması mı gerekiyor, yoksa bir plaka üzerinde mi kullanması gerekiyor. Şırıngayla mı kullanması lazım ya da bu maddenin etkisini nasıl daha fazla arttırılabilir? Bu madde ile bağlantılı olarak ne alması gerekir? Bu maddeyi nasıl alması gerekir? İşte sadece salt maddeyi mi alacak, yoksa başka bir madde ile mi karıştırılması gerekiyor vb. bunlar gibi kişiye bilgi vermek, yöntemleri

anlatmak, Yasa maddesi kapsamında fail bakımından değerlendirilecek esaslardır. Eğer maddenin imal edilmesine ilişkin bilgilerden bahsediliyorsa, bu anlamda bilgi vermek söz konusuysa, o zaman yüz doksana değil yüz seksen sekizinci madde söz konusudur. Çünkü orada imal, üretme ile ilgili bir durum vardır. Dolayısıyla da olay tamamen bir başka noktaya gitmiş oluyor.

Hemen şunu söyleyelim, fiil bakımından, dediğimiz gibi bu yüz doksana bir bakımından, bu hareketlerin yapılması gerekli. Ama yüz doksana ikide farklı bir şeyden bahsediyor yasa koyucu. Diyor ki, uyuşturucu veya uyarıcı maddenin kullanılmasını alenen özendirmek veya alenen özendirici yayınlar yapmak. İkisinden biri yine. Aleniyet çok tartışılan ve önemli olan bir husus Türk Ceza Kanunu bakımından. Farklı tanımlar getirilmiş olmakla beraber bizim, en azından bir kısım yazar itibariyle baktığımızda, ifade edebileceğimiz şudur diyebiliriz aleniyet ile ilgili olarak: Gerçekten fiilin belirli olmayan veya birden fazla sayıdaki kişiler tarafından algılanabilme olanağının ve imkânın olduğu durumlarıdır. Yani belirsiz sayıdaki kişi gerçekten karşı tarafta söylenenleri yapılanları yaşatılanları görebilecek, işletilebilecek, duyabilecek, algılayabilecek bir ortamda ya da çok sayıda kişinin öğrenmesini sağlayacak herhangi bir araçla bu işlenirse, işte o zaman aleniyet vardır diyoruz. Bundan bahsediyoruz. Dolayısıyla da bu maddenin kullanılmasını kolaylaştırmak bakımından da alenen özendirmek yüz doksana ikinci fıkra kapsamına girmektedir.

Peki özendirmek ne anlama gelmekte? Özendirme dediğimiz şey aslında kişiyi teşvik etmek, yönlendirmek, cesaretlendirmek. Belki bir anlamda kıskırtmak. Bu anlamda baktığımızda, kullanmasını, temin edilmesini sağlamak bakımından kişide istek uyandırmak. Onu bu yöne doğru sevk etmek için bir çaba sarf etmektir. Bunu sözle yapabilirsiniz, hareketlerle yapabilirsiniz. Kişiyi belirli bir ortam içerisine getirerek yapabilirsiniz. Dolayısıyla yapılabilecek yöntemler ve çeşitler çok farklı birbirinden. O nedenle her türlü yöntem kullanılabilir. Ama tabii ki ne olmalı? Failde böyle bir yönlendirici etki uyandırabilecek hal, hareket ve tavırların olması gerekiyor. Siz yönlendirdiğiniz için sorumlu olabilmeniz bakımından o kişinin mutlaka ve mutlaka o maddeyi kullanması da şart değildir. Sadece failin bu özendirici eylemlerini yapması gerekli ve yeterlidir, ilgili madde bakımından failin cezalandırılması için.

Alenen özendirilen yayın yapma ise, tabii aslında bu ifadeye gerek var mı yok mu, o ayrı bir tartışma konusu. Salt maddeyi bu anlamda ele aldığımız için söylüyoruz. Çünkü yayın yapma, nitelik itibariyle baktığımızda, zaten aleniyet unsurunu da içinde barındıran bir durumdur. O yüzden alenen özendirilmek denilmesi, zaten yayın yaptığınız zaman bu kavramdan sorumlu olmanızı gerektiren bir durumdur. Ama yasa koyucu bunu ayrıca madde içerisinde düzenlemiş. Dolayısıyla da yayın kavramı içerisine giren, süreli yayın süresiz yayın olabilir, haber oluşturmak, özendirici nitelikte, insanları uyuşturucu- uyarıcı madde kullanmaya yönlendirici birtakım haberler yapmak, yayınlar yapmak bu anlamda yeterlidir. Bundan dolayı kişilerin bu maddeleri kullanmış olmasını aramaya da gerek yoktur.

Üçüncü fıkrayı söyledik zaten. Nitelikli hal olarak düzenlenmiş. Şimdi burada fiilin hukuka aykırılığını ortadan kaldıran önemli bir durum var: O da hekimlik mesleğinin icrası ile bağlantılı olarak bu anlamda o kişilerin bu mesleği icra ederken, maddeyi zaman zaman kullanmak durumunda kalıyor olmaları. Karşımıza gerçekten en fazla bu durum çıkıyor, sağlık meslek mensuplarının gerekli olduğu durumlarda bu maddeleri kullanabilmeleri. Bu elbette yasaların izin verdiği ölçüde, nitelikte, biçimde ve kişiler tarafından, gerektiği kadarıyla yapıldığı takdirde bir hukuka uygunluk sebebi oluşturacaktır ki, bu durumu ihtiva eden nedenler yasamızda var. Aksi takdirde o mesleği icra edebilmeleri de imkânsız hale gelecektir.

Kasten işlenen bir suçtur yüz doksanuncu madde, her iki fıkra bakımından da baktığımızda. Sadece yüz doksan fıkra bir bakımından, birinci fıkra bakımından, özel kastın arandığını da ifade etmemiz gerekir. Çünkü orada özel donanım, yer, malzeme sağlamanın veya bilgi aktarmanın, kullanımı kolaylaştırmak amacıyla gerçekleştirilmesi gerekiyor fiilin kanımızca.

Çok kısa, hemen şunu da söyleyelim. Ondan sonra aslında tebliğimizi tamamlamış olacağız. Böylece sanırım süremi de aşmamış durumdayım. İştirak ve içtima bakımından sıkıntılı bir durum yok, genel hükümler bakımından suç tipi değerlendirilebilir. Farklı suçlarla da içtima etmesi mümkün. Ceza Yasası kırk üç anlamında zincirleme suç bakımından da suçun işlenmesinde özel bir durum bulunmuyor. Zincirleme suç olarak fiil işlenebilir. Ama teşebbüs ile ilgili olarak, sırf hareket suçu olduğu

için, fiilin teşebbüs halinde kalması çok kolay değil. Bu maddeye göre ya fiil tamamlanır ya da fiil işlenemez. Bu anlamda baktığımızda, sadece hareketleri, eğer icra hareketlerini bölebiliyorsak mümkün olabilir. Örneğin özendirici yayınlar bakımından sosyal medya üzerinden özendirici yayınlar yapılıyor olması bakımından, henüz yayın yapılmadan denetimden geçerken durdurulmuş yayın diyelim. Böyle bir durumda teşebbüsten bahsetmek mümkün olabilir.

Tabii ki suç, re'sen soruşturulan, kovuşturulan bir suçtur. Tabii ki ihbar üzerine veya bir şekilde öğrenildiği takdirde, bu suçla ilgili işlem yapılacak, soruşturma, kovuşturma başlatılacaktır. Asliye ceza mahkemesi görevli mahkeme olarak karşımıza çıkıyor.

Sabırla dinlediğiniz için teşekkür ederim.

Doç. Dr. Halit YILMAZ:

Sayın Hocam Prof. Dr. Özlem Yenerer Çakmut'a sunumları için teşekkürler ediyorum. Şimdi, Dr. Öğr. Ü. İnanç İşten, kullanmak için uyuşturucu ve uyarıcı madde satın almak kabul etmek veya bulundurmak veya uyuşturucu veya uyarıcı madde kullanmak suçunu bize açıklayacaklar.

**Kullanmak için Uyuşturucu veya
Uyarıcı Madde Satın Almak, Kabul Etmek veya
Bulundurmak ya da Uyuşturucu veya
Uyarıcı Madde Kullanmak (TCK m. 191)**

Dr. Öğr. Ü. İnanç İŞTEN*

Teşekkür ediyorum hocam, sağ olun. Öncelikle değerli konuklarımıza hoş geldiniz diyorum. Değerli hocalarımıza da bizi kırmadan buraya gelip, değerli bilgilerini bizimle paylaştıkları için ayrıca çok teşekkür etmek istiyorum.

Ben 191. maddede, daha çok bireyi ön plana alan suçla ilgili bilgi vermek istiyorum. Süre kısıtlı olduğu için çok detaylı anlatmak mümkün olmayacak. Ayrıca hocalarımın anlattığı kısımları da mümkün olduğunca geçeceğim. Çünkü, ortak özellikleri var suçların. Kamunun sağlığına karşı suçlar bölümünde yine diğer uyuşturucu suçları gibi. Farklı olarak, hocalarımın anlattığı iki suçtan farklı olarak, bireyin sağlığını korumaya yönelik bir düzenleme içeriyor 191. madde. Zaten madde başlığına da bakarsak, kullanmak için uyuşturucu veya uyuşturucu madde satın almak, kabul etmek veya bulundurmak ya da uyuşturucu veya uyarıcı madde kullanmak suçları olarak tanımlanmış. Türk Ceza Kanunu, 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu, bireyin sağlığını koruma altına alırken bu maddede madde kullanan kişiyi, esasen tedavi ve terapiye ihtiyaç duyan bir kişi olarak kabul ediyor. Bu nedenle de tedaviye yönelik tedbirler getirmek gibi bir özelliği var. Yine eski Türk Ceza Kanunu'ndan, yani 765 sayılı Türk Ceza Kanunu'ndan farklı olarak tedaviye, tüm suç tipini oluşturan hareketler, bu hareketleri yapanlar bakımından

---

* Antalya Bilim Üniversitesi Hukuk Fakültesi.

imkân verecek şekilde düzenlenmiş. 765 sayılı Kanun'da uyuşturucu, uyarıcı madde kullanımı bakımından ancak iptila varsa, yani kişi müptela ise tedaviye hükmedilmesi imkânı bulunmaktaydı.

Madde, Türk Ceza Kanunu'nda en çok değiştirilen suçlardan birini oluşturuyor aynı zamanda. Yürürlüğe girdiğinden bu yana beş kez değiştirilmiş durumda. En önemli değişikliği 6545 sayılı Kanun yapmış. Bunun önemli olmasının sebebi, madde başlığı ile birlikte içeriğinde ciddi değişiklikler getirmesi ve bu kapsamda da kullanmayı suç haline getirmesi. Yani 2005 ile 2014 yılları arasında uyuşturucu madde kullanmak suç değil, suç teşkil eden bir eylem olarak kabul edilmemiştir. Mülga Kanun'a göre 2005'e kadar kullanmak suçtur. Kanun koyucu da yeni kanuna ilişkin ilk hazırlık çalışmaları sırasında kullanmayı suç olarak düzenlenmedi. Ama 2014 yılındaki değişikliklerle, kullanmayı tekrar suç haline getirmeyi tercih etti. Tabii, biraz sonra bahsedeceğim, bunun altındaki temel amaç kullananları tedavi etme, zorla tedavi etme belki de tabir yerindeyse.

Kullanmak, bu şekilde yeni bir suç olarak, son dört senedir uygulanan bir suç olarak karşımıza çıkıyor. Hukuki yarardan hocalarım bahsetti. Korunan hukuki yarar, temel olarak aynı. Yani kamu sağlığını korumaya yönelik. Ancak 191. madde, aynı zamanda bireyin sağlığını korumayı da ön plana çıkarıyor. Bu nedenle bireyin sağlığını da korumayı kapsar nitelikte genel sağlık ve kamu sağlığını korumaya yönelik hukuki yarar diyerek hukuki yararı açıklayabiliriz diye düşünüyorum.

Suçun maddi unsurlarından bahsedeceğim. Suçun konusu, diğer iki suçla aynı: Uyuşturucu ve uyarıcı madde. Tütünün bir önemi yok, ancak tabii ki uyuşturucu ve uyarıcı maddenin ne olduğunun veya gerçekten böyle bir madde olup olmadığının tespiti konusunda bilirkişi incelemesi zorunlu.

Suçun faili herkes olabilir. Bir özellik taşıması gerekmiyor failin. Mağdur ise, diğer iki suçta olduğu gibi toplum.

Fiilden bahsedeceğim. Önemli kısım bu. Çünkü birden fazla hareketi düzenleme özelliğini arz ediyor. Birinci fıkraya baktığımızda, suç teşkil eden eylemler, kullanmak için uyuşturucu ve uyarıcı madde satın almak, kabul etmek, bulundurmak ya da uyuşturucu ve uyuşturucu madde kul-

lanmak olarak tanımlanmış. Seçimlik hareketler bunlar dikkat edersek. Tabii, bu seçimlik hareketlerden satın almak ve kabul etmek, yeni Kanun'la suç olarak tanımlanmış durumda. Mülga Kanun'da aynı suç tipinin düzenlendiği 404. maddede satın almak ve kabul etmek suç olarak tanımlanmamıştı. Birinci fıkranın ikinci cümlesinde yer alan ve kendisi tarafından kullanılmak üzere uyuşturucu veya uyuşturucu madde etkisi doğuran bitkileri yetiştiren kişi bu fıkra hükmüne göre cezalandırılır şeklindeki düzenleme, Kanun yürürlüğe girdikten çok kısa bir süre sonra, 29 Haziran 2005 tarihinde metinden çıkarıldı. Artık bu madde kapsamında cezalandırılan bir eylem değil.

Seçimlik ve bağlı hareketli bir suç. Yani biraz önce bahsettim, seçimlik hareketlerden herhangi birisini yerine getirilmesi suçun oluşması için gerekli ve yeterli. Maddede belirtilen seçimlik hareketler dışında başka bir hareketle bu suçun işlenmesi mümkün değil. Neticenin meydana gelmesi aranmıyor. Zarar meydana gelmesi aranmıyor. Dolayısıyla sırf hareket suçu ve soyut tehlike suçu olarak tanımlanıyor.

Maddede tanımlanan eylemlere baktığımızda, satın almak, tabii hepimizin bildiği bir eylem türü. Ancak burada birkaç önemli husustan bahsetmek istiyorum. Satın alma, bir bedel karşılığında uyuşturucu veya uyarıcı madde üzerinde fiili veya hukuki tasarrufla bulunabilme imkânının elde edilmesini gerektiriyor. Bedel, para da olabilir başka ekonomik değeri olan bir husus olabilir. Ancak ekonomik değeri olan eşya dışında bir bedel ödenmesinde satın alma işleminden bahsedemiyoruz. Fiilin tamamlanması için, eylemin oluşması için satın alınan uyuşturucu ve uyarıcı maddenin, failin egemenlik alanına, hakimiyet alanına girmiş olması gerekiyor. Ödemenin bizzat, hemen yapılmış olması gerekmiyor. Sonradan da yapılabilir. Aracı vasıtasıyla ödenebilir. Tabii, burada öne çıkan husus, yalnızca kullanmak için satın alınan madde kapsamına girdiği. Kullanmak dışında bir amaçla satın alma durumu durumunda 191. maddeden bahsedemiyoruz. İbrahim Hocamın bahsettiği gibi, 188. maddedeki ticaret amacıyla elde etme kastı iki suçu birbirinden ayıran husus olarak önümüze çıkıyor. Biraz sonra manevi unsurda onu açıklamaya çalışacağım. Çünkü Yargıtay'ın belirlediği birtakım kriterleri var kastı ortaya koymak bakımından. Failin kendi ihtiyacını karşılamak için satın alması gerekiyor 191. maddenin oluşması için. Başkasının ihtiyacını

karşılama için satın alması durumunda da Özlem Hocamın bahsettiği, anlattığı, 190. maddedeki suçun oluşması gündeme gelebiliyor. Tabii burada failin başkasının ihtiyacı için alması, o bahsettiğimiz başkasının talimatı ile gerçekleşmişse, iştirak hükümlerine gidilerek 191. madde de gündeme gelebilir.

İkinci eylem türü, kabul etme. Kabul etme, satın almaya çok benziyor. Aradaki fark, bedel karşılığında olmaması. Yani bir bedel karşılığında uyuşturucunun temin edilmemiş olması. Karşılıksız bir devralmadan bahsediyoruz. Anlaşmaya varmaları yeterli değil tarafların. Kabul etmede mutlaka fiili veya hukuki bir hakimiyetin kurulması gerekiyor madde üzerinde. Kullanmak amacı dışında, satmak gibi başka bir amaçla kabul etme durumunda da yine 191 değil, 188. maddedeki suçtan bahsediyoruz.

Diğer bir hareket türü, bulundurma. Bulundurmayı, suç teşkil eden maddenin kişinin tasarruf alanında, yani hakimiyet alanında, zilyetliği altında bulunması olarak tanımlayabiliriz. Tabii, maddenin kendisine veya başkasına ait olması önemli değil suçun oluşması için. Başkasına ait bir madde de bulundurabilir. Tabii burada amaç, yine biraz önce bahsettiğim gibi, kullanmak. Kullanmak amacıyla bulundurması gerekiyor failin. Bizzat üzerinde taşınması da gerekli değil. Hakimiyet alanında bir yerde, istediği zaman ulaşabileceği, tasarrufta bulunabileceği bir yerde saklamış olması da bulundurma eylemini oluşturmak bakımından mümkün. Dolayısıyla çantasında, evinde, iş yerinde, otomobilinde saklaması, suçun oluşmasını sağlayabiliyor. Yine nasıl elde edildiği de önemli değil bulundurmanın oluşması açısından. Yani çalmış da olabilir, satın almış da olabilir, başka şekilde ele geçirmiş de olabilir. Bir başkasının kullanımını için bulundurma durumunda, yani kendi kullanımını dışında başka bir amaçla bulundurma durumunda 191. maddedeki suçtan değil, şartları taşıyorsa 190. maddedeki suçtan bahsetmek gerekiyor. Bulundurmanın diğer hareketlerden ayrılan özelliği, bir temadi gerektirmesi. Yani maddenin, uzun veya kısa, bir süre failin egemenliği altında bulunması gerekiyor. Bu bakımdan mütemadi suç olma özelliği taşıyor.

Maddedeki son hareket, kullanmak. Biraz önce bahsettiğim gibi, 2014 yılındaki değişikliklerle madde metnine girdi. Kullanmak seçimlik hareketinin

oluşması için maddenin nasıl veya hangi araçla veya hangi teknik kullanılarak kullanıldığı önemli değil. Yine kullanılan uyuşturucunun miktarı ya da niteliği de önemli değil. Önemli olan vücuda uyuşturucu veya uyarıcı maddenin alınmış olması. Etki altına girmesi de önemli değil kişinin, kullanma suçunun oluşması için. Suçun oluşması için, kullanmanın hangi amaç veya saikle yapıldığının da bir önemi yok. Yani kişinin bunu keyif almak için, sıkıntısını gidermek için, acı veya ağrısını dindirmek için kullanması çok önem arz etmiyor. Biraz sonra bahsedeceğim hukuka uygunluk sebeplerinden hakkın kullanılması kapsamında tedavi amacıyla kullanılması suç teşkil etmeyecek.

Suçta etki eden nedenlerden çok kısa bahsetmek gerekirse, maddeye 2015 yılında bir fıkra eklendi. Onuncu fıkra, kullanılan yerin cezanın yarı oranında artırılmasına sebep olduğuna ilişkin. Bunu İbrahim Hocam çok detaylı şekilde anlattı. Ben sizi çok sıkılamak için ayrıntıya girmiyorum. Suçun işlendiği yer, okul, hastane, kışla gibi yerlerde ve yakınlarında kullanılması durumunda cezanın artırılması sebebi olarak ön plana çıkartıldı. Belki bu artırım sebebiyle ilgili bir eleştiri getirilebilir. Özellikle bu yerlerin sınırlarına iki yüz metre mesafe içinde kullanılmasından bahsediyor kanun koyucu. Artırım için bu muğlak, yani her zaman belirlenmesi çok mümkün olmayan bir şey olabilir. Burada, biraz daha belirleyici bir kriter belki düşünülebilir. Umuma açık yer ve belirtilen yerlerde kullanmak ağırlaştırıcı sebep olarak düşünülebilir. Diğer yandan, failinin tabii bu yerlerde kullandığını da bilmesi gerekiyor bu ağırlaştırıcı sebebin uygulanması için. Bilmiyorsa uygulanmayacak.

Diğer etki eden sebepler arasında etkin pişmanlık halleriyle, cezanın azaltılmasına yol açan şahsi sebeplerden kısaca bahsedeceğim. 192. maddenin birinci ve üçüncü fıkrasında, İbrahim Hocam anlattı bu suçla ilgili olan kısmı, 192/2 ve 192/4. fıkralar öne çıkıyor. Failin kullanmak için uyuşturucu ve uyarıcı madde satın alıp kabul ettikten sonra resmi makamlar tarafından haber alınmadan önce maddeyi kimden, nereden, ne zaman temin ettiğini ilgili mercilere bildirerek yakalanmalarını ve maddenin ele geçirilmesini kolaylaştırması halinde cezaya hükmolunmuyor. 192/4'e göre ise, kullanan kişinin yine makamlar haber almadan önce resmi birimlere başvurarak, bu tedavi merkezi olabilir veya başka bir makam olabilir, tedavi olmak istemesi

halinde de yine cezaya h¼kmolunur. Bu durumda, tabii, yine sağlık kuruluşuna başvurduğunda sağlık personelinin bu kişiyle ilgili ihbarda bulunması zorunluluğu da ortadan kalkmış oluyor ilgili suçlar bakımından da. Bu t¼r bir özelliği var.

Cezayı azaltan neden de 192/3'te. Tabii bu, suç haber alınıp soruşturma başladıktan sonra failin adli makamlara yardımcı olması durumunda cezasının azaltılmasına hizmet eden bir madde. Eğer suç ortaklarının yakalanmasına yardımcı olursa, etkisine g¼re, d¼rtte birinden yarısına kadar indirim yapılabilir cezasında.

Hukuka aykırılık unsurundan kısaca bahsedeceğim. Madde metninde özel olarak hukuka aykırılıktan bahsedilmediği için ayrıca hukuka aykırılık bilinci aramıyoruz failde. Hukuka uygunluk sebebi olarak ilk akla gelen husus, T¼rk Ceza Kanunu'nun 26. maddesinin birinci fıkrasındaki hakkın kullanılması bir hukuk uygunluk sebebi olarak karşımıza çıkıyor. Yani doktorun yazdığı reçete sebebiyle, tedavi olmak amaçlı kişinin uyuşturucu veya uyarıcı madde kullanması suç teşkil etmiyor. Tabii burada dikkat edilmesi gereken husus şu olabilir: Doktorun d¼zenledięi tedavinin dışına çıkacak şekilde miktarı artırma, farklı şekilde kullanma durumunda 191. maddedeki suçun oluşacağından bahsetmek lazım.

Manevi unsur, eylemin 191. maddedeki suçu oluşturup oluşturmadığını belirlemek bakımından çok önemli. İbrahim Hocam da değinmişti bu hususa. Kasten işlenen bir suç, taksirle işlenmesi m¼mk¼n değil. Madde metninde özellikle *kullanmak için* ibaresi öne çıkarıldığı için, satın alma, kabul etme, bulundurma da özel kastla işlenen suçlar olarak karşımıza çıkıyor. Kullanmak bakımından genel kast yeterli diyebiliriz. Kullanmak amacının tespiti, özellikle suçun 188. maddedeki eylemlerle ve özellikle *ticaretini yapmak* suğundan ayrılması bakımından çok önemli. Çünkü iki madde arasında cezalar bakımından da çok ciddi bir fark var. Ticaret amacı mı, kullanma amacı mı, her iki maddede bunu ortaya koyan bir özellik yok. Dolayısıyla bu, uygulamada Yargıtay iğtihatları ile ortaya çıkmış birtakım kriterlere g¼re ayrılmaya çalışılıyor. Somut olayın özellikleri tabii ki çok önemli.

Yargıtay'ın belirlediği kriterleri bu başlık altında kısaca özetlemek gerekirse; failin hareketleri, uyuşturucu veya uyarıcı madde kullanma aliş-

kanlığı, failin ekonomik durumu, uyuşturucu veya uyarıcı maddenin miktarı, maddenin bulunduğu yer ve bulundurma biçimi gibi birtakım kriterler belirlenmiş.

Failin hareketleri neler? Failin uyuşturucuyu temin ettikten sonraki davranışları. Neler yaptı? Mesela satmaya çalışıyor mu birisine? Reklamını yapıyor mu? Başkasına vermeye çalışıyor mu? Bu tip sonraki hareketleri veya temin etme aşamasındaki kastını ortaya koyabilecek birtakım davranışları, kullanmak maksadıyla mı bulundurduğu veya temin ettiği, yoksa ticaret maksadıyla mı hareket ettiğini göstermek bakımından ayırt edici olarak kullanılmaya çalışılıyor somut olayın özelliklerine göre. Müşteri araması mesela.

Kullanma alışkanlığı da, yine diğer bir kriter. Yani failin uyuşturucu bağımlısı olup olmadığı, sürekli kullanan kişi olup olmadığı, üzerinde yakalanan uyuşturucuyu hangi maksatla bulundurduğunun tespitinde öne çıkan bir kriter.

Failin ekonomik durumu da belirleyici kriterlerden bir tanesi. Somut olaydaki duruma göre değerlendirilmesi gerekir. Failin ekonomik durumunun çok iyi olması veya malvarlığında açıklayamadığı bir artış veya bir azalma; artış durumunda ticaretini yaptığı, azalma durumunda kullanmak maksadıyla temin ettiği gibi bir takımlar sonuçlara varılmasını sağlayabiliyor.

Diğer bir kriter, Yargıtay'ın çok vurgu yaptığı kriterlerden bir tanesi, yakalanan uyuşturucu veya uyarıcı maddenin miktarı. Miktar bakımından Yargıtay bir kriter, bir karine belirlenmiş durumda: Kişinin bireysel ihtiyacı. Buldurulan madde bir yıllık ihtiyacının üzerindeyse, ticaret yapıldığını karine olarak kabul ediyor. Yani somut olayın özellikleri önemli. Kişinin üzerinde yakalanan veya bulundurduğu uyuşturucu veya uyarıcı maddenin miktarı çok düşük olsa bile, çok az miktarda olsa bile, ticaret amacıyla o maddeyi bulundurduğunu ortaya koyan başka bir hareket varsa, o zaman tabii ki biz 188. maddeden cezalandırmaya gidiyoruz. Ama öyle bir durum olmadığı zaman ve devamında başka bir hareket kastını ortaya koyamadığı zaman, miktar üzerinden hareket etmek gere-

burada öne çıkardığı, aslında çok da kabul edilebilir olmayan başka bir yaklaşım var. Birkaç kararında, kişide yakalanan maddenin içerisindeki uyuşturucu miktarının eser miktarda olmasını işlenemez suç olarak vasıflandırmış. Uyuşturucu maddenin bulundurulması ya da bulundurulan miktarın hiçbir önemi yok. Yani Yargıtay'ın böyle yaklaştığını bazı kararlarında görüyoruz. Eser miktar, işlenemez suça götürmek bakımından dikkate almış.

İştirak konusunda, hocalarım da biraz bahsetti, özellikle Özlem Hoca'nın bahsettiği 190. maddedeki suç, 191. madde bakımından önem arz ediyor. Çünkü, eğer 190. maddedeki hareketler yapılmışsa, 191. maddeye iştiraktan değil 190. maddeden cezalandırma yoluna gidilmesi gerekiyor. Bunun dışında 190. maddeye girmeyen eylemler bakımından çeşitli iştirak şekillerinin oluşması mümkün.

Burada bir sorunla da failin maddeyi hem ticaretini yapmak hem de kullanmak maksadıyla bulundurulması durumunda, iki ayrı suçtan mı tek suçtan mı cezalandırılacağı konusunda gündeme geliyor. Tabii ki bu durumda somut olayın özellikleri çok önemli. Her iki farklı eylemden bahsettiğimiz zaman, hem kullanmak hem ticaretini yapmak, iki suçun oluşacağını söylemek, gerçek içtima kurallarının uygulanacağını söylemek çok mümkün.

Uyuşturucu veya uyarıcı maddeyi başkasıyla birlikte kullanmakla ilgili olarak da iştirak kurumunu ele almakta fayda var. Bulundurmak bireysel bir eylem. Kullanma ise, kişinin bizzat hareketleri yapmasını gerekiyor. Birlikte faillik oluşması mümkün görünmeyen bir durum. Yani beraber uyuşturucu veya uyarıcı madde kullanan failler, iştirak halinde suç işlemiş olmuyorlar. Nitekim Yargıtay, kullanmak için yanında bulundurduğu uyuşturucunun bir başkası ile birlikte kullanımını, TCK 188/3 kapsamında uyuşturucu maddeyi başkasına vermek suçu olarak da kabul etmemiş, aksine her iki failin eyleminin ayrı ayrı kullanmak olarak değerlendirilmesi gerektiğini karara bağlamıştır.

Suç, içtima bakımından önemli bir özellik arz eden bir suç değil. Zincirleme olarak işlenmesi tabii ki mümkün olabilir. Ama burada söylememiz gereken, suçun birden fazla hareket şekli var. Bunların art arda

birlikte yapılması durumunda tek bir suçun olduğunu, yani suçun tekliğinin etkilenmediğini söylemek lazım. Kişi satın alıp bulundurup kullanabilir. Burada üç ayrı suçtan değil, tek suçtan bahsetmek lazım. Ancak tabii eylemler farklı zamanlarda farklı şekillerde bir araya gelirse, yani gerçekleştirilirse, birden fazla suçun oluşması, tabii somut olayın özelliklerine göre gündeme gelebilir. Fikri içtima bakımından, İbrahim Hocam örneğini verdi, ben onu tekrarlamış olayım: Cezaevinde uyuşturucu madde kullanma durumunda, hem 191. Madde, hem de 297. maddenin birinci fıkrasındaki suç oluşuyor. Yargı kararlarında da yerinde olarak, fikri içtima kuralı gereği, daha ağır cezayı gerektiren 297/1. maddeden uygulama yapıldığını görüyoruz.

Burada içtima ile ilgili söylenebilecek başka bir husus da, suçun diğer suç tiplerinin birçoğu ile birleşmesinin mümkün olduğu. Mesela sahte reçete düzenleyerek kişinin uyuşturucu madde temin etmesi durumunda iki ayrı suç, sahtecilik ve kullanmaktan veya satın almaktan bahsedebiliriz. Çalma durumunda yine hırsızlıktan, zorla alma durumunda yağmadan bulundurma veya kullanmanın yanında bahsedebiliriz. Dolayısıyla içtima bakımından o anlamda çok da bir özellik göstermiyor.

Madde ile ilgili en önemli konu, belki de, ikinci fıkradan itibaren başlayan soruşturma, kovuşturma süreci ile ilgili özellikler. Maddenin yaptırımını birinci fıkrada iki yıldan beş yıla kadar hapis olarak düzenlenmiş. 765 sayılı Kanun'da bu ceza bir yıldan iki yıla kadar hapis olarak düzenlenmişti. Dolayısıyla 2014 yılında maddeye kullanma eyleminin de suç olarak dahil edildiğini düşündüğümüzde, ciddi miktarda bir ceza içerdiğini söyleyebiliriz. Ancak sunumun başında söylemiştim, bireyin sağlığının korunmasını hedefleyen bir suç olması sebebiyle, bireyin tedavi edilmesine yönelik bir düzenleme öne çıkarılarak madde modifiye edilmiş durumda.

İkinci fıkrada soruşturma süreci ile ilgili hükümler yer alıyor. Bu, 2014 yılındaki 6545 sayılı Kanun'la yapılan önemli bir değişiklik olarak karşımıza çıkıyor. Cumhuriyet savcısına ciddi yetkiler tanıyor, kamu davasının açılmasının ertelenmesi ve denetimli serbestlik tedbirinin uygulanması konusunda. Kişi birinci fıkradaki suçu herhangi bir hareketle işlediği takdirde,

Cumhuriyet savcısı kamu davasının açılmasının ertelenmesi kararı veriyor ve bu kararı verirken Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 171. maddesinde kamu davasının açılmasının ertelenmesi ile ilgili şartları aramaksızın uyguluyor. Beş yıl boyunca kamu davasının açılmasının ertelenmesi gündeme geliyor. Bu süre zarfında şüphelinin uyması gereken birtakım kurallar var. Cumhuriyet savcısı bu konuda şüpheliyi ikaz ediyor. 2014'te yapılan değişikliğin önemi, önceden kovuşturma aşamasında, hatta kovuşturmanın sonunda kişinin tedavisi ile ilgili süreç başlatılabilirken, 2014'teki değişiklikten sonra, daha soruşturma aşamasında bireyin, failin, şüphelinin nasıl ifade edersek, tedavi ettirilmesine ilişkin yetkilendirilmiş durumda Cumhuriyet savcısı. Bu anlamda çok önemli bir değişiklik. Yani tedavi sürecini öne alıyor. Çünkü önceden, 2014'ten önceki düzenlemede ancak mahkemenin kararıyla yargılamanın sonunda bu süreç başlatılabilirken, şimdi tedavi amacı ön plana çıkartılmış ve failin daha soruşturmanın başında tedavi edilmesi amaçlanmış durumda.

Üçüncü fıkra da bu değişikliğe paralel olarak değiştirilmiş. Diyor ki üçüncü fıkrada, Cumhuriyet savcısı asgari bir yıl süre ile denetimli serbestlik tedbirinin uygulanmasını karara bağlar ve bunu üçer aylık sürelerle bir yıl daha uzatabilir. Tabii, Cumhuriyet savcısının denetimli serbestlik tedbiri olarak, kullanan kişi, satın alan kişi ile ilgili neleri belirleyeceği konusunda bir takdir yetkisi var. Bu anlamda birden fazla tedbiri de karara bağlayabilir. Gerek görmesi halinde, tedaviye, kişinin tedavi edilmesine karar verebiliyor.

Tedavi sürecinin işletilmesi ile ilgili hususlar daha çok Denetim Serbestlik Hizmetleri Yönetmeliği'nde düzenlenmiş. Yönetmeliğin 72/1. maddesinde tedavi tanımlanmış: "Uyuşturucu veya uyarıcı maddeleri kullanan kişinin bağımlılık yapan maddeden vücudunun arındırılmasına, bu maddelere olan ihtiyacı sonucunda ortaya çıkan yoksunluk belirtilerinin giderilmesine yönelik resmi veya özel kurumlarca yürütülen işlemler" (Sayın Başkan sürem? Hemen hızlıca bağlıyorum) ve bu amaca nasıl ulaşılabileceğini de ifade ediyor Yönetmelik. Yani kişinin kullandığı anda kullanılması veya bulundurulması anlamında hareketlerinden herhangi birisini yapması sebebiyle soruşturmaya başlanması üzerine Cumhuriyet savcısının kamu davasının açılmasının ertelenmesi, denetimli serbestlik tedbiri ile birlikte tedavi sürecini başlatması

gündeme gelecek. Eğer kişi tedbirlere uyar ve yükümlülükleri yerine getirirse, süre sonunda hakkında kovuşturmaya yer olmadığı kararı veriliyor. Tedbirlere uyumazsa, tekrar uyuşturucu madde kullanırsa, yükümlülüklere uymamakta ısrar ederse, bu durumda hakkında kamu davası açılıyor. Tabii bu ihlale sebep olan ikinci eylemden ayrıca dava açılmıyor. Çünkü bu yükümlülüğün ihlali anlamına geliyor.

Son olarak, 191. maddenin sekizinci fıkrasında önemli bir düzenleme var. Kişi hakkında 188. veya 190. maddeden kamu davası açıldıktan sonra, kovuşturma aşamasında kişinin eyleminin aslında 191. maddedeki suç oluşturduğunun anlaşılması halinde, bu durumda da dava açılmış olduğu için artık hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararının verileceğini belirtmiş hüküm.

Sonuç olarak toplamak gerekirse, benim madde ile ilgili şahsi yorumum, kişiyi tedavi etmeyi amaçlayan bir düzenleme getirmesi kesinlikle pozitif yanı. Benim eleştirdiğim yönü, Yener Hocamın özellikle sunumlarından çok istifade ettim, kullanma eylemini iki yıldan beş yıla kadar bir ceza ile karşılamak doğru mudur bunu tartışmak lazım. Çünkü birinci eyleminde tedavi ettirmeye çalışıyorsunuz kişiyi. Tedaviye karşılık vermiyor veya yükümlülüklere aykırı hareket ediyor. Ondan sonra dava açıyorsunuz diğer eylemlerden ve her kullandığında iki yıldan beş yıla kadar hapis cezası vermeniz lazım. Bu doğru bir tercih midir? Suç ve ceza politikası bakımından bunu multidisipliner olarak tartışmak lazım. Sadece hukukçuların tek başına karar verebileceği bir husus olmadığını düşünüyorum.

Burada benim eleştirdiğim önemli bir husus daha var. Denetimli serbestlik ve tedavi tedbirine karar verme yetkisini Cumhuriyet savcısı devralmış. Halbuki Ceza Muhakemesi Kanunu'nda koruma tedbirleri içerisinde yer alan benzeri bir uygulama olan ve toplam süresi üç ayı geçemeyen gözlem altına almada, 74. maddeye göre hâkim kararı gerekiyor. Hürriyeti kısıtlayıcı sonuç doğuran, kısa süreli gözaltı ve yakalama tedbirleri dışında ne kadar tedbir varsa, tutuklama ve adli kontrol gibi hâkim kararı gerekiyor. Ancak 191. maddedeki bir yıl hatta uzatmalarla iki yıl sürebilen tedavi tedbirinde Cumhuriyet savcısı tek başına karar verebiliyor. Ben bunun ceza

hukukunun genel ilkeleri ile çok bağdaştığını düşünmüyorum. Kamu davasının açılmasının ertelenmesi kararı tabii ki savcının yetkisinde. Ancak tedbir kararı verilmesini mahkemeden talep etmesinin daha doğru olacağı kanaatindeyim.

Beni dinlediğiniz için çok teşekkür ederim.

Doç. Dr. Halit YILMAZ:

Sayın Hocama teşekkür ediyoruz. Bu tedavi meselesini öğleden sonra ele almaya çalışacağız. Hukuksal süreçlerle tedavi sürecinin entegrasyonu konusu çok önemli. Konunun uzmanlarını davet ettik. Kendilerini dinleyeceğiz, bizi aydınlatacaklar.

Usul esastan önce gelir. Ama burada sona kaldı. Dr. Öğr. Ü. Mahmut Kaplan, uyuşturucu ve uyarıcı madde suçlarını ceza muhakemesi açısından değerlendirecek.

Uyuşturucu ve Uyarıcı Madde Suçlarının Ceza Muhakemesi Hukuku Açısından Değerlendirilmesi

Dr. Öğr. Ü. Mahmut KAPLAN*

Evet Sayın Hocam, çok teşekkürler. Öncelikle Özyeğin Üniversitesi Alman Hukuku Uygulama ve Araştırma Merkezi ile Antalya Bilim Üniversitesi Karşılaştırmalı Hukuk Uygulama ve Araştırma Merkezi'ne böyle bir toplantıyı tertip ettikleri için teşekkür ediyorum. Misafir hocalarıma Antalya'ya geldikleri ve bu toplantıda bizimle beraber oldukları için ayrıca teşekkür ediyorum. Oturumun son konuşması olması itibariyle biraz sabırların zorlandığı bir konuşma olacak. Bu sebeple hepinizin affına sığıyorum.

Ben uyuşturucu ve uyarıcı madde suçlarının ceza muhakemesi hukuku açısından değerlendirilmesini aktarmaya çalışacağım. Konu ile ilgili olarak zaten ilgili suç tipleri incelenirken hocalarımız birçok noktaya değindi. Özellikle bir önceki konuşmacının sunumunun son kısmında tamamen ceza muhakemesi hukuku açısından düzenlemeler ve problemlere dikkat çekildi. Bu sebeple tekrara düşmeden konuyu hızlı bir şekilde toparlamaya çalışacağım.

Uyuşturucu ve Uyarıcı Madde Suçları

Uyuşturucu ve uyarıcı madde suçları diyoruz, bu suçlar hangileri? Öncelikle 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nda yer alan suçlar var. Bunlar hocalarımın aktardığı, imal ve ticaret suçları, kullanmayı kolaylaştırma suçları ve

---

* Akdeniz Üniversitesi Hukuk Fakültesi.

kullanma suçu. Kanun başlığının uzun olması sebebiyle 191. maddeyi sadece “kullanma” suçu olarak formüle ettim. Bu suçların yanı sıra 3298 sayılı Uyuşturucu Maddelerle İlgili Kanun’da yer alan fiiller ile birlikte 2313 sayılı Uyuşturucu Maddelerin Murakabesi Hakkında Kanun’da düzenlenen fiillerin uyuşturucu ve uyarıcı madde suçları kapsamında kaldığını görüyoruz. 3298 sayılı Kanun’da izinsiz haşhaş ekme suçu, 2313 sayılı Kanun’da da izinsiz kenevir ekme suçu ve esrar elde etmek için kenevir ekme suçu düzenlenmiştir. Yine ek madde ile getirilen ve 188. maddeye atıf yapan uyuşturucu ve uyarıcı madde imal etmek için psikotrop madde üretme suçu bu kapsamda zikredilmelidir.

Ceza Muhakemesi Şartları Açısından Değerlendirme

Ceza muhakemesi şartları açısından baktığımızda suç tiplerinin tamamının re’sen takip edildiğini görüyoruz. Dolayısıyla uyuşturucu ve uyarıcı madde suçlarına ilişkin herhangi bir ihbar ve bilgi edinildiği takdirde, cumhuriyet savcısının talimatıyla kolluk doğrudan soruşturma ve kovuşturma işlemlerini başlatacaktır. Şikâyet şartı, bu suçlar bakımından aranmıştır. Kaldı ki hocalarımız zaten bu meseleyi aktardılar, suç tipiyle korunan hukuksal değerlerin kamu sağlığı olması sebebiyle zaten bireyin şikâyet hakkına yer verilmesi isabetli olmayacaktı.

Uyuşturucu ve uyarıcı madde imal ve ticareti suçu ile uyuşturucu ve uyarıcı maddelerin kullanılmasını kolaylaştırma suçu bakımından TCK’nın 13. maddesinde bir düzenlemeye rastlıyoruz. 13. maddede evrensellik ilkesi ve kısmi koruma ilkesi düzenlenmektedir. Maddede yer alan suçlar nerede işlenirse işlensin evrensellik ilkesi gereği Türkiye’nin yargılama yetkisi söz konusu olup olaya da Türk Ceza Kanunu uygulanacaktır. Bu kapsamda, uyuşturucu ve uyarıcı madde imal ve ticareti suçu ile uyuşturucu ve uyarıcı maddelerin kullanılmasını kolaylaştırma suçu bakımından evrensellik ilkesi kabul edilmiştir. Ancak 13. maddenin 2. fıkrasında, İbrahim Hocamız da bahsetti, Türkiye’de yargılama yapılabilmesi için yurtdışında işlendiği takdirde, Adalet Bakanının talebine ihtiyaç duyulmaktadır. Burada talep bir dava şartı olarak karşımıza çıkıyor. Yine 13. maddede yer alan suçların Türkiye’de yargılanması bakımından da eğer kişi vatandaş ise, yurtdışında yargılanmamış yani hakkında hüküm verilmemiş olması gerekiyor. Yargıtay

10. Ceza Dairesi (2014/4997-12599) de yakın tarihte verdiği bir kararda, Almanya’da eroin yakalanan Türk vatandaşının orada mahkûm olması nedeniyle ve Türkiye’den ihraç edildiğine ilişkin herhangi bir delil elde edilemediğinden dolayı Türkiye’de yeniden yargılama yapılamayacağına hükmetmiştir. Ancak 188. maddenin 2. fıkrasında Türkiye’de işlenen, Türkiye’den uyuşturucu ve uyarıcı madde ihraç eden kişinin fiilinin yabancı ülke bakımından ithal olarak nitelendirilmesi halinde, fail Türkiye’de yeniden yargılanacaktır ve yurtdışında infaz edilen hapis cezası Türkiye’de verilen hapis cezasından mahsup edilecektir. Kanun koyucu burada *ne bis in idem* ilkesini kabul etmemiştir. *Ne bis in idem* ilkesinin, yurt dışında işlenen suçlar bakımından kabul zorunluluğu bulunmuyor. Fakat ceza kanuna baktığımız zaman Türk vatandaşının yurtdışında işlemiş olduğu suçlar açısından 11. maddede de yabancı ülkede işlenen suçlar açısından *ne bis in idem* ilkesini kabul ettiğini görüyoruz. Ancak uyuşturucu ve uyarıcı madde imal ve ticareti suçu bakımından bu kabulünden dönmüştür.

Görevli ve Yetkili Mahkeme

Görevli ve yetkili mahkeme 188. maddede düzenlenen suç tipleri bakımından ağır ceza mahkemesidir. Adli Teşkilat Kanunu olarak kısaltacağımız 5235 sayılı Kanun’un 12. Maddesine göre; yağma (m. 148), irtikâp (m. 250/1 ve 2), resmî belgede sahtecilik (m. 204/2), nitelikli dolandırıcılık (m. 158), hileli iflâs (m. 161) suçları, Türk Ceza Kanununun İkinci Kitap Dördüncü Kısımının Dört, Beş, Altı ve Yedinci Bölümünde tanımlanan suçlar (318, 319, 324, 325 ve 332’nci maddeler hariç) ve 12/4/1991 tarihli ve 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanununun kapsamına giren suçlar dolayısıyla açılan davalar ile ağırlaştırılmış müebbet hapis, müebbet hapis ve on yıldan fazla hapis cezalarını gerektiren suçlarla ilgili dava ve işlere bakmakla ağır ceza mahkemeleri görevlidir. TCK m.188’de düzenlenen imal ve ticaret suçlarının ağır ceza mahkemesinin görev alanına girdiğini görüyoruz. Diğer suçlar ise asliye ceza mahkemesinin görev alanına girmektedir.

Yetkili mahkeme bakımından ise özel bir düzenleme söz konusu değil. Dolayısıyla Ceza Muhakemesi Kanunu’nun 12. ve 15 maddeleri arasında düzenlenen yetkiye ilişkin hükümler geçerlidir. Dolayısıyla fiilin işlendiği

yer mahkemesi yetkilidir. Fiilin işlendiği yer mahkemesi ise teşebbüs aşamasında kalan suçlar bakımından son icra hareketinin yapıldığı yer; temadi arz eden suçlar bakımından temadının kesildiği yer; zincirleme suç şeklinde işlenen suçlar bakımından son zincirin işlendiği yer mahkemesi yetkili olacaktır.

Koruma Tedbirleri Açısından Değerlendirme

Gözaltı

Koruma tedbirleri açısından uyuşturucu ve uyarıcı madde suçlarını değerlendirdiğimiz zaman, ilk olarak karşımıza gözaltı kararı çıkıyor. Bilindiği üzere gözaltı kararı, soruşturma işlemlerinin bitmemesi ve soruşturma açısından gerekli olması halinde şüpheliyi adliyenin elinin altında bulundurmak amacıyla cumhuriyet savcısının kararıyla şüphelinin hürriyetinin kısıtlanması anlamına geliyor. Ancak İç Güvenlik Paketi olarak adlandırdığımız 6638 sayılı Kanun'un 3. maddesinde gözaltı ile ilgili değişiklik yapıldı. Buna göre; Mülki idare amirinin belirleyeceği kolluk amiri, m.91/4'te sayılan suçların işlenmesi halinde gözaltı kararı verebilecektir. CMK m. 91/4'te katalog halinde sayılan suçların arasında uyuşturucu madde imal ve ticareti suçu da yer almaktadır. Dolayısıyla TCK'nın 188. maddesinde düzenlenen suçun işlendiği tespit edilirse, kolluk amirinin talimatıyla da şüpheli gözaltına alınabilecektir.

Tutuklama

Tutuklama, Ceza Muhakemesi Kanunu m. 100 ve devamında düzenlenmiştir. Tutuklama koruma tedbiri hürriyeti bağlayıcı bir tedbir olması nedeniyle ülkemizde oldukça eleştirilmektedir. Eleştiriler tedbirin özellikle uygulamasına yönelmektedir. Kuvvetli suç şüphesinin bulunması ve tutuklama nedenlerinin varlığı halinde şüpheli veya sanık tutuklanabilir. İhtiyari bir tedbir olmasına rağmen, sanki zorunluymuş gibi bir uygulaması var ve bu yönüyle eleştirilmektedir. Yine CMK'nın 100. maddesinin 3. fıkrasında katalog halinde sayılan suçlar söz konusu olup; bu suçlar arasında uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti, yani 188. maddede düzenlenen suç da yer almaktadır. Katalogda yer alan suçların varlığı halinde tutuklama

nedenleri var kabul edilebilir. Fıkırada her ne kadar “var kabul edilebilir” ifadesi yer alsa da uygulamada otomatik tutuklamaya dönüştüğünü görüyoruz. Bu yönüyle de katalogu isabetli bulmuyoruz.

Adli Kontrol

Adli kontrol bakımından, kısmen bir önceki konuşmacı da söyledi, ben sadece farklarını söylemekle yetineceğim, yine uyuşturucu ve uyarıcı madde suçları bakımından bir düzenleme olduğunu görüyoruz. Özellikle kullanmak için uyuşturucu ve uyarıcı madde bulundurma, kabul etme, satın alma, yani 191. maddedeki suç söz konusu olduğu zaman adli kontrol yükümlülüklerinden birisi olarak uyuşturucu ve uyarıcı maddeden oluşan bağımlılıktan arındırmak için hastaneye yatmak, tedaviyi kabul etmek yükümlülüğü getirilmiştir. Bu tedbirin aynısı TCK’nın 191. maddesinin 3. fıkrasında cumhuriyet savcısına tanınan bir denetimli serbestlik tedbiri olarak karşımıza çıkıyor. Dolayısıyla bu ikisi arasında bir çelişki var gibi gözüküyor. Ancak bunu şu şekilde anladığımız zaman bu çelişkinin olmadığını görebiliriz: 109. maddede düzenlenen tedbir, soruşturulan ve kovuşturulan kişinin 191. maddeye göre yükletilen yükümlülüklerle aykırı davranmakta ısrar etmiş olduğu hallerde, yani soruşturma ve kovuşturma devam ediyorsa uygulanabilecektir. Aksi takdirde hem uygulama pratikliği açısından hem de 191. maddede getirilen normun getiriliş amacı açısından 191. maddenin uygulanması gerekecektir. Cumhuriyet savcısının bu tedbire karar vermesi yerine Sulh Ceza Hakiminden talep etmesi tercih edilirse kişi güvenliği açısından daha isabetli olacaktır.

Genişletilmiş El Koyma ve Postada El Koyma

Genişletilmiş el koyma kararında, yine uyuşturucu ve uyarıcı madde suçları görüyoruz. CMK m. 128’de düzenlenen ve suçun işlenmesi suretiyle elde edildiği konusunda kuvvetli şüphe bulunan taşınmaz, hak ve alacaklara hâkim kararıyla el konulabilmekte. Genişletilmiş el koyma bakımından 128. maddede bir katalog yer almakta olup söz konusu katalogda 188. maddede yer alan suç tipine de yer verilmiştir.

Ancak 2313 sayılı Uyuşturucu Maddelerin Murakabesi Hakkında Kanun’a 694 sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile bir ek madde getirildi.

Bu ek maddeye göre uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti suçunun işlenmesinde kullanılan araçlara, ilgili sicile şerh verilmek suretiyle el konulacaktır. Bu düzenlemenin Uyuşturucu Maddelerin Murakabesi Hakkında Kanun'a getirilmesi nedeniyle tarafımızca isabetli bulunmamaktadır. Çünkü konu bütünlüğü açısından 128. madde zaten bunu karşılıyor. Karşılamadığı durumlar açısından da 128. maddeye ek fıkra olarak getirilmesinin daha uygun olacağını düşünüyoruz. Ayrıca ek maddenin 2. fıkrasında; soruşturma ve kovuşturma devam ederken aynı suçun işlenmesinde tekrar kullanılması, Türkiye'de sicile kayıtlı olmaması, suçun işlenmesini kolaylaştıracak özel tertibatı bulunması halinde el konulan aracın sahibine iade edilmeyeceği düzenlenmiştir. Fakat kişi aracın değeri bakımından bir sigorta bedeli olan bir araç varsa, sigorta bedeli; kasko bedeli varsa eğer kasko değeri üzerinden bir değeri Maliye Bakanlığı'na teslim etmesi halinde iade edilebilecektir. Eğer Maliye Bakanlığı'na bu değeri teslim etmez ise soruşturma ve kovuşturma sonucu beklenmeksizin araç derhal tasfiye edilecektir. Bu hüküm şeklen genişletilmiş bir koyma olarak görünse de sonuçları itibariyle eşya müsaderesini gündeme getiren bir düzenlemedir. Türk Ceza Kanunu m. 54/3'te yer alan hakkaniyet düzenlemesinin burada dikkate alınmadığını görüyoruz. Çünkü 54. maddenin 3. fıkrasına göre müsadere kararının verilmesi, suçla ilgili olarak orantısızlık oluşturacaksa, o halde müsadere kararı verilmeyebilir. Fakat burada böyle bir hakkaniyet kuralına gidilmediği görülmektedir. Ayrıca tasfiye için soruşturma ve kovuşturmanın sonuçlanmasını beklemek de kanaatimizce daha isabetli olacaktır. Aksi takdirde kişinin iyi niyetli olması veya ceza almaması gibi durumlarda doğrudan müsadere hükümlerinin işletilmesi hukuki açıdan sağlıklı sonuçlar doğuracaktır.

Postada el koyma bakımından uyuşturucu ve uyarıcı madde ticareti suçu irdelenmelidir. Postada el koyma işleminde, işlem yapıldığı zaman kolluk görevlileri gönderinin içinde bulunduğu zarf veya paketi mühür altına almak suretiyle el koyma kararını veren mercie götürmek zorundaydı ve kendisinin gönderiyi inceleme yetkisi yoktu. Ancak 696 sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile 129. maddeye yeni bir fıkra eklendi. Bu KHK 7079 sayılı Kanun ile aynen kabul edilerek yasalaştı. 129. maddenin 3. fıkrasında yer alan suçlar söz konusu olduğu durumlarda, cumhuriyet sav-

cısının talimatı ile kolluk tarafından el konulan paket veya zarf açılabilir ve incelenebilecektir. Bu suçlar arasında 188. maddede düzenlenen uyuşturucu veya uyarıcı madde ticareti suçları yer almaktadır. Haberleşme hürriyetini kısıtlayıcı bu yetkinin kolluğa verilmesi tarafımızca olumlu değerlendirilememektedir.

şirket Yönetimi için Kayyım Tayini

şirket yönetimine kayyım tayini açısından CMK m. 128/9-10 hükümleri gereği uyuşturucu veya uyarıcı madde ticareti suçları bakımından şirket yönetimine kayyım tayin edilebilecek. Fakat burada da yine tekrar etmemiz gerekiyor, suçun şirketin faaliyeti çerçevesinde işlenmiş olması gerekir.

İletişimin Denetlenmesi

İletişimin denetlenmesi koruma tedbirine baktığımız zaman uyuşturucu veya uyarıcı madde ticareti suçları karşımıza çıkıyor. 135. maddeye göre şüpheli veya sanığın telekomünikasyon yoluyla iletişimi dinlenebilir, kayda alınabilir, yer bilgileri kayda alınabilir, mobile telefonunun yeri tespit edilebilir. Mobil telefonun tespiti koruma tedbirine, 135. maddede herhangi bir suç sınırlaması olmadığından, tüm uyuşturucu ve uyarıcı madde suçları bakımından şüpheli veya sanığın mobil telefonunun yerinin tespitine karar verilebilir. Ancak maddede sayılan diğer tedbirlerin, iletişimin denetlenmesi, kayda alınması; sinyal bilgilerinin değerlendirilmesi, uygulanabilmesi için suçun 135. maddenin 8. fıkrasında yer alan katalogda yer alması gerekmektedir. Bu kapsamda kataloga baktığımız zaman uyuşturucu ve uyarıcı madde suçlarından sadece uyuşturucu veya uyarıcı madde ticareti suçlarının düzenlenmiş olduğunu görüyoruz.

Gizli Soruşturmacı

Gizli soruşturmacı atanması bağlamında konuyu ele aldığımız takdirde uyuşturucu veya uyarıcı madde ticareti suçları açısından tedbire başvurulabileceği görülmektedir. Gizli soruşturmacı atanması özellikle örgütlü suçlulukla mücadele yöntemlerinden birisi olmasına rağmen, uyuş-

turucu madde imal ve ticareti suçunun örgüt faaliyeti çerçevesinde işlenip işlenmediğine bakılmaksızın gizli soruşturmacı görevlendirilebilecek şekilde düzenlenmiş olması nedeniyle gizli soruşturmacının doğasıyla çok bağdaşmayan bir düzenleme olarak görüyoruz. Ancak belirtmek gerekir ki kanun koyucunun bu suçla mücadelede ortaya koyduğu kararlılığı ve konuya verdiği önemi göstermesi açısından dikkate değer bir düzenlemedir.

Teknik Araçlarla İzleme

Bazı suçların işlendiği konusunda somut delillere dayanan şüphenin bulunması halinde başka türlü delil elde edilememesi halinde şüpheli veya sanığın kamuya açık faaliyetleri, işyeri teknik araçlarla izlenebilir, ses ve görüntü kaydı alınabilir. Teknik araçla izleme koruma tedbirine başvurulabilmesi için bu şartların yanı sıra soruşturmaya konu suçun CMK m.140'da düzenlenen katalogda yer alması gerekmektedir. Bu kapsamda kataloga bakıldığı zaman uyuşturucu veya uyarıcı madde ticareti suçlarının tedbirin uygulanabileceği suçlar arasında sayıldığı görülmektedir.

Müdafinin Dosyayı İnceleme Yetkisi ve Müdafî ile Görüşme Hakkı Açısından Değerlendirme

Müdafî CMK m. 153/1 gereği soruşturma evresinde dosya içeriğini inceleyebilir ve istediği belgelerin bir örneğini harçsız olarak alabilir. Ancak aynı maddede cumhuriyet savcısının istemi ve hâkim kararıyla, eğer dosyanın incelenmesi soruşturmanın selametini tehlikeye düşürecek ise o halde kısıtlama kararı verilebilmekte. Yine kısıtlama kararının verilebileceği suçlar katalogunda uyuşturucu veya uyarıcı madde ticareti suçları karşımıza çıkıyor.

CMK m.154'e göre şüpheli ve sanık, her zaman müdafî ile görüşebilir ve bu görüşmeler denetim altına alınamaz. Ancak 676 sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile getirilen ve 7070 sayılı Kanun ile yasalaşan m.154/2'de örgüt faaliyeti çerçevesinde işlenen uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti suçları söz konusu ise bu durumda şüpheli ile

müdafinin görüşme hakkı 24 saat süreyle kısıtlanabilir. Ancak bu süre zarfında şüphelinin ifadesi alınmaz.

Kamu Davasının Açılmasının Ertelenmesi ve Hükmün Açıklanmasının Geri Bırakılması Açısından İnceleme

Kamu davasının açılmasının ertelenmesi ile ilgili olarak TCK m.191’de ve CMK m. 171’de düzenlemeler var. Ancak bu konuları bir önceki konuşmacı değerlendirdiği için ve süreyi de verimli kullanmak adına üzerinde fazla durmadan geçeceğim. Ancak şunu belirtmemiz lazım, 191. maddeye göre kamu davasının açılmasının ertelenmesi kararı verilirken, Ceza Muhakemesi Kanunu m. 171’de düzenlenen şartlara bakılmıyor. Örneğin hapis cezası bakımından üst sınır, CMK m.171’de bir yıl iken uyuşturucu veya uyarıcı madde kullanma suçu (TCK m.191) açısından bu sınırın kaldırıldığını görüyoruz. Benzer şekilde CMK m.171’de erteleme süresi içerisinde şüpheli kasıtlı bir suç işlemezse kovuşturmaya yer olmadığı kararı verilmekte iken TCK m. 191’de kişinin yükümlülükler uymaması tek başına kamu davasının açılması için yeterli görülmemiştir. Maddeye göre kişinin yükümlülükler uymama hususunda ısrar etmesi gerekmektedir. Dolayısıyla kişi bir defa yükümlülükleri ihlal ettiği zaman, bunun ısrar olarak değerlendirilmesi gerekir. Yine bu halde kamu davasının açılmasının ertelenmesi kararı varlığını koruyacaktır.

Hükmün açıklanmasının geri bırakılması açısından, yine bir önceki konuşmacı genel görünümü aktardı, ben de ilave bir şeyler söyleyerek tekrardan kaçınacağım. Bilindiği üzere hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararı verilebilmesi için CMK m. 231’de birtakım şartlar düzenlenmiştir. Ancak TCK m. 192/8 gereği 188. madde ve 190. maddelerde düzenlenen suçlar nedeniyle kovuşturma aşamasına geçilmiş bir fiil söz konusu olur ve kovuşturma aşamasında bu eylemlerin niteliği uyuşturucu ve uyarıcı madde kullanma suçu olarak tespit edilirse 191. maddeye göre hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararı verilir. Ancak şunu belirtmemiz lazım CMK m. 231’e göre hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararı verilebilmesi için sanığın kabul etmesi gerekir. Fakat TCK m. 191/2’de buna ilişkin bir düzenleme bulunmamaktadır. Kanaatimizce TCK m. 191/9 gereği burada da sanığın hükmün açıklanmasının geri bırakılmasını kabul etmesi gerekmektedir.

Son olarak TCK'nın 191. maddesi kapsamında verilen kamu davasının açılmasının ertelenmesi ve hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararına ilişkin herhangi bir kanun yolu öngörülüp öngörülmediğini değerlendirip konuşmamı nihayete erdireceğim. Kamu davasının açılmasının ertelenmesi kararına karşı suçtan zarar gören kişinin 173. maddeye göre itiraz edebileceği düzenlenmiştir. Ancak inceleme konusu suçlarla korunan hukuksal değer kamu sağlığı olduğundan ve bu suçlar topluma karşı suçlar başlığı altından düzenlendiğinden suçtan doğrudan zarar gören bir kişi olamayacaktır. Bu sebeple bu gibi durumlarda kişilerin itiraz hakkı bulunmamaktadır. Ancak erteleme kararına karşı doktrinde şüpheliye yükümlük getirmesi ve şüphelinin aklanma hakkı kapsamında şüpheli tarafından itiraz edilebileceği ileri sürmektedir. Yargıtay 20. Ceza Dairesi 2016 (26.9.2016, 8231/4886) yılında vermiş olduğu bir kararında, suçtan zarar görene tanınan itiraz hakkının, Türk Ceza Kanunu m. 191 kapsamında kıyasen şüpheliye de tanınması gerektiğine hükmetmiştir. Biz hem doktrinde ileri sürülen ve hem de 20. Ceza Dairesinin bu kararına katılmamaktayız. Zira itiraz hakkının kimler tarafından ve ne şekilde kullanılacağı açıkça kanunda düzenlenmiştir. Bu sebeple kanunda itiraz hakkı tanınan kişiler sınırlı sayıdadır. Bunun genişletilmesi kıyas yapma anlamına gelecektir. Bilindiği üzere ceza muhakemesi hukukunda kıyas serbesttir, ancak sınırlayıcı ve istisnai hükümler bakımından kıyas yasağı söz konusudur. Dolayısıyla kimlere itiraz hakkı tanındığı da kanunda açıkça sayıldığı için burada itiraz hakkının genişletilmesini isabet-siz buluyoruz.

Hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararı verilmesi halinde 191. maddenin 9. fıkrasında 231. maddenin çelişmeyen hükümlerinin uygulanacağı düzenlenmiştir. Dolayısıyla hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararı verildiği durumlarda itiraz hakkının söz konusu olduğunu düşünüyoruz.

Beni dinlediğiniz ve sabrınız için teşekkür ediyor, saygılar sunuyorum.

Birinci Oturum: Soru-Cevap

Doç. Dr. Halit YILMAZ:

Teşekkür ederiz. Soruları alma aşamasına geldik. Buyursunlar Hocam. İsim de alabilir miyiz?

Prof. Mesut Hakkı CAŞIN:

Teşekkürler ediyorum Sayın Başkan. Değerli katılımcılar, Özyeğin Üniversitesi'nde hocalarla beraber ders veriyoruz. Benim sorum, Sayın Dekan Yener Ünver'e. Mukayeseli hukuktan bahsettiniz. Mukayeseli hukuk benim alanım olduğu için daha çok dikkatimi çekti. Uyuşturucudan korunma konusunda neler tavsiye edersiniz üniversite gençliğine? Ben hem üniversitenize hem de bu toplantıyı düzenleyen arkadaşlarımıza teşekkür ediyorum.

Doç. Dr. Halit YILMAZ:

Buyurun Hocam.

Prof. Dr. Dr. h.c. Yener ÜNVER:

Hocam teşekkürler. Üniversite gençliğine yönelik karşılaştırmalı hukukta önleme amaçlı ayırık özel bir düzenleme yok. Ama ne yapılabilir? Ben de idareciyim. İki konu sanırım çok önemli. Polisiye yöntemler, araştırma yöntemleri akademisyenlerin işi değil. Ancak tabiidir ki idarecilerin, üniversite-deki gençlerin, akademisyenlerin, oraya gelen misafirlerin hem sağlığı hem de güvenliğiyle ilgili ciddi anlamda yükümlülükleri var. Hatta oradaki her türlü aksaklığın, özellikle başla özel hukuk olmak üzere birçok tazminat ve idari sorumluluğa yol açacağını biliyoruz. Bunların başında, güvenlik büyük önem arz ediyor.

Üniversitede iyi bir güvenlik sistemi kurmak gerekir. Ama konu çok hassastır. Burada, özellikle bireysel özgürlüklere müdahale bakımından çok dikkatli olmak gerekir. Öğrencilerimizin özel yaşamlarını gözetlemek, kameraya almak gibi şeylerden özellikle kaçınmak gerekir. Mahrem alanlara,

özel yaşam alanlarına, haberleşme özgürlüklerine ve kişisel verilerine hukuka aykırı olarak dokunmamak gerekir. Ancak, genel alanlar, caydırıcılık bakımından, önceden gerekli ve görülebilir/fark edilebilir yazı ve işaretlerle kamera kaydı yapıldığı uyarılarına yer vererek, kamera kaydı güvenlik sistemine alınabilir. Bu, hem caydırıcı olacak hem sonraki soruşturmalara hukuka uygun delil sağlayacak hem de olası şiddet olaylarına kısa zamanda müdahale imkânı sağlayarak özellikle bayan öğrencilere karşı büyük kampüslerdeki her tür şiddet olaylarını önlemek için de diğer olaylar için de önemli katkı sağlayacaktır. Fakat, bunların hiçbirisi bu konuya özel değil tedbirler değil. Dolayısıyla başka iki nokta belki de daha önemli. Bunlardan birincisi, güvenlik.

Ne açıdan güvenlik? Kampüs olan yerlerde, biz bunu uygulamada çok görüyoruz, ciddi anlamda sızmalar olabiliyor. Kampüs ve yurtlara giriş ciddi ve sıkı denetim altına alınmalıdır. Sadece kimlik gösterilmesi veya araçlara takılı sticker üzerinden denetim yetersiz; bu konuda teknolojiye de yararlanılmalı. Çünkü özellikle satıcıların gençleri maddeye alıştırmaları ve sonra bunu olabildiğince çok satmaları gerekir. Bu, büyük para getiriyor ve beraberinde o zincirin, o halkanın içinde her attıkları genç, birkaç arkadaşına daha kısa sürede o bataklık çıkmazına sürüklüyor. Burada, devlet olsun vakıf olsun tüm üniversitelerde, hepsinde şöyle bir korku var: Duyulursa adımız çıkar. Basında, işte falanca üniversitede şu oldu denilirse prestij kaybederiz, bizi daha az öğrenci tercih eder. Bu, etkili bir korku yaratıyor, üniversitelerin sorunu çözme yaklaşımlarında algısını değiştiriyor; daha az riskli geçici çözümlere yöneltiyor. O çözümler asıl sorunu değil, sadece üniversitenin imajını riske etmeyi engelliyor. Türkiye’de maalesef çok şey basın ve kitle iletişim araçları üzerinde oluşturulan algı üzerinden gidiyor. Basının bu anlamda bazen olumlu, ama çoğu kez olumsuz etkisi oluyor. Özellikle aileler, çocuklarını bu tür konulu haberler konu bir üniversiteye göndermek istemiyor. Halbuki basında olayın geçtiği üniversitenin adının çıkması veya başkalarının duyulması sorun değil. Öyle bir olayın olmakla birlikte, o üniversitenin gerekeni yaptığı, adli mercilerle iş birliği yaptığı, gerekli güvenlik ve disiplin mekanizmalarını çalıştırdığı görülürse, asıl alkışlanması ve desteklenmesi gereken üniversite o üniversitedir; aileler diğer üniversitelerin ne yapacağını bilmiyor, ama bu şekilde hareket eden üniversiteye güvenebilir,

çünkü gençlerin sağlığı ve güvenliği için çaba göstermiştir. Bu bakış açısı toplumda yaygınlaşmalı. Olayın üzerine giden üniversiteler, bu sorunlu gençlere daha çok fayda sağlıyor. Evet, belki bu konuda algıyı iyi yönetemeyen, basından çok etkilenen aileler, çocuklarını bu üniversiteye göndermemek yönünde subjektif tercihler yapabilecektir. Fakat, bu riski almalı üniversiteler. Çünkü önemli bir sivil toplum örgütü, eğitim örgütü olarak sosyal medyadaki taraflı yorumları hiç umursamamalı. Tam aksine, biz iyi ettik, tespit ettik, gerekirse o öğrencinin bursunu kestik, gerekirse yurttan attık ama tedaviye yönlendirdik, o kişinin kendisi kadar başkalarına da zarar vermesini engelledik diyebilmeli.

İkinci nokta da çok önemli: Eğitim. Eğitimden kastım, birkaç afiş veya videolarla üniversiteli gençlere bu madde tehlikelidir, zararlıdır demek değil. Tehlike nereden geliyor, biz ne yapabiliriz konusunda üniversite gençliğine, yaşlarına uygun şekilde hitap eden, uygun kişilerin gerekli eğitimi vermesi gerekir. Bıkmadan usanmadan her üniversite gencine ulaşılmalı. TUBİM’de çalışırken olumlu ve başarılı örnekleri gördük: Aklına gelen her kişi veya kurum, kendisine pay çıkarmak, bir şey yapıyor görünmek için güya eğitim veriyor. Fakat, bu eğitimi kim veriyor, ne veriyor, içeriğine baktığımız zaman ortaokul ve lise öğrencilerinde ciddi anlamda merak uyandıran, kullanım veya temin yöntemini öğretene, nereden bulacağını, nasıl kullanabileceğini öğretene eğitimlerin (farkında olunmaksızın verildiği) görülüyor. Bu, çok sıkıntılı ama o kadar da revize edilip yetkin ellere devri gereken bir konu.

Bu alanda iyi ve doğru iletişim önemli bir araçtır. Ergenlik dönemi farklı bir disiplinin konusudur. Sorun farklı yaş grubuna ait olduğu için, sunumlarda özel kavramların ve içeriklerin seçilmesi lazım. Bu yıl Millî Eğitim Bakanlığı ve TUBİM arasında böyle bir iş birliği yapıldı. Broşürlerin, kitapçıkların içinde yer alacak kavramlar çok önemli. Şu anda salonda bulunan gençlerin çoğu, bu tür olumsuz şeylerden etkilenmeyecektir. Fakat lise ve ortaokul öğrencisi bunlardan çok rahatlıkla etkilenebiliyor. Bu tehlikeye dikkat çekmek ve gerçekçi yapıcı etkileyici biçimde ve uzmanlarca anlatılması gerekir. Ama bilimsel olmak da gerekir. Dediğim gibi, bunu eğitimle yapmamız lazım. Biraz da, gençliği bu mücadelenin parçası haline getirmek gerekiyor. Yani burada bir mücadele verilecekse, gençler de bilinçli birey

olmanın, üniversite gençliği olmanın, özgür bir vatandaş olmanın aynı zamanda hem bireysel hem toplumsal sorumluluk da gerektirdiğini hem kendi hem başkalarının sağlığıyla ilgili birtakım kazançlar elde eden suç yapılmalarının, hem sağlığımızı ve güvenliğimizi hem de başka arkadaşlarının sağlığını ve yaşamını tehlikeye attığını bilmeli. Çünkü sürekli genç yaşamları yutan bir batakluktur madde kullanımı ve ticareti. Mücadele hiç kolay değil ve kısa sürede sonuç alınmıyor. Sempozyum konuşmacılarından Sayın Gülcan Hocamız, öğleden sonra size bilgiler verecektir. En iddialı ülkelerde bile, tedavi sürecinde çok çeşitli etkenler var, bağımlıları tedavi edip kurtarabilme oranları çok çok düşük yüzdelerde. ‘Bir defadan bir şey olmaz’ tarzındaki şablon bilgiler yanlıştır. Toplumla doğru bilgi vermemiz gerekir; bir defadan çok kötü şeyler oluyor.

Mücadele ederken hukukun içerisinde kalmak ise en önemlisi. Üniversite gençliği, özgür bireylerden oluşur. Üniversite, çok fazla kişinin çalıştığı bir alan; farklı renklerin farklı ve hareketli yaşamların olduğu bir alan. Özel yaşam alanlarına, haberleşme özgürlüklerine müdahale etmemek bakımından hassas olmak gerekir. Burada, hukuka uygun deliller elde etme yöntemleri, özellikle yurtlar bakımından, toplanma alanları bakımından çok önemli ve itina gerektiriyor. Özel güvenliğin mutlaka polis ve/veya jandarma ile ortak hareket etmesi, iş birliği yapması gerek.

Sonuç olarak, güvenliği, yaşam alanlarına giriş çıkışları iyi denetlemek zorundasınız. Tehlike her geçen gün büyüyor. Mutlaka arama yapılacaksa da, mevzuata ve usulüne uygun aramaları yapmak gerekir. Tehlikeyi gördüğümüz halde, göz ve kulağımızı soruna tıkayıp, özgürlükçü yaklaşıyoruz demenin bir çözüm ve herhangi bir anlamının olmadığını biliyoruz.

Prof. Dr. Mesut Hakkı CAŞIN:

Ben bir şey paylaşmak istiyorum değerli arkadaşlar. Hocamızın değindiği, çok önemli bir şey var: Kişisel, ferdi özgürlüklerle kamunun özgürlükleri arasında çok önemli bir irtibat var.

Bir anımı anlatayım size. Amerika Birleşik Devletleri’nde okudum ben F-16 okulunda. Subay olmamıza rağmen her türlü eğitimi aldık bu bölümde.

Bir gün bir baktım ki, ortalıkta köpekler dolanıyor, havlıyor. Sırf bana değil, herkese, bütün yabancılara havlıyor. Tabii ben bunu anlamadım. Neyse, NATO Öğretmen Okulu'ndayız. Bana bir *case* verildi. Oradaki görevim de, uyuşturucu kullanan bir subayı bu alışkanlığından vazgeçirmek. Sonuç olarak, orduda kalmasını sağlamak. Onunla birlikte istişarelerde bulunuyoruz ve istişareleri kameraya alıyoruz. Acaba başarılı mıyız, değil miyiz diye bakılacak. Ve sonunda çocuk ayağa kalktı ve tamam komutanım ben orduda kalacağım, uyuşturucu kullanmayacağım dedi. Ben, onu ikna ettim. Biz de güzel not aldık. Sonra yemeğe gittik. Asker, ben gerçekten uyuşturucu kullanıyorum, kışlada uyuşturucu kullanıyorum dedi. Ben sordum, kışlaya nasıl sokuyorsun dedim. Kendi kendileri kışlada saksının içinde yetiştirip kullanıyorlarmış.

Hayatınızın en güzel günleri. Çok dikkat etmeniz gerekiyor. Bir şey diyeyim Sayın Dekan. Küçük bir zincir gibi, ben bunu tadayım, nasıl olsa bir şey olmaz deniyor. Ama ondan sonra sizi satıcı haline getirirler, sizin elinizdeki her şeyi alırlar; ailenizden kopartırlar. Bu bakımdan bu konferansın çok yararlı olduğunu düşünüyorum. Sayın Dekanıma, Rektörüme, Müdürüme ve bütün hocalarıma çok teşekkür ediyorum.

Doç. Dr. Halit YILMAZ:

Sağ olun efendim. Soru soran var mı acaba değerli konuşmacılara yönelik? İsminizi de rica edeyim lütfen.

Dinleyici:

4. sınıf öğrencisiyim. Adım Sersu. Özlem Hocama bir sorum var. Burada, en başta biz, tam olarak istatistiki verileri bilmiyorum ama Türkiye'de özellikle Hint keneviri gibi esrar kullanımının yaygın olduğunu biliyoruz. 190. maddede 1. fıkrada, uyuşturucu ve uyarıcı madde kullanımının kolaylaştırılması için özel yer, malzeme veya donanım sağlamadan bahsediliyor. Hediyelik eşya satılan yerlerde, ot kullanımını kolaylaştırmak için bong, pipo, pipe, plaka vesaire diye tabir edilen şişeler, malzemeler satılıyor. Ama bunlar çok rahatlıkla satılabiliyor ama bu malzemeler bu iş için kullanılıyor. Ben, acaba Yargıtay'ın bunlara bakış açısı nedir, onu sormak istiyorum.

Prof. Dr. Özlem YENERER ÇAKMUT:

Teşekkür ediyorum. Tabii ki bahsettik, suçun kovuşturulması, soruşturulması şikâyete tabi değil, re'sen kovuşturulan suçlardan. Dolayısıyla da bunun öğrenildiği, görüldüğü, anlaşıldığı an, ilgili makamlar soruşturmaya başlayacaklardır zaten.

Malzeme dediğiniz şey, donanımdan farklı bir şey. Malzeme dediğiniz, plaka dediğiniz şey bile, bu anlamda malzeme. Ona özgülenmiş ona hasredilmiş, bilinen, onun kullanımını kolaylaştıracak biçimde malzeme kapsamına giren bir durumsa, tabii ki, bunlar görüldüğü takdirde ilgili makam soruşturma açılabilir. Şöyle bir şey olabilir o malzemelerle ilgili, ama bilemiyorum ona ilişkin bir veri, bir karar çıkmadı. Yenidir bu, bilinmiyor olabilir; onun kullanımına ilişkin bilgi olmayabilir, sadece o çevrenin bildiği bir şey olabilir. Eğer o malzemenin birkaç yönü varsa, esas olarak başka bir amaçla kullanılıyorsa ama bir yandan da bunun için kullanılması da, birileri tarafından öğrenilmiş, yapılmış, denenmiş ve insanlara da bu elden ele söyleniyorsa, bu mutfak malzemesidir ama bunun için de kullanılıyordur örneğin, dolayısıyla da bundan dolayı bilgi sahibi olmadıysa makamlar, belki onun üzerine henüz gitmemiş olabilirler.

Bu, öğrenildiği andan itibaren, bilindiği ve görüldüğü andan itibaren bunun için kullanılıyorsa, aslında amaç bunun için insanlara malzeme sağlamaktır dediğimiz andan itibaren, bununla ilgili ya yasaklayıcı ya da önleyici birtakım tedbirlerin alınması gerekir. Bununla ilişkin elbette ki makamlar birtakım işlemler yapıyor. Ama bunun bilinmesi gerekiyor. Farklı amaçlarla kullanılan bir malzemeyse, o malzemeyi piyasadan kaldırmanızın imkânı yok. Onu öğrenmemiz lazım, onu bilmemiz lazım.

Doç. Dr. Halit YILMAZ:

Evet, zaman biraz ilerledi. Belki bir soru daha. Sayın Hocam, buyurunlar.

Prof. Dr. Necati AĞIRALIÖĞLU:

Ben hukukçu değilim, ama bir şeyi merak ediyorum. Bilmiyorum, kim cevap verebilir. Hangi maddeler uyuşturucu ve uyarıcı? Bunu nasıl tanıyabi-

liriz? Veya polis bunu nasıl tanıyor? Mahkeme bunu nasıl tanıyor? Malzemeler çok hızlı değişiyor. Bunu takip edebilmek çok kolay değil bizim için vatandaş olarak. Bu konuda biraz bilgi verirseniz çok sevinirim. Ayrıca çok teşekkür ediyorum. Çok önemli bir toplantı yaptınız. Katılanlara, düzenleyenlere çok teşekkür ediyorum.

Doç. Dr. Halit YILMAZ:

Yener Hocam?

Prof. Dr. Dr. h.c. Yener ÜNVER:

Şimdi, uyuşturucu ile mücadelede tek kullanılan hukuk branşı, ceza hukuku değil. Hatta, diğer branşlarında elimiz çok daha rahat. Söylediğiniz kavramlarının içeriğini doldurmak için, terminoloji rakamsal adet olarak geniş. Ama ceza hukukunda çok temel bir kural var. Bu kural, insan özgürlüğü, insan hakları bakımından vazgeçilmeyecek bir prensiptir: *Kanunilik ilkesi*. Bu kanunilik ilkesi, çok genel düzenlemelerle değil, suç oluşturan eylemlerin açık ve kesin terimlerle ve anlamı belli kavramlarla tanımlanmasını gerektirir. Bu ilkenin alt kuralları, gereklilikleri var. Hatta öyle ki, bu alt unsurlar, bazen kanunilik ilkesinden daha önemli hale geliyor. Örneğin, belirlilik ilkesi böyledir.

Tarihe baktığınızda, Mussolini de Hitler de birçok haksızlıklar uygulamalarını kanunla yapmıştır. Ama kanun her zaman meşruluk kazandırmıyor. Ceza hukuku bakımdan kanuni düzenlemenin ayrıca belirli de olması lazım. Terimlerin, tanımların çok net olması lazım. Kişinin kastını belirlerken de, niyetini belirlerken de, eylemlerini anlamlandırırken de; bu sempozyumdaki konuşmacılar bazı örnekler verdiler, kullanma için mi ticaret için mi başka şey için mi o maddeyi nezdinde taşıyor, yargı kararlarına konu olan sorunların başında geliyor. Orada insanların davranışlarını yorumlayarak, yani dışarı yansıyan insan davranışları dikkate alınarak kast ve niyet ispatına gidiliyor. Bizi zaman tüneline geçmişe götüren ve aynı zamanda geçmişteki düşünme veya karar anında beyni okuyan bir cihaz olmadığı için o davranışlarla yorumlamaya çalışıyoruz. Bu açıdan maddelerin tanımlanmasının net olması ve farklı yorumlanamaması çok önemli.

Yabancı ülkeler de bu soruna çok hassas yaklaşmaktadırlar. Aynı sorun sporda da var. Çünkü sporcunun aldığı doping maddeleri bakımında aynı kavram sorunu var. Yeni çıkan doping etken içerikli yeni maddelerin kullanımı sorunlu. WADA diye kısalttığımız Dünya Doping İnceleme Kurulu (bunun Türkiye izdüşümü olan TADA) da aynı sorunla uğraşiyor. Piyasaya yeni çıkan veya yeni isimle ya da yeni farklı içerikle sokulan bu maddelerin sürekli izlenip, listelenmesi lazım. Çünkü mevzuatta, hangi maddeyi yasakladığınızı çok net olarak ve tartışmaya açık olmaksızın önceden ortaya koyup duyurmanız lazım. Ceza hukukundan bahsediyorsak, kanunilik ilkesi dışlanarak uygulama yapılamaz, kanuni metin içinde veya maddenin atıf yaptığı listede olmayan madde suça vücut vermeyecektir. Diğer hukuk branşlarında daha elastiki davranılabilir. Örneğin idare hukukunda idare, genel kavramlarla izin ve ruhsatlandırmayı farklı yapabilir. Ceza hukukunda ise, ceza sorumluluğu bakımından mutlaka ve mutlaka parlamentonun çıkardığı şekli anlamda kanunla hangi davranışın veya eylemin konusu olacak maddenin ne olduğunda suç olacağının olaydan önce kanunla düzenlenip topluma, Resmî Gazete’de ilan etmeniz gerekiyor. Türkiye’de belirli alanlardaki düzenlemeler birazcık iyi, tamam. Fakat, tüzüklerle, yönetmeliklerle listenin doldurulduğunda problem olur. Tabii bu durum ne kadar önemseniyor Türkiye’de? Bunun üzerinde hukukçular veya yargı ne kadar duruyor? Çok da fazla durulmadığını söylemem gerek. Türkiye’de birçok uygulama hatası var. Ama teknik ceza hukuku bakımından sıkıntılı. Yine de ilgili resmi kurulların her yıl çalıştığını, uluslararası partnerlerle karşılıklı konuşulup listeye yeni maddeler eklendiğini ifade etmemiz gerek.

İkincisi, bu sadece bir suç tipini uygulamak ve ceza vermek için değil, aynı zamanda kolluğun, savcılığın, biz hukukçuların, doktorların, ilaç sanayinin bilmesi bakımından da önemli. Çünkü, bu etken maddeleri bildiğimiz zaman, onların hangisini reçeteye bağlayacağız, hangisi kontrollü olacak, hangisinin ithaline, ihracına nasıl izin vereceğiz veya vermeyeceğiz, denetimi ve bunlar ilaç sanayiinde kullanılıyorsa tedariki ve kullanımını nasıl denetlenecek, nasıl sicil altına alacağız, kişi depoda ne kadar tutacak vs. tüm yönlerinin düşünülüp suiistimale fırsat sunacak bir açık vermeden düzenlenmesi gerek. Çok zamanımız yoktu, sunumda anlatır-

ken o bilgileri aktarmaya fırsat olmadı; örneğin başka ülkelerde bir veterinerin, bir diş hekiminin, bir doktorun muayenehanesinde tutabileceği, bulundurabileceği miktarının ölçüsü kanunda yazılıdır. Bu denetim açısından çok önemli. Uyuşturucu madde alanında, özellikle belirli ilaçların etken maddeleri uyuşturucu içerdiği için toksikolojik tahliller de bu açıdan çok önemli. Yani uyuşturucu maddeyi tahlil ederken sıradan bir laboratuvarından alınan tahlil raporu, her zaman bizi doğru sonuçları götürmez. Gerçekten bu konuda uzman olan ve toksikolojik incelemelerden anlayanların yapması gerekir. Ne zaman yaptınız bu tahlili, ne kadar miktar tahlil ettiniz, onun içinde hangi maddeyi aradınız, o maddeyi kişinin alımından, emiliminde ne kadar sonra aradınız, saç teli, göğüs kılı incelemesi yaptınız mı? Bunların hepsi hem akreditasyon hem yeni maddelerin tespiti hem de ceza yargılamasında hüküm vermek için gerekli ‘kuşkudan ari ispata ulaşmak’ için gerekli.

Konu hem ulusal hem uluslararası kurumlarca izleniyor. Çünkü yeni karışımlarla yeni kokteyllerle yeni maddeler de üretiliyor ve denetimlerde kolay saptanmasın diye, bir kısmı ilaç olarak piyasaya sürülüyor. Dolayısıyla ilaç sanayinin çok dikkatli izlemesi gerekir; bu alanda çalışmak için yeterli sayı ve nitelikte kimyager ve toksikoloji uzmanları gereklidir. Belki Sağlık Bakanlığı’nın, Adalet Bakanlığı’nın ve İçişleri Bakanlığı’nın bu konuda sadece kanun veya yönetmelik yapılırken değil, sahadaki mücadele adımlarında da sürekli entegre çalışması lazım. Çünkü madde ticareti, kullanımı ve kaçakçılığı, büyük bir pazar. Çok çabuk ve miktarı çok yüklü suç kaynaklı (illegal) para getirisi var; bu çoğu genci cezbediyor. Bırakın bireysel olarak insanların iştahını, devletlerin iştahını kabartıyor. Çünkü bu alan çok büyük, terörün de büyük finansman kaynağı. Bunu kendi amaçları doğrultusunda bilerek kullanan devletler ile uluslararası örgütler var. O yüzden her adımın, ulusal sınırlar kadar uluslararası alanda da izlenmesi gerekiyor.

İzlenmiyor mu? Evet izleniyor. Birçok kamu kuruluşunun amacı da bu. Bakıyorsunuz, hiç ummadığınız bir isimle ve farklı bir hastalıkla ilişkilendirilerek piyasaya bir ilaç çıkmış. İhracı veya satışı için izin alınan bu tür ilacın piyasaya sürüldüğünü saptadığınız anda mücadeleye başlamanız, reçetelenmesini veya tüketimin izlemeye almanız, hemen içeriğini

tahlil etmeniz lazım. Çünkü, gerçekten bir ilaçtır belirli bir hastalığın tedavisinde, özellikle ağrı kesici olarak ameliyatlarda kullanmanız gerekebilir. Uyuşturucu maddenin legal kullanım asıl amacı da budur. Bakın uyuşturucu alanındaki en eski sözleşme diyebileceğimiz Tek Sözleşme'nin Genel Gerekeçe kısmını okuduğumuzda, bunun sağlık amacıyla tıpta kullanılmasını desteklediğini daha ilk cümlelerinde görüyoruz. Demek ki, kullanımdan tümüyle vazgeçemeyiz. Ama biz bunu insanı iyileştirmek, acılarını dindirmek, önemli bir tıp operasyonunu yapmak için kullanabiliriz; illegal alan kullanımlarının önlenmesi, ticaretinin yasaklanması gerekir.

Ceza tekniği bakımından bunları saptanmanız, bunu reçeteli olarak – kırmızı, yeşil – kontrollü bir şekilde, ihtiyacı olan hastalara gerektiği kadar ve türde vereceksiniz; buna karşılık illegal yolları ise yasaklamanız gerekiyor. Gerekirse yasayı değiştirmeliyiz; kanunlar insan yapımı, sıklıkla da hatalı yazılıyor, kutsal kitap metni değil bunlar, ihtiyaç veya hata saptandığında vakit geçirilmeden değiştireceksiniz. Veya yasaya ek yapacaksınız; maddeler için kanuni bir liste olacak onu sürekli değiştireceksiniz. Dopingde WADA bunu nasıl yapıyorsa, bizim de bunu yapmamız gerekiyor.

İki yıl kadar önce Türkiye'de bazı süpermarketlerde ve petrol istasyonlarında enerji kaynağı adı altında bir içecek satıldı. Bir enerji içeceği. Üzerindeki renk, baskın bir şekilde portakal rengi. Hollanda'yı, Amsterdam'ı hatırlatsın diye bilinçli konmuş. Dış teneke ambalajında kenevir yaprağı resmi ve Swiss kelimesi, yazısı var. Enerji içeceği diye satılıyor. İmal eden firma Avusturya'dan. Avrupa'da bu örnekler çok rastlamanız da, Belçika, Lüksemburg veya İsviçre'de rastlamak olası. Geçen yıl öğrencilerimizi bir akademik çalışmaya götürürken, İsviçre yakınında gördük. İsviçre'nin ülke sınırı dışında ama sınırdaki bir petrol istasyonunda gördük. Yukarıda anlattığıma benzer bir içekte, otomatlarda satışa sunulmuştu. Daha çok Türkiye gibi ülkelere getiriliyor bunlar. Enerji hissi veriyor; veya öyle pazarlanıyor. Bunları genellikle şoförler tercih ediyor. Uykusuzluk ve dinçlik hissi veriyor. Tadı ve kokusu, kenevir ve diğer uyuşturucu maddelerin tadı ve kokusu. Kimyasal olarak analiz ettiğiniz zaman, içinde hiç uyuşturucu madde bulamıyorsunuz. Ama içince koku ve

tadına alıştıyorsunuz. Biliyorsunuz, uyuşturucu maddelerin önemli bir etkisi var. Tolerans etkisi dediğimiz şey. Bir süre sonra sizi o madde veya önceki kullanım miktarı tatmin etmiyor. Daha fazlasını almak, miktarı artırmak, türü değiştirmek, daha fazla hazza, doyuma ulaşmak istiyorsunuz. Sizin için bir geçiş maddesi bu. Çünkü sigaradan, alkolden daha hızlı bir geçiş maddesi. Onun tadını, kokusunu alan ve kendisini dinç hisseden şoför, bunun tadı ne kadar güzel, kokusu ne kadar güzel deyip ben bunun gerçeğini alayım deyip alıyor. Daha çok uykusuz kaldığını, güçlü olduğunu, daha uzun süre araç kullanabileceğini düşünüyor. Şimdi analiz ettiğimizde, içinde uyuşturucu madde var, satışı, alımı veya kullanımı suç/yasak diyemiyoruz. Çünkü uyuşturucu madde değil. Çünkü içerisinde birtakım başka kimyasallar var. Peki ne yapacağız? Nereden almış ruhsatı? Tarım Bakanlığı'ndan. Enerji içeceği olarak satıyor. Aleni bir şekilde vitrine koyarak satışa arz ediyor, reklamını yapıyor. Deposunda çok satış nedeniyle bu içecek kalmayan marketler, isim vermeyeyim önemli bir gıda marketleri zinciri, 'depoda kalmadı, şimdilik bitti, yakında gelecek' gibi bayağı reklamlar asıyorlar camlara, satış reyonlarına. TCK m. 190. maddedeki aleni özendirme suçunu oluşturan eylemin düzenlenişi ve Anayasa'daki 58/2. fıkra çok önemlidir, uyuşturucu ve alkol bağımlılığından korumak için devlete, hukuk devletine, sosyal hukuk devletine görev yüküyor. Anayasa m. 2, 5 ve 58'den hareketle, iki aylık çalışma sonrası TUBİM bunun ruhsatını Türkiye'de iptal ettirdi ve içeceklerin hepsini raflardan toplattırdı. Burada dikkat edin, uyuşturucu madde değildi, ama uyuşturucu maddeyi ciddi bir şekilde teşvik eden, reklamını üstü kapalı yapan ve gençleri direkt oraya götüren bir madde idi. Çünkü onu deneyen gençlerin, kısa bir süre sonra arka sokaklarda alıştırma amaçlı küçük paketler halinde satan kişilere ulaştığını gözlemliyorduk. Ama maddeleri gene de analiz etmemiz lazım. Toksikoloji biliminden, kimyadan çok yararlanmanız lazım. Sosyal hukuk devleti bunu gerektiriyor.

Sağlığı korumak istiyorsak ve sağlığı ve sağlık hizmeti sunuyorum adı altında ilaç sanayi üzerinden bunun ticareti yapılıyorsa, insanlar bağımlı hale getiriliyorsa, bunu kontrol edip sürekli analizlerini yapmamız gerekiyor. Sadece numune üzerinden değil, sık sık analiz etmek lazım. Çünkü ihraç edilen malların ikinci postasında içerikler değişebiliyor.

Daha dün yayınlanan *Adli Klinikler* isimli dergide bakın, önemli bir hocamızın açıklaması var, dün yayınlandı bu. Bir ilacın içindeki tabletlerin, hani gramajları da değişebiliyor, 5 miligram diyelim, onun içerisindeki etken maddesi yüzde 10 civarındaysa önemli bir ağrı kesici. Grip ağrısı bakımından size etkili olabilir. Etken maddeyi artırdığınızda uyuşturucu maddeye dönüşebilir. Normal ilaç hastalığınız için verilebiliyor. Ama onun miktarı, etken maddesi içinde oranı çok değişmişse ya o maddeyi düşürmeniz lazım ya da reçeteye bağlamanız gerekiyor. Reçeteye bağlamak demek, gidin istediğiniz doktora, istediğiniz şeyi yazdırın, sadece reçete formülasyonu gelsin deyip sorunu geçiştirmeyelim. Hukuk devletinde reçeteye bağlamak demek, gerçekten onu kontrollü vermeniz ve gerçekten hastalığı iyileştirecek, o amaçla o kadarlık ulaşabilmek ve sadece hastanın ulaşabilmesi demek.

Doç. Dr. Halit YILMAZ:

Sağ olun Hocam, teşekkürler. Hocamın bir eklemesi olacaktı.

Prof. Dr. İbrahim DÜLGER:

Sayın Hocam soruya yönelik olarak uyuşturucu ve uyarıcı maddelerin neler olduğunu, bunların nasıl belirleneceği bakımından kapsamlı bir cevap verdi. Ama ben de ilaveten bir şeyler söylemek istiyorum. Ceza Hukukunun en temel ilkelerinden biri ve en önemlisi kanunilik ilkesi ve bunun uzantısı olan belirlilik ilkesidir. Doğrudur, bu ilkeler çerçevesinde suçun konusu olan uyuşturucu ve uyarıcı maddelerin neler olduğunu açıkça kanun maddesinde gösterilmesi gerekir. Fakat bu suçun konusu olan uyuşturucu ve uyarıcı maddelerin yapısı gereği bunların neler olduğunu tek tek sayarak göstermek çok da mümkün değil. Öyle ki gelişen teknolojiyle önceden adı bilinmeyen yeni yeni maddeler üretilebilmekte ya da kişiler birtakım şeyleri karıştırarak yeni bir şeyler ortaya çıkarabilmekte. Bu durumda takdir edileceği üzere tek tek sayım benimsendiğinde bu yeni ortaya çıkan maddelerin belirtilmemiş olması gerekçesiyle cezalandırılması mümkün olmayabilecektir. Madde gerekçesinde de bu husus belirtilmiş.

Kanun koyucu bu maddenin içerisinde özellikle çok daha tehlikeli gördüğü eroin, morfin gibi bazı bilinen ve ağır etki bırakan, kişide gerek

fizyolojik anlamda gerekse psikolojik anlamda çok daha ağır etkiler bırakan birtakım maddeleri açık olarak belirtmiş. Onun dışındakilere de genel bir çerçeve koyarak, bunların uyuşturucu madde olduğunu kabul etmiş. Saymadığı maddeler açısından ise bakacağımız şey, söz konusu madde sinir sistemini etkileyerek psikolojik olarak bağımlılık yapıyor mu yapmıyor mu? Çünkü bu maddelerin neler olduğunu, hepsini önceden ismen belirleme imkânımız yok. Eğer bu çizilen çerçeve içerisinde kalıyor ise uyuşturucu madde olarak nitelendirilecek ama tereddüt varsa, mahkeme kendiliğinden yargılamaya konu madde için bu uyuşturucudur ya da değildir deme şansı yok. Adli Tıp Kurumu'na müracaat ederek buradan bir görüş, rapor almak zorundadır.

Sayın hocamın dediğine genel olarak katılmakla birlikte bu suç açısından uyuşturucu ve uyarıcı maddelerin neler olduğunu önceden kanun maddesinde tek tek isim isim belirtilmesini, biraz önce belirttiğim gerekçelerle, mümkün ve doğru görmüyorum. Bu zorluk ve belirsizlik nedeniyle uluslararası antlaşmalarda bile tek tek nelerin uyuşturucu ve uyarıcı madde olduğu ismen belirtilmeyerek sadece tanım verilmiştir. Bu tanımın içerisinde giren, tanımda belirtilen unsurları, nitelikleri taşıyan bir takım yapay ya da doğal, kimyasal ya da bitkisel maddelerin uyuşturucu madde olarak kabul edileceği belirtiliyor.

Teşekkür ediyorum

Doç. Dr. Halit YILMAZ:

Teşekkür ediyoruz. Birinci oturum burada sona erdirmek istiyorum. Zaman bir hayli ilerledi. Son bir soru alabiliriz. Buyurun.

Kaan Sadık:

Antalya Barosu, stajyer avukat. Eski bir Antalya Bilim Üniversitesi öğrencisiyim. İlk soruya binaen bir şey eklemek istiyorum. Uyuşturucuyla mücadelede yargı makamının bir inisiyatif alması gerekmiyor mu? Çünkü son slaytta da belirttiğiniz üzere uyuşturucu bir katalog suç tutuklamada. Ama uygulamaya baktığımızda, iyi bir araştırma yapılmadan uyuşturucu madde işin içinde olduğunda kişinin tutuklandığını görüyoruz. Ve cezaev-

leri de malum, suç okulu olduğundan, kişi sonradan beraat etse bile uyuşturucu maddelerin nasıl temin edileceğini, edildiğinde nasıl kaçabileceklerini öğrenmiş oluyor. Böylece, yargı makamının iyi bir yargılama yapmadan, kişileri suça teşvik ettiğini görüyoruz diyebilir miyiz? Bu konuda nasıl bir şey yapılabilir?

Dr. Öğr. Ü. Mahmut KAPLAN:

Teşekkür ederim sorunuz için. Dediğiniz, bütün suçlar açısından geçerli. Katalog suçlar bakımından değil sadece. Özellikle tutuklama koruma tedbirinden bahsederken söyledim. Katalogda yer alan suçların varlığı halinde, otomatik olarak tutuklama kararı veriliyor ve bunun doktrinde ciddi şekilde eleştirildiğini görüyoruz. Hatta tutuklama kararları verilirken tutuklamanın koşullarının oluştuğuna ve tutuklama nedenlerinin varlığına ilişkin olarak gerekçeye yer verilmiyordu. Kanun koyucu açıkça 102. maddede yargı makamlarına yönelik olarak şunu söyledi: Gerekçesini yazarak tutuklama kararı ver ve gerekçende de şu hususlar olsun dedi. Gerekçenin nasıl yazılması gerektiğini, kanuna koymak suretiyle verdi. Fakat, kanun değişikliği yapıldıktan sonra verilen kararlarda bir müddet kanuna uyuldu. Ama devamında, yine eski sisteme geri dönüldüğü görülmekte. Dolayısıyla yargı makamlarının kendilerinin belirli bir inisiyatif alması gerekiyor. Fakat bu inisiyatifi alırken, hukuk fakültelerinde verilen eğitim sırasından başlayarak ceza adalet sisteminde cezalandırmanın dışına çıkacak alternatif uyumsuzluk çözüm yollarının neler olduğunun iyi bir şekilde anlatılması ve bunların benimsetilmesi gerekiyor. Sadece aktarma yeterli değil. Kişinin, bunların da ceza muhakemesinin veya ceza adalet sisteminin kurumu olduğunu bilmesi, benimsemesi gerekiyor.

Yine, hâkim ve savcı adaylarının staj dönemlerinde Adalet Akademisi'nde eğitimleri söz konusu oluyor. Buradaki eğitimlerde de bunun onlara benimsetilmesi gerekiyor. Aksi takdirde, bunun kanuna yazılması gerektiğini söylesek ve kanuna yazılsa da uygulama biraz kendi kolaycılığına kaçtığından başarıya ulaşma şansı azalıyor. Dolayısıyla yargı makamlarının bu anlamda, uyuşturucu madde suçlarının söz konusu olduğu durumlarda alternatif tedbirleri uygulayabilme yoluna gitmesi, alternatif tedbirleri benimsemesi, özümsemesi yoluyla sağlanabilir.

Doç. Dr. Halit YILMAZ:

Teşekkür ediyorum. Yener Hocam son bir ekleme yapacaklar.

Prof. Dr. Dr. h.c. Yener ÜNVER:

Beyefendinin sorduğu soru çok önemli. Onu tekrar açmak istiyorum. Uluslararası sözleşmeler, uygulama normları değil. Uluslararası sözleşmeler bu listelere yer vermez. Verse de onu iç hukuka yansıtmamız, bunun için bizim düzenleme yapmamız gerekir. Orada bir yanlış anlaşılma var. Uluslararası sözleşmeler, devletlere mücadele et der. Devlet de sözleşmeyi imzalayarak, o ödevi üstlenir. Uluslararası alanda nasıl mücadele edilecek, hangi suçları hangi alanda düzenleyeceksiniz, bunu yap şunu yap der. Uluslararası hukukta, Avrupa'da olsun Amerika'da olsun, Hindistan'a kadar gidişatı gördük. Bizim Trafik Kanunu'nda var: Keyif verici madde. Böyle bir terim olamaz. Böyle bir tanımlama-terim siz sadece Türkiye'de bulursunuz. Burada gerçekçi olmak lazım. Siz uygulamacının eline, o kavramın, o maddenin içine keyfi olarak her istediğimi koyabileceği olanağı verirsiniz, bu kanuni bir tanım değil keyfilik olur. Hem kolluk üzerine düşen görevi yapamaz, hem keyfi ve farklı uygulamalar olur. Bu bakımından bu yanlış. Önceden yasakladığınızdan insanları haberdar etmediğiniz maddeler bakımından bunları uygulayamazsınız. Yapmamız gereken şeyi, karşılaştırmalı hukukla ilgili sunumda göstermek istedim. Tanımlayarak liste halinde yapamıyorsanız, olabilir, o zaman tanımındaki ölçütleri koymamız lazım. Yani bu, kişinin sağlığını nasıl etkileyecek? Burada kriterleri koymamız lazım. O kriterlere uyuyorsa, o maddedir. Kriterler bazen her maddede aynı etkiyi insan vücudunda kimyasal olarak göstermeyebilir. O zaman onlar da ayrı olarak yazılabilir. Yani tanımlar, sadece kelimeleri genel kavramları getirerek olmaz. O yüzden, tanımlama ölçütleri koymamız lazım. Ya da sık sık kanun değiştirip yeni madde isimlerini eklemek gerek. Bir madde, bir kişinin psikolojisine veya vücudunda ne tür kimyasal değişikliğe yol açıyorsa biz onu uyuşturucu sayarız yazıyor. Baktığınız zaman Avrupa'da, Amerika'da bütün yasalar ya tanım ölçülerini koyar ya da liste verir. Yoksa genel kavramları kullandığınız zaman işin içinden çıkamayız; keyfi uygulama yapmış oluruz. O hâkim bunu onun için de görür, öbürü onun içinde görmez. Bunlar çok bağdaşmıyor ceza tekniğiyle. Ama dediğim gibi bu söylediklerimin hepsi ceza hukuku

bakımından. Diğer hukuk branşlarında, o hukuk dallarının nitelik ve kuralları gereği farklı yaklaşımlar olabilir

Prof. Dr. İbrahim D¼LGER:

Arkadaşımız uyuşturucu ile m¼cadelede yargı makamları bir şey yapabilir mi diye bir soru sordu. Yargı makamlarının suç işlenmeden önceki evrede bir şey yapabilecek durumda olduğunu zannetmiyorum. Çünkü suç teşkil eden fiil işlendikten sonra ceza hukuku devreye giriyor ve işlenmiş olan bir suç mahkemenin önüne geliyor. İşte mahkemeler suç işlendikten sonraki aşamada kanunda belirtilen şekilde yargılamayı yapmakta. Mahkemenin yapabilecekleri de sadece kanunda belirtilenlerle sınırlı. Yargıladığı somut olayın dışında kanunda belirtilmeyen bir şekilde suçun önlenmesi ya da suçlu olarak hükmedilen kişiye kanunda yazılı olanların dışında bir ceza-ya ve/veya güvenlik tedbirine hükmetmesi mümkün değil. Mahkemelerin işlem ve kararları kanunla sınırlıdır. Kanunun verdiği yetkinin dışında herhangi bir şey yapması mümkün değildir. Dolayısıyla uyuşturucu ve uyarıcı madde suçlarıyla ilgili olarak asıl olan şey yargı makamlarına gelmeden önce bu iş nasıl engellenebilir, onun üzerine çalışmak, eğitim programları ve projeler geliştirmek gerekir.

Teřekk¼r ediyorum.

Doç. Dr. Halit YILMAZ:

Ben teřekk¼r ediyorum. Öğleden sonraki oturumunuz çok daha ilginç konuları ihtiva edecektir. Farklı uzmanlık alanlarından, değerli bilim insanlarının burada olacak. Oraya da bekliyoruz. Yalnız, Rektörümüzün de talebiyle ve öğleden sonraki katılımcıların isteğiyle programda bildirilen zamandan farklı olarak 13.45'te başlatmaya karar verdik. Programda 13.00'te görün¼yor.

İKİNCİ OTURUM

Oturum Başkanı: Prof. Dr. Özlem YENERER ÇAKMUT
(*Özyeğin Üniversitesi*)

Konuşmacılar

Prof. Dr. Mesut Hakkı CAŞIN (*İstinye Üniversitesi*)

“Uluslararası Uyuşturucu Madde Kaçakçılığı ve Sınır Güvenliği”

Doç. Dr. Levent ERASLAN (*Kırıkkale Üniversitesi*)

“Uyuşturucu Arzında Sosyal Medya ve Mücadele Yolları”

Doç. Dr. Gülcan GÜLEÇ (*Osmangazi Üniversitesi*)

“Bağımlılık ve Bağımlılar”

Prof. Dr. Yusuf Mehmet ÖRNEK (*Antalya Bilim Üniversitesi*)

“Özgür İrade ve Bağımlılık Arasındaki İnsan”

Doç. Dr. Sezgin Seymen ÇEBİ (*Antalya Bilim Üniversitesi*)

“Modern Devlet ve Uyuşturucu”

Prof. Dr. Özlem YENERER ÇAKMUT:

Hoş geldiniz. Biraz hızlı gitmek durumunda olduğumuz için konuşmacılarımızdan önemli bir ricam, istirhamım var. Sunumları on beş dakika ile sınırlamak durumundayım. Son beş dakika kala uyaracağım. Kâğıda beş dakikanız kaldı diye yazacağım. Lütfen bana kızmasınlar. Baştan söylüyorum. Belki saatin durumuna göre bir beş dakika tolerans gösterebiliriz. Çünkü bizler de dâhil, ayrılacak hocalarımız var. O yüzden zamanı iyi kullanmak zorundayız. Uçağa yetişecek hocalarımızdan dolayı da Antalya Bilim Üniversitesi'ndeki hocalarımızın da anlayışına sığınarak, onlardan da izin alarak buna karar verdik.

Önce Mesut Hocam konuşacak. Ondan sonra Levent Hocam, sonra Gülcan Hocam sunumlarını yapacak. Daha sonra Yusuf Hocamızı ve Sezgin Hocamızı dinleyeceğiz. Ben sözü çok uzatmak istemiyorum. Bu güzel sempozyumumuzun ikinci oturumunun ilk konuşmacısı Prof. Dr. Mesut Hakkı Çaşın, uluslararası madde kaçakçılığı ve sınır güvenliği konusunda bizi bilgilendirecek.

Uluslararası Uyuşturucu Madde Kaçakçılığı ve Sınır Güvenliği

Prof. Dr. Mesut Hakkı CAŞIN*

Sayın Başkan, değerli öğretim üyeleri, sevgili öğrenciler, bayanlar baylar. Benim konuşmam, uluslararası uyuşturucu kaçakçılığı ve bu konudaki sınır güvenliği nasıl temin edilir. Bunları anlatmaya çalışacağım. Uyuşturucu kaçakçılığı, düzenli olarak yasadışı uyuşturucu maddelerin üretimi ve perakende satışlar arasındaki zincirdeki “*kritik bağlantı*” olarak, tüketim ile sonuçlanan küresel bir yasadışı ticarettir. Hepimizin bildiği gibi buradaki temel mesele, değerli hocalarımızın izah ettikleri üzere, uyuşturucu kaçakçılığı suçunun organize bir faaliyet olması ve sınır aşan özelliğidir. Eğer bir toplumda uyuşturucu bir şekilde satılıyor, uyuşturucu kullanımı bir şekilde insanlara zarar veriyorsa o zaman hukuk ve toplum bundan zarar görüyor demektir. Benim buradaki çıkış noktam, uyuşturucu kaçakçılığında, düzenli olarak *yasadışı uyuşturucu maddenin üretimi ile perakende satışı arasındaki kritik bağlantıyı* anlatmak. Bu noktada, tebliğimin ana teması olarak, uyuşturucunun üretim-arz/talep denklemindeki unsurlar ile sonuçlanan küresel yasa dışı ticaret nasıl yapılıyor bunu izah etmeye çalışacağım. Konunun karmaşık yapısına rağmen bana ayrılan kısa sürede meselenin teorik ve pratik yapısındaki temel akademik unsurları özetlemeye gayret edeceğim.

Uluslararası *uyuşturucu, uyuşturucu bağımlılığı*, uyarıcı madde üretimi, ticareti, kullanımı, kaçaklığı suçları, hukuki, toplumsal, siyasal, psikolojik ve ekonomik değişkenleri *içeren çok boyutlu bir insani sorun*

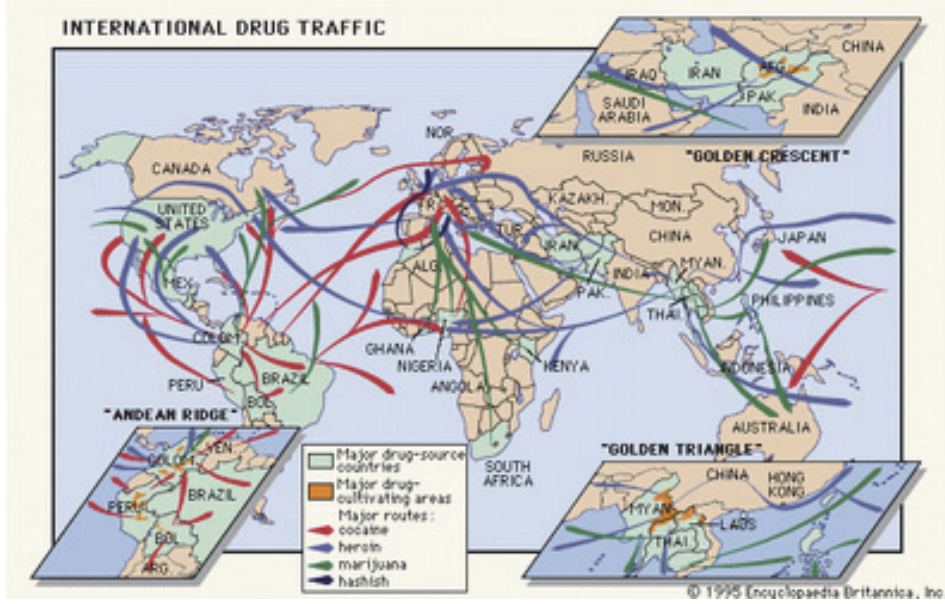
* İstinye Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

olarak, modern toplumun ceza adalet sisteminde çözümü giderek zorlaşan bir süreç içindedir. Uyuşturucu kaçakçılığında **talebin artması, uyuşturucu arzındaki yüksek kâr payının mevcudiyeti**, aracı konumdaki suç örgütleri ile terör örgütleri arasındaki iş birliğini artırmaktadır. Soğuk Savaşın sona ermesi **ve küreselleşme ile ulaşım vasıtaları, dünyadaki siyasal değişimler ve bilişim ve finans teknolojilerindeki gelişmeler**, uyuşturucu üretimi ve kaçakçılığını hızlandırmakla kalmayıp sorunu, küresel boyutlara taşımıştır. Yasadışı uyuşturucu ticareti, dünyanın **en büyük uluslararası suç sorunu olarak** kabul edilir. Uyuşturucu kaçakçılığı ayrıca kara para aklama, yasadışı göç, terörizm vb. sınır ötesi özellik arz eden suç kategorileri ile de sıkı bir bağlantı içindedir. BM kayıtları dikkatle incelendiğinde, tüketime bağlı olarak üretimdeki artış, dünyadaki tutuklanan uyuşturucu suçlularının sayısında artışa neden olmaktadır. Arz ve talep artışındaki paralellik olgusu doğrultusunda, **uyuşturucu üretim ve kaçakçılığının son çeyrek yüzyılda büyük bir artış içinde** olduğu gözlemlenmektedir. Öte yandan, uluslararası toplumun uyuşturucu kaçakçılığını önlenmesi ve kullanım kontrolü için ceza hukuku yaklaşımlarını güçlendirme çabalarının mevcut olduğunu belirtmek gereklidir. Avrupa ülkelerinin yanı sıra pek çok ülkenin, **temel ceza hukuku ve ceza usul hukuku disiplinlerindeki** geniş kapsamlı değişikliklerin odak noktası olarak uyuşturucu kaçakçılığı ve üretimi ile ilgili verilerin analiz edilmesi, caydırıcı içerikli daha sert yaptırımlar içeren uyuşturucu yasalarının yürürlüğe girmesi ve **daha sıkı kontrol ve sınır güvenliği mekanizmalarının** uygulanması eğilimlerini benimzedikleri söylenebilir.

Uyuşturucu ve uyarıcı madde kaçakçılığı suçları, **ülke sınırlarını aşan kıtalararası** uyuşturucu kartelleri tarafından yüksek teknoloji kullanarak **finans ve banka** kurumlarını da kara para aklama metotları ile organize edilen uluslararası boyutta olması, bağımlı sayısının artmasına karşın yüksek kar oranlarını bünyesinde barındırması, **terör örgütlerinin silah tedariki amacı ile kaçakçılık faaliyetlerinde aktif rol almaları**, üretim ve tüketim sonunda kamu sağlığını tehdit eden salgın hastalık halini alması, egemen devletlerin tek başına başa çıkamayacağı bir sorun halini almıştır. Bu nedenlerle, uyuşturucu ve uyarıcı madde kaçakçılığı suçu sorununun kalıcı ve

somut çözüme kavuşması, devletler ve uluslararası örgütlerin, **kamu kurumlarının yanında sivil toplum kuruluşlarını** da kapsayacak geniş platformlu ancak etkin bir şekilde ortak ve kapsamlı bilgi paylaşımını gerekli kılan bir insanlık mücadelesi meselesi haline gelmiştir.

Zira, temelde uluslararası suç örgütleri, geleneksel olarak ilgi alanlarına giren her olayla meşgul olmaktadır. Uyuşturucu kaçakçılığı endüstrisi, çoğu uluslararası suç örgütü için temel gelir kaynağıdır. Uyuşturucu kaçakçılığı hem **hammaddeyi sağlayanların hem de uyuşturucu maddesinin son kullanıcılarının sınırlı gücünün** bulunması rekabetinin sınırlı ve ikamesinin de çok az olduğundan, çok verimli bir endüstri olarak değerlendirilmektedir. Bu endüstriden gelen para doğrudan doğruya kaçakçı örgütlere ve terörist odaklara gitmektedir. Bu ciddi soruna teorik perspektiften baktığımızda, hukukun üstünlüğü ve devletin meşruiyet kaynağı ile meselenin ayrıca, bağımlılık yönü mevcut olduğu gözlemlenecektir. Yani bağımlılığın aşagısında, bir de **toplumda yarattığı yozlaşma** ve sosyal yıkım mevcuttur. Bu bakımdan, meselenin tehlikeli boyutları finans açısından da düşünüldüğünde, birbirini içeren zincirleme bir ilişki içerisinde olduğu ortaya çıkmaktadır. Uluslararası toplum, uyuşturucu kaçakçılığını önlemek bakımından **ceza hukuku yaklaşımlarını**

güçlendirme çabaları içerisinde olmuştur. Değerli Dekanlarımız anlattılar, sürekli bir kodifikasyon faaliyeti mevcuttur. Uyuşturucu, uluslararası hukukun önemli meselelerinden bir tanesi olma konumundadır. Avrupa ülkelerinin genelinde, **temel ceza hukuku ve ceza usul hukuku** disiplinlerine baktığımızda, kaçakçılık ve üretim ile ilgili verilerin analiz edilmesi bağlamında, daha sert yaptırımların ve kontrollerin, özellikle sınır güvenliğinin ön plana çıktığını görmekteyiz.

Uyuşturucu madde **sorunlarıyla karşılaşmayan hemen hemen hiçbir ülke yoktur**. Uyuşturucu madde kaçakçılığı, ulaştığı uluslararası boyut ve diğer organize suçlarla iç içe girmesi sebebiyle de sadece bir **ülkenin alacağı polisiye tedbirlerle baş edilemeyecek derecede** büyük bir küresel suç kimliğine bürünmüştür. Terör ve diğer suç örgütlerinin finansal kaynağının büyük bir kısmını **uyuşturucu maddelerin ticaretinden elde edilen gelirlerin** oluşturduğu hususu göz önüne alındığında, devletler ve uluslararası toplum için bu maddelerin kullanılmasını ve dolaşımını yasal amaçlarla sınırlandırmak bir zorunluluk olarak ortaya çıkmıştır. Tüm egemen devletler, **uyuşturucu tehdidine karşı bazı iç hukuka yönelik caydırıcı önlemler almakta**, yasalarında bu tehdidin önüne geçebilmek için yasal düzenlemeler yapmaktadırlar. Çünkü uyuşturucu veya uyarıcı madde ticaretinden **mağdur olan yine halktır, millettir**. Bu ticareti yapan kesim, buradan elde ettikleri kazancı yine milletin bölünmez bütünlüğüne karşı bir tehdit olarak kullanmaktadır. Uyuşturucu madde ticareti ile mücadele, **kolay bir mücadele değildir**. Bunun nedenlerinden ilki, uyuşturucu ticareti ile ilgili organize suç örgütlerinin uluslararası alanda faaliyet göstermeleridir. Bu nedenle, bu tip örgütler, ilgili devlet tarafından alınan önlemlere çok çabuk uyum sağlamakta ve bu maddelerin ticareti noktasında başka yol ve yöntemler geliştirmektedir.

Değerli hocalarım, burada, mücadeledeki nedensellik bağındaki hukuki gerekçeye bakmak gerektiğini düşünmekteyim. Bildiğiniz üzere, **modern kara para aklama metotları** ile birlikte uyuşturucu kullanımında bağımlı sayısının artması çok önem arz etmektedir. Milyonlarca insan, terör örgütlerinin silah tedarikinden kaynaklanan kaçakçılık faaliyetlerinde aktif rol alıyorlar. Silah ve uyuşturucu trafiği arasındaki korelasyon, sonuçta kamu sağlığını olumsuz yönde tehdit etmektedir. Özellikle bir

tek devletin bu kadar büyük bir sorunla başa çıkamayacağı ortada. O zaman ne yapmak gerekiyor? Buradaki sorun, benim tespitim, uyuşturucu problemi, hemen hemen **dünyadaki bütün egemen devletlerin ortak bir sorunudur**. Yani, benim ülkemde uyuşturucu sorunu yok, diyen yalan söyler. Ben Amerika'dan az önce örnek verdim, küçük bir örnek, sadece Reagan döneminde, 1980 ve 1988 yılları arasında, uyuşturucu kullanım oranı ABD'de %800 oranında artmıştır. Bu oran çok büyüktür. Bu ülkenin nüfusunun üç yüz milyon olduğunu düşündüğümüzde, uyuşturucu tehdidine karşı nasıl yasal düzenlemeler yapılması gerekir? Burada mağdur olan, halk, insanlar ve sonuçta tüm millettir. Bu bakımdan bakıldığında, bu suça biz kayıtsız kalamayız.

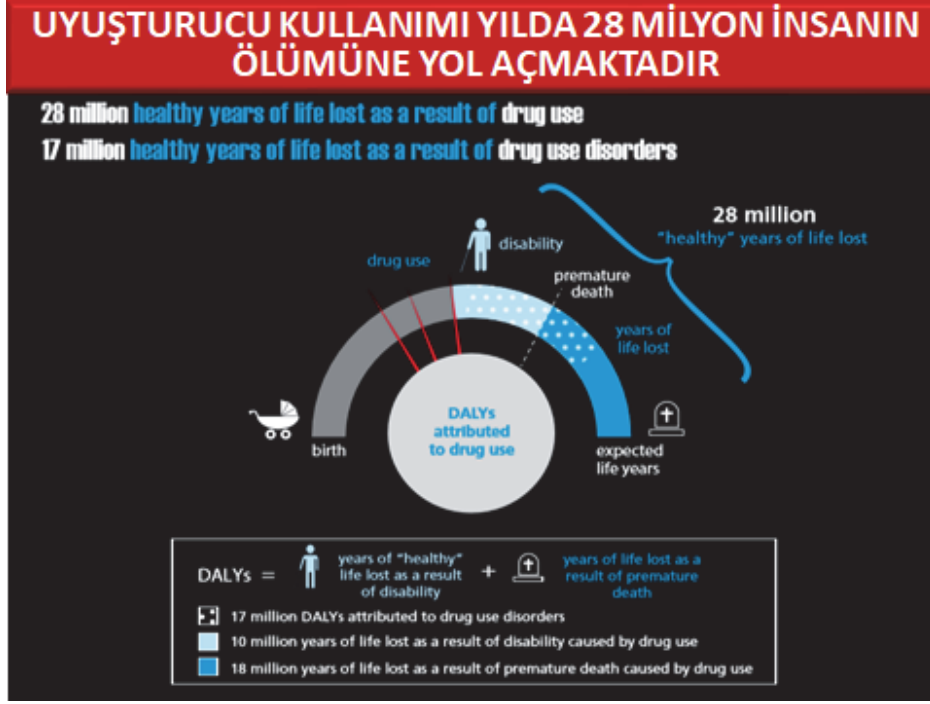
Uyuşturucu ticaretiyle mücadelenin kolay bir iş olmayacağını, Sayın Dekan Yener Ünver az önce bize izah etti. Bilgilerini paylaştı. Bu, yine benim de katıldığım gibi, sadece ceza hukukunun bir problemi değil. Madde üretimi, dağıtımını ve kullanımını meselesini Özlem Hoca detaylı olarak anlattılar. Uyuşturucu ile kararlı ve ortak mücadelede, diğer devletlerin de ortak görevi olduğunu düşünüyorum. Bu konuda **legalizasyon** fikri diye bir fikir var. Yani, acaba biz bunu mafyanın elinden alıp serbestleştirelim mi, belli bir miktar uyuşturucu kullanmak serbest olsun mu? Öbür taraftan, ekonomik boyuta baktığımızda uyuşturucu piyasası çok yüksek bir piyasa. Esasen, yasadışı uyuşturucu ticaretinin hukuki olarak önlenmesinde karşılaşılan en hayati faktör, uyuşturucu piyasasının çok yüksek ekonomik bir pazar potansiyeline sahip olmasıdır. BM kayıtlarında tahmini **uyuşturucu pazarı \$426-\$652 milyarlık büyük** bir potansiyele sahip olmasıdır. Uyuşturucu maliyetlerindeki yüksek meblağlar, **hukuku minimize ederken örgütlerin elde ettikleri kâr payları** yükselmektedir. Bu çerçevede, yetkili makamlardan, "Dünyadaki uyuşturucu ticaretinin yıllık miktarı 1,3 trilyon dolardır. Böylesine büyük bir rakam terör örgütlerine güç veriyor, kuvvet veriyor. Bu mücadele, aynı zamanda, terörle mücadelenin de bir parçasıdır" açıklaması gelmiştir. Bu miktarlar, pek çok devletin milli bütçesinden daha yüksektir. Bu da katılımcı aktör sayısını artırmaktadır.

Uluslararası uyuşturucu şebekelerinin faaliyetlerinin yaygın ve etkili olmasının başlıca sebeplerinden bir diğeri ise uyuşturucu maddelerin

üretim, dağıtım ve pazarlanmasında, hedef kitleler tarafından kullanılmasının **hukuken yasaklanması ve cezai takibe konu** edilmesidir. Bu kısıtlayıcı normatif yapı, uygulamada uyuşturucu maddelerin arz ve talep eksenindeki **piyasa fiyatlarının aşırı yüksek olmasına** ve söz konusu uyuşturucu ticaretinin ekonomik değerlerini doğrudan etkileyen sonuçlara yol açmaktadır. Bu istisnai durum, uyuşturucunun üretimini cazip hale getirmekte, uyuşturucu kartelleri ve baronları kurdukları uluslararası networkler vasıtası ile uyuşturucu kaçakçılığı ve bu kaçakçılığın oluşturduğu ekonominin büyüklüğünü hayati ölçüde etkilemektedir. Uyuşturucu ticaretinin artışına bağlı olarak, **tutuklanan uyuşturucu suçlularının sayısal artışlarındaki gözlemler**, sorunun hemen hemen tüm ülkelerde yaygınlık kazandığını ortaya koymaktadır. Bununla birlikte, uyuşturucu kaçakçılığının denetlenmesi yolunda ceza hukuku yaklaşımındaki girişimlerin dışında farklı sorunlar ortaya çıkmaktadır. Bu bağlamda, uyuşturucunun önemli **ölçüde kara borsa piyasasına bağlı olması, toplum sağlığı açısından büyük tehlikelere zemin hazırlamaktadır.** Uygulamada, polis denetimleri ve hukuki yaptırımların artması, toplumsal baskılar dikkate alındığında, uyuşturucu bağımlılarının uyuşturucu maddeleri elde edebilmek için yasadışı yollara başvurmaları gibi bir dizi olumsuz gelişmeleri tetiklemektedir. Şimdi, burada soruna ekonomik olarak bakıldığında, **arz ve talebin** cezai takibe konu edilmesi, uyuşturucunun piyasa fiyatlarının aşırı yükselmesine sebep olmaktadır. Bu bakımdan bir başka husus, karaborsanın ön plana çıkmasıdır.

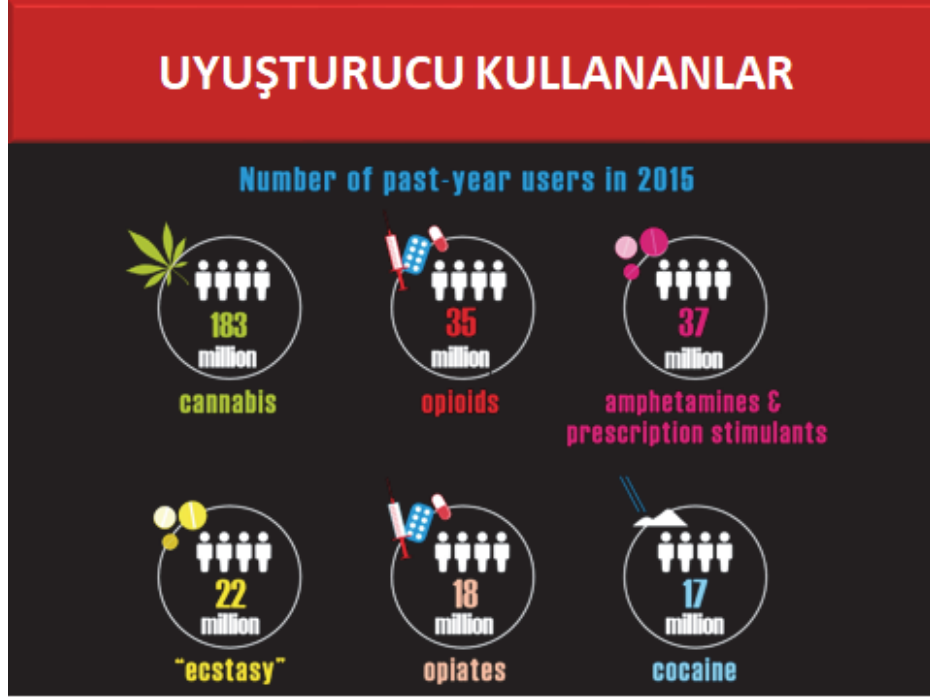
Birleşmiş Milletler (BM) Uyuşturucu ve Suç Ofisi tarafından hazırlanan 2017 Dünya Uyuşturucu Raporu'na göre **2016 yılında 29 milyon olan uyuşturucu bağımlısı sayısı, 2017'de 29,5 milyona ulaşmıştır. Söz konusu** rapora göre, 29,5 milyon kişi arasından 1,6 milyonu HIV (AIDS), 6,1 milyonu Hepatit C virüsü taşıırken hem HIV hem de Hepatit C taşıyan uyuşturucu bağımlısı sayısı da 1,3 milyon olmuştur. Uyuşturucu sorunsalı, egemen devletlerin hem kamu düzeni hem de kamu sağlığını tehlikeye düşürmekle kalmayıp, gelecek nesillerin de çocuklarını olumsuz yönde etkisi altına alan mirasa neden olabilmektedir. Söz konusu potansiyel tehlike karşısında **devletler, halklarının yaşam güvenliklerinin** devamlılığını sağlamak maksadı ile uyuşturucu madde sorunlarına

çözüm arayışlarını sürdürmektedirler. Madde kullanımı ve bağımlılığı tüm dünyada olduğu gibi ülkemizde de önemli bir halk sağlığı sorunu olup birçok sosyal sonuçlara yol açmaktadır.

Birleşmiş Milletler Uyuşturucu ve Suç Ofisi (UNODC) dünyada, **15-64 yaş grubunda, 208 milyon kişinin son bir yıl içerisinde en az bir defa madde kullandığını** bildirmekte olup, bu sayı aynı yaş grubundaki nüfusun %4,8'ine karşılık gelmektedir. Bir başka ifadeyle dünyada 15-64 yaş grubunda yaklaşık olarak her yirmi kişiden biri, son bir yılda en az bir defa madde kullandığını ifade etmektedir. Madde kullanımı ve bağımlılığı, yol açtığı tıbbi hastalıkların yanı sıra ülke ekonomisine önemli miktarda mali yük getirmektedir. Madde kullanıcılarının mesleki, sosyal ve ailevi işlevlerinin bozulması, sağlık sistemini çok daha fazla kullanmaları, özellikle damar içi madde kullanıcılarında kan yoluyla bulaşan **hepatit B, hepatit C ve HIV gibi** hastalıkların ve cinsel yolla bulaşan hastalıkların yayılması gibi nedenlerle mali yük artmaktadır. Madde bağımlılığı kronik bir hastalık olup yaşam boyu sürmektedir. Bağımlılık yapan ve kullanımı zararlı olan maddeler yal-

nızca yasa dışı maddeler olmayıp, kullanımı yasal olan bazı maddeler de bağımlılığa neden olabilmektedir.⁵

Ayrıca, son 10 yılda esrar kullanımı için tedavi olmaya başlayan kişi sayısı yükselmiştir. En yaygın kullanılan uyuşturucu madde sıralamasında, 37 milyon kullanıcısı olduğu değerlendirilen "**amfetamin**" ikinci, 35 milyon kullanıcısı olduğu düşünülen ve olası zararları en yüksek olan uyuşturucu madde grubu arasında bulunan "**opioid**" ise üçüncü sırada yer almıştır. Raporda, geçen yıllarda azalma eğilimi gösteren eroinin kullanımının son iki yılda Kuzey Amerika, Batı ve Orta Avrupa'da hızla arttığı gözlemi de yer bulmuştur. Baktığımızda, özellikle burada görüldüğü gibi, şimdi yirmi iki milyon insan uyuşturucu kullanıyor. Bunların içinde en yüksek, %83 ile esrar gelmektedir. Bu fevkalade önemli bir durum. Ama yeni birtakım uyuşturucular da piyasaya çıkmaktadır. Bunların kimyasal, sentetik olması çok önemli. Demek ki yirmi sekiz milyon

⁵ "World Drug Report 2017: 29.5 million people globally suffer from drug use disorders, opioids the most harmful", <https://www.unodc.org/easternafrika/en/world-drug-report-2017.html>.

insan hayatını bunlardan kaybediyor, uyuşturucu kullanımından. Demek ki, toplamda kırk milyon insan rahatsız uyuşturucudan dünyada. Tabii ki, bu, tespit edilen.

Şimdi, uyuşturucu ticaretinde ileri teknoloji, bana göre, ben Avrupa ülkelerinden geldiğimden bu işlerle çok ilgileniyorum, Sayın Dekan da bunu destekliyor, burada modern teknolojiler kullanılıyor. Örneğin, eve teslim. Belki biraz sonra hocalar anlatacak, posta ile geliyor. Veya burada görüldüğü gibi, insansız hava araçlarını kullanıyorlar. Peki bu teknoloji başka şekillerde kullanılabilir mi? Örneğin, denizaltı kullanabiliyorlar arkadaşlar. İnsansız hava araçlarının yanı sıra yasa dışı silah kaçakçılığı portföyünde kullanılmak üzere elektronik bankacılıkla çok uzaklara aktarabildikleri için, üretim, pazarlama ve satış üçgeninin bir türlü kırılmadığını görüyoruz. Örneğin, yasadışı maddeden yüz otuz iki milyar sadece yılda. Birtakım insanlar uluslararası suç endüstrisine aktarılan miktar olarak tespit ediyor bunu. Bunlar bunu yaparken, hepimizin bildiği gibi, en iyi iletişim sistemlerini kullanıyorlar. Bir de, hoca anlatacak biraz sonra, gizli kripto kullanıyorlar.

Yani siz bulamıyorsunuz onları. Örneğin Kolombiya'dan birkaç örnek verelim nasıl metotlar kullanıyorlar. Çok da yaratıcı fikirlere sahipler. Muzun içerisinde beş ton kokain taşıyorlar. Peki başka ne var? Çok ilginç şeyler var. Şimdi şu bitcoin çıktı. Kripto para ile ödeme yapılıyor. Tespiti çok zor. Başka neler yapıyorlar? Örneğin Amerika'da, bu yeni bir icat, **kaplumbağaları** kullanıyorlar. Zavallı kaplumbağalar. Ondan sonra uyuşturucu taşımasında kullanılan başka hayvanlar da var. Örneğin diğer yöntem **kuşların** uyuşturucu dağıtım vasıtası olarak kullanılmasıdır. Bir güvercin, ortalama on dört gram marihuana taşıyabiliyor. Bir başka yöntem de, bu da **Güney Amerikalıların buluşu, kömür**. Orta ve Güney Amerika kömür üretiminde önemli bir ihracat kapasitesine sahiptirler. Bu ülkelerdeki uyuşturucu baronları, Avrupa'ya kömür ihracatında, **kömür tozları** ile uyuşturucuları paketleyebiliyorlar. Bu da Güney Amerika buluşu. Amerika sınırında iki yüz yirmiden fazla tünel bulunmuş ve bunlar tünellerde kullanılıyor. Bir başka örnek, **tabutlar**. Tabutlar da kullanılıyor son nefeste.

Bu teknoloji bizim sınırlarımızda faaliyet halindedir. İran, Irak, Suriye'den Türkiye sınırına doğru hareketlenmelerde, uyuşturucu tacirleri artık *drone* kullanabiliyorlar. Yani bizde de artık modern uyuşturucu kaçakçıları var. Şimdi burada egemen devletlerin güvenlik sistemlerinde de bir tehdidin ortaya çıktığını görmekteyiz. Neden? **Çünkü silah karşılığı takas ediliyor** uyuşturucu. Silah da paralı olduğuna göre, bir terörist örgütün silahlı eylemi yapması için bu uyuşturucu ticaretine bulaşması kaçınılmaz hale gelmektedir. İlk etapta militanlar, burası önemli, bağımlı hale getiriliyor. Bu çok önemli. Biliyorsunuz tarihte de bu yöntem sıkça kullanılmıştır. İran ve Ortadoğu bölgesinde Haşhaşi terör örgütü üyeleri de bu şekilde militan olmuşlardır. Yaptığın eylem kadar sana uyuşturucu veriyor bahşiş olarak. Bundan sonra da örgütün bir yerde kölesi oluyor. Başka şekilde, çocukları ve yetişkinleri kullanıyorlar. Fuhuş sektörünün kullanıldığını bilmekteyiz.

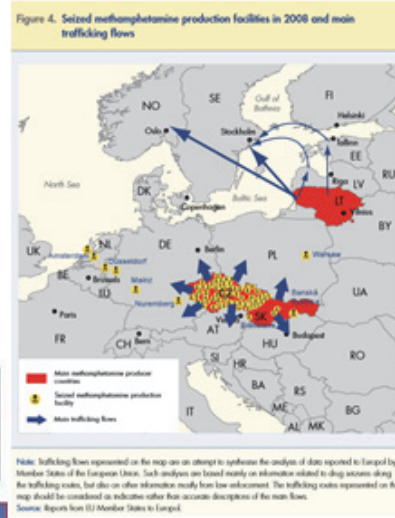

PKK burada başımızın belası. Bunu bütün Avrupa biliyor ama göz yummuyor. Örneğin finansmanında kaçakçılık ve haraç toplama parasına baktığımızda yaklaşık bir, bir buçuk milyar dolar. Fakat bu tespit edilen sadece. Ben şunu biliyorum, sadece Suriye'de Menbiç bölgesinde, PKK'nın esrar tarlalarından gelirinin otuz beş milyar dolar olduğunu bilen var mı? Neden Amerika'nın Menbiç'ten çıkmadığını anlıyor musunuz arkadaşlar? Öte taraftan, Avrupa'da para toplamak, vergi adı altında araç toplamak, **PKK'nın yaptıkları içerisinde. Bu milyarlarca Euro'yu Batılı istihbarat teşkilatları** ile paylaşıyorlar. Yani tek başına bunu yapması mümkün değil. Bu bakımdan, demek ki Türkiye'nin de yakından ilgilendiği bir sorun. **Nasıl bir çözüm bulacağız uluslararası hukukta?** Tabii, burada ilk başvuracağımız Birleşmiş Milletler ve uluslararası örgütler. Öteki taraftan şuna gelelim, on iki milyon insanın da vücuduna maalesef kokain enjekte etmesi, bizlerin tüyelerini ürpertecek bir rakam. Bunların hepsi Birleşmiş Milletler kaynakları. Bir de başımıza yeni bir şey çıktı, **sentetik uyuşturucu**. En yaygın kullanılan ve otuz yedi milyon kullanıcısı olduğu belirtilen amfetamin maddesi var. Çok yüksek bir rakam bu. Bir kötülüğü var, çok çabuk öldürüyor. Bizim hoca ile tespitimizde şöyle bir şeye rastladık, özellikle bunu Çek Cumhuriyeti ve Slovakya'da imal ediyorlar. Ama kendileri insanlarına kullandırmı-

yorlar, kendi gençlerine. Asya'ya, bizim memleketlere gönderiyorlar. Kendileri tabii uyuşturucu kullanıyorlar. Neden? Çünkü, **sentetik çok çabuk** öldürüyor.

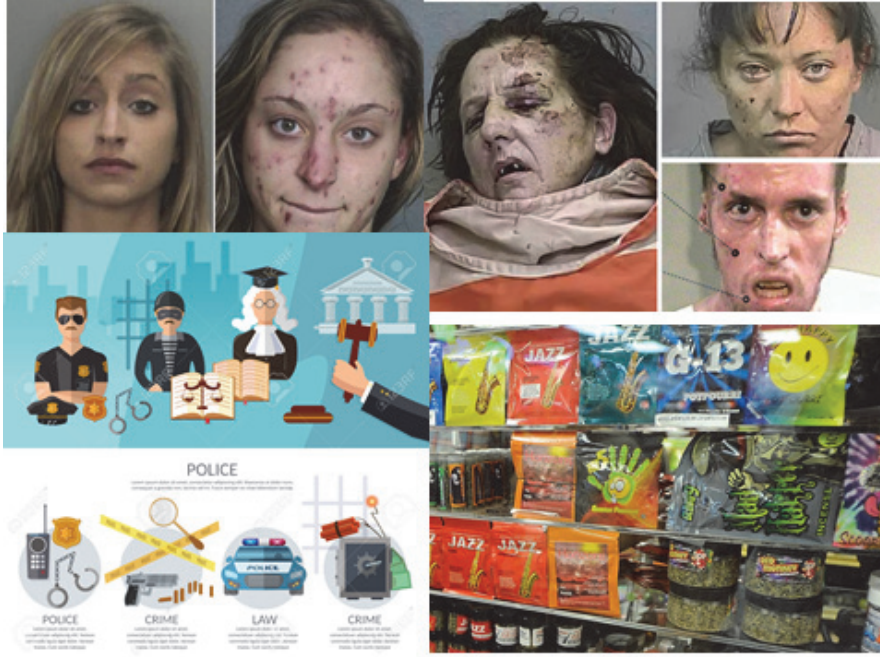
- 1990'lı yıllarda methamphetamine probleminde artış olması, Çek Cumhuriyeti ve **Slovakya'da üretim ve dağıtım merkezi...**

What Meth Looks Like

Sevgili arkadaşlar, bir başka şey, **kamu düzeni**. Çocukları etkiliyor. Yani bakın çok kısa sürede, iki ay, üç ay içerisinde uyuşturucu kullanan bir insanın geldiği hali görün. Tabii diğerlerini göstermek istemiyorum, moraliniz bozulmasın. Ama burada ülkeler cezalandırma tiplerini, uyarı, ceza ve terapi şeklinde kullanabildikleri gibi, hoca anlattı, burada görüldüğü gibi sokakta da satılıyor. Hollanda'ya falan gittiğinizde **lolipopun içinde bile esrar** var. Şimdi bunu toplum, ahlaki bir sorun olarak algılıyor. Biraz sonra hocam anlatacak, insanlar etiketleniyorlar. Bu, tabii ki, polis ve ahlaki bir sorundan çıkıp madde kullanıcısının toplumdan uzaklaştırılmasına, dışlanmasına sebep veriyor. Bu da başka bir sorun tabii. Madde bağımlılığı önemli bir sağlık sorunu olmakla birlikte, toplum tarafından aynı zamanda ahlaki ve sosyal bir sorun olarak da algılanmaktadır. Bu da toplumun madde bağımlılığına karşı **“etiketleyici (stigmatizasyon)” bir tutum ve yaklaşım sergilemesine** neden olmaktadır. Toplumun madde bağımlılığını sadece polisiye, adli ve ahlaki bir sorun olarak algılaması madde kullanıcılarının toplumdan

dışlanmasına yol açmaktadır. Toplumsal bu algı nedeniyle, sağlık sorununun tedavisi yerine cezalandırma ön plana çıkmakta, bu da madde kullanıcılarının tedaviye başvurmasının önünde bir engel oluşturmaktadır. Sonuç olarak, toplumun uyuşturucu problemi algısı, soruna yönelik çözümlerin üretilmesinde ve uygulanmasında önemli rol oynamaktadır.

Uyuşturucu Kullananlarda Kamu Sağlığı Sorunları

Uyuşturucu maddeleri nasıl nitelendiriliriz diye baktığımızda, Birleşmiş Milletler buradaki en önemli kurtuluş noktamız. Bunu yaparken de talebin kısıtlanmasının esas önemli olduğunu düşünüyorum. Yani talep azalacak ki burada arz da azalsın. Bu da **narkotik trafiğinin, ticaretin azaltılması ve devletler arasında**, sabah başsavcı konuştu, polisiye iş birliği kaçınılmaz. Burada bilgi paylaşımı konusunda, maalesef, Batılı ortaklarımızın bizimle bilgi paylaşmadığını söylemek gerek. Ama bütün dünyada Türkiye'yi uyuşturucu kaçakçısı olarak göstermeyi becerabiliyorlar. Uyuşturucu ile mücadelede hukuki zeminin kuvvetli olması lazım. Bize özellikle eylemlerin suç sayılıp sayılmaması ve bu suçun, bu mustarip suçun kullanılmasında önlenmesinde çok önemli olduğunu düşünmekteyim.

şimdi hocalar anlattılar. Çok kısa geeeğim. Uluslararası toplum, yirminci y¼zyılın başından beri uluslararası anlaşmalarla bunu bir şekilde kontrol etmeye alışıyor. T¼rkiye başından beri b¼t¼n bunların çoğuna taraf bir ¼lke. Bir başka şey daha var, bu çok ¼nemli siyaset bilimi aı-sından. Yani G¼ney Amerika'da neler oluyor diye baktığımızda, buradaki ¼lkelerdeki yasa dışı ticareti meşru hale getirebilmek için *puppet state* dediğimiz kukla devletleri yıkabiliyorlar. Bunları kontrol edebiliyorlar ki rahat rahat burada uyuşturucu kullandırabilsinler. Uyuşturucu pazarını elinde tutan uluslararası g¼ler uyuşturucu trafiğinin işlek olduğu b¼lge-lerde bulunan devletleri iç savaşlar ve dış m¼dahalelerle zayıflatmak su-retiyle yasadışı ticaretin kolayca yapılmasını sağlamış ve güvenli bir ¼re-tim, imalat ve ihracat ya da ithalat hattı oluşturmuşlardır. Bazı ¼lkelerin y¼netimi uyuşturucu baronlarının ve kartellerin eline geçmiş ve “narco-state” ismiyle anılan uyuşturucu devletleri oluşturulmuştur. ¼lkelerin kayıt dışı ekonomisi olarak bilinen ve her t¼rl¼ g¼c¼ elinde bulunduran uyuşturucu pazarının baronları g¼n¼m¼zde her t¼rl¼ teknik donanım, ekipman ve uzman eleman bulunduran modern yapıdaki organize suç ¼rg¼tleri olarak faaliyet g¼stermektedir

Uyuşturucu veya uyarıcı maddelerin bireyler ¼zerinde bağımlılık et-kisi yaratması uyuşturucu kaçakçılarının uluslararası faaliyet g¼steren suç ¼rg¼tleri olarak teşkilatlanmalarına neden olmuştur. Uyuşturucu ka-aklarının her ¼lkenin tek başına m¼cadele edemeyeeği kadar g¼l¼ fi-nansal g¼ce, teknik donanıma ve uzman elemana sahip olması, ¼lkeleri, uyuşturucuyla m¼cadelede uluslararası iş birliğine teşvik etmiştir. 1961 tarihli Tek S¼zleřmesi, 1971 tarihli Psikotropik Maddelere İlişkin S¼z-leşme ve 1988 tarihli Uyuşturucu ve Psikotrop Maddelerin Kaçakçılığına Karşı Birleşmiş Milletler S¼zleřmesi, uyuşturucuyla m¼cadelede belli başlı s¼zleřmelerdendir.

Buradaki uluslararası kuruluşlar, bunlar bir grup uluslararası kuruluş Birleşmiş Milletler'e bağlı. Kimisi de Narkotik Kontrol Birimi gibi, Interpol gibi polisle birlikte çalışan, Avrupa Birliği gibi insan ticareti ile birlikte bunları önlemeye çalışan veya Amerika'daki Uyuşturucu Bağımlılığı Komisyonu gibi teşkilatları mevcudiyetini biliyoruz. Fakat devletler arasındaki bilgi paylaşımının, ben akademisyen olarak, yeterli olduğunu düşünmüyorum. Öbür taraftan, özellikle buradaki suç yollarının kontrol altına alınması da bana göre zayıf kalıyor. Kaçakçılıkta, özellikle devletlerin bu mücadeleyi koordineli bir şekilde yürütmeleri, Birleşmiş Milletler'in bence en önemli görevlerinden bir tanesi.

Sayın Başkan, müsaade ederseniz şimdi Türkiye ile ilgili kısımlara geleceğim. Dünya esrar kaçakçılığı güzergahları üzerinde yer alıyor Türkiye. Gördüğümüz gibi, bu yüksek teknoloji ile bizim de ileri teknoloji kullanmamız ve *investigation methodology* dediğimiz, bunları nasıl tespit edebiliriz, bunları geliştirmemiz gerekiyor. Toplumun uyuşturucu ve silahtan uzaklaştırılması gerekiyor. Bunu yaparken de internetin çok büyük bir suç aracı olarak kullanıldığını bilmekteyiz. Bir şekilde bizim onlardan daha iyi bilgiye

ulaşmamız gerekiyor ki bu adamlar sokaklarda bu kadar uyuşturucu satmasın. Fakat maalesef gördüğümüz gibi, rakamların genelde yükseldiğini görüyoruz. Ne Europol ne de Interpol bu konuda yeterli olabiliyor. Hocanın çalıştığı ve uzman olduğu bir konu var. Biliyorsunuz köpekler burada çok iyi kullanılabilir ve Türk polisi de bundan yararlanmaya başladı. Çünkü, Allah köpeği bizden çok daha hassas yaratmış. Uyuşturucu yakalayabiliyorlar. İnsandan kırk defa daha fazla koku alma yeteneği var. Bu tabii özellikle Alman köpeklerinde, eğitilmiş köpeklerde bunun olduğunu görüyoruz. Bir başka husus ise, arıların uyuşturucu ile mücadelede kullanılmasıdır. İnsanoglu çalışıyor demek ki.

Bu konuda sınır mücadelesi gerekiyor. Yani karada, denizde, havada uyuşturucunun iyi şekilde takibi gerekiyor. Özellikle deniz yolunda. Şimdi benim memleketime baktığımda, *Altın Yol* denilen yolun tam ortasında yer alıyor Türkiye. Hem Afrika'da hem Asya'da hem de bir şekilde Batıdan gelen kimyasalların ortak noktasında. O zaman, Türk Ceza Kanunu'nda belirtildiği gibi, Türkiye'nin hava sahası ve topraklarını bizim sınırlarımızı, egemen ülke olarak iyi korumamız gerektiğini kanun bize söylüyor. Ve Türkiye'nin kıta sahanlığı dahil kendi münhasır ekonomik bölgemizde de devletler hukuku açısından bunlara müdahale hakkımız var. O halde, Türk ülkesi, toprakları ve iç suları dahil, bunların üstündeki hava tabakası dahil, ciddi bir mücadele gerekiyor. Gümrük kapılarının uluslararası bilgi değişimi dahil, etkin sınır kontrolünün sınırlı olduğunu düşünüyorum. Modern teknolojiyi kullanarak ve eğitilmiş, yeterli personel istihdamının Türkiye'nin gençliği için çok önemli olduğunu söylüyorum.

Türkiye'nin uyuşturucu ile mücadelesinde, güvenlik güçlerinin çabalarının yetmediği, gençlerin de bu konuda bilgilendirilmesi gerektiğini düşünüyorum. Bu bakımdan, sevgili öğrencimiz, artık hoca olan Kerem'e, üniversitenize, Sayın Dekan ve Rektöre teşekkür ediyorum. Keşke daha fazla öğrencimiz olsa burada. Burada Türkiye tek başına bu anlaşmalara taraf. Ama üç tarafı denizlerle çevrili. Öbür taraftan da ülkemiz bütün bu teşkilatların saygın bir üyesi olup, PKK ve Suriye iç savaşından kaynaklanan bu insan ticaretinin içerisinde. Türkiye çok daha etkin birtakım önlemler almalıdır. Burada Interpol'ün kayıtlarına göre, yüz yetmiş sekize yakın Kürt teşkilatı Avrupa'da esrar satıyor, uyuşturucu satıyor. Avrupa'nın bir şekilde

yüzde seksenini PKK karşılıyor. Bunu ben değil, Interpol kayıtları söylüyor arkadaşlar. İnanmıyorsanız bakın.

Burada bir başka tespit var. On beş milyonluk mega şehir, bütün dünyada uyuşturucuların bulunduğu yer. Buradan bu işi organize ediyorlar. En ama en önemlisi, kuryeleri olarak özellikle güzel hanımları kullanıyorlar. Başka bir şey, (sonuca geliyorum Sayın Başkan), bu risk yaşanılacak bir risk değil. Uyuşturucu kullanma riski, her geçen gün daha fazla artıyor ama bazı gruplar daha hassas. Anlatıldı işte, dilencilerin, ailesi olmayan çocukların, özellikle kenar mahallelerde oturan fakir çocukların bu işlere daha çabuk kapıldığını biliyoruz. Uyuşturucu kaçakçılığı, hukuk sistemini de etkiliyor. Neden? Gayet açık. Yolsuzluk suçuna sebebiyet veriyor. Hâkim şunu görme, al sana on milyon dolar vereyim. Herkesin bir bedeli var maalesef. Bu çok önemli. Demek ki, burada, bu üniversitede yapıldığı gibi eğitim, benim tebliğimde sunacağım ana tema, mücadelede kamuoyunun bilinçlendirilmesi çok önemli bir iştir. Keşke burada TRT dahil beş on tane daha basın mensubu olsaydı da Türk milleti ile, seksen milyonla bu bilgiyi paylaşırdı. Yerel ve ulusal basın çok önemli kamuoyunun oluşması için.

Ama mücadelede en önemlisi öğretmenler. Bizim, ana mektebinden itibaren çocuklarımıza uyuşturucunun tehlikelerini anlatmamız gerekiyor. Burada Amerikan Devlet Başkanı'nın dediğine katılıyorum, uyuşturucu bir numaralı halk düşmandır. Arkadaşlar onu iyi tanımlayın. Bir şekilde ortaya koymamız lazım bu şeytani. O zaman Kızılderili'nin dediği gibi çocuklarımızı ondan koruyabiliriz. Cumhuriyet savcısı, sabah anlattı arkadaşımız, görevli mahkemelerin kurulması gerekiyor. Yani sadece bu göreve mahsus, ihtisas mahkemelerinin kurulmasını öneriyorum. Uzman personel çok önemli bir konuda ve onların maaşlarının da daha yüksek olması gerektiğini düşünüyorum. Çünkü her an kartellerle, baronlarla, mafyayla çalışıyorlar. Rehabilitasyon merkezlerinin desteği ile üniversite gençliğinin sağlıklı bir şekilde bilgilendirilmesi lazım. Alo 191 Uyuşturucu Merkezi gibi çözüm yöntemlerinin iyi olduğunu düşünüyorum. Aşağıda yer alan bazı acil tedbirlerin yararlı olacağı kanaatindeyim:

- Uyuşturucu maddelerin içinde bulunduğu eylem ve fiillerin hukuki zeminde düzenlenmesi ve müeyyidelerin kuvvetlendirilmesi,

- Medya aracılığı ile yapılan kampanyalar ile bilinçlilik düzeyinin artırılması,
- Kaçakçılık suçlarının hukuki düzenlenmesinin kuvvetlendirilmesi,
- Güvenlik birimlerini artırılması ve sınır güvenliğinin sağlanması,
- Bu operasyonların sürdürülebilmesi ve data toplanması için merkezler kurulması,

Son olarak hocanın da dediği gibi, bu bilgilendirme ve eğitim herkesin yapabileceği bir şey değil. Bunu yapacak heyetlerin de kuvvetlendirilmesi, ama eylemle mücadelenin de hukuki zeminden ayrılmadan yapılması gerekir. Kaçakçılıkla ilgili protokollerin aynı zamanda hukuki düzenlemelerle kuvvetlendirilmesi, ileri model teknolojilerle özellikle sınırlarımızın güçlendirilmesi, güvenlik sistemlerinin artırılmasının önemli olduğunu düşünüyorum.

Hepinize çok teşekkür ediyorum. Sağ olun Sayın Başkan.

Prof. Dr. Özlem YENERER ÇAKMUT:

Hocamıza teşekkür ediyoruz verdiği bilgilerden ötürü. Hemen sözü Levent Hocaya bırakıyoruz. Buyurun hocam.

Uyuşturucu Arzında Sosyal Medya ve M¼cadele Yolları

Doç. Dr. Levent ERASLAN*

Sayın Başkan, Sayın Dekan, öğretim üyeleri, bizi sabırla dinleyen genç öğrenci arkadaşlar. Hepinizi saygıyla selamlıyorum. Ben sosyal medya üzerine üç kitabı olan, yirmi iki araştırması olan bir öğretim üyesiyim. Kriminal iletişim konulu sunum, bugünkü çalışmamızın temeli.

Gençlerden bir ricam olacak, öğrenci arkadaşlarımızdan. Telefonlarınız elinizde mi hepinizin? O telefonları tutun, birazdan nasıl bir katile dönüştüklerini göstereceğim buradan. Çünkü sosyal medya artık çok geniş bir kriminal suç alanı gibi görünüyor. Evet, bu çocuklara bakmanızı isteyeceğim. Bu görüntüler, bizim her an her yerde görebileceğimiz görüntüler. Ne yazık ki özellikle büyük kentlerde, her an her şekilde böylesi çocuklar görülebiliyor. O yüzden, her an her şekilde böylesi durumların olabileceğini görmemiz gerekiyor.

Kriminal iletişim, kriminal kişilerin bir ya da birden fazla kriminal insanla yaptıkları suç amaçlı iletişimdir. Bazı özellikleri var. Az önce hoca da bahsetti, inovasyondan çok yararlanırlar. Her türlü kriminal alanın kendi kriminal dili vardır. Proaktif bir yapıdadır. Legal iletişim süreçleri, bir anda illegal olabilir. Teknolojiyi çok yoğun takip ederler. Suça göre jargon oluştururlar. Birazdan narkotik jargonunu anlatacağım size. Güvenlik ayarları çok değerlidir. İz bırakmayan araçları tercih ederler ve genelde kısa konuşurlar.

İletişimin geleneksel sürecine göre kriminal iletişimi anlattığımızda, kodlama, iletişim biçimi. Dikkat ederseniz orada bir posta güvercini var.

---

* Kırıkkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi.

Hocam da az önce bahsetti, ankesörlü telefon ve Nokia 3210, gençler çok tanımıyor bunu. Ben sizin yaşınızdayken çok önemliydi o. En güvenilir telefon, polisin en sevmediği telefon. Dinleme kaydı alınamıyor. Kodun açılması ve geri bildirim şeklinde devam eden bir yapısı var.

Şimdi sokakta, narkotik polisi arkadaşlarımız da burada, telefonda konuşuyor adam. Bana iki aygır getir, beyaz olsun! diyor mesela. Bu işi bilmeyenler için bir anlam ifade etmiyor. Bakarsanız orada işte, hapa çocuk, düğme; afyona cephane; amfetamine ayak topuğu, göz açıcı, işte sentetiklere gold gibi isimler konulmaktadır. Polis bunların peşinde. Yalnız, suç dünyası da bunun ilerisinde. Sürekli güncellenmekte. En son, Narko Rehberden böylesi sokak argosu şeklinde bir kriminal dil ortaya çıkıyor.

Peki, şu anda sosyal medya en önemli özellik. Tam da ona geçiyorum. Şunu çok iyi bilmemiz gerekirken, dünyanın yüzde kırk ikisi, yüzde ellisi diyelim, sosyal medya kullanıcısı. Kirli sosyal medya diye bir tanımlamamız var. Amerika'da kokain, eroin ve esrarın yasadışı uyuşturucu pazarları, sosyal medya üzerinden yürümektedir. İnternette başlatılan seks suçlarının yüzde otuz üçü sosyal medya aracılığıyla teşvik edilmektedir.

Kullandığımız *Twitter*'in bir de kirli *Twitter* hali vardır. Şeker, yemek, böcek paylaştığınız o *Instagram*'ın, birazdan göreceksiniz, narkotik boyutu vardır. *Snapchat* kullanıyor gençler. Aramızda yaşlı hocalarımız var. Onlar çok bilmezler. Sayın Dekan, *Snapchat* bilir misiniz? Çok kullanmıyorsunuz herhalde. Gençlerin hepsi kullanıyor. Hepsi, sosyal medyada ciddi şekilde suç alanına dönüşebiliyor.

Dark web, *deep web*, karıştırıyoruz biz literatürde. Şöyle bakarsanız *Dark web* genelinin adı. *Deep web*, sekizinci katman o karanlık bölge. Orada aklınıza gelen gelmeyen her türlü suç, çok ilginç bir şekilde yer almakta. Deneyen oldu mu girmeye diye sorsam gençlere? Polisin olduğunda tekrar hatırlatayım. Aaa varmış. Nerede? Bizim emniyetçiler onlara doğru... Meraktan mı girdiniz siz arkadaşlar? Çok merak etmeyin bunları. Çünkü sıkıntılı olabiliyor.

Peki, telefonlarla başlayalım. *Grench* diye bir uygulama var. Hepimizin günde yüz kere kullandığı Google gibi. Suç tarama *researchü*. Oradaki boş-

luğa giriyorsunuz ne isterseniz. Uyuşturucu, kaçak mal, kadın, çalıntı kredi kartı numarası, sahte kimliklerin hepsi çok kısa sürede size gelebilmekte. Bunların da kendi içerisinde puanlamaları var gördüğümüz gibi. Uyuşturucu sosyal medya üzerinden çok yoğun bir şekilde satılmakta. Hangi malzemeler? Bakın *illegal drugs*ın tamamı, hepsi, bu *Dark web*de satış halinde ve yürümekte.

Şimdi ben sosyal medya ve uyuşturucuda dört boyutta bunu uyguladım: *Olumlamak, yaygınlaştırmak, pazarlamak ve satış yapmak*. Şimdi tek tek başlayalım. Bakın mesela şu görsel. Kullanıcısı, esrar ve ot adı verilen, halk arasında adı aslında esrar olan madde ile sigarayı karşılaştırmış ve soruyor size. Hangisini seçersiniz ot mu sigara mı? Gördüğümüz gibi sigaradaki daha zararlı maddelerle onu karşılaştırıyor. On da beğendi almış, yorumlar üst üste devam etmekte.

Evet esrar tanrısı *Bob Marley*. *Bob Marley* adında yeni bir madde ortaya çıktı. Geçen haftalarda taramalarda görmüştüm. İncil okurken bakın ot içiyor. Şu tarz çok çok ilginç *ottur, günahı yoktur* gibi. *Ottur candır, ottur bize kandır* gibi şeyleri saptadım ben. Fakat halk arasında, tabii bakın, bizde bayanlar yapıyor diyor on sekizden den beri devam etmiş. Marihuana diyor bir marihuana, iki sigara paketi gibi... Böyle olumlama söz konusu.

Bu da ilginçtir: Çalışıyorum, vergi ödüyorum, marihuana içiyorum. Ben suçlu değilim, legalize olsun. Benim konferansından sonra çocuklar hep bunu bana soruyorlar. Lütfen bu tuzağa düşmeyin. Sabah Yener Hocam da anlattı. Yani bunun sadece bir merak, kullanım, işte keyif verici olarak başlıyor. Ondan sonra kendinizi Antalya falezlerinde buluyorsunuz yani. Öyle bir yapısı var. Burada bir esrarda bir dünya denemesi. *YouTube*'da çok basit bunlar. Çok hızlı bulabiliyorsunuz. Aşağıdaki anne ve çocuk bunun denemesini yapıyor gibi olumlamalar.

Pazarlama nasıl? Bakın dikkat ederseniz, az önce Mesut Hocam bahsetti. Uyuşturucuda iki faktör var: Para ve kadın. Kadını hocam hızlı geçti. Tatlı bayanlar dedi hocam orada. O çok önemli. Çünkü bütün reklamlarda kadını subliminal olarak kullanmaktadırlar. Parayı ortaya koymakta. Yani o işte para var diye göstermektedir.

Açık alım ve satımlar başlamıştır diyor bakın WhatsApp'da çok net görülebiliyorsunuz. Satış işte bakın PTT Kargo. Kapıda ödeme. Şurada görüyorsunuz. Ürünler yüzde yüz orijinal ve kapıda teslim gibi ifadeleri çok aymaz ve cesurca açık kimlikle yapabilmektedir.

Sosyal ağlar, mesajlaşma uygulamaları, tanışma uygulamaları, hayalet e-postalar, sanal eczaneler şeklinde bu devam etmekte. Şimdi sosyal ağlarda en önemli problem şu: Gizlilik ayarları. *Facebook*, *Instagram*, *Twitter*, *YouTube*, *Snapchat*, *WhatsApp* ve *Reddit* adlı iletişim araçları kullanılır. Mesela hepimizin bildiği *LinkedIn* diye bir profesyonel ağ var. Uyuşturucu satıcılarının da var mesela. Orada adam kendi cv'sini paylaşmış uyuşturucu satıcısı diye. Ve kendi sitesinden iş yapmaya çalışmakta. Şöyle yürüyor bu sistemi organize ettiğimiz zaman. Sanal satıcı *Facebook* ve diğerlerinden olası müşterileri buluyor. *Facebook*'ta açılan grupta ve sayfalarda *Instagram*'da direkt mesaj ve hikayelerde. *Twitter*'da hesap, *Periscope*, *Snapchat* atılan *snapler*... Bu çok tehlikeli. Biliyorsunuz *snapler* kısa süreli ve kaybolmakta. Video ve yorumlarla *YouTube*'da; *WhatsApp*'ta doğrudan mesajlarla potansiyel müşteriler bulunuyor.

Ve ödeme biçimleri... Ben on, on iki ödeme biçimi saptadım. *PayPal*, sanal hesap, kurye, gizlenmiş kurye, direkt ödeme, kargo. Kripto para dedi hocamız az önce. Tam yüz yirmi sekiz adet kripto para var. Uyuşturucu için yapılanları da birazdan sizlere göstereceğim.

Bakın sosyal medyada uyuşturucu izleri, işte açılan *hashtag*lerde, direkt mesajlarla, direkt gizli mesajlarla ve parayla bunlar yapılmakta. Burada arkadaşlar, ilginçtir, *coin*lerin uyuşturucu boyutu dikkat ederseniz, *cannabis coin*den *drug coin*e kadar bunlar çok yoğun bir şekilde kullanılmakta ve izini bulmak çok zor.

Bu da geçen haftalarda İngiltere'de *The Telegraph*'tan aldığım bir haber. Kurye köle diye bir kavram ortaya çıkmakta. Bunlar internette satıcı. Zaten tiplere bakarsanız da çok net anlarsınız. On sekiz yaşındaki çocuğun bütün kimlik bilgilerini, kendisine ait her türlü eşyayı alıp, bir miktar uyuşturucu karşısında kent içinde dolaşıma sokmaktadır. *Ve Facebook'ta uyuşturucu bulmak bir fincan kahve satın almaktan daha kolaydır* gibi bir motto da var çalışmalarda. Çok da doğrudur.

Instagram! Kaç kişi kullanıyor, gençlere soralım. Şu anda bile on, on beş tane resim attınız herhalde. Bakın sizin sevgili *Instagram*'ınız aynı zamanda bir kriminal iletişim aracına dönüşebilmekte. Ve işte satış oranları. Haplardan uyuşturucuya kadar hepsini çok net görebiliyorsunuz baktığımız zaman çok net bir şekilde. Benim de başıma geldi. Bunları araştırırken bir iki hesaba çok girince adam bana mesaj attı *abi mal mı lazım* dedi. Korktum, hemen kapattım. Satıcıların yüzde elli altısı direkt kendi açık kimliğini kullanmakta.

Müzik festivalleri Antalya'da çok olur. Antalya sıcaktır, ılımandır. Akşamları böyle meltem eser. Bu işlere çok açık bir iklimi vardır. Bunu ben söylemiyorum. Bunu İbn'i Haldun söylüyor hocam. Mukaddimedede böyle söylüyor. Deniz kenarı diyor, eser diyor. Bu esinti adamı sarhoş eder diyor. Aman gençler dikkat edin. Müzik festivalleri altındaki yorumlar analiz edilmiş ve dikkat ederseniz uyuşturucu madde yorumları ile ilgili birçok bilgi saptanmış.

Mesajlaşma uygulamalarında, birincisi *Wicks* adı verilen bir kriminal araç. Var mı bunu bilen? Yok. Kimse öğrenmesin bunu. Buradan çıkınca unutacağız bunları. Merak edip bakmayın bunlara. Yedi üzerinden beş güvenlik puanı almış. En büyük özelliği bunun, kendi kendini yok etmesi. Mesaj sizin belirlediğiniz süre içerisinde kendini yok etmekte ve uyuşturucu satışında bu çok önemli. *WhatsApp* hepimizde var hepimiz kullanıyoruz. Avrupa Birliği, on altı yaşa *WhatsApp* yasağını getirecek. *The Guardian*'a göre narkoz ülkelerde *WhatsApp* uyuşturucu satıcılarının en büyük müttefiki. Bu da ilginç. Bu da yeni. Nisan ayındaki bir olay. Baktığınız zaman bir uyuşturucu satıcısı, *WhatsApp*'tan parmak izi ile yakalandı. Polis de bu işin peşinde. *Telegram*, *Signal*, *Messenger*, *FaceTime* gibi özellikler var.

Ve arkadaşlar tanışma ve arkadaşlık uygulamaları. Birkaç tanesini tanırıyorsunuz. *Yık Yak* şükürler olsun geçtiğimiz aylarda kapatıldı. Sosyal medyadaki gelmiş geçmiş en tehlikeli araç. Şöyle çalışıyor: Telefonu sallıyorsun. O kilometre çeperinde, telefonunda bu program yüklü olan insanlarla size eşleştiriyor ve ondan sonra kriminal diyalog başlayabiliyor. *WeChat* Uzakdoğu'da daha çok uyuşturucu satışında kullanılır. En büyük özelliği rastgele,

şahıs bulma özelliğidir. Özellikle genç delikanlılara sesleniyorum. Onlar çünkü çok kullanıyor bunları. Rastgele şahıslar her zaman iyi değildir. Haberinizi olsun. Gülüyorsunuz... Nerede bizim Narkotik Şube arkada mı? Abi alalım şu grubu. Onlarda bir şey var çünkü. *Messenger* emojilerle mesajlaşma yapıyor. Emojileri bunlar. Tıkladığınız anda bu emoji yaratan kişi ile bağlantıya giriyorsunuz.

Ve birçoğunuzun kullandığı *Tinder*. Kaç kişi kullandı itiraf edin bakalım. Bir kişi. Doğru mu söylüyorlar sence? Hepsi kullandı. Herkes ben de, ben de diye çıkacak şimdi. Çünkü *Tinder* yirmi milyar eşleşme yapmış dünyada. Çalışma şeklini biliyorsunuz hepiniz. Eşleştir kaydır kaydır eşleş. Bakın bir *Tinder* mesajı. Orada uyuşturucu maddeyi gören, onu eşliyor ve iletişim başlıyor. *Grindr* daha çok eşcinsellerin kullandığı bir süreç. Çok önemli ve çok yaygın onların dünyasında. Onlar da kendi süreçlerinde daha çok *meth* adı verilen bir uyuşturucu madde kullanmakta.

Hemen toparlayayım beş dakika. *Whisper*, resimler üzerinden gidelim, resimler üzerinden bir gönderme yapmaktadır. Sanal eczaneler göz söz konusu. İşte *Zuckerberg*'e geçen aylarda Kongre'de sordu bir grup üye, senin *Facebook*'unda esrar satılıyor diye hesabını sordular. Bakın, işte bunlar sanal eczane resimleri. Aynı *hepsiburada.com* gibi seçiyorsunuz, size geliyor.

Peki nereden geliyor bakın. Bir blogdan aldım bunu. Herif diyor malı normal kargo ile gönderiyormuş diyor. Bu, kübik karesi biliyorsunuz. Hepimiz oynamışızdır. İçine yerleştiriyor böyle size gönderiyor. Pastırmayla gönderiyor. Turşuyla gönderiyor. Şu da Amerikan polisinin *FedEx*'te yakaladığı bir yapı. Hemen bir bilgi verelim. Kargo şirketleri emniyet teşkilatımıza günlük iletişim bilgilerini vermemektedir. Daire Başkanımız çok uğraşılıyor bununla ilgili. İki yıldır bununla uğraşıyorlar. Günlük o olmadığı için bu çok aleyhe kullanılıyor. Hayalet e-postalar, anlık e-postalar... Kimin gönderdiği belli değil. Nereden geldiği belli değil. İşte *gerillamail*, *countermail*, *protonmail* gibi yapılar var.

Özetle, artık suçun yönü ve şekli değişmiştir. Geleneksel olarak uyuşturucu ile mücadele, sokakta torbacı avlamaktan farklı bir yeredir. Artık insanlar cep telefonlarından, sosyal medya yoluyla uyuşturucu satmaktadır.

Burada birinci görev polisin değildir. Polis canhıraş çalışmaktadır. Birinci görev sizlerindir gençler. Sosyal medyada böyle resimler grd¼ę¼n¼z zaman hemen ekran fotoğrafını çekin ve Emniyet Genel M¼d¼rl¼ę¼'ne bir mail atarsanız gereği yapılmaktadır. Okullarda bunun eğitimini kaç kişi aldı? Lisede uyuşturucu ile m¼cadele eğitimini kaç kişi aldı? Yener Hocam yine grd¼k değil mi rakamı... Yeşilay'a göre T¼rkiye'de, on bir milyon ocuk bunun eğitimini almış. Bu salondan bir tane, İstanbul'da bir tane, Adana'da iki kişi çıkmıştı.

Son olarak, sınavlar başladı mı final sınavları? Haftaya başlar. Gece yaralarına kadar uğraşırsınız Dekan hocanın dersi ile. ay, sigara içilir. Biri bir Şey ıkartır. Bak bunu içersek ¼ g¼n ders çalışırız der. Bir abiniz olarak uyarıyorum. Sakın onu denemeyin. İstikamet Antalya falezleri olur. Özellikle korkutayım sizi.

Çok teřekk¼r ederim. Saygılar sunuyorum.

Prof. Dr. Özlem YENERER ÇAKMUT:

Çok teşekkür ediyoruz. Süreye riayet ettiğiniz için ayrıca teşekkür ediyorum. Pekâlâ, şimdi sözü Gülcan Hocaya bırakıyorum. Doç. Dr. Gülcan Güleç, bağımlılar ve bağımlılık konusunda bizi bilgilendirecek. Söz sizin hocam.

Bağımlılık ve Bağımlılar

Doç. Dr. Gülcan GÜLEÇ*

Merhaba. Sabahtan beri mücadele ettiğimiz şeyin ne olduğunu size tarif edersem belki bir değişiklik, bir renk katmış olabilirim diye düşündüm. Bağımlılığın ne olduğunu, bir insanın nasıl bağımlı haline geldiğini anlatmak istiyorum.

Genellikle, zihnimizde bağımlılıkla ilgili çok eski düşünceler ve bağımlılarla ilgili çok eski görüntüler var. Bunun nedeni, madde bağımlısı olan kişilerin on dokuzuncu yüzyıla kadar hep günahkâr ve suçlu kişiler olarak kabul edilmesi. Yani bağımlılık yapan maddeler eskiden beri var, insanlar bunları kullanıyor ama bu durum o zamanlarda günah ya da suç olarak düşünülüyordu.

Bağımlılar, 1951 yılında, Dünya Sağlık Örgütü tarafından hasta olarak değerlendirilmeye başlandı. Sizin için çok eski bir tarih, ama tıp için çok yeni bir tarih. 1952 yılında, Bağımlılık DSM dediğimiz Amerikan Psikiyatri Birliği'nin Ruhsal Bozuklukların Tanısal ve Sayımsal El Kitabına bir hastalık olarak girdi. Fakat o dönemde sosyopatik kişilik bozukluğunun bir özelliği olarak tanımlandı. Bu kitap zaman zaman güncellenmektedir. Üçüncü baskısına gelindiğinde, yani 1980'de, artık kişilik bozukluğunun bir özelliği olmaktan çıkarılarak farklı, müstakil bir hastalık olarak tanımlandı. En son güncelleme 2015'te yapıldı. Ama 1980'den beri, ayrı bir hastalık olarak tanımlandığından bu yana, konu ile ilgili araştırmalar yapılıyor; tanımlamalar yapılıyor ve tanı kriterlerinde sürekli düzenlemeler, güncellemeler yapılıyordu.

---

* Osmangazi Üniversitesi Tıp Fakültesi.

2015 yılında bu hastalığın ismi de değiştirildi. Şimdi hani uyuşturucu bağımlılığı diyoruz, psikiyatristler itiraz ediyorlar deniyor ya, onu açıklamak istiyorum. Çünkü gerçekten maddelerin bir kısmı uyuşturucu, bir kısmı uyarıcı olduğu için tek başına bu kelimelerden birini kullanmak yanıltıcı olabiliyor. Bu nedenle ya “uyuşturucu ve uyarıcı” diyeceksiniz ya da ya da sadece “madde” diyeceksiniz.

2015 yılında yayınlanan DSM-5’e göre “bağımlılık” denilen hastalık ismi “Madde ile ilişkili bağımlılık bozuklukları” olarak değiştirildi. Bu ana başlıkta İki grup hastalık tanımlanır. Bir tanesi “madde kullanım bozuklukları”. Şimdi, bizim burada konuşurken hep bağımlılık diyeceğimiz durum *madde kullanım bozuklukları*dır. Diğeri de madde ile ilişkili olmayan bozukluklar. “Madde ile ilişkili olmayan bozukluklar” başlığı altında, internet bağımlılığı, cep telefonu bağımlılığı vesaire gibi birçok davranışsal bağımlılık önerildi ise de, sadece eldeki bilimsel verilere dayalı olarak kumar oynama bozukluğu “Madde ile ilişkili olmayan bozukluk” olarak tanımlandı. Diğerlerini hastalık olarak tanımlamak için henüz yeterli bir veri yok.

Bu bağımlılık yapıcı maddeler nedir? Madde kullanım bozukluğuna sebep olduğunu iddia ettiğimiz maddeler nedir? Burada on grup madde tanımlanmıştır; Alkol, kafein, esrar, halüsinojenler, uçucular/ inhalanlar, opiyatlar, sedatif-hipnotik ya da anksiyete gidericiler, stimulanlar, nikotin ve diğer yeni keşfedilecek maddeler için bıraktığımız bir grup. Bunlardan kafein, stimulanlar, nikotin ve halüsinojenler uyarıcıdır. Diğerleri uyuşturucu, yani beyin işlevlerini sedatife edici, inhibe edici yani yavaşlatıcı maddelerdir.

Tarif ettiğimiz hastalık ne? Bununla ilgili kafa karışıklığı yapan bir şeyi düzeltmek istiyorum. İki tane bağımlılık var gibi anlatılıyor: Fiziksel bağımlılık, ruhsal bağımlılık. Bu da bizim yarattığımız bir hata belki. Uzun süre dışarıdan bir madde kullanırsanız. Yani ağrılarınız vardır ve ağrılarınız için opiyat kullanırsanız ya da antidepresan kullanırsanız, bir müddet sonra etki kaybı görülür. Çünkü, beyin dışarıdan gelen maddelere karşı kendisine savunma altına alır ve onun etkisini azaltır. Buna biz, tolerans diyoruz. Veya o maddeyi uzun süre kullandıktan sonra çektiğimizde yani

kullanmaz olduğunuzda, geçici bir süre yoksunluk belirtisi yaşarsınız. Buna da çekilme belirtileri diyoruz. Bu beynin dışarıdan gelen maddelere adaptasyon göstermesidir, doğal bir süreçtir ve fiziksel bağımlılık diye tanımlanıyor. Madde bağımlılarında da bu belirtiler görülebiliyor ancak madde bağımlılığı bunun ötesinde bir durum. Bugün burada konuştuğumuz ve mücadele ettiğimiz hastalık bu değil. Ancak hem bu doğal adaptasyon durumuna hem de kontrolsüz madde arama davranışına bağımlılık dediğimiz için kafa karışıyor.

Madde bağımlılığı tolerans ve çekilme belirtilerinin olup olmamasına göre bir müddet fiziksel bağımlılık eşlik eden, fiziksel bağımlılık eşlik etmeyen madde bağımlılığı diye ayırma gidildi. Sonuçta şöyle bir şey kaldı insanların akıllarında: Fiziksel bağımlılık kötü bir şey, psikolojik bağımlılık kolay bir durum. Hayır! Tam tersine bağımlılık bir ruhsal hastalıktır. Bazı maddeler fiziksel olarak da bağımlılık yapar. Bunun anlamı o maddeyi bıraktığınızda dört-altı hafta onun yoksunluğunu çekersiniz. Ama madde kullanımını kronikleştiren ve sizi kötü duruma getiren, aslında psikolojik dediğiniz bağımlılıktır. O yüzden o psikolojik ve fizyolojik bağımlılık ayırımı da artık terk edildi ki, bundan sonraki nesillerin kafası karışmasın.

Bizim tarif ettiğimiz bağımlılık ne? Mücadele ettiğimiz bağımlılık ne? Zarara rağmen hala bir maddeyi kullanma. Sosyal, fiziksel ve ruhsal olarak zararını görüyorsunuz ve o maddeyi kullanmaya devam ediyorsunuz. Kullanım üzerinde kontrol kaybı yaşıyorsunuz. Yani boğazım kuru. Bir yudum su alıyorum, bırakıyorum. Bu, benim kontrolümde. Ama bu su şişesini açtığım zaman bitirmeden bırakamıyorum ve her gün bunu içiyorum. Onsuz bir yere gidemiyor isem artık onunla ilişkimde ters giden bir şey vardır. Bu maddenin kullanımını, ben kontrol edemiyorum demektir.

Nasıl oluyor? Bütün canlıların iki tane görevi vardır arkadaşlar. Hayatta kalmak, neslini devam ettirmek. Bu görevi yerine getirebilmeniz için de, bu göreve yönelik yapmanız gereken şey, sizin beyninize kodlanmıştır. Yani hayatta kalmanız için yemek yemeniz, su içmeniz; neslinizin devamını getirmek için de üremeniz, cinsel ilişkiye girmeniz gere-

kir. Bu işlevleri yaptığınızda beynimizde bir ödül merkezi var. *Nükleus accumbens* diyoruz. Orada dopamin miktarı artıyor. Kendinizi iyi hissediyorsunuz. Bütün canlılar için bu geçerli. O merkezde dopamin miktarı artınca keyifli, ödüllendirilmiş hissediyorsunuz. Beyin diyor ki, dostum bu iyi bir şey, bunu yapmaya devam et. Çünkü bu senin hayatta kalmanı ve neslini devam ettirmeni sağlıyor.

İnsan dediğimiz canlı, diğerlerinden birazcık daha farklı. Beyninin üst lobu biraz daha gelişmiş olduğu için, başka ödülleri de var. Neler var? Başarı, sınavdan geçmek, tuttuğu takımın kazanması, güzel bir kitap okumak, iyi bir müzik dinlemek, ibadet etmek... Bunların hepsi bizim doğal ödüllerimiz. Kişilik yapımıza göre başka doğal ödüllerimiz de var. Bunları yaptığımız zaman yine *nükleus accumbens*te dopamin miktarı artıyor ve kendimizi iyi hissediyoruz. O davranışı daha sonra devam ettiriyoruz.

Yapay ödüller dediğiniz şeyler, işte bu dışarıdan aldığımız maddeler. Bu maddeler Ödül merkezindeki dopamini artırıyor. Vücudumuzda dışarıdan aldığımız bütün maddelerin benzerleri var aslında. Vücudun kendi endorfini yani eroini var. Vücudun kendi anadamid'i yani esrarı var. Vücudun kendi nikotin reseptörleri var. Ama ihtiyacımız olduğu zaman, ihtiyacımız olduğu miktarda salgılanıyor. O yüzden, böyle büyük keyifler vermiyor. Sadece vücudun ihtiyacını gideriyor. Bu yapay ödüller, dışarıdan aldığımız maddeler işte o doğal maddelerin beyindeki alıcılarına tutunuyor ve onların etkisini taklit ederek sizde haz artışına sebep olabiliyor.

Bunu, şu şekilde beynin üzerinden göstermek istiyorum. Burası ödül merkezi arkadaşlar. Yani bu davranışları yaptığımızda veya madde üzerinden konuşalım, dışarıdan madde aldığımızda, burada dopamin artıyor ve kendinizi iyi hissediyorsunuz. Bir şekilde, işte sınavdan sonra kutlamak için veya ders çalışmak için maddeyi aldınız. Dopamin yükseldi, kendinizi hoş hissettiniz. Stresiniz vardı, stresiniz gitti. Veya sadece haz arayışı içindeydiniz, hazzınız arttı.

Burada ayrıca bir hafıza-öğrenme merkezi var. O dışarıdan temin ettiğiniz maddeyi kullandığınızda neredeydiniz, yanınızda kim vardı, ortamda hangi renkler vardı, hangi kokular vardı, hangi sesler vardı? O iyi olma hali ile birlikte bütün onlar burada hafızada depolanıyor. Kullandı-

nız bitti, etkisi geçti. Baktınız ki, az önceki resimlerdeki koyu sivilceli kadınlara veya kötü, çökük insanlara dönüşmemişsiniz. Gayet güzel. Demek ki, yine yapabilirsiniz. Bunu ara sıra tekrar kullanabilirsiniz. Bir daha kullandınız. Yine iyi hissediyorsunuz. Ortamdaki her şeyi hafızanızı alıyorsunuz. Güzel anılar biriktiriyorsunuz kullandığınız maddeyle birlikte. Böylelikle madde alma davranışı pekişiyor. Yani davranışı yaptığınızda onun ödülünü gördüyseniz, o davranış pekişir değil mi? Eğitimde de bu kullanılır.

Burada bir motivasyon merkezimiz var. Burası öğrendiğiniz, istediğiniz, canınızın çektiği şeyi almak/yapmak istediğinizde, nasıl hareket edeceğinizi, nereden bulacağınızı, kıpırdayıp harekete geçip o maddeye ulaşmanızı sağlayacak bir merkez. Bunu sık kullanmaya başladığınız zaman ödül merkezi iyice bu maddenin tadını alıyor. Tadını almaya başladığı zaman, artık sadece stres veya haz duymak için değil, tetikleyiciler dediğimiz; maddeyi birlikte kullandığınız kişiyi gördüğünüzde, ortamı gördüğünüzde, şişeyi gördüğünüzde, resmi gördüğünüzde, sigaranın ismi geçtiğinde, sigara sigara sigara diye duyduğunuzda, burada ödül merkezinde dopamin artmaya başlıyor. Bir özlem, bir istek duyuyorsunuz. Hatta daha da ilerlediği zaman, bir aşerme diye tabir ettiğimiz yoğun bir arzu oluşuyor. Motivasyon merkezi de bunu nasıl bulacağınızı, nereden bulacağınızı, bulmak için neler yapmanız gerektiğini söylüyor. Harekete geçiyorsunuz. Oysa, bizim burada bir tane de inhibitör merkezimiz var. Bu merkez ne diyor biliyor musunuz? Bu istiyor, bu hatırlatıyor, bu yapıyor. Bu merkezde diyor ki: Hayır! Yasal değil! Ayıp! Günah!

Bizim insan olarak diğer canlılardan daha farklı olarak sadece içgüdülerimiz ile hareket etmiyoruz. Burada bunu yaparsam ceza alırım, işte hoca ne der, yarın sabah kalkıp işe gidebilir miyim? Diyen bir beynimiz var. Ödül, hafıza, motivasyon ve inhibisyon sağlayan merkezler birlikte çalıştığında bir davranışı yapmaktan vazgeçebiliyoruz veya o riski göze alabiliyoruz. Ama ödül merkezi çok yoğun çalışmaya başladığında, artık inhibisyonu sağlayan bölgenin sesi duyulmaz oluyor.

Şöyle diyebiliriz, burası insan beyninin gazı ise şurası freni. Fakat beynimizin bu fren kısmı sonradan gelişir arkadaşlar. Burası on sekiz- yirmili

yaşlara kadar gelişmeye devam ediyor. O hani on iki-on beş yaş arasındaki farik mümeyyizlik, on beş-on sekiz yaş arasında indirimli cezanın sebebi bu. Çünkü fren sistemi henüz gelişmiş olmadığı için davranışlarınızı tam olarak yönlendiremeyebileceğinizden dolayı yetişkin kadar ceza almıyorsunuz. Bu nedenle, burası tam gelişmeden, bir genç madde ile tanışırca çok hızlı bir şekilde bağımlı olabiliyor. Otuzlu yaşlardan sonraki madde ile temaslarda maddeye bağımlılık geliştirme riski daha azdır. Ama yirmi yaş öncesi temas, bağımlılık riskini artırıyor. Çünkü frensiz bir aracı trafiğe sürmüş oluyorsunuz.

O yüzden şimdi yasalarda ne yapabiliriz diye düşündüğümüzde; kanunun tabii ki bir sınır çizmesi gerekiyor ve on sekiz yaş çizmiş. Ama bunun gelişmesi aslında on sekizde bitmiyor, yirmili yaşlarda da devam ediyor. Tabii ki belirsiz bir süreç, kişiden kişiye değişiyor. Acaba ilk teması daha genç yaşlara mı almak lazım diye tartışacağımız günler gelecektir. Şimdilik halihazırda on sekiz yaşın öncesi için, legal bir maddenin (sigara-alkol) satımı konusunda bile var olan kanunu uygulayamıyoruz.

Yapay ödüller, doğal ödüllerin yerine geçtiği, dışarıdan yoğun ve düzenli bir şekilde madde almaya başladığımızda, beyin son derece plastik bir organ olduğu için her zaman kendisini koruma altına alır. Siz o maddeleri alıyorsunuz, reseptörleri uyarıyorsunuz ve onun dengesi bozuluyor. Siz keyif alıyorsunuz ama o işlevlerini yapamıyor. Diyor ki, bu madde dışarıdan bana geliyor, ben buna hazırlıklı olayım. Reseptörlerini azaltıyor, bu durumda alınan maddenin özelliğine göre fiziksel bağımlılıktakine benzer mekanizma işlemeye başlıyor. Artık eskisi kadar keyif almıyorsunuz. Doz artırmamız gerekiyor ya da dozu artırmadığımızda da etkisi, gücü azalıyor. Ödül merkeziniz artık çalışmaz oluyor. Bu maddeleri kullanmayı bıraksanız bile artık doğal ödüllerden de keyif alamıyorsunuz. Önceden müzik dinleyerek keyif alıyordunuz, maç seyrederek keyif alıyordunuz, başarılarınızla keyif alıyordunuz. Artık aynı davranışlardan eskisi kadar keyif alamıyorsunuz. Çünkü, yapay ödüller çok hızlı bir şekilde merkezi sinir sistemine geçip bütün reseptörleri tuttuğu için çok kısa sürede daha yoğun haz yaşadığınız için, ödül merkezinde bir miktar dopamin göllenmesi oluyor ve eski etkinlikleriniz daha fazla dopamin arttıramadığı için artık size keyif vermez oluyor. Onlara ilgi ve alaka azalıyor.

Bunun dışında ne oluyor? Madde almaya devam ediyorsunuz ama tolerans geliştiği için aynı miktarda madde keyif vermiyor. Bıraktığınızda ise çekilme belirtileri yaşıyorsunuz. Dozunu artıralım yiyorsunuz. Ama her maddenin dozu artırılmıyor. Örneğin eroinin dozunu artırırsanız ölürsünüz zaten. Güvenlik aralıkları çok dardır. Arttırmayıp belirli miktarda tuttuğunuzda normalin altında bir çökkünlük yaşıyor size kullanmasanız çekilme belirtileri yaşıyorsunuz. Bir müddet sonra artık keyiften vazgeçip normal hissedebilmek için, o çekilme belirtilerinden kurtulmak için madde kullanmaya devam ediyorsunuz.

Beyin bir maddeye bağımlı olduktan sonra o maddeyi hiçbir zaman unutmuyor. Etrafınızda duyuyorsunuzdur. On yıldır sigara içmiyorum ama hala rüyalarımda görüyorum. Çünkü o aşerme denilen mekanizma beyninizde oluştuysa maddeyi bıraktıktan sonra da ilk başlarda çok şiddetli sık sık gelen ve uzun süreli aşerme ataklar olur. Ama kullanmamaya devam ederseniz bu atakların süresi uzar, şiddeti azalır ama asla bitmez, size sürekli hatırlatır. O yüzden biz Bağımlılık kronik bir hastalıktır diyoruz. Relaps ve remisyon dönemleri ile giden kronik bir hastalıktır. Yani bir kez bağımlı olduysanız asla iyileşemezsiniz. Bademciklerinizde iltihap olduğunda, antibiyotik kullanır iyileşirsiniz. Bazı hastalıklar iyileşmeyen hastalıklardır. Bağımlılık bunlardan birisidir. Beş yıl sigara içmezsiniz, bir paket içerken bırakmışsınızdır. Beş yılın sonunda tekrar içmeye başladığınızda çok kısa sürede bir buçuk pakete çıkarsınız. İntikamını alır yani bıraktığınız dozdan daha yüksek dozda dönersiniz. Bu yüzden tehlikeli bir hastalık. Tedavinin başarı oranını biliyor musunuz? Yüzde otuz. Yani on kişiden sadece üç kişi remisyona girebiliyor.

Beyindeki değişiklikleri anlattım. Umarım aklınızda kalmıştır. Bağımlılık ilk önce zihinsel olarak o maddeyi kullanma düşüncesi ile başlıyor. Yani herkes bir maddeyi merak ediyor. Kimisi halisülojenleri merak ediyor. Kimisi esrarı merak ediyor. Merak ediyorsunuz, kontrol edebileceğinizi düşünüyorsunuz. Kontrol edip kazanmak istiyorsunuz ve deniyorsunuz bir kereden bir şey olmaz deyip. Hakikaten de çoğunlukla ilk seferde bir şey olmuyor. İkinciden de bir şey olmuyor. Üçüncüden de bir şey olmuyor. O bir şey olmaz sınırı çok sinsi bir şey. Sadece aralıklar daralıyor. Altı ayda bir, üç ayda bir, ayda bir, haftada bir. Ve birden bakıyorsunuz, sıkıntı olmuş. Kont-

rol edebiliyorum dan “bu meret artık bırakılmaz” noktasına gelmişsiniz. Daha sonra burada bir sorun var, bunu artık kontrol altına almalıyım, kullanmamalıyım diye düşünmeye başlıyorsunuz. Belli süre kullanmamayı başardığınızda yani remisyona girdiğinizde diyorsunuz ki, bu kullanmaya devam edenler iradesiz insanlar. Benim iradem güçlü, ben kontrol edebiliyorum, ben kullanmıyorum. O zaman ara sıra kullanabilirim. Orada tekrar zihin sizi yanılttı. Benim iradem güçlü, Fatma iradesiz bir kadındı, o bırakmadı ama ben bıraktım. Bir aydır, üç aydır, sekiz aydır temizim. Bu ne demek? O zaman ben ara sıra bunu tekrar deneyebilirim. Çünkü bıraktım deyip tekrar aynı döngüye dönüyorsunuz. Çünkü beyniniz öğrendiği için ve bağımlı olduğu için, sizin beyniniz ve sizin zihniniz olduğu için size uygun düşünceler üretiyor. Tekrar kullanıyorsunuz tekrar bırakmayı deniyorsunuz. Tekrar bırakıyorsunuz, tekrar başlıyorsunuz. Ama bir gün bırakabiliyorsunuz gençler. Ortalama sekiz dokuz denemeden sonra sigara bırakılıyor.

Tedavide Yoksunluk ile başa çıkmak en kolayı. Yoksunluğu öldürücü olan tek madde alkol. *Deliryum tremens* ve kalp krizi ile ölme ihtimaliniz var. Yoksunluğun dört-altı haftası şiddetlidir. Ama hiç tedavi almasanız bile yoksunluk krizleriniz zamanla azalır geçer. Bizim hastalıklarımızı kronikleştiren aşırılık ve buna karşı iyileşim tekrar kullanabilirim düşüncesidir. Yoksunluğun tedavisinden sonra madde kullanma nedeniz bir stres faktörü ise ona yönelik tedavi/ terapi alınır. Haz için eski keyif verici etkinlikler, davranışınıza döneceksiniz. Tabii kaldıysa eski arkadaşınız ve yaşam tarzınız. Ve tetikleyicilerden uzak duracaksınız. Yani meyhaneye gidip soda içmeyeceksiniz. Aksi halde orada birisi diyecek, dostum burası söğüt gölgesi mi? Sinirlenip içeceksiniz. Beyin sürekli maddeyi hatırlatır.

İrade bunun neresinde? Bu bir beyin hastalığı. Beyin hastalığının oluşmasını iradenizle engelleyemezsiniz. İradenizle vücudunuza hükmedemezsiniz. Ama irade bunun sadece başlangıcında. Yapılan çalışmalar var, kim daha bağımlı olabilir diye. Hiçbir kişinin diğeriyle farkı yok. Şu salondaki hepimiz, eğer bir madde kullanım bozukluğumuz, bağımlılığımız yoksa, eşit sayıda, eşit oranda adayız bağımlılık geliştirmeye. Eğer içersek, bağımlı olacağız. İçip içmemek kararı sizde ve irade sadece burada. Bunu kullanmaya başladıktan sonra, bağımlılık gelişebiliyor. Güvenli bir madde ve güvenli bir kullanım şekli yok. Herkes için risk aynı.

Bağımlı olduktan sonra, bağımlı kişiler tipik bir kişilik yapısı geliştiriyorlar. Onu çok güzel anlayabiliyorsunuz. Konuşmaya başladıktan sonra, evet bir bağımlı konuşuyor diyorsunuz. Çünkü hiç birisi ben bağımlıyım diyemiyor. Sürekli bahaneleri var. Mesela Türkiye’de alkol bağımlısı yok! Çünkü Ramazan ayı boyunca hiçbirisi içmiyor. Diyor ki, bütün Ramazan içmiyorum. İstersem bırakabilirim hocam. “Benimkisi sadece kafada”, istersem... Ben bağımlı değilim. Neden? Çünkü ben Ramazan boyunca içmiyorum. Ama içmeye başladıktan sonra duramıyorsan, bağımlıdır. Yani haftanın her günü içmen gerekmiyor. Haftanın tek günü zım olasıya kadar içiyorsan, bunu durduramıyorsan, bağımlısın. O yüzden hani, Amerikan filmelerindeki yardım grupları var ya, adsız alkolikler. Ben bir alkol bağımlısıyım diyerek başlıyorlar. Tedavi orada başlıyor bağımlı olduğunu kabul ettiğinde... Hepsini azaltmak ister, tedavi konusunda kararsızlardır.

Tedavi konusunda hemen iki şey söyleyeceğim. Bağımlının tedaviyi kabul etmesi gerekiyor. Tedaviye gelmesi gerekiyor. Biz, detoks yapıyoruz. Hangi maddeye bağımlı ise, bağımlı olduğu maddenin benzerini veriyoruz. Sonra da azaltarak kesiyoruz ki şiddetli yoksunluk yaşamazsın. Bu arada, bağımlılık nedir, onu anlatıyoruz. İçmesine neden olan faktörleri buluyoruz. Stres varsa, bir hastalık varsa, depresyonu varsa, onu tedavi ediyoruz. Yaşam koşullarını düzeltmeye çalışıyoruz. Ama burada bitiyor. Kronik bir hastalık olduğu için, bu hastalığı bu insanların aileleriyle, işleriyle, toplumla, süre içerisinde bağları koptuğu ve sorunları olduğu için, tekrar başlangıç noktalarına dönmeleri lazım. Bunun için, rehabilitasyon gerekiyor uzun süreli. Maalesef ülkemizde rehabilitasyon merkezleri yok. En fazla, tedavi detoksunu yapıp taburcu ediyoruz onlarda bize geri geliyorlar.

Çok teşekkür ederim.

Prof. Dr. Özlem YENERER ÇAKMUT:

Gülcan Hocama teşekkür ediyorum. Şimdi, Prof. Dr. Yusuf Mehmet Örnek Hocamızla devam ediyoruz. Kendisi özgür irade ve bağımlılık arasındaki insan konusundaki bilgilerini bize aktaracak. Buyurun hocam.

Özgür İrade ve Bağımlılık Arasındaki İnsan

Prof. Dr. Yusuf M. ÖRNEK*

Bağımlılık konusunu ele alırken bir felsefeci olarak, sorunlarla yüklü bu konuya nasıl yaklaşabileceğimi kendime sordum ve yapacağım konuşmanın yaklaşımı için yedi adım saptadım. Konuyu bu yedi adımda ele almaya çalışacağım. Sabah oturumunda dinlediklerimden olağanüstü ölçüde yararlandım ve konuya dair ne kadar az şey bildiğimi gördüm. Benim dile getireceklerimin de hukukçu hocalarımıza ve tıp hekimlerine bazı konularda yardımcı olmasını diliyorum.

Birinci adım, insan konusu: Ünlü Alman düşünürü Friedrich Nietzsche'nin çok güzel bir sözü var: "İnsan henüz saptanmamış, tanımı yapılmamış bir hayvandır." Yani insanın ne olduğunu henüz bilmediğimizi, onun varlığının tam olarak saptanmamış olduğunu dile getiriyor. Filozoflar insanın ne olduğunu, özellikle Hegel'den sonra, 19. yüzyılın ortasından itibaren sormaya başladılar. Örneğin Karl Marx, insanın *homo laborans*, çalışan bir varlık olduğunu söyledi; yani insanı insan yapan şey onun emeğidir, çalışmasıdır. Ondan yüzyıllar önce Aristoteles, insanı insan yapan şeyin, onun akıllı olduğunu söylemişti. Yirminci yüzyılda bir Hollandalı düşünür (Huijzinga), insanı insan yapan şeyin, onun oyun oynama yeteneği olduğunu söyler. Yine bir başka yirminci yüzyıl düşünürü (Gehlen), insanı insan yapan şeyin, onun bilinçli eylemi olduğunu dile getirir. Böylelikle 19. yüzyılın ikinci yarısından itibaren insan konusu felsefenin merkezine oturmaya başlar ve "felsefi antropoloji" adı verilen sistematik felsefe disiplini bu şekilde doğar. Bu disiplinin 20. yüzyıldaki kurucusu sayılan Alman düşünür Max Scheler 1928'de yayınladığı *İnsanın Kozmostaki Yeri* başlıklı kitabında, insanı insan yapan şeyin *Geist* (tin) olduğunu söyler.

---

* Antalya Bilim Üniversitesi Hukuk Fakültesi.

Bütün bu düşünürlerde, bazı şeyler ortaktır. Bu yüzyılın insan felsefecileri insanın plastik bir yaratık olduğunu, yani dünyaya ve değişime açık olduğunu; bir çevreye, ekolojik bir nişe bağımlı olmadığını söylerler. Dünyası olan, her türlü iklimde yaşama şansına sahip, hep geleceğe doğru yaşayan, sürekli olarak dünyanın ve kendisinin geleceğini şekillendiren, fırsatları ve riskleri olan, açık bir olanaklar bütünüdür insan. Bu olanakları ne kadar hayata geçireceği onun kendisine bağlıdır. Tam olarak bir tanımı bir türlü yapılamamış, saptanamamış bir yaratık olan insan, kendi kendisiyle ve dünyayla sürekli ilişki içine giren, hayatının her adımında, düşüncelerinde ve eylemlerinde sürekli olarak mücadele içinde olan bir yaratıktır.

Ve nihayet insan, sonlu olduğunun farkında olan tek canlıdır. Diğer tüm canlılardan farklı olarak insan öleceğini bilir. Sonluluk bilinci, insanda doğal olarak, hayatta her şeyi en az bir defa deneme güdüsünü uyandırır. İnsan her şeyi denemek, çeşitli tecrübeleri yaşamak ve yeni yaşantı olanaklarını test etmek ister. Nihayetinde bu ölümlü dünyaya bir defa gelmiş olduğunu düşünür. Sabah hocamız pek güzel ifade etti: “Bir defa denemekten bir şey olmaz” diye düşünür. Bağımlılık tehlikesi de böyle başlar ama insanın yapısı, onu bu noktaya getirebilir. Sonlu olduğunun bilincindeki insan hayatta en uç riskleri alabilir ve en radikal tecrübeleri edinmek isteyebilir. İnsan adı verilen bu varlığın tüm bilim dalları tarafından her yanıyla araştırılmakta olduğunu bilen çok önemli bir filozof ve psikiyatristin (Jaspers) şöyle bir sözü vardır: “İnsan kendisi hakkında bildiğinden daha fazla bir şeydir.” Gerçekten de öyle. İnsan, sınırsız olanaklar bütünü olan bir varlıktır.

İkinci adım, insanın bu varlık yapısının bir özelliğiyle ilgilidir: İnsan bu özellikleriyle, kendi varlığı hakkında karar verebilen bir yaratıktır. İnsan, seçme ve karar verme özgürlüğüne sahiptir. “Ben bunu seçiyorum, ben şuna karar veriyorum, ben şunu yapacağım” diyen bir varlıktır. Yani insan kendine bir amaç, hedef koyabilir ve ileriye dönük olarak düşünebilir. Yine bu özelliği sayesinde de boşluğa düşmez. Kimse geriye doğru yaşamaz, herkes ileriye doğru yaşar. İnsanın bütün projeleri hep ileriye doğrudur. Yani insan, seçme, karar verme yeteneği olan ve kendi geleceğini kurgulayabilen ve onu hayata geçirebilen bir varlıktır.

Üçüncü adım: İşte irade dediğimiz, sadece insana özgü olan bir özelliktir. İradenin karşılığı olarak Türkçede ‘istenç’ ya da ‘isteme’ sözcükleri de kullanılıyor. İrade, seçme ve karar verme yetisidir. Belli bir amaca yönelik etkinliğin öznesi iradedir. Bu etkinlik sürekli olarak ileriye dönüktür. İrade bir amaç için yapılan bilinçli bir harekettir. *Refleksle* aynı şey değildir çünkü refleksler bilinçsizdir. *İçgüdü* ise hiç değildir çünkü içgüdüler de bilinçsizdir. İrade *hayal* de değildir. İrade, bir *istek* veya arzudan daha fazla olan bir şeydir. İnsanın kendi kendisiyle, kendi kendisini gerçekleştirilmesiyle ilgili bir süreçtir. Ünlü Danimarkalı filozof Kierkegaard, şöyle der: “İrade ne kadar çok ise, kendilik bilinci de o kadar çoktur.” İnsanın kendi kendisiyle ilgili olan bilinci, onun iradesiyle doğru orantılıdır.

Peki kaç tip irade vardır? İrade *rasyonel* olabilir: Rasyonel bir irade, kurallara uygunluktan ibarettir. İrade bir *hırs* olabilir: Bir şeye odaklanır ve ona doğru müthiş bir enerjiyle yol alır. İrade boş bir *disiplin* de olabilir: O takdirde biçimsel bir düzende, kendi içinde bir hareketlilikten ibarettir. Ve nihayet irade *alışkanlık* olabilir: Yani insanın vazgeçemediği, makine haline geldiği, sürekli olarak tekrar etmek istediği davranışları haline gelebilir. İradenin gücü var mı, sorusuna da çeşitli yanıtlar vermek mümkündür: Çok *yoğun* olabilir: Kas gücü gibi, müthiş bir enerjiyle nesnesine sarılabilir. *Dayanıklılığı* olabilir, yani *sürekliliği* vardır. Ve nihayet irade, *zor kullanabilir*: Her ne pahasına olursa olsun nesnesini elde etmek isteyebilir.

Dördüncü adım özgürlükle ilgilidir: İradenin temeli özgürlüktür. Özgür irade, bir şeyi, hatta daha fazla, sadece bir şeyi değil, kendi kendisini isteyen, kendi kendisini gerçekleştirmek isteyen iradedir; özgür eylemde bulunmak demektir. Bu konuda biliyorsunuz, özgür iradenin varlığını yadsıyanlar olduğu kadar, onu kabul edenler de var. Ama felsefe tarihindeki bu tartışmalara girmeyeceğiz. Eğer özgür irademiz var ise, o zaman yaptıklarımızdan sorumlu olmak zorunda değil miyiz? O takdirde eylemlerimizden ahlaken de sorumlu olmamız gerekir. Kant dersini alan öğrencilerimin gülümsediklerini görüyorum. İçlerinden “evet, tabii ki öyle” diyorlardır. Çünkü özgürlük, insanın kendi kendisine koyduğu yasa ile vardır. Ve onun sorumluluğunu eylemde bulunan her tek kişi üstlenir.

Kant'ın anladığı anlamdaki özgürlük sadece pratik akılla yaşanır, saf akılla bilinemez. İnsanın kendi kendisine koyduğu ahlak yasasıyla ya da ödev buyruğuyla yaşanır. O halde, özgürlük bize birtakım fırsatları verdiği gibi, aynı zamanda bazı riskleri de beraberinde getirir. Çünkü onları biz seçeriz. Ahlaki değeri olan eylemde bulunup bulunmama iradesi tamamen kişiye bağlıdır.

Beşinci adımda karşımıza çıkan soru şudur: Özgür eylemi belirleyen nedir? Aristoteles'ten beri özgür eylemi iki şeyin belirlediği yazılır ve söylenir. İnsanın akıl ve istek/arzu olmak üzere iki yanı olduğuna göre özgür eylemi de bunlardan biri belirler. Akıl, arzu ve istek tarafına hükmettiği sürece o insan, Aristoteles'e göre erdemli bir insandır. Bunun Kant'taki adı ahlaklı olmaktır. İsteklerimizin, tutkularımızın ve bunlara benzer her türlü arzularımızın, bizim karanlık tarafımız olduğu söylenir. Akıl onlara hükmetmeli denir hep. Ama işin sadece akılla bitmediği de aşıkardır. Çünkü bu arzuların ve isteklerin bulunduğu tarafta birtakım dürtüler (motifler) vardır. İşte bu dürtülerin bağımlılık haline gelme olasılığı çok yüksektir. Ve bu üç şekilde olur: Birincisi, bir *bilgi*, çok basit bir bilgi aracılığıyla. “Duydum ki bir arkadaşım bir maddeyi içmeyi denemiş. Ben de yapabilir miyim?” İkincisi, *tesadüfen* karşıma çıkan herhangi bir uyuşturucuyla. Nihayet üçüncüsü, insanın ara sıra kendi içinde hissettiği bir *boşluk duygusuyla*. Kişi amacını kaybettiğinde veya biraz kötümser olduğunda, konsantrasyonunu yitirdiği zaman, bu boşluğu doldurmak için bir şeye ihtiyaç duyar. O halde, kişinin ilgi duyduğu, onu dürtten her şey, kişiyi bağımlı kılabilir.

Biz burada çoğunlukla uyuşturucu madde bağımlılığını konuşmaktayız çünkü tüm bağımlılık türleri arasında insan hayatına mal olan en tehlikeli bağımlılık türünün bu olduğunu biliyoruz. Ama başka bağımlılık türleri de var ve eminim hepimiz onların da farkındayız. Örneğin en çok rastlanan tür *işkoliklerdir*. Çalışmaktan başka hiçbir şey bilmezler ve hiç tatil yapmamakla, dinlenmemekle öğünürler. Yaşadığınız çevrede mutlaka *koleksiyonerler* vardır. Koleksiyonerlik bir bağımlılıktır. Yani o koleksiyoner, koleksiyonunda olmayan o objeyi gördüğü an, mutlaka almak zorunda hisseder kendini. *Alışveriş yapmak* da bir tür bağımlılıktır. Bazı insanlarda olan bir bağımlılık türü de güç sahibi olmaktır. *Güç sahibi olmak* ve gücünü arttırmak iste-

yen kişinin illa ki siyasetçi olması gerekmez. *Güzellik kültü* de bir bağımlılıktır. Ve tabii ki, sigara, alkol ve *tüm uyuşturucu maddeler* bağımlılık yaratabilir. Kısacası insanın zapt edemediği dürtüsü onu kolaylıkla bağımlı hale getirebilir. En son ve en tehlikeli olan bir bağımlılık türü ise, hala çok farkında olmadığımız *bilgisayar oyunlarıdır*. En son okuduğum bir çalışmada, özellikle küçük çocukların ellerinden hiç düşürmedikleri o aletlerin, beynin ön kısmında hasar yarattığı yazıyordu.

Altıncı adıma göre hiçbir özgürlük mutlak değildir. Özgürlüğü özgürlük yapan, onun bir otorite ile baş başa ve yan yana gitmesidir. Yani özgürlük ancak ve ancak bir otorite ile içerik kazanır. Özgürlük, onu dizginleyen bir şey olmaz ise keyfiyet haline gelir ve özgürlük olmaktan çıkar. Otorite, özgürlüğü uyandırabilir. Özgürlük olmazsa, bu sefer otorite zor kullanma haline gelerek şiddete dönüşebilir. Yani özgürlük ve otorite, dengeli bir şekilde birbirini kollamak zorundadır. Burada biz işin hep otorite kısmından, yani suçtan ve cezadan bahsettik. Ama insanın özgür bir yaratık olduğunu da unutmamamız gerekir. Çünkü insanı insan yapan, onun bu özelliğidir.

Nihayet **son adım**: Gerçek otoritenin aslında iletişim kurması gerekir. İletişimin olmadığı yerde otorite olmaz. Nietzsche'nin bir sözüyle başladık, onun başka bir sözüyle sona gelelim: "Hakikat iki kişiyle başlar". Buradan gelmek istediğim nokta şudur: İnsan, özgür bir varlık olmakla birlikte, bu özgürlüğü sayesinde verdiği yanlış bir kararı ya da hatalı bir seçimi nedeniyle bağımlı hale gelme riskine de sahiptir. Bunun bir otorite tarafından denetlenmesi zorunludur. Ama insanın bireysel özgürlüğüne dokunmamak şartıyla. Buna da dikkat etmemiz gerekir. O halde bu dengeyi doğru kurmamız gerekiyor. Yani bağımlılığın ön yüzünde gördüklerimiz sadece, suç, ceza, infaz gibi hukuku ilgilendiren konulardır. Ama bunun görmediğimiz yüzünde özgür hayatlar, bireysel özgürlükler, karar verme yeteneği ve seçme özgürlüğü gibi insan varlığını temelinden ilgilendiren konular bulunur. Bu nedenle bu iki yüz arasında mutlaka iletişim sağlanması gerekir.

İki yüz arasında diyorum ama burada asıl önemli olan, böyle bir riskli hayata adım atmakta olan bir bağımlılık adayını birilerinin iletişim kurmasının gerekliliğidir. Bu da konuya sadece hukuk açısından bakılmaması gerektiğini ortaya koyar çünkü burada en önemli konu, küçük yaşta başlanması

gereken iyi bir eğitim ve kişilerle kurulacak birebir diyalogdur. Kişi bağımlı olduktan sonra zaten çok geç kalınmış demektir. Artık o kişi için ya tedavi ya da cezai işlem ya da her ikisi birden uygulanmak zorunluluğu vardır. Bu eğitimin daha ilkokul yıllarından itibaren çok iyi rehber öğretmenler tarafından verilmesi şarttır. Bu konuda korkutmak çözüm değildir. Din – ahlak dersi öğretmenlerinin, din adamlarının çocukları, ergenleri veya yetişkinleri korkutarak başarılı olacaklarına inanmıyorum. Korkutarak ve cezalandırarak ergenleri böyle bir konuda zapt etmenin mümkün olması şöyle dursun, günah olduğu söylenen bu maddeler daha fazla merak bile uyandırabilir. Bu nedenle küçük yaştan itibaren insanları aydınlatarak, onlara konuyu anlayabilecekleri bir dille anlatarak, hatırlatarak ve konunun olumsuz yanlarını göstererek kişileri bilinçlendirebiliyor olmak gerekir. Onların özgürlüklerinin en önemli varlıkları olduğunu da hatırlatarak ve özgürlüklerine dokunmadan bilinçlendirmek gerekir. Lakin özgür eylemde bulunurken dikkat etmeleri gerekenleri de tüm açıklığıyla göstermek daha yararlı olacaktır. İşte işin otorite tarafı da buradadır. Keyfiyete kaçmayan bir özgürlük ile şiddete başvurmeyen bir otoritenin sağlam dengesinde kurulu bir eğitim ve bilinçlendirme ile uzun vadede gençlerin uyuşturucu madde bağımlılığı tehlikesinden uzaklaşacağına inanıyorum. Bu dengeyi kurup buna göre eğitmek gerekir; bunun dışında uzun vadede bir şansımız olduğunu sanmıyorum.

Göstermiş olduğunuz ilgi ve sabır için teşekkür ederim.

Prof. Dr. Özlem YENERER ÇAKMUT:

Çok teşekkür ederim Hocam. Son konuşmacımız, günün son konuşmacısı en zorlu konuşmacı olacak herhalde. Doç. Dr. Sezgin Seymen Çebi, modern devlet ve uyuşturucu konusunda bizleri aydınlatacak.

Modern Devlet ve Uyuşturucu

Doç. Dr. Sezgin Seymen ÇEBİ*

Öncelikle herkese teşekkür ediyorum toplantımıza geldiğiniz için. Konuşmacılara da çok teşekkür ediyorum. Çok şey öğrendik konuşmalardan. Kendi sunumum açısından da açıkçası çok yararlandım.

Şimdi bana bu sunum teklif edildiğinde, aklıma modern devlet geldi. Sonra kendi kendime dedim ki, modern devlet ve uyuşturucu arasında nasıl bir bağlantı kurabiliriz? Tabii, klasik modern devlet tanımlaması ve bugün bizim kamu hukuku kitaplarında, siyaset kuramı kitaplarında gördüğümüz liberal ideolojiye bağı devlet tanımlaması veya kuramı üzerinden hareket edersek, bu ilişkiyi bütün boyutlarıyla görmemiz neredeyse imkânsız. Çünkü, klasik liberal ideoloji bize kamusal alan ve özel alan diye iki alan olduğunu söylüyor. Sonuçta devlet, sivil toplum tarafından - ki Gramsci devlete de siyasal toplum diyor - sınırlanması gereken bir şey. İktidar sınırlanması gereken bir şey. Dolayısıyla kamusal alan ve özel alan var. Kamusal alanda devlet bitiyor. Özel alan, sivil topluma ait. Bu ayrımın bu kadar kesin olmadığını, olamayacağını iddia edenlerdenim. Bu anlamda, mevcut liberal ideolojiye dayalı kitaplarımızda yapılan devlet tanımının açıklayıcı olmaktan uzak olduğunu ve bu bakımdan yeni bir paradigma değişikliğine gidilmesi gerektiğini söylüyorum. Bunu söyleyen tek ben değilim. Bu, artık dünyada konuşuluyor.

Devlet sandığımızdan daha geniş ve kapsamlı bir aygıt. Bu aygıt, sivil topluma da sirayet etmiş vaziyette. Kılcal damarlarına kadar, sivil toplumun her yerinde devlet var. O yüzden liberal ideolojinin kamusal alanla sınırladığı devletin ötesinde modern bir devlete karşı karşıyayız. Kamusal alan-özel

---

* Antalya Bilim Üniversitesi Hukuk Fakültesi.

alan ayrımı bu devlet karşısında bir anlam ifade etmiyor. Bu devlet, biraz düşündüğünüz zaman ürkütücü bir şey. Çünkü modern öznel olarak karşısında son derece çaresiz kalıyoruz. Neden? Çünkü kamusal alanda bitmiyor devletin sınırı. Sivil topluma ve sivil alana sirayet ediyor. Ve orada Gramsci'nin deyimi ile *sosyal ve kültürel rıza* üretiyor. Bunu da, **L. Althusser'in deyimiyle**, eğitim ve medya gibi devletin ideolojik aygıtları eliyle yapıyor. Yani medyadan eğitime kadar, modern devlet sivil topluma sirayet etmiştir.

Modern Devlet, sembolik iktidar kullanıyor. Çok basit bir örnek vereyim size. Bugün yaşadığımız bir örnek. Bu toplantıya başlamadan önce bir saygı duruşu oldu. İstiklal Marşı okundu. Yani modern devlet, Türkiye modern devleti, bir ritüel üzerinden, bir sembol üzerinden bize ben bu salonda-yım dedi. İşte bu, sembolik iktidardır. O, aslında seküler bir **ayındı**. Kısa süreli seküler bir **ayın**. Bütün modern devletlerde vardır bu. İşte bu kadar **geniş kapsamlı ve çeşitli iktidar biçimlerini kullanan, modern devlet iktidarının** ne olduğunu hala daha çözebilmiş değiliz, çok karmaşık bir şey. **Şimdi politik iktidarı kamusal alan ile sınırlayan bir liberal ideoloji var!** O liberal ideolojiye **bağlı kalarak yazılan ve kamu hukukundan, ceza hukukuna, efendime söyleyeyim, özel hukuktan medeni hukuka ve ticaret hukukuna kadar, liberal devlet anlayışının kamusal alan-özel alan ayrımını dayalı modern devlet anlayışı üzerine kurulan kuramlar ve yaklaşımlar, genel anlamda, hukuk disiplini de birçok** alanda yanlışa sürüklüyor. Yeni bir devlet tanımına ihtiyacımız var.

Bu anlamda Thomas Kuhn, *The Structure of Scientific Revolution* (Bilimsel Devrimlerin Yapısı) adlı bir eser yayımladı. Bu eserde, doğa bilimleri üzerinden hareket etti. Ve dedi ki, Newton evreni yirminci yüzyılın başında açıklayıcı olmaktan çıktı. Hareket yasaları artık belli şeyleri açıklamamaya başladı. Bir paradigma ne zaman sona erer? Belirli anomaliler ortaya çıkar. Yani mevcut paradigma, belirli olguları ve olayları açıklayıcı olmaktan çıkmıştır. Newton evreni, evrendeki belirli olguları açıklayamamaktadır. Hareket yasaları, belirli şeyleri; özellikle kuantum alanını, atom altı alanını açıklayamıyor. İşte bu anomaliler çoğalarak paradigma değişikliği gerçekleşti. Bunun sonucunda kimilerine göre Einstein evrenine geçtik.

şimdi burada, tabii uyuşturucuyla modern devlet arasındaki ilişkiyi dűşündüğümüzde, uyuşturucu da böyle bir alan gibi gözüküyor. Yani uyuşturucu ile modern devletin ilişkisini anlayabilmemiz için, başka bir kuramsal çerçeveden veya paradigmatik yapıdan bakmamız gerekiyor. Ve ben burada, Fransız düşünür Michel Foucault'un '**biyopolitika**' ve '**yönetimsellik**' kavramları üzerinden olayı açıklamaya çalışacağım. Son olarak da, özellikle yirminci yüzyılın başında ABD'de kurulan güvenlik merkezli bir disiplin ve cezalandırma rejiminin hangi pratikler, söylemler, hangi yorumlar ve hangi iktidarlar tarafından, hangi mikro iktidarlar tarafından kurulduğunu kısaca anlatmaya çalışacağım.

Burada bunu anlatırken, artık klasik pozitivist metodolojiden de uzaklaşmak zorundasınız. Yeni paradigma, yeni bir metodolojiye ihtiyaç duyuyor. Buna ne diyoruz? **Soykütüğü araştırması**. Yani, tarihsel bir fenomeni araştırırken arkadaşlar, bu fenomene ilişkin olarak bir **soykütüğü** araştırması yapmak gerekiyor. Bu **soykütüğü** araştırması, **klasik pozitivist yöntemin aksine**, bugün klasik paradigma içinde kullanılan kavramların, kurumların, pratiklerin, politikaların, orijinaline gideerek bu orijinal halden nasıl ortaya çıktıklarını, nasıl bir lineer gelişme geçirdiklerini araştırmıyor. Yine bugün bağımlılık dediğimiz kavram veya uyuşturucu dediğimiz kavram, hangi hale gelmiş? İşte bu soru da, yine **klasik yöntemle** cevaplayabileceğimiz bir şey değil. Gerçek anlamda uyuşturucu ve bağımlılık nedir ve bunun devletle ilişkisi nedir? Bu soruyu klasik pozitivist yaklaşımla yanıtlayamazsınız.

Soykütüğü şunu söylüyor: Kavramlar, kurumlar, bugünkü bize ifade ettiği anlamda **ortaya çıkmadılar**. Başka bir anlam dünyasının içerisinde ortaya çıktılar ve lineer bir gelişme hiçbir zaman göstermediler. Tarihin bu anlamda bir akışı yok. İnişler, çıkışlar, tesadüfler, kazalar var. Bu kavramlar, ilk başladıkları andan tamamen farklı bir kavramsallaştırmayla veya farklı bir pratikle, farklı bir iktidar anlayışı ile günümüze gelebildiler. **İşte soykütüğü bu sürecin nasıl gerçekleştiğine yoğunlaşır**. şimdi **soykütüğü** araştırmasının yanında, bir de gerçekliğe ilişkin bakışımızın da değişmesi gerekiyor, bu **uyuşturucu-modern** devlet ilişkisini anlayabilmemiz için **gerekli bir şey**.

Gerçekliğe ilişkin olarak pozitivist yaklaşım şunu söylüyor bize: **Doğa bilimlerinde ve sosyal bilimlerde bizim dışımızda bir nesnelere ve olgular dünyası var. Bu bir gerçeklik. Biz bu gerçekliği objektif olarak anlayabiliriz ve aktarabiliriz.** Orada bizim dışımızda duruyor. **Sosyal bilimlerde *Social constructionism* dediğimiz sosyal inşa anlayışı ise özellikle sosyal bilimlerde bunun böyle olmadığını söylüyor.** Bizim dışımızda, bizim haricimizde, bizden, **öznenen** bağımsız bir gerçeklik **yoktur diyor.** Bu anlamda gerçeklik, ne neden-sonuç ilişkilerine bağlı bir düzlemde gerçekleşiyor ne de bizim dışımızda, bizim bakışımızın dışında var. Gerçeklik, mevcut olduğu anlam dünyasının içerisinde, **pratikler, söylemler,** faydalar ve iktidar biçimleriyle, süreç içerisinde inşa ediliyor. Bağımlılık dediğimiz kavram, bugün de inşa halindedir. Uyuşturucudan ne anlıyorsak, bugün de o hala inşa halindedir.

Şimdi, bunu söyledikten sonra şu noktaya geliyoruz: **modern devlet kavramı,** on dokuzuncu yüzyılın başında, işte bizim anayasa derslerinde de öğrettiğimiz ve liberal ideolojinin **bir alt dalı olan anayasacılıkla (constitutionalism)** bağlantılı bir şey olarak ortaya çıkıyor. Ne diyor? Kuvvetler **ayrılığı,** hukuk devleti, iktidarın sınırlanması diyor. Bunu dedikten sonra, modern devletin üzerinde durduğu söylemin makro iktidar **söylemi olduğunu da belirtelim.** Foucault'un dediğine **gibi,** kralın söylemi. Foucault ne diyor? Biz modern siyaset kuramında henüz **kralın kafasını** kesmedik. Neden? Biz kralın söylemi üzerinden ya da iktidarın söylemi üzerinden devleti anlamaya çalışıyoruz. Halbuki **soykütüğü araştırması ve yine** Foucault'un **biyopolitika** dediği **politika anlayışının dediği şey,** bu **modern iktidarın** merkezden ve **makro söylemden ziyade** yerelde, pratikler üzerinden, diskurlar üzerinden gerçek **boyutuyla anlaşılabilir.** Sadece merkezi söylem bize bunu anlatamaz.

Şimdi, ne var klasik liberal devlette? Negatif yükümlülükler var. Yani devlet bedene müdahale etmeyecek, temel hak ve özgürlüklere müdahale etmeyecek. Temel hak ve özgürlükler böyle ortaya çıkıyor liberal devlet anlayışında. Sivil toplum anlayışında, ben **devlet olarak** müdahale etmeyeceğim oraya, meğerki zarar ilkesi gerçekleşmiş olsun anlayışı var.

Bu da **on dokuzuncu** yüzyılda ortaya çıkmış bir kavramdır, daha öncesi var tabii ki, Roma hukukuna kadar, belki öncesine kadar giden ‘hiç kimseye zarar vermeyeceksin’ ilkesi var. Ama bunun kavramsallaştırılması ve zarar ilkesi, faydacılık akımının sonucunda ortaya çıktı: Bireye ve topluma zarar vermeyeceksin. Bireye ve topluma zarar verdiğin anda, devlet müdahale eder. şimdi bu, klasik yaklaşım. Fakat Foucault’a göre, bu bakış açısındaki epistemolojik kırılma, ağırlıklı olarak **on dokuzuncu** yüzyılda ortaya çıktı. Neden? Çünkü, kitleler ortaya çıkıyor. Toplum ortaya çıkıyor. Kamuoyu ortaya çıkıyor. Ve kamuya yönelik olarak beden politikaları ve beden rejimleri ortaya çıkıyor. İktidar artık bizim bedenlerimizin üzerinde söz söylemeye başlıyor. **İşte Foucault’un çok kabaca ve genel hatlarıyla biopolitika kavramıyla kastettiği şey bu.**

Klasik iktidar, öldürme yetkisine ilişkin **bir şey**. Fakat modern iktidar, yaşatmaya yönelik. Daha sağlıklı toplumlar, daha, efendime söyleyeyim, güvenli toplumlar. Modern iktidarın amacı bu! Modern iktidar, sağlıklı bir toplum kurmak istiyor. Bu biyoiktidardır. Bunu klasik çerçevede açıklayamıyorsunuz. Peki ne diyor buna ilişkin olarak Foucault? Aynen şöyle diyor: İktidarın iyi tutunmasını sağlayan, onu kabul edilebilir yapan, onun, basitçe üstümüzde sadece hayır diyen güç olarak ağırlık yapmaması, fakat iktidarın **üretken olması**, hazzı ve bilgiyi teşvik etmesi, söylem üretmesidir. İktidar, **üzerimizde baskı kuran olumsuz** bir durum olmaktan çok toplumsal beden üzerinden hareket eden, üretken bir ağ olarak değerlendirilmelidir. Yani şunu diyor: Artık yeni iktidar, öldürme gücüyle tanımlanmıyor. Yaşamaya ve yaşatmaya dair **yeni iktidar**; sağlıklı toplum ve sağlıklı birey istiyor. Tabii ki, bu bir ‘**beden rejimi**’ ve bir ‘**normalleştirme**’ rejimi. Bunların hepsini tırnak içinde söylüyorum. Çünkü bunların **hepsinin içeriği** devletin bakış açısına göre **doldurulur**. Çünkü, efendime söyleyeyim, bedenin ne olduğu, beden rejimleri, **normal olanın ne olduğu hep** devletin bakış açısı ile belirlenir ve bir “**normalleşme**” sağlanır. Devletin aslında biyoiktidarla normalleşme **politikaları** toplumları kendisine hedef kalır.

On dokuzuncu yüzyıldan itibaren normal toplumlar, normal bireyler yaratmıştır. Bunun **aydınlanma düşüncesi ile bir ilişkisi var**. Aydınlanma ile beraber özgür irade, seşim ve insan rasyonalitesi, önemli değerler olarak

ortaya çıkıyor. Fakat bunun yanında, arkadaşlar, özellikle Viktorya İngilteresi'ne baktığımızda, bazı değerlerin ortaya çıktığını görüyoruz. Orada ne var? Ölçülülük. Ölçülülük hareketi diye bir hareket var **on dokuzuncu yüzyılda**. Mesela bizim bugün, klasik bağımlılık dediğimiz uyuşturucu bağımlılığından **daha önceki** aşama alkol **bağımlılığı**. On dokuzuncu yüzyılın başında, uyuşturucu bağımlılığı bilinmiyor bu haliyle. **Alkoliklikten** söz ediliyor. O da bugünkü anladığımız manada bir bağımlılık olarak ele alınmıyor. Alkolikliğe ilişkin en erken düşünceler on yedinci ve on sekizinci yüzyılda din adamları tarafından ortaya konulmuş. Çünkü din adamlarının işi günahlarla ve sonuçlarıyla uğraşmak ve o dönemde çok az günah politize hale gelmişken hiçbiri tıbbi olarak düşünülmemiş. İkinci olarak günahların zamanla gelişeceği düşüncesi var (arada bir zina, cinsel kaçamak yapan birisi zamanla zampara haline gelir gibi...). Üçüncü olarak ise özgür irade ve baştan çıkarıcı şeylere karşı koymanın güçlüğü uzun zaman dinin ilgi alanındaki bir konu olmuş.

Bu bağlamda, bağımlılığa ilişkin eski anlayışa göre mesela sarhoş şarabı çok sevdiği için onu içmektedir. Oysaki bugünkü inanç, alkoliğin içtiği şeyden nefret etse de ona karşı koyamadığıdır. Bu ayrımın önemi öncelikle Aydınlanma düşüncesinde irade ile arzu arasında yapılan ayırmadan kaynaklanmaktadır. İkinci olarak bu ayrımın ortaya çıkaracağı şey ise kendi içerisinde bölünmüş bir kişilik halidir. Bugünkü modern psikoloji bu olasılıklar üzerinde temellenmektedir. Bu manada insanın kendisiyle savaşımla dış güçlerle savaşımları arasında büyük bir fark vardır.

İngiltere'de ve Amerika'da ölçülülük hareketi, *The Temperance Movement*, diye bir hareket ortaya çıkıyor. Bu hareket, belirli değerler üretiyor. Viktorya İngilteresi'nde bunu görüyoruz. Bunlardan bir tanesi, aklı başındalık; yani ayık olmak. Diğeri, ölçülülük. Şimdi bunu, modern devletin iktidar tekeli, meşru şiddet kullanma tekeline sahip **modern devletin iktidar tekeli açısından olumlu bir şey olarak düşünebiliriz**. Bunun yanında, modern devlet aynı zamanda rasyonel bireyler **istiyor; ayık bireyler** istiyor; ölçülü davranan bireyler istiyor. Bütün bu hareketler, tarihsel süreç içerisinde gelişiyor. **Mesela *The Chartist Movement* diye bir hareket var İngiltere'de**. Biliyorsunuz o dönemde **İngiltere'de** işçilerin oy kullanma hakkına ilişkin büyük mücadeleler var. Ve oy kullanmaya ilişkin olarak bu hareket,

ölçülülük hareketine dâhil oluyor. **Diyor ki**, işçiler aslında ayık insanlardır, ölçülü davranırlar. O yüzden oy kullanma hakları olmalıdır. İşte bu kavramlar gelişiyor zaman içerisinde.

Toplantıda uyuşturucunun tarihine ve özelliklerine ilişkin çok şey anlatıldı ve ben de çok yararlandım. Ayrıntıya girmeyeceğim. Uyuşturucuya ilişkin, milattan önce 6000 yılına kadar giden bir tarih söz konusu. Kullanımına ilişkin olarak tabii. Fakat bağımlılık kavramını bilmiyor eski toplumlar. Bağımlılık kavramı dediğimiz kavram, aslında on dokuzuncu yüzyılın sonunda, yirminci yüzyılın başında ortaya çıkmaya başlıyor. Yeni bir diskur gelişiyor. Eski toplumların bilmediğı bir şeydi bu. Kötülük bizim dışımızda olarak değerlendiriliyordu. Kötülük bizim dışımızda. Kötülük, bir madde. Madde kullanan kişi veya sarhoş olan kişi, yani ayık dolaşmayan **kişinin dışında!** Eğer **bu maddeyi kullanıyorsa şeytani** güçlere uymuştur. Yani, kendi dışındaki güçlere uymuştur. **Bu noktada yine belirtelim ki**, bağımlılık kavramı yirminci yüzyılın ortaya koyduğı kavramsal bir inşadır.

On dokuzuncu yüzyılda geldiğimiz aşama ise şudur: Bağımlı kişi, **devletin doğrudan ilgi alanındadır artık.** Bilimsel araştırmalar yapılmaya başlıyor. Artık bilincini kontrol edemeyen, self-determinasyona sahip olmayan, kendi kendini kontrol edemeyen birey olarak tanımlanmaya başlıyor **uyuşturucu kullanan kişi.** Yani düşman dıştan içe eviriliyor. Ve devlet kurmuş olduğı diskurla birlikte bunu **böyle inşa ediyor.** Önceki söylem, ahlaki bir söylem. **On dokuzuncu yüzyılın sonu ile yirminci yüzyılın başından itibaren** artık bilimsel söylem ortaya çıkmaya başlıyor. Bunun için psikolojik söylem ortaya çıkıyor. Fizyolojik söylem ortaya çıkıyor.

Bağımlılık nedir, bağımlılık kavramı nedir? Bağımlılık kelimesi, ilk defa aslında Amerika'da 1920'lerin başında kullanılıyor. Ondan önce kullanılmış değıl. Alışkanlık, yoğun alışkanlık gibi terimler kullanılıyor. Fakat burada Foucault'un yönetimsellik (**governmentality**) dediğı şey ortaya **çıkıyor:** Artık bilim aracılığıyla, devlet, bağımlılığın ne olduğunu tanımlıyor. Ve bunda bilimsel verilerden yararlanmaya başlıyor. Yani bu psikolojik midir, fizyolojik midir ya da başka bir şey midir? O günkü bilimsel pratikler,

diskurlar, yorumlar, mahkeme kararları, modern devletin bu konudaki politikalarını oluşturuyor. İşte buna Foucault, yönetimsellik diyor. Yönetimsellik günümüz devlet yönetimini besleyen bir dizi kuruma, pratiğe ve tekniğe tekabül etmektedir. Bu yönüyle yönetimsellik spesifik ve karmaşık bir iktidar yapılanmasıdır. Ancak yönetimsellik ve getirdiği iktidar yapılanması kurumların ve pratiklerin ötesine geçerek, liberal bir toplumda yönetimle ilişkili olan herkesin yönetime dair mantığına ve mantalitesine de hâkim olmaktadır.

Foucault açısından “güvenlik mekanizması” liberal demokratik rejimlerde sosyal düzeni sağlayan teknikleri bize temin ederek yönetimselliğin en önemli parçalarından birisi haline gelmektedir. Bu mekanizma gözetleme ve düzenleyici kontrollerle toplumu tehdit olarak görülen unsurlardan korumaya çalışmakta ve böylece sosyal dengeyi sağlamak istemektedir. Bu bağlamda, modern toplum bir güvenlik toplumu olarak ortaya çıkmaktadır. Modern toplumun kamusal sağlığı ve zenginliği için ona yönelik risklerin ve tehlikelerin belirlenip bertaraf edileceği bir disiplin ve regulasyon rejimi ise yönetimsellik anlayışına karşılık gelmektedir. İşte ABD’de yirminci yüzyılın başında uyuşturucu kullananlara yönelik bir güvenlik ve regulasyon rejimi kuruluyor.

Şimdi, ben son kısmı hızlı bir şekilde geçiyorum ve ABD’de kurulan ve 1930’lara kadar devam etmekle beraber etkileri bugün de görülen- ki bugün ABD’de özellikle 1970’lerle başlayan çok daha ceza merkezli bir rejim söz konusudur kanaatindeyim-rejimden çok kısaca bahsetmek istiyorum. Hızlı bir şekilde okuyayım o zaman ben bu bölümü, çünkü zaman yetmeyecek. Bu, 1914 tarihli *Harrison Act* ile başlatabileceğimiz bir dönem. Harrison Yasası ile birlikte, uyuşturucu kontrol rejiminin yasal alt yapısı oluşturuluyor. Bunu hızlı bir şekilde okuyayım o zaman. Çünkü zamanımız yok.

Bu yasa, narkotik muamelelerin tümünü yasaklamadığı gibi ilk biçimiyle bağımlılığı da kriminalize etmiyor. Bu, ülke içindeki afyon ticaretini düzenlemenin yanı sıra buna ilişkin ticari muameleleri de Hazine Departmanı’nın düzenleme alanına alıyor. Harrison Yasası, meşru narkotik kullanımını sadece bilimsel tıbbi uygulamalara hasretmiş. Lisanslı tıp insanları-

nın reçeteleri olmadan, her türlü narkotik satışını yasaklanmış. Bu, ABD’de ilk defa çıkan bir yasa. Bu kadar kapsamlı çıkan bir yasa. Aynı yasa, meşru kullanımlar **için** ithal edilen, üretilen ve dağıtılan narkotik maddeleri vergilendirme yetkisini de vermiş. Harrison Yasası’yla, Hazine Departmanı’na bağlı Ulusal Gelirler Servisi Narkotik Bölümü kurulmuştur. Bakın, devlet, modern devlet, uyuşturucu sorununa **mali açıdan da el** atmış. ABD’de en kapsamlı yasa bu, o zamana kadar gördüğümüz. Bu yasayla birlikte, **uyuşturucu kullanımı bir suç** unsuru olarak belirleniyor. Daha önce ilk kez Viktorya İngilteresi’nde **erooin kullanımı suç sayılmış mesela**. Diğerleri değil, ama erooin kullanılması. Fakat ABD, ilk kez bu kadar kapsamlı **bir şekilde bunu yapmış, yani suçun** konusu haline getirmiş. Harrison Yasası’ndan sonra, Federal Mahkeme yasal tıbbi kullanımında meydana gelen suiistimalleri içeren bir dizi olaya ilişkin verdiği kararlarla yasanın çerçevesini genişletmiş. Mesela, 1919 tarihli *Birleşik Devletler vs. Doremus* kararında Federal Yüksek Mahkeme, yasanın federal görevlilere illegal narkotik alışverişi yapan kişileri soruşturma yetkisi verdiğini ve bu çerçevede kullanılan gücün eyalet düzeyinde polis gücünün kötüye kullanılması sayılmadığını söylemiş. Dikkat edin arkadaşlar! Devlet, uyuşturucu üzerinden kurumlar oluşturuyor; mahkeme, içtihatlar oluşturuyor ve Federal Devlet yetki alanını genişletiyor. Diyor ki, eğer federal polis, eyaletlerde **uyuşturucu alışverişine** ilişkin müdahale ederse, müdahalede bulunursa, eyalet yasalarına göre **polisin müdahalesinin sınırı aşması** durumu söz konusu olsa **dahi, kullanılan gücün, eyalet düzeyinde federal polis gücünün kötüye kullanılması sayılmadığına karar vermiştir**. Dikkat edin bir kavram üzerinden bir yetki alanı genişliyor. Federal yetki ne yapıyor? Genişliyor. Yüksek Mahkeme aynı gün verdiği *Webb v. Birleşik Devletler* kararında kimyagerler ve tıp doktorlarının reçetesiz afyon satımının illegal olduğunu ve doktorlar tarafından bir madde alışkanlığının (habit) tedavisi maksadıyla verilmeyen doktor reçetelerinin de illegal olduğuna hükmetmiştir. Yine 1920 tarihli *Jin Fue Moy v. Birleşik Devletler davasında* Yüksek Mahkeme doktorların ancak çok sıkı kılavuzlar eşliğinde narkotik hastalarına uyuşturucu ilaç verebileceklerini, bu sıkı çerçeve dışında, kullanıcıların alışkanlıklarını devam ettirmelerine yol açacak şekilde bir narkotik verilmesinin suç teşkil edeceğini belirtmiştir. Mahkemenin buna benzer kararları devam etmiş, 1922 tarihli *Birleşik Dev-*

letler v. Behrman davasında Y¼ksek Mahkeme doktorların afyonu reğetelendirebileceklerini, ancak bunun makul oranın ¼zerinde olmasının ř¼phe ęekeceęini belirtmiştir. Burayı hızlı bir şekilde geçiyorum.

1910’lu yıllarda Harrison Yasasını takiben biręok b¼y¼k şehrin belediye Sağlık departmanları tarafından uyuşturucu klinikleri kurulmuştur. Fizyolojik modeli esas alan biręok klinik de Harrison yarasını takiben kurulmuştur. Bu s¼reęte Doktor George E Petty’nin yaptığı bir açıklama oldukęa ilginętir. “Alışkanlık iradenin d¼zeltilmesi yoluyla tedavi edilebilir. Bu narkotik hastalıklarda geçerli değildir. Bu nedenle, o basit bir alışkanlık değildir ve ¼yle ifade edilmemelidir.” Bu ağıklamayla uyuşturucu kullanımına ilişkin klasik s¼ylemin terk edilerek olgunun tıbbileştirildiği ve hastalık olarak g¼r¼lmeye başlandığı bir s¼recin ifade edilmesi s¼z konusudur. Ancak, daha da ¼nemlisi s¼ylemde alışkanlık değil, bağımlılık terimi kullanılmıştır. Bu bağlamda bağımlılar ciddi bir hastalığın kurbanlarıdır ve hapsedilmek yerine tedaviye ihtiyağları vardır.

Ancak yine bu d¼nemde ABD genelinde h¼k¼metin uyuşturucu kontrol¼ne ilişkin oluşturduğu idari-hukuki yapı ¼zerinde bir konsens¼s oluşmuş, bu bağlamda bağımlılığın sıkı bir tedavi ve disiplin rejimi oluşmaksızın ortadan kaldırılmasına imkân bulunmadığı kanısı g¼çlenmiř. Bu nedenle federal bir kurum olan Birleşik Devletler Kamu Sağlığı Departmanı (The US Public Health Service) bu ayakta tedavi kliniklerinin Harrison Yasası’na aykırı olduklarına karar vermiştir. Ardından, 1920-23 arasında bu kliniklerin tamamı kapatılmıştır. Bu kliniklerin başına gelenler bağımlılık tedavisi s¼z konusu olduğunda suç kontrol¼ ve hukuki yaptırımın tıbbi g¼r¼ř¼n ¼n¼ne geğtiğini bize g¼stermektedir.

şimdi, uyuşturucu bağımlılığına ilişkin 1920’lerde fizyolojik yaklaşımın yanında psikolojik yaklaşım da etkili olmaya başlıyor. **Psikolojik yaklaşımlar Harrison Yasası’nın da etkisiyle oluşan cezai yaklaşımı sorgulamaya başlıyor. Sorunun aynı zamanda tıbbi olduğu ve bir tedavi s¼recine gerek duyulduğu artık ifade ediliyor. 1929 tarihli Narkotik ¼iftlik Yasası (The Narcotics Farm Act) uyuşturucu kullanicılarının kapatılıp tedavi edilecekleri kurumların oluşturulmasını yasal bir d¼zene bağlıyor. Bu yasaya g¼re bu kurumlar uyuşturucu**

bağımlıların rehabilite edecek, sağlıklarına kavuşturacak ve kendi kendilerine yetmelerini sağlayacak bir eğitimden gececekleri şekilde tasarlanacaktı. Bu yerler aynı zamanda araştırma laboratuvarları, tedavi merkezleri ve ceza kurumları olarak işlev gormeye başladı. Narkotik iftlik Yasası ile birlikte müzmin madde kullanıcıları, işledikleri suç hem tıbbi hem de yasal bir söylemle açıklanabildiği için, diğer suçlulardan farklı bir kategoriye konulmuştur. Bağımlı artık hem cezai hem de tıbbi müdahalenin konusu haline gelmiştir. Tıbbi ve cezai unsurların birlikteliği terapi rejiminin esasını oluşturmaktadır. Narkotik iftlikler normal hapishanelerden daha az cezalandırıcı kurumlardır. Ancak kapatılma ve otoriter disiplin uygulamaları bu tedavinin de ethosunu teşkil etmektedir.

Bu dönemde gelişen ve ayrıntılarını süre azlığı nedeniyle veremeyeceğim kamusal söylem de konumuz açısından önemli. Aynı dönemde uyuşturucu üzerinde oluşan kamusal söylem uyuşturucuyu ahlaki, ekonomik ve epidemiyolojik manada toplum için bir tehdit olarak gormeye başlamıştır. Buna göre uyuşturucu bağımlılığı insanı kleleştirmekte ve aynı anda toplumun ahlaki çerçevesini de kermektedir. New York şehri Narkotik Kontrol bölümünde komiser yardımcısı Sarah Graham Mulhall 1920’lerde afyon için şunları ifade etmiştir: “Afyon insan ruhunu dnuştrr; insan iradesini bozar; insan zihnini bulanıklaştırır; insanı enkaz haline getirir. Bağımlı iradi bir varlık olmaktan çıkar; o bir köle, bir araç, kendi zayıflığının bir kurbanı ve toplum için bir tehdit haline gelir.” Mesela o dönemin bazı yazarları uyuşturucu sorununun devlet hazinesine büyük bir yük getirdiğini ve bunun da vergi mükellefleri için yk teşkil ettiğini iddia etmiştir. Yine aynı dönemde narkotik kullanımı bulaşıcı ve ölümcül bir hastalık olarak nitelenmeye başlamış ve bağımlıların toplumdan ayrılması ve izole edilmesi savunulmaya başlanmıştır. Bağımlılar açısından geliştirilen bu kriminalize edici, hatta şeytanlaştırıcı söylem bu işin ağırlıklı olarak polisiye yöntemlerle çözülmesi gereğinin savunulmasına kadar varmıştır.

Sonuç olarak, ABD’de yirminci yüzyıl başında uyuşturucu karştı kampanyanın iki alanda yürütüldüğü gözlenmektedir. Bir yönüyle biyoiktidarın kullanılması ya da daha spesifik olarak bir güvenlik mekanizmasının oluştu-

rulması suretiyle, uyuşturucu politikalarına ilişkin yasal d¼zenlemeler geręekleřtirilirken, diğer y¼n¼yle uyuşturucu kontrol¼ idaresi de uyuşturucu dolaşımını g¼zetim ve infaz yoluyla kontrol altına almaya ęalıřmıřtır. Uyuşturucu sorunu ulusun sağlığına, maddi zenginliğine ve ahlakına ¼l¼mc¼l bir tehdit olarak g¼r¼ld¼ę¼nden, demokratik bir y¼netimde benzeri g¼r¼lmeyecek ¼lę¼de g¼zetim ve m¼dahaleler meşru g¼r¼lm¼řt¼r. Uyuşturucu sorunu genel olarak bir kolektif g¼venlik ęeręevesi içerisinde değerlendirildiğinden bu y¼nde alınan tedbirler de liberal bir h¼k¼met anlayışına aykırı g¼r¼lmemiřtir.

Diğer yandan uyuşturucu politikası aynı zamanda bireyselleştirici ve normalleştirici iktidar kullanımını da içermektedir. Bu da sorunun cezai olduğu kadar tıbbi bir sorun olarak nitelendirilmesinin ve kurumsal politikaların bu anlayışla oluşturulup uygulanmasının bir sonucudur. Narkotik kontrol rejimi yirminci y¼zyıl başında devletin de, Foucault'cu manada, tarihsel olarak y¼netimselleřtirilmesi sonucunu doğurmuştur. Yine bu rejim federal h¼k¼metin otoritesinin ve yargı yetkisinin genişlemesini de beraberinde getirmiştir. Bunun dışında aynı d¼nemde, ilerici d¼nemin (the Progressive Era) bilimsel uzmanlığın y¼netimde kullanılması gerektiği inancının etkisiyle, devlet kurumları ve pratikleri konsolide edilmiş, modernleştirilmiş ve rasyonelleştirilmiştir.

1920'li yılların uyuşturucu sorununun kolektif g¼venlik ęeręevesi içerisinde g¼r¼lmesi ve polisin ve kamu sağlığı kurumlarının g¼c¼n¼n narkotik akışını engellemek için kullanılması anlayışı farklı boyutlarda g¼n¼m¼ze kadar devam etmiştir. ABD'nin g¼venlikçi sıkı uyuşturucu politikası uyuşturucuya ilişkin multi-milyar dolarlık bir yeraltı ekonomisi oluşmasına neden olmuştur. Foucault'nun deyişiyle bu "illegal pratikler alanı" veya yasaklamaya dayalı suç ekonomisidir. Bu durum g¼n¼m¼zde modern devletin ana fonksiyonlarından birisi haline gelen toplumun marjinal gruplarını meşru bir Şekilde g¼zetlemesine ve sosyal olarak kontrol etmesine imk¼n vermektedir. Harrison Yasası'ndan bu yana ABD'deki uyuşturucu kaynaklı yaptırımlar tarihi yirminci y¼zyılın başında Siyahlar, ęinliler ve Meksika g¼çmenlerinin, y¼zyıl sonunda ise Latin Amerika ve Karayip g¼çmenleri gibi toplumun marjinal kesimlerinin orantısız bir biçimde kriminalize edilmesine yol ağmıştır. Suç karşıtı kampanyalar, uyuşturucu kaynaklı olsun olmasın, g¼zet-

leme ve sosyal kontrol uygulamalarını liberal bir demokrasi içerisinde dahi hukuki açıdan meşrulaştırmaktadır. Bugün ABD’de uyuşturucuyla mücadele, 1970 ile 1990 arasında çıkan yasalarla tümüyle ulusal güvenlik politikalarının bir parçası haline getirilmiştir.

Şimdi daha uzatmayacağım, birçok şey var ve zaman yok. Foucault diyor ki, modern zamanların karakteristik iktidar biçiminin en önemli disiplinleri, disipline edici iktidarlara, tıp, psikiyatri ve penolojidir, **yani** ceza bilimi. Bunlar modern **devletin** gücünün sivil topluma doğru genişlediği ve kılcal damarlara doğru indiği alanlardır. Yani bir daha söylüyorum, burada tabii ceza hukukçuları var, psikiyatristler var ama modern devletin sivil toplumun kılcal damarlarına kadar sızmak için kullandığı üç disiplin var: Tıp, psikiyatri, penoloji.

Şimdi, son olarak şunu söyleyeyim. Bakın ABD’de **yirminci yüzyıl başında** oluşturulan uyuşturucu rejiminin etkileri hala bugüne kadar devam ediyor. Ayrıca, dünyada bugün kolektif güvenlik çerçevesi **içinde** modern devletlerin kolektif güvenlik ve kontrol merkezli bir uyuşturucu anlayışı var. Yani daha **1920’lerde** gördüğümüz tedavi-terapi yöntemleri birçok devlet tarafından terk ediliyor. Bunların başında da ABD geliyor. Tedavi-terapi merkezleri kapatılıyor. Olanlar işlevsiz hale geliyor. 1970 ile 1990 yılları arasında çıkan yasalarla bunlar etkin hale geliyor. Bugün hala var bu yerler. Fakat devletin hapisanelere ayırdığı para veya disiplin mekanizmalarına ayırdığı para, terapi mekanizmalarını ayırdığı paranın çok çok gerisinde. Şimdi bakın burada bir pratik var. Burada hem eyalet düzeyinde bir pratik var hem federal devlet düzeyinde bir pratik var. Demek ki bu, mevcut sistem, yani cezalandırıcı sistem bunu çözmekten uzak. Bununun terapi, tedavi ve rehabilitasyon boyutu unutulmamalı.

Son bir örnekle meseleyi kapatayım: Amerikan kültüründe **marihuana kullanımı** o kadar yaygın ki, bunu uzun yıllar yaşadığım için biliyorum. Marihuana, bizdeki sanıyorum esrara karşılık gelir. Şimdi, bu marihuana, ABD’lilerin yüzde sekseninin seksen beşinin hayatında **en az** bir-iki defa kullandığı bir şey. Sakın örnek almayın, o anlamda söylemiyorum. Fakat bu var ve bu çok yaygın. Cezalandırma rejimi, yasaklama rejimi bunu engellemiyor. Kaliforniya, sanırım **şu anda marihuana** kullanımını legalleştirdi.

Bu anlamda neden-sonuç ilişkisi, yani kriminolojiyle, suçla **uyuşturucu kullanımı** arasında bir bağlantı kurulamamıştır.

ABD’de Yüksek Mahkeme hakimlerini Başkan atıyor, ama **bu atamanın** Senato tarafından onaylanması lazım. **1987 yılında sanıyorum, Başkan Reagan** son derece muhafazakâr bir hâkim olan Robert Bork’u Yüksek Mahkeme’ye atayacak. Orada, **Senato’da** yapılan *hearing* dediğimiz mülakat halka açıktır. Televizyonda izlersiniz. 1987’de, bu olayda **Senato Bork’u ve ailesini** bilmem nereye kadar sorguluyorlar, çocukluğuna kadar sorguluyorlar. Muhafazakâr bir adam. Hiç ummayacağınız bir yerden yakalıyorlar. On yedi yaşında marihuana kullanmış. Poliste kriminal kaydı var. Bunu birisi çıkartıp ortaya koyuyor o *hearing*’de. Ronald Reagan, o atamayı geri almak zorunda kaldı.

Şunu söylemeye çalışıyorum: Bu kadar bilimsel çalışma yapıldıktan sonra, tekrar ahlakçı bir söyleme dönüş var. Bedensel, fizyolojik model var. Psikolojik model **var**. **Bunları** eleştiren bir de karşı model var: Sosyolojik model. Bu model, uyuşturucu bağımlısı diye yaftaladığımız kişi ne psikolojik olarak diyor ona yatkındır ne bedensel olarak ona bağımlıdır. **Onu bağımlı olarak** yaftaladığımız için **o bunu** içselleştirir, sosyal çevresi onu bağımlı hale getirir **diyor sosyolojik model**. Şimdi, bütün bu yaklaşımları bir kenara bırakıp, yeniden cezalandırıcı, ahlakçı bir söyleme dönmek gerekir diyorum.

Beni sabırla dinlediğiniz için teşekkür ediyorum.

İkinci Oturum: Soru-Cevap

Prof. Dr. Özlem YENERER ÇAKMUT:

Hocama teşekkür ediyoruz. Hocam ev sahibi olmanın verdiği avantajı kullandı: Artı beş dakika daha. Evet, şimdi aslında kapanış konuşmaları zamanına geldik. Sabrınızı da çok zorlamak istemiyorum. Hocalarımız da ayrılacak. Eğer soru varsa, iki tane soru alacağım. Ondan sonra da kapanış konuşmaları yapacağız ve hocalarımıza plaketlerini vereceğiz.

Sizden alacağım bir soru. Başka bir de, siz varsınız. İki kişi, ondan sonra kapatıyoruz. Dışarıda tekrar konuşup sorabilirsiniz. İsminizi alalım, ondan sonra sorunuzu alalım. Kısa ve net bir soru olsun, kaçak tebliğ olmasın lütfen.

Ali Özmen:

Hukuk Fakültesi son sınıf öğrencisiyim. Sorun psikolojiyle ilgili olacağı için Gülcan Hocama soruyorum.

Beynin dört kısmını göstermiştiniz. İşte, ödül merkezi dediniz... İnhibitor, kontrol, baskılayıcı merkezi güçlendirmek için yapabileceğimiz birtakım şeyler var mı? Ya da bu şekilde, haricen alacağımız bir şeyle bunu engelleyebilir miyiz? Biraz amatörce oldu ama kusura bakmayın aklıma geldi. Söylüyorsunuz ki, zamanla artık ödül merkezinden gelen uyarılara aldırış edilmediği için beyin bağımlılık oluşturuyor. Yani bu engelleyici bölgeyi güçlendirerek belki bundan kurtulabilir miyiz?

Prof. Dr. Özlem YENERER ÇAKMUT:

Hocam çok özür diliyorum. Bir dakika, sorunun cevabını almadan önce diğer soruyu da alalım. Belki aynı hocamıza gelir. Dolayısıyla da daha hızlı cevaplanabilir. Sizin sorunuzu da alalım.

Av. Zeynep Toker:

Hoş geldiniz. Hocalarıma çok teşekkür ediyorum. Ben Levent Hocama soracağım. Çok dikkatimi çekti. Çünkü ben tam bir sosyal medya kullanma

özürlü bir avukat olarak karşınıza çıktım ve on yaşında bir kızım var. Çok aktif kullanıyoruz telefonu. Bu tarz bir kullanımı nasıl engelleyebilirim? Mesela bylock çıktı, hepimiz acaba kullandığı, indirdiği programlar içinde var mıdır diye endişelendik. Çünkü hep sonradan kart bilgileri veriliyor, indiriyor istediğini. Bunun gibi bir şey gibidir diye endişelendik. Yani aynı-sı, farklı şeyler için de olabilir. Bunu nasıl engelleyebiliriz? Nasıl takip edebiliriz?

Ağzınıza sağlık, elinize, yüreğinize sağlık. Her şey için çok teşekkür ederiz.

Prof. Dr. Özlem YENERER ÇAKMUT:

Sıra ile. Gülcan Hocam, Levent Hocam, kısa kısa cevaplayalım lütfen. Çok teşekkürler.

Doç. Dr. Gülcan GÜLEÇ:

O bölgeyi bir ilaçla güçlendirmek mümkün değil. Çünkü yapısal olarak beynin gelişimi zamanla oluyor. Ondan önce risk alma davranışı gelişmiyor. Yetiştirdiğiniz kültür ile birlikte pek çok faktörden alıyorsun bu davranışı. Annenden alıyorsun, babandan alıyorsun, yasadan alıyorsun, toplumdan alıyorsun bu alışkanlıkları. Onun yerine diğerini arttırmamak mantıklı. Çünkü orada çok yapısal bir arzu var. O arzu, baskılayıcı bölge ne derse desin arzu kısmı baskın gelip geçerli bahaneler bulabileceği için, erken yaşta bu gelişmeden önce devreye sokmamak daha mantıklı. Çünkü dışarıdan bir maddeyle desteklemek çok mümkün değil. Çünkü değer yargılarımızın olduğu bölge orası.

Prof. Dr. Özlem YENERER ÇAKMUT:

Levent Hocam buyurun.

Doç. Dr. Levent ERASLAN:

Evet *application* olarak onların hepsi *storeda* var. Onların hepsini orada görebilirsiniz. Ama bylocktan farklı. Bylock illegal bir iletişim aracının altındaydı. Bunların öyle bir durumu yok. Bunlar çok rahat görülebilir ve de yaş sınırı var. Bunlarda çok da geçerli olmuyor. Ama bu

benim anlattıklarımı gerçekten dikkate almak gerekiyor. Yani benim anlattıklarım legal programlar, fakat kriminal dünyanın kullandığı araçlar. Yani ben birçok kentte gezdim son bir hafta. Birçok kimse bilmiyordu Allah'tan. Tabii Tinder hariç. Tinder'i genç çocuklar eğlencesine kullanıyorlar. Ama bu süreçlerde, bu teknoloji suç teknolojisi olarak ilerliyor. Yani çocuğunuzun bunları indirme olasılığı çok yüksek. Ama yaş önemli tabii. Yaşını girmesi gerekiyor.

Prof. Dr. Özlem YENERER ÇAKMUT:

Evet o zaman oturumumuzu tamamladık. Herkese, tüm katılımcılara, değerli bilgiler için çok teşekkür ediyoruz. Siz dinleyicilere çok teşekkür ediyoruz.

Şimdi, konuşmacılarımıza plaketlerini verelim. Ondan sonra da, kapanış konuşmalarını yapmak üzere Sayın Dekanlarımızı kürsüye davet edelim.

Kapanış Konuşmaları

Prof. Dr. Dr. h.c. Yener ÜNVER:

Evet sevgili meslektaşlarımız ve çok sevgili öğrencilerimiz, geleceğin hukukçuları. Burada gerçekten yorucu iki oturum yapıldı. Hiç ara vermedik. Yaklaşık on kişi konuştu. Konular çok yoğun ve farklı branşlardandı.

Gerçekten her ay onlarca farklı etkinlik yapıyoruz. Ama bu kadar sabırla dinleyen, ilgiyle dinleyen öğrenci kitlesi bulmak çok zor. Çok teşekkür ederiz. Sunumlar yapan kıymetli hocalarıma da çok teşekkür ediyorum.

Üniversitenizin Karşılaştırmalı Hukuk Merkezi'nin kuruluşunu tekrar tebrik ediyorum. Bu üniversiteye büyük katkı sağlayacaktır. Hukuk Fakülteleri önemlidir. Hukuk Fakültesi bünyesinde açılan merkezler çok daha önemlidir. Kıymetli akademisyenler bu merkeze kıymet veriniz. Genç hukukçular gerçekten buradan beslenme çalışsınlar. Üniversitelerarası iş birlikleri çok önemlidir.

Dünden itibaren çok yorucu bir organizasyon oldu; nazik davet için, gerçekten çok teşekkür ederim. Keyifli iki gün geçirdik burada. Tekrar daha iyi çalışmalarda birlikte olmak ümidiyle hoşça kalınız...

Prof. Dr. İbrahim DÜLGER:

Kıymetli hocalarım, değerli katılımcılar, çok sevgili öğrencilerimiz. Hakikaten bilimsel anlamda dolu dolu bir gün geçirdik. Bu programı hazırlayan, Merkez Müdürüme, Müdür Yardımcısına ve Genel Sekreterimize de teşekkür ediyorum. Hocamın belirttiği gibi hakikaten çok yoğun bir çalışmaydı. Bu zahmetli ve yoğun program açısından zahmetini en az yaşayan biri olarak başarıda emek ve katkısı çok olan Merkezimize özellikle Arş. Gör. Kerem Öz'e çok teşekkür ediyorum. Gerçekten hocamın dediği gibi bundan sonra üniversiteler arasında ortaklaşa bu tür toplantıların sayı ve kapsamını arttırmak gerekir ki bunu yapmaktan üniversitemiz ve fakültemiz açısından şeref duyarız.

Bu t¼r toplantıların hukuken var olan problemlerin öz¼m¼ne, varsa mevzuattaki aksaklıkların d¼zelterilmesine, uygulamanın daha iyi olmasına vesile olmasını da ben diliyorum.

Tekrar hepinize ayrı ayrı teőekk¼r ediyorum. Hoş geldiniz, şeref verdiniz, y¼reęinize, emeğinize sağlık. Sağ olun.